

รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

นายนพดล ลูติพงษ์พานิช

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-2132-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THAI-MON HOUSING PATTERN, BANGKRADEE COMMUNITY,
BANGKHUNTHIAN BANGKOK METROPOLIS

Mr.Noppadol Thitipongpanich

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development in Housing

Department of Housing
Faculty of Architecture
Chulalongkorn University
Academic Year 2002
ISBN 974-17-2132-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์	รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่
	เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
โดย	นายนพดล ฐิติพงษ์พานิช
สาขาวิชา	เคหการ
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.กฤษณทลทิพย์ พานิชภักดิ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต นิตยะ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.กฤษณทลทิพย์ พานิชภักดิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฉันทวิลาสวงศ์)

นพดล จีติพงษ์พานิช : รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร (THAI-MON HOUSING PATTERN,BANGKRADEE COMMUNITY, BANGKHUNTHIAN BANGKOK) อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.กมลทลทิพย์ พานิชภักดิ์, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ ,150 หน้า. ISBN 974-17-2132-3

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะปัจจัยด้านวัฒนธรรมการอยู่อาศัยและสังคมแบบครอบครัวที่ส่งผลต่อรูปแบบการอยู่อาศัย วิธีการศึกษาใช้การสัมภาษณ์ระดับกลุ่มกว่า 6 ตระกูล ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวกับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ย้อนหลังไปจนถึงต้นตระกูล

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการอยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องการสืบทอดผีบรรพบุรุษและความเชื่อเรื่องทิศที่เป็นมงคลที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย ทำให้เกิดรูปแบบการอยู่อาศัยที่สำคัญคือ

รูปแบบการขยายตัวจากบ้านสู่ชุมชนเกิดเป็นกลุ่มบ้านของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ มีปัจจัยมาจากระบบเครือญาติที่เกี่ยวข้องทางสายเลือดและมีการนับถือผีบรรพบุรุษในตระกูลเดียวกัน

ลักษณะการปลูกเรือนยังคงมีความเชื่อเรื่องทิศ ถ่ายทอดมาตั้งแต่ต้นตระกูลจนถึงปัจจุบัน โดยการวางด้านยาวของเรือนตามตะวัน ทิศทางการวางจั่วเรือนแนวทิศตะวันออก ทิศตะวันตก (ตามตะวัน) การวางบันไดเรือนมีทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้ และทิศตะวันออก โดยให้ความสำคัญกับทิศหัวนอนอยู่ทางใต้และทิศตะวันออก ความสำคัญกับทิศในการจัดลักษณะกายภาพที่อยู่อาศัย มีการวางจั่วเรือนทางทิศตะวันออก-ตะวันตก (ตามตะวัน) การวางทางขึ้นบันไดทางทิศใต้และทิศตะวันออก การให้ความสำคัญกับห้องนอนเจ้าของเรือนที่เป็นที่ตั้งของเสาผีบรรพบุรุษต้องมีระดับพื้นห้องสูงกว่าห้องอื่น จากการศึกษาผู้วิจัยได้ค้นพบ ความแตกต่างของตำแหน่งเสาเอกในเรือน โดยเสาเอกหรือเรียกว่าเสาผีบรรพบุรุษเป็นเสาต้นที่สอง ซึ่งแตกต่างจากชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่อื่น ๆ

มีรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีอัตลักษณ์จากความเชื่อเรื่องการถือผีบรรพบุรุษและการสืบตระกูลโดยบุตรชายที่เมื่อมีการอยู่อาศัยต่อเนื่องต่อไป ได้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้สอยพื้นที่อยู่อาศัยเกิดจากความเป็นครอบครัวขยาย โดยมีการใช้ผนังกันเป็นห้องเพิ่มขึ้น สำหรับพื้นที่ชั้นล่าง ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่โล่ง ได้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยโดยมีการกันห้องนอนเพิ่ม และการต่อเติมพื้นที่ห้องครัวและห้องน้ำ

สรุปได้ว่า รูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ มีอัตลักษณ์ที่มีแนวคิดของการอยู่อาศัยที่มีคุณค่าในสังคมไทยเพราะไม่ใช่ที่อยู่อาศัยที่มีมิติเพียงแค่สถาปัตยกรรม แต่ยังมีมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่ดีของชุมชน ที่สะท้อนความคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในครอบครัว ระบบเครือญาติ และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนซึ่งมีวัฒนธรรมร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเป็นชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

ภาควิชา..... เคนหาร.....ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา .....เคนหาร.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา.....2545.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4474606025 : MAJOR HOUSING

KEY WORD : THAI-MON / HOUSING / BANGKRADEE

NOPPADOL THITIPONGPANICH : THAI-MON HOUSING PATTERN, BANGKRADEE
COMMUNITY,BANGKHUNTHIAN BANGKOK.THESIS ADVISOR : DR. KULDOLDIBYA
PANITCHPAKDI, THESIS CO-ADVISOR : PROF. DR. AMARA PONGSAPICH, 150 pp.
ISBN 974-17-2132-3

This research aims to study the Thai-Mon housing pattern of the Bangkradee community in Bangkhunthian district in Bangkok Metropolis, especially their cultures and paternal society affecting the housing pattern. The study was done through interviews of six ancient families regarding changes in family structure and changes in housing structure.

The results of the study show that the housing pattern of the Thai-Mon in Bangkradee community is influenced by the beliefs of ancestral spirits and auspicious directions (points on the compass). This results in the following:

The expansion from households to a community of Thai-Mon in Bangkradee is influenced by the familial system connected by blood, and respect to the same ancestral spirits.

The construction of the house still relies largely on the belief on auspicious directions. The long side of the house is orientated to the sun; the gable is to the east and the west (facing the sun); the stairs leading up the house are on the south and the east. Importance is also placed on the orientation of the head bed (to the east and the south) The house owner's bedroom, which houses the ancestral spirit post, must be raised to a higher level than the other rooms in the house.

The belief in ancestral spirits and the continuation of family lineage by the son is reflected in the erection of partitions to create new rooms for extended family. The area downstairs which used to be an open space is partitioned to create an additional bedroom, a kitchen and a bathroom.

From the study, the researcher has found the difference between the position of the principal house post. The principal house post, or the ancestral spirit post, is the second column in the house, which is different from other Thai-Mon communities elsewhere.

In conclusion, the Thai-Mon settlement in Bangkradee community is unique in Thai society, as it is not just an art of architecture, but also reflects social and cultural values of the community. The housing pattern clearly reflects the thoughts and ideology about the social interactions between the members in the family, filial system and the relationship of the people in the community who share the same culture. These will lead to the development towards a sustainable community in the future.

Department of.....Housing.....Student's signature.....

Field of study.....Housing.....Advisor's signature.....

Academic year..... 2002.....Co-advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของอาจารย์ ดร.กฤษณทิพย์ พานิชภัคดี อาจารย์ที่ปรึกษา และ ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะและให้กำลังใจอย่างดียิ่งตลอดมา และอาจารย์ประจำภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ประศาสน์วิชาแก่ข้าพเจ้า จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต นิตยะ หัวหน้าภาควิชาเคหการ รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ สัจกุล คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และรองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ฉันทวิลาสวงศ์ ที่กรุณาสละเวลามาร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

ขอขอบคุณ ชาวชุมชนบางกระบือทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเข้าไปเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยนี้ ขอขอบคุณ คุณธวัชพงศ์ มอญตะ คุณถวิล มอญตะ คุณมาลา สอนล้ำแดง คุณเหล็ก เตียเป็น คุณอารมณ เตียเป็น ตระกูลลอยลาด ตระกูลอุ้นสุดคลอง ตระกูลเปียมาลัย ตระกูลสอนล้ำแดง ตระกูลหัวใจเพชร ตระกูลก้อนดี ตระกูลปานอุ ตระกูลปุงบางกระบือ ตระกูลมะคนมอญ ตระกูลเตชะสมุทร การไฟฟ้านครหลวงวัดเลียบที่มอบแผนที่ชุมชนในการศึกษาวิทยานิพนธ์ น้องปณัย จุฑาธิปไตยกับการช่วยจัดทำรูปประกอบในเล่ม ขอขอบคุณเพื่อนพี่และน้องที่เรียนภาควิชาเคหการรุ่นที่14ทุกคนที่ให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์

นพดล ฐิติพงษ์พานิช

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญแผนที่	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
สารบัญตาราง	ฏ
สารบัญรูปภาพ	ฑ

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
ข้อตกลงเบื้องต้น	3
คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย	3
ประโยชน์ที่จะได้รับ	4

บทที่ 2 แนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดทฤษฎี	7
1. แนวความคิดการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม	7
2. แนวความคิดรูปแบบสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	8
3. แนวความคิดเรื่องบ้าน	8
4. แนวความคิดเรื่องครอบครัว	9
5. แนวความคิดโครงสร้างครอบครัว	10
6. แนวความคิดวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรอง	10
7. แนวความคิดกลุ่มชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม	11
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการกำหนดปัญหาและกำหนดประชากรในการวิจัย.....	18
2. การกำหนดกรอบการศึกษา.....	21
3. การกำหนดวิธีวิจัย.....	22
4. ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	22
5. การกำหนดตระกูลที่จะนำมาศึกษา.....	23
6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	25
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	27
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	28

บทที่ 4 ข้อมูลสภาพชุมชนบางกระดี่

1. ความเป็นมาของหมู่บ้านชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่.....	30
2. ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์.....	30
3. เส้นทางสัญจรในชุมชนบางกระดี่.....	38
4. ข้อมูลประชากร.....	43
5. สภาพเศรษฐกิจ.....	43

บทที่ 5 วัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่

1. ความเชื่อและพิธีกรรม.....	48
ผีบรรพบุรุษหรือ “ปาโหนด”.....	48
2. วัฒนธรรมการอยู่อาศัย.....	54
เสาเอก.....	56

บทที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่อยู่อาศัยกับวัฒนธรรมการอยู่อาศัย

ตระกูลที่ 1 ตระกูลลอยลาด.....	59
ตระกูลที่ 2 ตระกูลอุ้นสุดคลอง.....	69
ตระกูลที่ 3 ตระกูลเปี้ยมาลัย.....	79
ตระกูลที่ 4 ตระกูลสอนสำแดง.....	88
ตระกูลที่ 5 ตระกูลหัวใจเพชร.....	97

ตระกูลที่ 6 ตระกูลก้อนดี	107
สรุปรูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่	118
บทสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่อยู่อาศัยและวัฒนธรรม	125
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	131
ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	137
รายการอ้างอิง.....	139
ภาคผนวก	141
ภาคผนวก ก	142
ภาคผนวก ข	145
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	150

แผนที่	หน้า
แผนที่ 1.1	ที่ตั้งพื้นที่ศึกษาและการแบ่งแขวงในเขตบางขุนเทียน 5
แผนที่ 1.2	แสดงการแบ่งเขตปกครองในชุมชนบางกระดี 6
แผนที่ 4.1	แสดงโครงร่างการตั้งถิ่นฐานจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2496 32
แผนที่ 4.2	แสดงโครงร่างการตั้งถิ่นฐานจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2517 33
แผนที่ 4.3	แสดงโครงร่างการตั้งถิ่นฐานจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2539 34
แผนที่ 4.4	แสดงโครงร่างการตั้งถิ่นฐานจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2544 35
แผนที่ 4.5	แผนที่ชุมชนแสดงทางสัญจรในชุมชนบางกระดี 36
แผนที่ 4.6	แผนที่ชุมชนแสดงทางสัญจรในชุมชนบางกระดีและภาพจำลอง ลักษณะอาคารในชุมชน 37
แผนที่ 6.1	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลลอยลาดในชุมชนบางกระดี 59
แผนที่ 6.2	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลลอยลาด 60
แผนที่ 6.3	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลอุ้นสุดคลองในชุมชนบางกระดี 69
แผนที่ 6.4	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลอุ้นสุดคลอง 70
แผนที่ 6.5	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลเปี้ยมาลัยในชุมชนบางกระดี 79
แผนที่ 6.6	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลเปี้ยมาลัย 80
แผนที่ 6.7	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลสอนสำแดงในชุมชนบางกระดี 88
แผนที่ 6.8	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลสอนสำแดง 89
แผนที่ 6.9	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลหัวใจเพชรในชุมชนบางกระดี 97
แผนที่ 6.10	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลหัวใจเพชร 98
แผนที่ 6.11	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลก้อนดีในชุมชนบางกระดี 107
แผนที่ 6.12	แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลก้อนดี 108

สารบัญแผนภูมิ

๗

แผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิ 5.1	การดำเนินการวิจัย รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	27
แผนภูมิ 5.2	แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา	29
แผนภูมิ 6.1	แสดงเครือข่ายของตระกูลลอยลาด	59
แผนภูมิ 6.2	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 1 ตระกูลลอยลาด	62
แผนภูมิ 6.2	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 2 ตระกูลลอยลาด	63
แผนภูมิ 6.4	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 3 ตระกูลลอยลาด	66
แผนภูมิ 6.5	แสดงเครือข่ายของตระกูลอุ้นสุดคลอง	69
แผนภูมิ 6.6	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 1 ตระกูลอุ้นสุดคลอง	72
แผนภูมิ 6.7	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 2 ตระกูลอุ้นสุดคลอง	73
แผนภูมิ 6.8	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 3 ตระกูลอุ้นสุดคลอง	74
แผนภูมิ 6.9	แสดงเครือข่ายของตระกูลเปี้ยมาลัย	79
แผนภูมิ 6.10	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 1 ตระกูลตระกูลเปี้ยมาลัย	82
แผนภูมิ 6.11	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 2 ตระกูลตระกูลเปี้ยมาลัย	83
แผนภูมิ 6.12	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 3 ตระกูลตระกูลเปี้ยมาลัย	85
แผนภูมิ 6.13	แสดงเครือข่ายของตระกูลสอนสำแดง	88
แผนภูมิ 6.14	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 1 ตระกูลสอนสำแดง	91
แผนภูมิ 6.15	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 2 ตระกูลสอนสำแดง	92
แผนภูมิ 6.16	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 3 ตระกูลสอนสำแดง	93
แผนภูมิ 6.17	แสดงเครือข่ายของตระกูลหัวใจเพชร	97
แผนภูมิ 6.18	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 1 ตระกูลหัวใจเพชร	100
แผนภูมิ 6.19	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 2 ตระกูลหัวใจเพชร	101
แผนภูมิ 6.20	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 3 ตระกูลหัวใจเพชร	103
แผนภูมิ 6.21	แสดงเครือข่ายของตระกูลก้อนดี	107
แผนภูมิ 6.22	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 1 ตระกูลก้อนดี	110
แผนภูมิ 6.23	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 2 ตระกูลก้อนดี	111
แผนภูมิ 6.24	แผนภูมิลำดับเครือข่ายชั้นที่ 3 ตระกูลก้อนดี	114

สารบัญตาราง

ฎ

ตารางที่		หน้า
ตาราง 3.1	แสดงขั้นตอนและระยะเวลาในการวิจัย	24
ตาราง 4.1	ข้อมูลสถิติชุมชนบางกระดี่ ในปี 2543	43
ตาราง 6.1	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลง ของเรือนที่มีป่าไผ่ของตระกูลลอยลาด	61
ตาราง 6.2	องค์ประกอบของเรือนของตระกูลลอยลาด กับความเชื่อการปลูกเรือน	68
ตาราง 6.3	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลง ของเรือนที่มีป่าไผ่ของตระกูลอุ้นสุดคลอง	71
ตาราง 6.4	องค์ประกอบของเรือนของตระกูลอุ้นสุดคลอง กับความเชื่อการปลูกเรือน	78
ตาราง 6.5	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลง ของเรือนที่มีป่าไผ่ของตระกูลเปี้ยมาลัย	81
ตาราง 6.6	องค์ประกอบของเรือนของตระกูลเปี้ยมาลัยกับความเชื่อการปลูกเรือน	87
ตาราง 6.7	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลง ของเรือนที่มีป่าไผ่ของตระกูลสอนสำแดง	90
ตาราง 6.8	องค์ประกอบของเรือนของตระกูลสอนสำแดง กับความเชื่อการปลูกเรือน	96
ตาราง 6.9	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลง ของเรือนที่มีป่าไผ่ของตระกูลหัวใจเพชร	99
ตาราง 6.10	องค์ประกอบของเรือนของตระกูลหัวใจเพชร กับความเชื่อการปลูกเรือน	106
ตาราง 6.11	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลง ของเรือนที่มีป่าไผ่ของตระกูลก้อนดี	109
ตาราง 6.12	องค์ประกอบของเรือนของตระกูลก้อนดี กับความเชื่อการปลูกเรือน	117
ตาราง 6.13	สรุปรูปแบบการขยายครัวกับการเกิดกลุ่มบ้าน	119
ตาราง 6.14	สรุปองค์ประกอบของเรือนกับประเพณีความเชื่อการปลูกเรือน	121

ตารางที่

หน้า

ตาราง 6.15.1	สรุปการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลลอยลาด และตระกูลอุ้นสุดคอง	122
ตาราง 6.15.2	สรุปการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลเปี้ยมาลัย และตระกูลสอนสำแดง	123
ตาราง 6.15.3	สรุปการจัดพื้นที่ใช้สอยและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลหัวใจ เพชรและตระกูลก้อนต์ดี	124

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปภาพที่	หน้า
รูปภาพ 2.1	ลักษณะการวางเรือนนอนตามความเชื่อเรื่องทิศ จากงานวิจัยของเทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง.....13
รูปภาพ 2.2	ลักษณะการวางเรือนนอนตามความเชื่อเรื่องทิศ จากงานวิจัยการศึกษาชุมชนมอญ ในพื้นที่อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ.....15
รูปภาพ 3.1	เพื่อนบ้านช่วยกันกว่นกาละแมช่วงก่อนวันสงกรานต์.....19
รูปภาพ 3.2	เรือนที่ริมแม่น้ำสังขละ.....20
รูปภาพ 3.3	ลักษณะเรือนที่ อ.สังขละ.....20
รูปภาพ 3.4	เรือนไม้ที่ ต.สร้อยฟ้า.....20
รูปภาพ 3.5	เรือนฝาปะกน ที่ ต.สร้อยฟ้า.....21
รูปภาพ 4.1	คลองสนามชัย.....38
รูปภาพ 4.2	คลองบางกระดี่.....39
รูปภาพ 4.3	คลองย่อย.....39
รูปภาพ 4.4	ถนนบริเวณทางเข้าชุมชน ปี พ.ศ. 2519.....40
รูปภาพ 4.5	สะพานหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2519.....41
รูปภาพ 4.6	สะพานหมู่บ้านในปัจจุบัน.....41
รูปภาพ 4.7	ถนนในหมู่บ้านหลังวัด.....41
รูปภาพ 4.8	ทางเท้าสายหลัก ระหว่างหมู่8และหมู่9.....42
รูปภาพ 4.9	แม่บ้านนั่งทำงานเย็บจากที่ได้ถุนเรือน.....44
รูปภาพ 4.10	โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งริมถนนบางกระดี่.....46
รูปภาพ 5.1	สัญลักษณ์扉บรรพบุรุษแบบที่ใส่ตะกร้าของตระกูลปานอุ.....51
รูปภาพ 5.2	เสา扉บรรพบุรุษ ของเรือนต้นตระกูลสอนลำแดง.....52
รูปภาพ 5.3	สัญลักษณ์扉บรรพบุรุษแบบหีบไม้ของตระกูลลอยลาด.....52
รูปภาพ 5.4	กระบอกน้ำ เป็นกระบอกไม้ไผ่สำหรับใส่น้ำ มี 6 – 12 กระบอก.....53
รูปภาพ 5.5	ผ้าถุงของผู้ชาย 1 ผืน หญิง 1 ผืน เสื้อแขนยาวสีขาวผ่าหน้าตลอด.....53
รูปภาพ 5.6	แหวนกำไลข้อมือ.....53
รูปภาพ 5.7	ตำราการปลูกเรือนที่แปลจากภาษาชามอญเป็นภาษาไทย ครอบครวัเตี้ยเป็นเก็บรักษาไว้.....54
รูปภาพ 5.8	แสดงการนับเสาเอก.....56

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

๗

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพ 5.9	แสดงการนับเสาศีบรรพบุรุษที่เสาสอง ในแต่ละเรือนที่มีทิศจั่วเรือนต่างกัน.....	57
รูปภาพ 6.1	แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลลอยลาด	61
รูปภาพ 6.2	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่1 ตระกูลลอยลาด ปีพ.ศ.2460	62
รูปภาพ 6.3	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่1 ตระกูลลอยลาด(ปีพ.ศ.2545).....	63
รูปภาพ 6.4	ภาพถ่ายรูปด้านทิศใต้เรือนหลังที่1 ตระกูลลอยลาด(ปีพ.ศ. 2545).....	64
รูปภาพ 6.5	รูปตัดและรูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่1 ตระกูลลอยลาด(ปีพ.ศ. 2545).....	64
รูปภาพ 6.6	เรือนหลังที่ 2 ตระกูลลอยลาด	65
รูปภาพ 6.7	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่ 3 (เรือนของ Ego)ตระกูลลอยลาด	66
รูปภาพ 6.8	รูปด้านทิศตะวันออกและรูปตัดเรือนหลังที่ 3(เรือนของ Ego) ตระกูลลอยลาด	67
รูปภาพ 6.9	รูปแสดงการจัดเสาศีพระและเสาศีเรือนหลังที่3 (เรือนของ Ego) ตระกูลลอยลาด ..	67
รูปภาพ 6.10	แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลอุ้นสุดคลอง.....	70
รูปภาพ 6.11	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่ 1 ของต้นตระกูลอุ้นสุดคลอง ปี พ.ศ.2465 ..	72
รูปภาพ 6.12	รูปด้าน ทิศตะวันออกเรือนหลังที่2 ตระกูลอุ้นสุดคลอง.....	73
รูปภาพ 6.13	รูปด้าน ทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 3(เรือนของEgoในปี พ.ศ.2485) ตระกูลอุ้นสุด คลอง	73
รูปภาพ 6.14	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo)ตระกูลอุ้นสุดคลอง	75
รูปภาพ 6.15	รูปด้านทิศตะวันออกและรูปตัด เรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ตระกูลอุ้นสุดคลอง	75
รูปภาพ 6.16	แสดงการจัดห้องนอนภายในเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo)ตระกูลอุ้นสุดคลอง	76
รูปภาพ 6.17	เรือนหลังที่ 3 ตระกูลอุ้นสุดคลอง.....	76
รูปภาพ 6.18	เรือนหลังที่ 4 ตระกูลอุ้นสุดคลอง.....	77
รูปภาพ 6.19	เรือนหลังที่ 5 และเรือนหลังที่ 6 ตระกูลอุ้นสุดคลอง.....	77
รูปภาพ 6.20	แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลเปี้ยมาลัย.....	80
รูปภาพ 6.21	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบน เรือนหลังที่1 ของตระกูลเปี้ยมาลัย ปี พ.ศ.2468.....	82
รูปภาพ 6.22	เรือนหลังที่ 2 ของตระกูลเปี้ยมาลัยที่ไปปลูกใกล้เรือนหลังที่1	83
รูปภาพ 6.23	เรือนหลังที่ 3 ของตระกูลเปี้ยมาลัยที่ไปปลูกใกล้เรือนหลังที่1	83
รูปภาพ 6.24	เรือนหลังที่ 4 ของตระกูลเปี้ยมาลัยที่ไปปลูกใกล้เรือนหลังที่1	84
รูปภาพ 6.25	เรือนหลังที่ 5 ของตระกูลเปี้ยมาลัยที่ไปปลูกใกล้เรือนหลังที่1	84

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ณ

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพ 6.26	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลเปี้ยมาลัย.....	85
รูปภาพ 6.27	ภาพถ่ายเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลเปี้ยมาลัย.....	86
รูปภาพ 6.28	รูปด้านทิศเหนือของเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลเปี้ยมาลัย.....	86
รูปภาพ 6.29	รูปตัดของเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลเปี้ยมาลัย.....	86
รูปภาพ 6.30	แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลสอนลำแดง.....	89
รูปภาพ 6.31	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่1ตระกูลสอนลำแดง.....	91
รูปภาพ 6.32	เรือนหลังที่2 ตระกูลสอนลำแดง.....	92
รูปภาพ 6.33	รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่3ตระกูลสอนลำแดง.....	92
รูปภาพ 6.34	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ของตระกูลสอนลำแดง.....	93
รูปภาพ 6.35	แผนผังพื้นที่ชั้นบนเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ของตระกูลสอนลำแดง.....	94
รูปภาพ 6.36	รูปตัดเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ของตระกูลสอนลำแดง.....	94
รูปภาพ 6.37	รูปด้านทิศเหนือและรูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลสอนลำแดง.....	95
รูปภาพ 6.38	แสดงการจัดห้องนอนภายในเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลสอนลำแดง.....	95
รูปภาพ 6.39	แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลหัวใจเพชร.....	98
รูปภาพ 6.40	แผนผังเรือนหลังที่1 ตระกูลหัวใจเพชร ปี พ.ศ.2465.....	100
รูปภาพ 6.41	รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 2 ตระกูลหัวใจเพชรที่ปลูกอยู่ข้างเคียง.....	101
รูปภาพ 6.42	รูปด้านทิศตะวันออกเรือน เรือนหลังที่ 3 ตระกูลหัวใจเพชรที่ปลูกอยู่ข้างเคียง ...	102
รูปภาพ 6.43	แผนผังเรือนหลังที่1 (เรือนของEgo) ของตระกูลหัวใจเพชร.....	103
รูปภาพ 6.44	รูปตัดเรือนEgoเรือนหลังที่1 (เรือนของEgo) ของตระกูลหัวใจเพชร.....	104
รูปภาพ 6.45	รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่1 (เรือนของEgo) ของตระกูลหัวใจเพชร.....	104
รูปภาพ 6.46	รูปด้านทิศตะวันตกเรือนหลังที่ 4 ของตระกูลหัวใจเพชร ที่ปลูกใกล้เรือนหลังที่1.....	105
รูปภาพ 6.47	รูปด้านทิศตะวันตก เรือนหลังที่ 5 ของตระกูลหัวใจเพชร ที่ปลูกใกล้เรือนหลังที่1.....	105
รูปภาพ 6.48	แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลก้อนดี.....	108
รูปภาพ 6.49	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่1 ตระกูลก้อนดี ปี พ.ศ.2462.....	110
รูปภาพ 6.50	รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 1ตระกูลก้อนดี.....	111

รูปภาพที่	หน้า
รูปภาพ 6.51	รูปด้านทิศตะวันตกเรือนหลังที่ 2 ตระกูลก้อนดี 111
รูปภาพ 6.52	รูปด้านทิศเหนือ เรือนหลังที่ 3 ตระกูลก้อนดีที่ปลูกอยู่ข้างเคียง..... 112
รูปภาพ 6.53	รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 4 ตระกูลก้อนดีที่ปลูกอยู่ข้างเคียง..... 112
รูปภาพ 6.54	รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 5 ตระกูลก้อนดีที่ปลูกอยู่ข้างเคียง..... 113
รูปภาพ 6.55	รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 6 ตระกูลก้อนดีที่ปลูกอยู่ข้างเคียง..... 113
รูปภาพ 6.56	แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ของตระกูลก้อนดี..... 114
รูปภาพ 6.57	รูปตัดและรูปด้านทิศใต้เรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ของตระกูลก้อนดี..... 115
รูปภาพ 6.58	แสดงการจัดห้องนอนภายในเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ตระกูลก้อนดี..... 115
รูปภาพ 6.59	ภาพถ่ายบันไดทางขึ้นทางทิศใต้ (เรือนของEgo) ของตระกูลก้อนดี 116
รูปภาพ 6.60	ภาพถ่ายรูปด้านทิศใต้เรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ของตระกูลก้อนดี 116
รูปภาพ 6.61	แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยพื้นที่ชั้นล่างเรือนหลังที่ 3 (เรือนที่มีป่าไผ่) ของตระกูลลอยลาดตระกูลก้อนดี..... 125
รูปภาพ 6.62	แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นที่ชั้นล่าง ของเรือนหลังที่มีป่าไผ่ของตระกูลอุ้นสุดคลอง..... 126
รูปภาพ 6.63	แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นที่ชั้นล่างและชั้นบน ของเรือนหลังที่มีป่าไผ่ของตระกูลเปี้ยมาลัย..... 127
รูปภาพ 6.64	แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นที่ชั้นล่าง ของเรือนหลังที่มีป่าไผ่ของตระกูลสอนคำแดง 128
รูปภาพ 6.65	แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นที่ชั้นล่างและพื้นที่ชั้นบน ของเรือนหลังที่มีป่าไผ่ของตระกูลหัวใจเพชร..... 129
รูปภาพ 6.66	แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นที่ชั้นล่าง ของเรือนหลังที่มีป่าไผ่ของตระกูลก้อนดี..... 130

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 ให้ความสำคัญกับชุมชน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ การพัฒนาประเทศให้มีการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งสามารถพัฒนาทุนทางสังคมที่มี อยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม สร้างอาชีพและรายได้แก่คนในชุมชน อีกทั้งยังต้องการพัฒนาทางด้านสังคม ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งโดยให้เป็นสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน เพื่อให้สังคมไทยเป็น สังคมที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมของคนในสังคมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทย ที่พึงพาเกื้อกูลกัน รู้รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีการดูแลผู้ด้อยโอกาสและคนยากจน มีความรักภักดีในชาติ และท้องถิ่น สามารถรักษาสถาบันครอบครัวให้เป็นสถาบันหลักของสังคม ที่เป็นรากฐานการ พัฒนาชุมชน เครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

ชุมชนที่เข้มแข็งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ ชุมชนเป็นสถาบันที่ สำคัญควบคู่กับครอบครัว ชุมชนเป็นสถาบันชีวิตของชาวบ้าน หากชาวบ้านไม่มีชุมชนก็ไม่มี ที่ทำกิน ถ้าไม่มีชุมชนก็เหมือนประหนึ่งว่าชีวิตสลายไป และจิตสำนึกในประวัติศาสตร์เป็น ประการสำคัญที่สุดของความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน เพราะถ้าสิ่งนี้ยังคงอยู่ชุมชนก็ยังคงอยู่ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540:3-5) ดังนั้นความสำคัญของการรักษาให้ชุมชนยังรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของ ตนเองไว้ได้ทำให้ชาวบ้านมีความสุข เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

เราจะเข้าใจชุมชนได้ต้องทำการศึกษามุมมองดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์วัฒนธรรมในชุมชน ประเทศไทยเป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายมอญที่กระจายตัวกันอยู่ในหลาย ๆ แหล่ง และการตั้งถิ่นฐานมีมาตั้งแต่ครั้งโบราณซึ่งเป็นการโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อการทำมาหากิน (อรศิริ ปาณินท์, 2543:3) แต่อย่างไรก็ตามลักษณะพิเศษของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ คือ ยังคง รักษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ในการอยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญจึง เป็นเรื่องราวที่มีความน่าสนใจศึกษาค้นคว้า เนื่องจากชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นชนชาติเก่าแก่ มีอารยธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ สภาพสังคมและการ อยู่อาศัยที่น่าศึกษาค้นคว้า

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทยมีอยู่มาก พิศาล บุญผูก(2537)ได้สรุปบริเวณ ที่เป็นถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายมอญว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ใกล้ ๆ กรุงเทพมหานคร และ พระนครศรีอยุธยา เช่น สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาจากอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอ

สามโคก จังหวัดปทุมธานี ถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายมอญกลุ่มใหญ่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้ปากอ่าวไทย ที่รู้จักกันดีว่ามีชุมชนมอญขนาดใหญ่ คือ อำเภอพระประแดง (นครเขื่อนขันธ์) ในจังหวัดสมุทรปราการ พื้นที่รองลงมา คือ แหล่งที่ตั้งที่อยู่ในพื้นที่เส้นทางอพยพ เช่น ตามลำน้ำ แม่กลอง อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอ สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

จากการศึกษาวิชาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในสาขาภาควิชาเคหการ ได้ค้นพบชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ในชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญได้เป็นอย่างดีท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ การเป็นโลกไร้พรมแดนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ผลจากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า การศึกษาในเรื่องของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในด้านของสถาปัตยกรรมและมานุษยวิทยา แต่ยังไม่พบการศึกษา รูปแบบการอยู่อาศัย รูปแบบความสัมพันธ์ที่อยู่อาศัยของครอบครัว สมาชิกในชุมชนและความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมประเพณีการอยู่อาศัย

ดังนั้น การเลือกชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี ซึ่งนับเป็นชุมชนที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีมากชุมชนหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และข้อกำหนดผังเมืองที่จะมีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของการใช้ประโยชน์ที่ดิน จะทำให้พื้นที่นี้มีความเปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ดังนั้นการศึกษา โดยการเลือกชุมชนบางกระดี เป็นกรณีศึกษา วัฒนธรรมการอยู่อาศัยวิถีชีวิตและรูปแบบการอยู่อาศัย ความเชื่อ รูปแบบการขยายครอบครัวกับการเกิดกลุ่มเรือนเครือญาติ ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่พักอาศัยบางหลังในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ บางกระดีที่มีการอยู่อาศัยมานานกว่าร้อยปี จึงควรจะทำการศึกษาวิจัยก่อนที่ศักยภาพของพื้นที่ของที่ดินที่มีราคาสูงขึ้น จะทำให้เป็นบ่อเกิดให้สังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญที่เข้ามา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่อยู่อาศัยกับการอยู่อาศัยและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญชุมชนบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการขยายครอบครัวในระบบเครือญาติ กับการเกิดกลุ่มบ้าน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเรือนกับธรรมเนียมการปลูกบ้านของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่
3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบเรือนที่มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องจากการสังเกตเรือนที่มีปาโหนดของแต่ละตระกูล

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเฉพาะในพื้นที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ริมคลองสนามไชยทั้งสองฝั่ง จัดแบ่งตามพื้นที่การปกครองออกเป็นหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 ขึ้นอยู่กับแขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร (แผนที่ 1.1 และแผนที่ 1.2)

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาครั้งนี้ ชาวชุมชนมีความเชื่อในการปลูกเรือนโดยการหันทิศบ้านไปทางทิศเหนือ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเปรียบเทียบกับภาพถ่ายทางอากาศ จะพบว่ามุมของทิศอาจจะมีความคลาดเคลื่อน ข้อตกลงเบื้องต้นของการศึกษาในครั้งนี้จึงจะกล่าวถึงทิศตามความเข้าใจของชาวชุมชนเพื่อความสะดวกในการสื่อสารระหว่างผู้ทำการวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์

1. ชาวไทยเชื้อสายมอญ หมายถึง ชาวไทยที่พูดภาษาไทยและภาษามอญ มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีแบบมอญ มีความเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญและมีความรู้ลึกกว่าตนเองเป็นมอญ
2. Ego หมายถึง คนที่เราใช้เป็นหลักในการอธิบายแผนภูมิเครือญาติ ในที่นี้ Ego คือ บุตรชายผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูล
3. ปาโหนด เป็นภาษามอญ แปลว่า พ่อปู่ หมายถึง สัญลักษณ์ของผีบรรพบุรุษต้นตระกูล ได้แก่ หีบไม้ , ตะกร้า, ย่ามผ้า ซึ่งจะตั้งอยู่ที่ตำแหน่งเสาผีบรรพบุรุษ โดยที่เรือนที่มีผู้สืบทอดผีต้นตระกูลเท่านั้นจึงจะมีสัญลักษณ์เป็นหีบปาโหนดดังกล่าวสำหรับเรือนที่ไม่ใช่ผู้สืบทอดผีตระกูล ซึ่งอาจจะเป็นบุตรหลานในตระกูล ก็ยังคงมีเสาผีบรรพบุรุษ โดยมีสัญลักษณ์ของประโหนด คือ การผูกผ้าแดงไว้ที่ตำแหน่งเสาที่สองของเรือน

4. เสากแรก หมายถึง เสาคที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้
5. เสาคปาโหนด หมายถึง เสาคฝับริรพบุรุษ โดยจะเป็นเสาคต้นที่สองที่ถัดจากเสาคต้นแรก ซึ่งชาวชุมชนมักจะเรียกว่า เสาคเอก เนื่องจากการปลูกบ้านตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายมอญ จะลงเสาคฝับริรพบุรุษ เป็นเสาคต้นแรกในการปลูกบ้าน

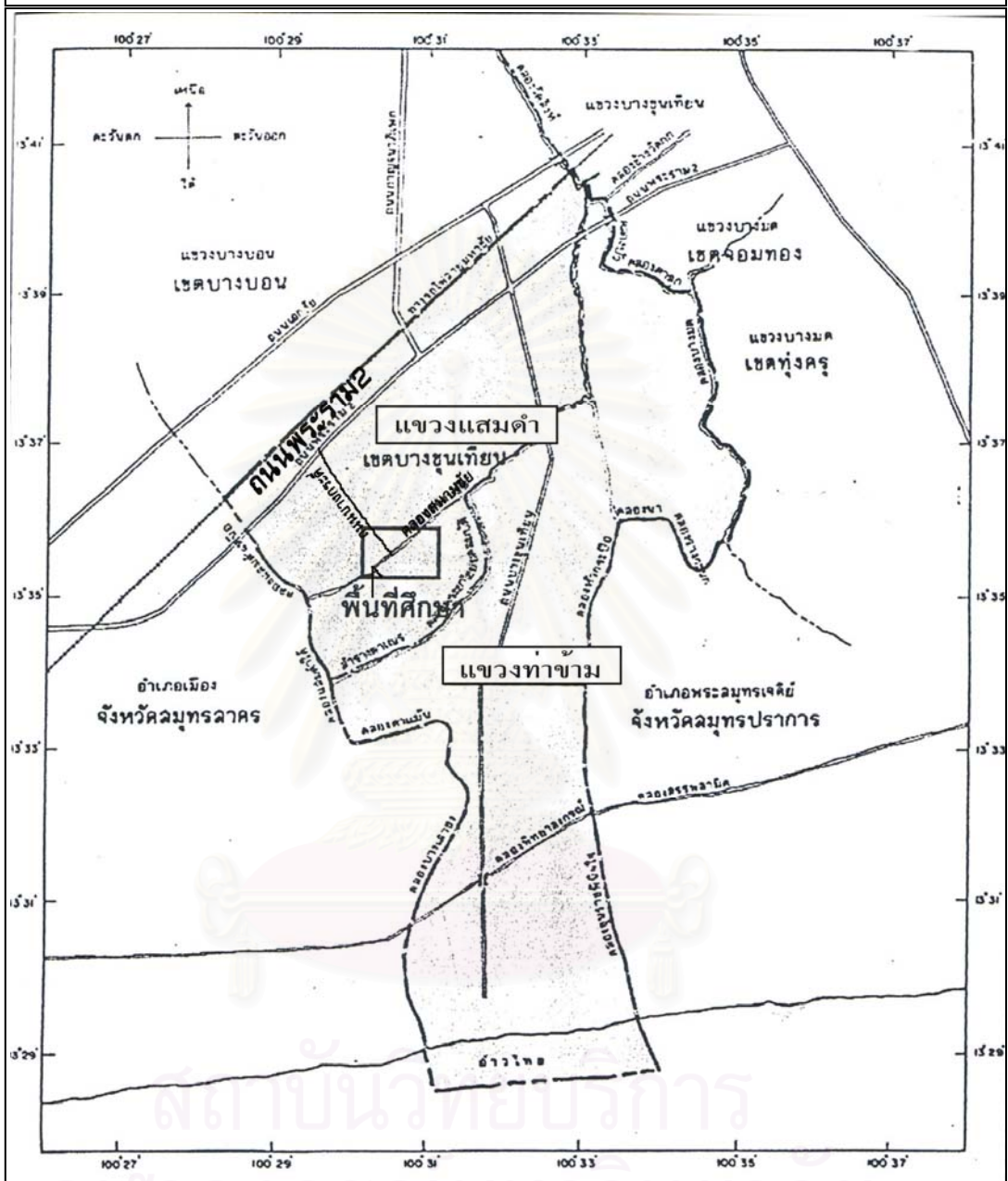
ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เป็นการขยายขอบข่ายของความรู้เพิ่มเติม จากงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่ผ่านมาในอดีต
2. ทราบรูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญชุมชนบางกระดี่ เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนที่มีวัฒนธรรมการอยู่อาศัยอย่างมีอัตลักษณ์
3. ทราบแนวคิดการอยู่อาศัยที่มีรูปแบบการขยายครอบครัวกับการเกิดกลุ่มเรือนของชุมชนบางกระดี่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

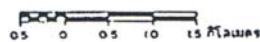
แผนที่ 1.1 แสดงพื้นที่ศึกษาชุมชนชาวไทยเพื่อสายมอญบางกระดี่

เครื่องหมาย

- เขตจังหวัด
- เขตของเขต
- เขตของแขวง

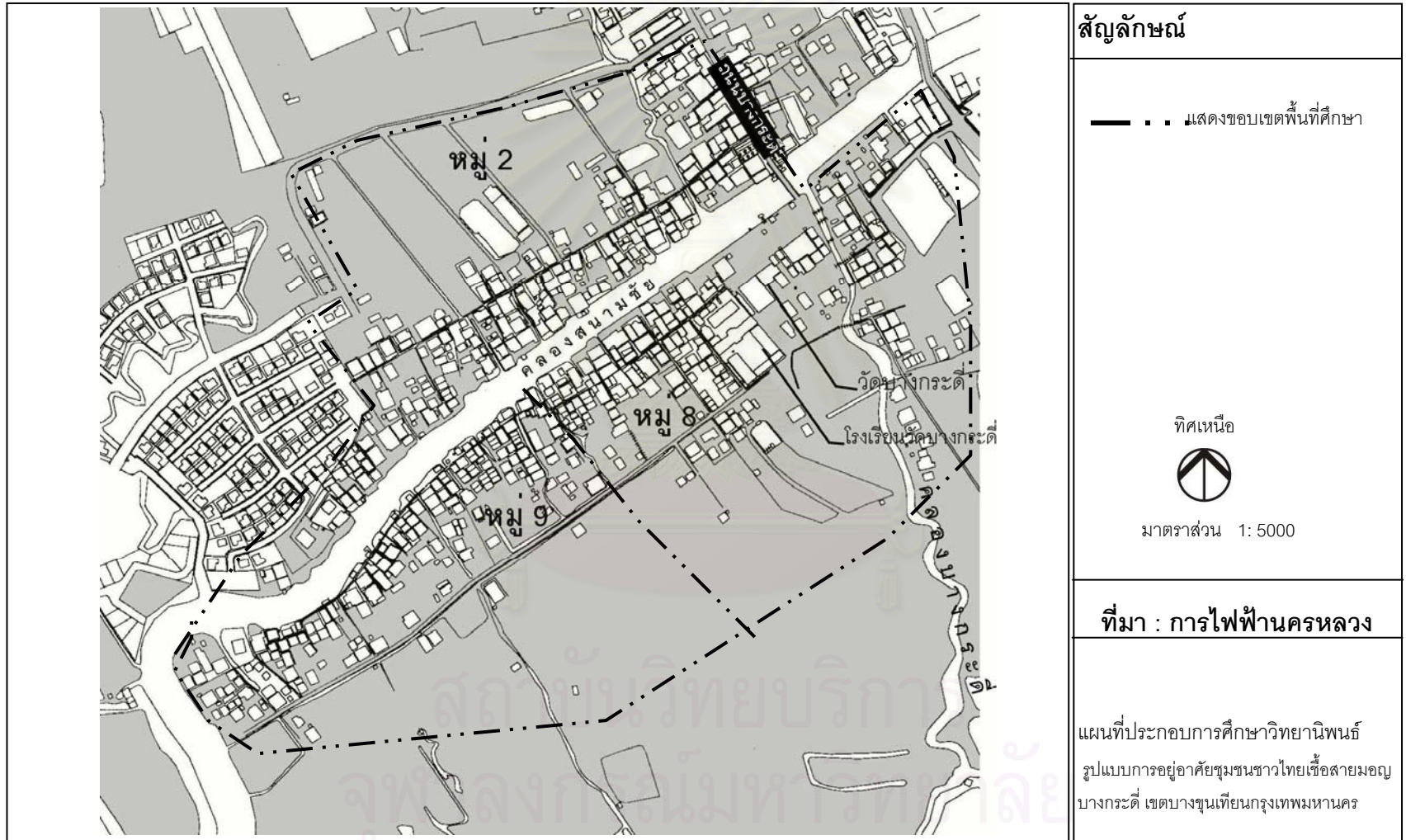
มาตราส่วน

ที่มา: สำนักผังเมือง

แผนที่ประกอบการศึกษา
วิทยานิพนธ์
รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาว
ไทย
เพื่อสายมอญบางกระดี่

แผนที่ 1.2 แสดงการแบ่งเขตปกครองในชุมชนบางกระดี่

บทที่ 2

แนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยรูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมและทฤษฎีแนวความคิดทางมานุษยวิทยา รวมทั้งศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการศึกษา ดังนี้

แนวความคิดทฤษฎี

1. แนวความคิดการตั้งถิ่นฐาน

Doxiasdis อ้างโดย จริยาพร รัศมีแพทย์ (2544) ได้กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ หมายถึง การจัดรูปแบบพื้นที่โดยมนุษย์เพื่อมนุษย์ทั้งนี้เพื่อการอยู่อาศัยของมนุษย์และยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นตามลำดับ การตั้งถิ่นฐานมนุษย์จึงหมายถึงการพัฒนาของมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นการจะทำความเข้าใจถึงการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ได้ต้องอาศัยมิติเวลา และสถานที่ ดังนั้น การศึกษาการตั้งถิ่นฐานมนุษย์จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ 5 ประการ คือ มนุษย์ สังคม สภาพแวดล้อม ที่อาศัย และโครงสร้างพื้นฐาน

Culter อ้างโดย สิรินาถ เรืองชีวิน (2542) ได้กล่าวถึงปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม โดยการตั้งชุมชนในสมัยแรก ๆ จะเลือกทำเลที่ตั้งที่มีความสะดวกสบายและความปลอดภัยเป็นหลัก

Glenn T. Trewartha อ้างโดย สิรินาถ เรืองชีวิน (2542) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานไว้ 3 ประการ โดยประการแรกได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ แหล่งน้ำ อากาศ ดิน แร่ธาตุ เป็นต้น ประการที่สอง จะเป็นปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทัศนคติ และประการที่สาม ปัจจัยเกี่ยวกับประชากร ได้แก่ ความแตกต่างของประชากรเกี่ยวกับ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น

Michale chrisholm อ้างโดย กนกพร วิวัฒนาการ (2543) ได้กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางธรรมชาติหรือปัจจัยกายภาพเช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำ แหล่งแร่ธาตุ หุบเขา บริเวณแยกของถนน บริเวณคูกิ่งน้ำ และบริเวณที่แม่น้ำบรรจบกัน เป็นต้น ในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานอาจเริ่มจากบ้านจำนวน 2-5 หลังคาเรือน และเมื่อมีจำนวนคนมากขึ้น กลุ่มบ้านจะขยายใหญ่ขึ้นจนเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มนี้จะพบมากในชนบทที่

ประกอบอาชีพการเกษตร โดยเฉพาะหมู่บ้านที่คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ในเขตที่ราบภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงใต้ และภาคใต้ของประเทศไทย

2. แนวความคิดรูปแบบสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

วิวัฒน์ เตมีพันธ์ (2541) ได้กล่าวถึงเรือนพักอาศัย รูปแบบสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ดังนี้

ที่พักอาศัย (Shelter) หรือที่กำบังเพื่อพักอาศัยนับเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุของมนุษย์ โดยมนุษย์เริ่มสร้างที่พักอาศัยขึ้นพักพิงเป็นครั้งแรกก็เพื่อกินอยู่ อาศัยหลบนอน หลีกหนี รวมทั้งปกป้องกันภัยอันตรายจากความบีบคั้นของสภาพแวดล้อมภายนอก

หากมองที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางของความสำคัญทางสังคมแล้วก็จะพบว่า เรือน หรือ อื่นๆ หนึ่ง ครัวเรือน นับเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกในความเป็นชุมชน เพราะบ้านก็คือกลุ่มของเรือน หรือของครัวเรือนที่อยู่รวมกัน ทำให้คนมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะเห็นหน้าค่าตา คนจะพบเห็นกันและรู้จักกันในครอบครัว และพี่น้องเพื่อนฝูงที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันในชีวิตประจำวัน

ฉะนั้นเรือนพักอาศัยของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นย่อมเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงพลังของปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและสุนทรีย์ของแต่ละสังคมนั่นเอง การศึกษาเรือนพักอาศัยนั้นย่อมยังผลให้ผู้ศึกษาหยั่งทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ผู้อาศัยอยู่ในตัวเรือน และถือว่าเรือนพักอาศัยแต่ละหลังเป็นศูนย์รวมของชีวิตในสังคมซึ่งนักมนุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาถือว่าเป็นศูนย์กลางที่สะท้อนถึงภาพวัฒนธรรมของสังคมแต่ละแห่งได้อย่างดี

3. แนวความคิดเรื่องบ้าน

ชยันต์ วรรธนะภูติ (2544) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในเรื่องบ้านไว้ว่า โดยทั่วไปเมื่อเราคิดถึงบ้าน สิ่งแรกที่เราเกิดแนวคิดขึ้นโดยทันทีก็คือ สถานที่อยู่อาศัยของคน ซึ่งให้ร่มเงา กันแดด กันฝน มีความแข็งแรง สามารถป้องกันภัย สามารถให้ความอบอุ่น อาหารและความรัก เราอาจศึกษารูปทรงทางสถาปัตยกรรม วัสดุที่ใช้ ขนาด และลักษณะของบ้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามในการปรับตัวของเจ้าของบ้านต่อสิ่งแวดล้อม การใช้วัสดุ การกำหนดพื้นที่และโครงสร้างที่มีประโยชน์ ให้อบอุ่น ช่วยสะท้อนให้เห็นสถานะเศรษฐกิจ ธรรมเนียมของเจ้าของบ้าน แม้กระทั่งรูปแบบการผลิตของครอบครัวนั้น

หากพิจารณาโครงสร้างภายในของบ้าน จะเห็นได้ว่า มีประเด็นอีกสองประเด็นที่สามารถนำมาพิจารณาได้ นั่นคือ ลักษณะโครงสร้างหรือการแบ่งพื้นที่การใช้งานที่จัดทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์การใช้สอยของครอบครัว การกำหนดทิศและระดับของห้องที่กำกับด้วยหน้าที่และกิจกรรมที่ใช้โดยแบ่งเป็นบริเวณที่ใช้เฉพาะคนในครอบครัวหรือสำหรับผู้ที่เป็นแขกหรือบุคคลสำคัญ

โครงสร้างภายในของบ้าน ซึ่งมีความแตกต่างกันแต่ละวัฒนธรรมย่อมสะท้อนให้เห็นความคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในครอบครัวระบบเครือญาติ และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ดังตัวอย่างของบ้านในภาคเหนือซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับอำนาจและความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยจะสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง ความสัมพันธ์ระหว่างคนในบ้าน ที่เป็นสมาชิกครอบครัว และคนภายนอกครอบครัว และสะท้อนให้เห็นความคิดเกี่ยวกับส่วนที่เป็นโลกส่วนตัวและโลกที่เปิดรับสังคมภายนอก

การจัดแบ่งพื้นที่ใช้งานในบ้าน พร้อมทั้งมีข้อกำหนดในการใช้งานประจำวัน และใช้ในการประกอบพิธีกรรม รวมทั้งการใช้สิทธิแก่สมาชิกระดับต่าง ๆ ในบ้านในการใช้สอย สะท้อนให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและระบบเครือญาติ และเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ส่งทอดค่านิยมและบทเรียนให้กับสมาชิกรุ่นเยาว์

บ้านในทัศนะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จะกล่าวถึงบ้านว่า เป็นที่รวมของบุคคลที่เป็นสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันโดยสายโลหิต หรือการแต่งงาน แต่ละคนมีบทบาท หน้าที่รับผิดชอบในการร่วมกันผลิต และสืบทอดครัวเรือนได้ดำรงอยู่ รวมทั้งปรับเปลี่ยนเลือกสรรวิธีการที่ตอบโต้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การกำหนดบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในบ้านและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานและประเพณีของแต่ละสังคม เรือนจึงมองได้ว่าเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งอาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าครอบครัว และสามารถจำแนกออกเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวขยาย

4. แนวคิดโครงสร้างครอบครัว

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้กล่าวถึงแนวความคิด ประเภทของครอบครัว ไว้ว่า เมื่อพิจารณาโครงสร้างครอบครัว จะพบประเภทของครอบครัว 2 ประเภท ดังนี้

(1) ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) คือ ครอบครัวขนาดเล็ก ประกอบไปด้วยพ่อแม่และลูกที่ยังไม่แต่งงานที่อยู่อาศัยร่วมกัน ใช้ชีวิตประจำวันร่วมกัน ครอบครัวประเภทนี้จะมีคน 2 ช่วงอายุเท่านั้น คือ รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก ๆ

โดยทั่วไปครอบครัวเดี่ยวเป็นลักษณะของครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ ในชุมชนเมือง หรือในสังคมอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะในชุมชนเมืองในสังคมสมัยใหม่ และในสังคมอุตสาหกรรมไม่ต้องการแรงงานมาก การมีลูกมากทำให้ต้องเสียค่าเลี้ยงดู ต้องเสียเวลาในการอบรมสั่งสอน สภาวะเศรษฐกิจและสังคม บังคับให้ต้องมีครอบครัวขนาดเล็ก

(2) ครอบครัวขยาย (Extended Family) เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยกลุ่มคนใน 3 ช่วงชีวิตขึ้นไป โดยกลุ่มคนเหล่านี้ที่อยู่อาศัยร่วมกัน ครอบครัวแบบนี้เน้นความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเป็นหลัก เพราะเน้นความสัมพันธ์ทางสายโลหิต จึงเรียกว่า ระบบความสัมพันธ์ทางสายโลหิต ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูก และ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว

อาจจะกล่าวได้ว่า โครงสร้างครอบครัว หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นทางการของสิทธิ หน้าที่ วิถีชีวิต การอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งการให้สถานภาพบทบาทสมาชิกในครอบครัวตามเพศ วัย และ สถานภาพทางเครือญาติ การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวจะทำให้เข้าใจพฤติกรรมครอบครัวของสังคมต่าง ๆ ได้อย่างดี

5. แนวคิดวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรอง

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้กล่าวถึง แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรองไว้ว่าวัฒนธรรมย่อย หรือ วัฒนธรรมรอง มีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่าวัฒนธรรมใหญ่หรือวัฒนธรรมทั่วไป วัฒนธรรมใหญ่ หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำรงชีวิตของสมาชิกจำนวนมากของสังคมหรือเป็นวัฒนธรรมที่คนจำนวนมากในสังคมมีอยู่ร่วมกัน เช่น ศาสนาพุทธ ภาษาไทย ภาคกลาง ระบบการปกครอง ระบบการศึกษาที่จัดโดยรัฐบาลไทย รวมทั้งประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และพุทธศาสนา เป็นวัฒนธรรมใหญ่ในสังคมไทย

เมื่อวัฒนธรรมย่อยมีความหมายตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมใหญ่วัฒนธรรมย่อยจึงหมายถึง วัฒนธรรมที่ใช้กันในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้ใช้กันในทุกกลุ่มคนหรือคนจำนวนมากในสังคม วัฒนธรรมย่อยมักเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั่วไปและมักเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั่วไป แต่ในเวลาเดียวกันมันก็มักแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทั่วไปด้วย วัฒนธรรมย่อยจะเด่นชัดใน

สังคมที่มีความแตกต่างกันในหมู่ประชากร จึงไม่มีวัฒนธรรมทั่วไปแต่เพียงประเภทเดียว แต่จะมีแกนกลางเป็นวัฒนธรรมทั่วไป และมีวัฒนธรรมย่อยอยู่จำนวนหนึ่งในสังคมนั้นด้วย

แบบแผนวัฒนธรรมบางอย่าง มีอยู่ร่วมกันเฉพาะในกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคมบางอย่างเท่านั้น กลุ่มคนดังกล่าวนอกจากจะปฏิบัติตามวัฒนธรรมทั่วไปบางอย่างแล้ว ยังปฏิบัติตามวัฒนธรรมย่อยเฉพาะกลุ่มตัวที่มีอัตลักษณ์ของตนเองอีกด้วย

วัฒนธรรมย่อยดังกล่าวแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายประเภท ตามสถานภาพทางสังคมประเภทต่าง ๆ อันได้แก่ สถานภาพทางเพศ สถานภาพทางอายุ สถานภาพทางอาชีพ สถานภาพทางชนชั้น หรือวรรณะ สถานภาพเชิงเชื้อชาติหรือชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ สถานภาพทางศาสนา เป็นต้น

นอกจากวัฒนธรรมย่อยดังกล่าว ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ชนชั้นหรือวรรณะ เชื้อชาติ ศาสนาแล้ว ยังมีวัฒนธรรมย่อยอีกหลายประเภท ขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลายอย่าง เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ทำให้เกิดวัฒนธรรมย่อยเชิงภูมิภาค และวัฒนธรรมย่อยของคนเมือง คนชนบทขึ้น เป็นต้น

สังคมสมัยปัจจุบันมักประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีเชื้อชาติต่าง ๆ กันทำให้เกิดเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม กลุ่มชาติพันธุ์คือกลุ่มที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทั่วไปของสังคม ในสังคมไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์มากมาย เช่น คนไทยเชื้อสายมอญ เป็นต้น คนพวกนี้จะมีภาษา ค่านิยม ความคิด ความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ต่างไป

ซึ่งในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ยังคงรักษาวัฒนธรรมรูปแบบมอญไว้ได้อย่างดี ดังที่ พิศาล บุญผูก (2537) กล่าวถึงชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ว่ายังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของมอญอันเป็นวัฒนธรรมรองในชุมชนไว้ได้อย่างดี จนถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่ดึงดูดใจของชุมชนแห่งนี้ ซึ่งวัฒนธรรมที่สำคัญของคนไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด พิธีโกนจุก พิธีบวชนาค พิธีแต่งงาน พิธีรำผี พิธีเกี่ยวกับงานศพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสงรับน้ำพระ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณี ตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีการแต่งกายแบบมอญ การเล่นทะเลมอญ การเล่นสะบ้ามอญ ภาษาและหนังสือมอญ

6. แนวคิดกลุ่มชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) กล่าวถึง กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นเรื่องของวัฒนธรรม และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรอง

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยรวมกัน คือมีค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมใหญ่ และมักเชื่อมโยงกับการอพยพมาจากประเทศอื่น เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่มักมีความสำนึกใน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอพยพเข้ามาในสังคมใหม่เป็นจำนวนมาก และกลุ่มคนเหล่านี้มักจะถูกเลือกปฏิบัติ และได้รับการปฏิบัติอย่างอคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ๆ ลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ อาจยอมรับวัฒนธรรมใหญ่และพยายามหาทางเคลื่อนที่ทางชนชั้นให้สูงขึ้นและในที่สุดอาจจะทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนอย่างสิ้นเชิงก็เป็นได้

ในสังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมอื่น ๆ มีกลุ่มชาติพันธุ์มากมายหลายกลุ่มดังกล่าวมาแล้ว เช่น คนไทยเชื้อสายมอญ เป็นต้น แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีกระบวนการการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป

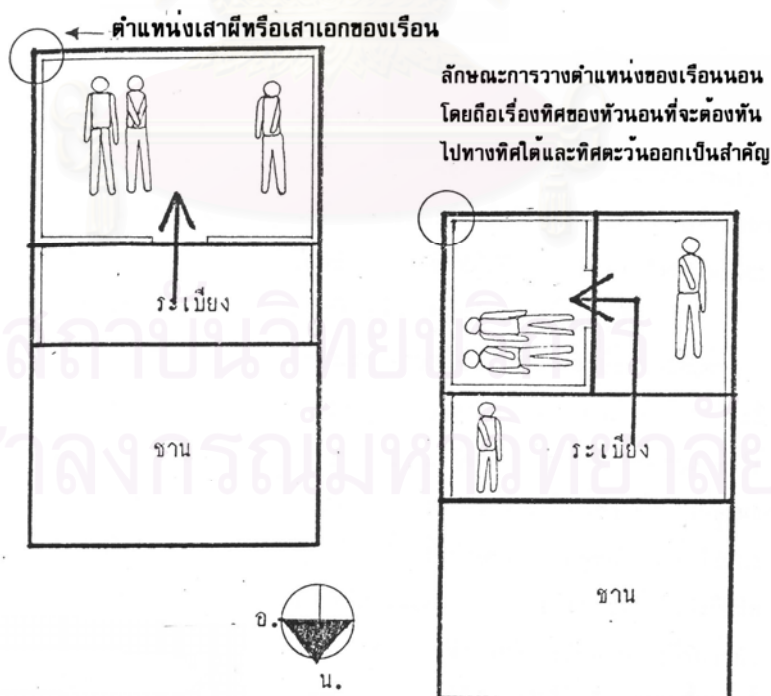
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง (2520) ได้ศึกษาเรื่องเรือนมอญที่ลพบุรี โดยศึกษาสภาพสังคมวัฒนธรรมและลักษณะกายภาพของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่เรียกว่า เรือนมอญชั้นหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยมีจำนวนประชากร 722 ครอบครัว โดยมากกว่าร้อยละ 95 เป็นครัวเรือนชาวไทยเชื้อสายมอญ

จากการศึกษาพบว่า ชาวไทยเชื้อสายมอญส่วนใหญ่ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้รวมทั้ง ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน นอกจากนี้ยังพบเรื่องของประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย โดยมีความเชื่อในเรื่องทิศหัวนอน ทางทิศตะวันออก และทิศใต้ รวมทั้งความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษ ผีเรือน ซึ่งตำแหน่งของเสาเอกของเรือนจะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก และเป็นที่ตั้งของผีบรรพบุรุษ มุมของเรือนทางทิศตะวันออกจึงมีความสำคัญในการตั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเรือน ความเชื่อเหล่านี้จึงมีผลต่อการจัดพื้นที่ใช้สอยของเรือนมอญ บางชั้นหมาก โดยที่พื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกจึงเป็นพื้นที่เขตส่วนตัวของครัวเรือนส่วนระเบียงและชานเรือนจะอยู่ทิศทางปลายเท้าทางทิศเหนือ

คติความเชื่อต่อการอยู่อาศัย จึงเป็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมมอญที่พบในเรือนมอญบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี

รูปภาพ 2.1 ลักษณะการวางเรือนนอนตามความเชื่อเรื่องทิศ จากงานวิจัยของเทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง

ผุสดี ทิพทัส และ สุวีณา ธาดานิติ (2532) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาชุมชนชาวมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยทำการศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 16 หมู่บ้านในตำบลบางพิง ตำบลบางตลาด ตำบลทรงคะนอง

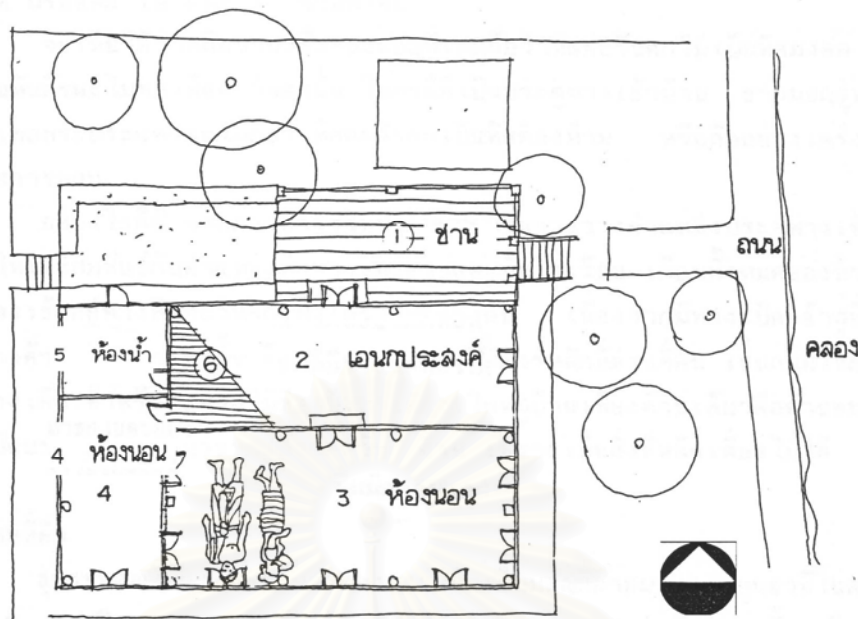
จากการศึกษา พบว่า คนมอญทั้ง 16 หมู่บ้านมีบรรพบุรุษเป็นชาวมอญที่อพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี และย้ายมาสร้างเมืองพระประแดงในสมัยรัชกาลที่ 2 อาชีพหลักในปัจจุบันของ ชาวมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง คือ รับราชการ รับจ้าง ทำนา และค้าขาย

ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายมอญยังมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม ยังความนับถือผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นการเชื่อที่มีการสืบทอดกันมาซึ่งบุตรชายคนโตของตระกูลเป็นผู้รับสืบทอดการรับมอบแหวนผีที่เป็นแหวนพลอยแดงและผ้าผีซึ่งเป็นผ้านุ่งและเสื้อโดยผู้รับ สืบทอดต้องดูแลมิให้ชำรุด

ชาวไทยเชื้อสายมอญพระประแดงมักนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำลำคลองการปลูกเรือนมักจะวางตัวเรือนตามตะวันทิศ (ตามทิศตะวันออก - ตะวันตก) ส่วนความเชื่อเรื่องทิศนั้นทิศใต้และทิศตะวันออกเป็นทิศมงคล ซึ่งมักนิยมใช้เป็นทิศหัวนอน และทิศบันไดหน้าเรือน เรือนส่วนใหญ่เป็นเรือนเดี่ยว เช่นเมื่อแรกสร้างแต่อาจมีการต่อเติมเช่นต่อเติมหลังคาคลุมชานเรือนหรือการต่อเติมเรือน อีกหลังหนึ่งเพิ่มที่ด้านหลังและด้านข้างของเรือนเดิมเพื่อรองรับจำนวนผู้อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้น จำนวนผู้อยู่อาศัยในครอบครัวมีตั้งแต่ 3 - 8 คน จะพบมากที่สุดแสดงว่าเป็นครอบครัวที่ไม่ขยายตัวมากนัก

ลักษณะการจัดพื้นที่ใช้สอย เรือนนอนทุกหลังจะเป็นเรือน 3 ช่วงเสา(เรือน3ห้อง) ทั่วไปไม่กั้นห้องภายใน ชาวไทยเชื้อสายมอญพระประแดงส่วนใหญ่นิยมมีครัวอยู่ชั้นบนของตัวเรือนซึ่งสัมพันธ์กันการรับประทานอาหารที่โถงชั้นบนเช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปภาพ 2.2 ลักษณะการวางเรือนนอนตามความเชื่อเรื่องทิศ จากงานวิจัยการศึกษาชุมชนมอญ
ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ไฉน สนสกุล (2535) ได้ศึกษาเรื่องการอ้างชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวไทยเชื้อสายมอญ โดยศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี โดยผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการอ้างชาติพันธุ์ของมอญบางขันหมาก คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อ ภาษา และการสืบทอดบรรพบุรุษที่เป็นมอญ

ผลจากการศึกษาพบว่า ชาวมอญบางขันหมากนับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับการนับถือผี ได้แก่ ผีประจำตระกูล หรือ ผีบรรพบุรุษ โดยจะอยู่ที่เรือนผู้นำตระกูลในตระกูลสายเดียวกัน โดยการเก็บรักษาสสิ่งสมมติเป็นสัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษ คือแหวนทองประดับพลอยและท่อผ้า โดยแขวนไว้ใกล้เสาเอก เหตุผลของการที่ชาวมอญบางขันหมากนับถือผี บรรพบุรุษ ผี ภู ยา ตายาย ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อว่าวิญญาณของท่านเหล่านั้นยังคงวงเวียนดูแลรักษาลูกหลานอยู่ตลอดเวลา จึงต้องมีพิธีเลี้ยงผีประจำตระกูลเพื่อแสดงความกตัญญู และระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องธรรมเนียมการปลูกเรือน ในเรื่องการวางทิศเรือน ทิศหัวนอน และทิศบันได

นอกจากนี้งานวิจัยยังพบว่า ชาวมอญบางขันหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดีเพราะชาวไทยและชาวมอญมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มือคด ทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยโดยการแต่งงาน แต่ก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มไว้ได้ในด้าน ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี

อรศิริ ปาณินท์ (พ.ศ. 2543) ได้ศึกษาเรื่องเรือนพื้นบ้านไทย-มอญ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลโดยการสำรวจสภาพทางกายภาพของเรือนพื้นบ้านไทย-มอญ 10 แห่ง คือ

- 1) บ้านบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
- 2) บ้านทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
- 3) บ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- 4) บ้านทองบ่อ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 5) บ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- 6) บ้านนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- 7) บ้านสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
- 8) บ้านเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
- 9) บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
- 10) บ้านหม่องสะเทอ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

พบว่าแหล่งที่ตั้ง 9 หมู่บ้าน ตั้งอยู่ริมน้ำ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำวันดี ลำห้วยของกาเลีย และลำห้วยมิดคลี สภาพหมู่บ้านตั้งเรียงไปตามแนวยาวของลำน้ำ

ชุมชนไทย-มอญ นับถือพุทธศาสนาและมีวัฒนธรรมความเชื่อหลายประการที่ถ่ายทอดซึ่งและกัน และส่งผลมายังการใช้สอยในบ้าน ยังคงรักษาความเชื่อที่เกี่ยวกับห้องผีบรรพบุรุษโดยแทบทุกบ้านจะมีห้องผีบรรพบุรุษ

เรือนไทยมอญ จำนวน 48 หลังที่ทำการสำรวจ การใช้สอยต่างๆ มีลักษณะโดยรวม คือ เป็นเรือนไม้จริงหรือไม้ไผ่ แบบใต้ถุนสูง ทิศทางการวางจั่วบ้านแนวทิศตะวันออกและตะวันตก มีเสาดินที่ตำแหน่งเสาดินแรก บันไดทางขึ้น อยู่ทิศตะวันออก มีพื้นที่โถงกลางใช้งานเอนกประสงค์มากกว่าห้องปิดมิดชิด มีความต่างระดับของพื้นเรือนหลายระดับ

เรือนที่สำรวจส่วนใหญ่เป็นเรือนแบบขยาย โดยไม่ได้เป็นระบบเดียวกับการขยายตัวของเรือนภาคกลาง มีการเพิ่มห้อง เพิ่มเรือนหลังใหม่ มีการต่อเติมห้องขยายโถงกลาง เพิ่มพื้นที่พักผ่อน เป็นครัวเก็บของ เรือนทุกหลังคาคลุมชานกลาง

จริยาพร รัศมีแพทย์ (2544) ได้ศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชนมอญ บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร พบว่ารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่เป็นผลจากปัจจัยวัฒนธรรม และธรรมชาติ การที่หมู่บ้านตั้งอยู่ริมน้ำเป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์จากน้ำและความนิยมในการเลือกทำเลการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญ การที่หมู่บ้านตั้งติดพื้นที่ทำการเกษตร เป็นผลมาจากการเลือกทำเลในการตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งทรัพยากร และประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร การที่ บ้านเรือนมีลักษณะเป็นเรือนไม้ขนาดเล็กเกาะกลุ่มและตั้งเรียงรายต่อเนื่องกันเป็นผลมาจากการ พัฒนาวัสดุก่อสร้างจาก ความเป็นไม้ซึ่งสมัยก่อนมีราคาถูกและสวยงามกลมกลืนกันส่วนการที่ บ้านเรือนมีขนาดเล็กตั้งเรียงรายต่อเนื่องกันเป็นผลมาจากการเพิ่มจำนวนครัวเรือนที่นิยม ปลูกสร้างเรือนอยู่ใกล้กันเป็นกลุ่ม ไม่นิยมสร้างเรือนสันโดษ แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดผูกพัน ของคนในชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ผลของการศึกษายังพบว่า ชุมชนมอญบางกระดี่ มีรูปแบบ การตั้งถิ่นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การวางทิศทางของเรือนซึ่งมาจากความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ของเชื้อชาติมอญ การวางทิศทางของเรือนเรือนเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นชุมชนชาวมอญได้มาก ที่สุด โดยที่เรือนเรือนในชุมชนร้อยละ 94 วางหน้าจั่วเรือนไปทางทิศตะวันออก-ตะวันตก

สรุป

งานวิจัยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาชาวไทยเชื้อสายมอญในหลากหลายชุมชนในแต่ละ จังหวัด การอยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญจะยังคงความเชื่อในการอยู่อาศัยเป็นอย่างมาก ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ที่เป็นชุมชนหนึ่งในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานครยังมีความน่าสนใจไปทำการศึกษา ว่าชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่อยู่ในกรุงเทพมหานครนี้มี รูปแบบการอยู่อาศัยอย่างไร เพราะท่ามกลางสภาพแวดล้อมและสังคมที่กำลังแปรเปลี่ยนไปที่ อยู่อาศัยในชุมชนก็กำลังต้องเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการทำการศึกษาทั้งสภาพสังคมครอบครัว ที่ส่งผลต่อการจัดพื้นที่ใช้สอยในการอยู่อาศัยซึ่งสะท้อนออกมาทางลักษณะกายภาพ สถาปัตยกรรมของเรือนในชุมชน ครอบคลุมเครือญาติของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ มีการอยู่อาศัยมาอย่างต่อเนื่องและเกิดเป็นชุมชนนี้จะทำให้ได้แนวคิดของการอยู่อาศัยให้ สอดคล้องกับชุมชนที่มีวัฒนธรรมเด่นชัดและนำมาพัฒนาการจัดที่อยู่อาศัยให้ดียิ่งขึ้นได้ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่อยู่อาศัยกับการอยู่อาศัย และวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่

การอยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ ในด้านการใช้พื้นที่อยู่อาศัย โดยมีความเชื่อตามวัฒนธรรมในชุมชนและความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ทำให้เกิดลักษณะการอยู่อาศัยที่มีเอกลักษณ์ที่น่าศึกษาค้นคว้าเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยได้ต่อไป

1. ขั้นตอนการกำหนดปัญหาและกำหนดประชากรในการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลในพื้นที่ (ช่วงเดือน เดือนมกราคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545) จากการศึกษาวิชาชุมชนและสิ่งแวดล้อมด้านเคหะพัฒนาการ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนบางกระดี่ทุกสัปดาห์ระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2545 เพื่อการศึกษาสภาพสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมของชุมชน โดยได้รับข้อมูลเบื้องต้นจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลจากสัมภาษณ์ฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตบางขุนเทียน ซึ่งได้ให้เอกสารสภาพชุมชน การแบ่งอาณาเขตประชากร และแนะนำการติดต่อผู้นำชุมชนในการเข้าไปในพื้นที่ ของ หมู่ 2 หมู่ 8 และ หมู่ 9

2) การสังเกตลักษณะกายภาพของชุมชน ได้ทำการเดินสำรวจ และสัมภาษณ์ชาวบ้านเพื่อทำความเข้าใจสภาพชุมชน ส่วนข้อมูลทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คือ คุณณิชา และ คุณธวัชพงศ์ มอญตะ ที่พิพิธภัณฑสถานชาวมอญซึ่งจัดแสดงของใช้ในอดีตของชุมชนบางกระดี่ ทำให้รู้จักประเพณีและวิถีชีวิตที่น่าสนใจอย่างยิ่งของชาวบางกระดี่ และไม่เคยทราบมาก่อนว่ายังมีชุมชนในกรุงเทพมหานครที่ยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกับสังคมชนบทในต่างจังหวัด

3) เนื่องจากวิถีชีวิตชาวบ้านมีศูนย์รวมของชุมชนอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ วัดบางกระดี่ และโรงเรียนวัดบางกระดี่ จึงได้ทำการสัมภาษณ์พระภิกษุในวัด และสัมภาษณ์อาจารย์สมฤทธิ สมบุญ อาจารย์โรงเรียนวัดบางกระดี่ ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและประเพณีของชุมชนมากยิ่งขึ้น

4) จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ศึกษางานวิจัยเรือนพื้นบ้านไทย-มอญ ของอรศิริ ปาณินท์(2543) ที่ให้ความรู้ในลักษณะกายภาพของเรือนในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ ในหลากหลายพื้นที่ รูปแบบการอยู่อาศัยที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเองอย่างน่าสนใจ

กล่าวโดยสรุปข้อ 1-4 ภาพรวมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี พบว่าเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมและมีความผูกพันกันอย่างเครือญาติ เป็นชุมชนน่าอยู่ตามความหมายของแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจฉบับที่ 9

ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการศึกษาข้อมูลในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่ เดือน เมษายน พ.ศ. 2545 ได้พบและสัมภาษณ์คุณเจีย ก้อนดี ที่ยังมีอาชีพสวนเสื่อ ได้ข้อมูลว่าเรือนที่พักอาศัยจะมีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพดั้งเดิม โดยมีการแยกเรือนออกไปในกลุ่มเครือญาติซึ่งจะปลูกเรือนอยู่ข้างเคียงกัน ทำให้พบความน่าสนใจในการทำการวิจัยนี้ เป็นข้อสมมติฐานการอยู่อาศัยในชุมชนบางกระดีจะมีลักษณะเป็นแบบกลุ่มบ้านกัน

วันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2545 ได้เข้าสังเกตกิจกรรมการเตรียมงานสงกรานต์ของชาวบางกระดี พบว่ามีการร่วมชุมนุมเพื่อนบ้านช่วยกันเตรียมอาหาร และขนมที่ได้ถนอมเรือน

รูปภาพ 3.1 เพื่อนบ้านในชุมชนบางกระดี ช่วยกันกวนกาดละแม ช่วงก่อนวันสงกรานต์

วันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2545 เดินทางไปอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายมอญ ตามคำบอกเล่าของคุณธวัชพงศ์ มอญตะ ที่ว่าในท้องถิ่นแห่งนี้ยังมีการรักษาวัฒนธรรมประเพณีได้ดีเช่นเดียวกับชาวมอญบางกระดี และจากการศึกษาพบข้อมูลเพิ่มอีกว่าลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่พักอาศัยของสถานที่แห่งนี้มีความต่างไปจากชุมชนวัดบางกระดี กล่าวคือ ไม่มีความหนาแน่นมากนัก

รูปภาพ 3.2 เรือนที่ริมแม่น้ำสังขละ
จังหวัดกาญจนบุรี

วันที่ 15 - 17 เมษายน พ.ศ. 2545 เดินทางไปเพื่อศึกษาและสังเกตสภาพชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ชุมชนวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม ชุมชนตำบลสร้อยฟ้า และชุมชนบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จ.ราชบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาที่อยู่ในงานวิจัยเรือนไทย-มอญของอรศิริ ปาณินท์(2543) เพื่อศึกษาการวางตำแหน่งของเสาไม้บรรพบุรุษ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าตำแหน่งการวางเสาไม้บรรพบุรุษของบ้านมีความต่างกับตำแหน่งการวางเสาไม้บรรพบุรุษของชาวชุมชนบางกระดี และสังเกตว่าสภาพเรือนไม้ปลูกไถ่เคียงกันจนหนาแน่นมากนัก ต่างจากเรือนในชุมชนบางกระดี

รูปภาพ 3.3 ลักษณะเรือนที่อ.สังขละ
จังหวัดกาญจนบุรี

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปภาพ 3.4 เรือนไม้ที่ ต.สร้อยฟ้า
อำเภอบ้านโป่ง จ.ราชบุรี

รูปภาพ 3.5 เรือนฝาปะกนที่ ต.สร้อยฟ้า

อำเภอบ้านโป่ง จ.ราชบุรี

2. การกำหนดกรอบของการศึกษา

ระหว่างเดือน กันยายน - พฤศจิกายน พ.ศ.2545 ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่ด้วยตนเอง โดยการเดินสำรวจชุมชนบางกระดี่ทั้งหมด 2 หมู่ 8 และหมู่ 9 เพื่อหาเรือนที่มีอายุเรือนเก่าที่สุด เพื่อใช้เป็นเรือนที่ใช้ในศึกษาค้นคว้าถึงการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ได้ค้นพบเรือนเก่าอายุ 50 – 100 ปี ที่น่า สนใจ จำนวน 12 หลัง และเรือนเก่านี้มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ในการศึกษา

วันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ระหว่างทำการสำรวจ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน คือ คุณสวัสดิ์ โดดดี และ คุณถวิล มอญตะ เพื่อการค้นหาเรือนเก่า ซึ่งจากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบข้อมูลว่า ในชุมชนบางกระดี่นั้นมีบ้านเรือนเก่าของแต่ละตระกูลที่เรือนบางหลังมีการอยู่อาศัยมามากกว่า 100 ปีแล้ว แม้ว่าจะได้มีการรื้อถอนเพื่อปลูกใหม่แต่ยังคงรักษาหีบปาโหนดของตระกูลไว้ให้ลูกหลานของตระกูลได้รู้จักว่าเรือนหลังใดที่เป็นต้นผีของตระกูล

นอกจากนี้ คุณถวิล มอญตะ ได้ให้รายชื่อตระกูลเก่าในชุมชนบางกระดี่ และให้ข้อคิดเห็น ว่าชาวบางกระดี่มีความเป็นเครือญาติกันเป็นอย่างมาก สามารถบอกได้ว่าพี่น้องนามสกุลเดียวกัน กระจายอยู่ในชุมชนนี้คือคนที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูลเก่าของบางกระดี่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตระกูลที่นำมาศึกษา ดังนี้

1 ธันวาคม พ.ศ. 2545 คุณถวิล มอญตะ ได้ให้ข้อมูลชื่อตระกูลเก่าของชุมชนบางกระดี่ ที่รักษาหีบปาโหนดไว้ว่าเป็นเรือนหลังใดบ้าง พบว่าเป็นเอกสารชุดเดียวกันกับที่เคยได้รับจาก คุณธวัชพงศ์ มอญตะมาก่อนหน้านี้แล้ว

5 ธันวาคม พ.ศ. 2545 คุณมาลา สอนลำแดง ผู้นำชุมชนได้พาไปยังเรือนต้นตระกูลแต่ ละหลัง โดยคัดเลือกให้เป็นหลังเดียวกับที่ได้ทำการสำรวจไปบ้างแล้ว เพราะมีอายุของเรือนเก่าแก่

โดยการให้ข้อมูลของคุณวิจัย มอญดะ ตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2545 ที่ผ่านมา ทำให้ได้สถิติกรณีตัวอย่างในการศึกษา

3. การกำหนดวิธีวิจัย

ขั้นตอนต่อไปได้ทำการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีนักมานุษยวิทยาจะพบว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการจำแนกและอธิบายว่าคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างไร โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม และสัมพันธ์กับแนวคิดทางทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมา เช่น แนวคิดเกี่ยวกับระบบเครือญาติและครอบครัว

ในชุมชนหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐาน ก็คือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ชาวบ้านแต่ละคนจะเกี่ยวพันกับบุคคลอีกคนหนึ่งในกลุ่มเครือญาติบนพื้นฐานของ ความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ ทางสายเลือดหรือการสืบเชื้อสาย และการแต่งงานหรือการเกี่ยวดอง นั่นคือ บุคคลหนึ่งเป็นญาติกับอีกคนหนึ่งเพราะเป็นลูกหรือหลาน หรือเพราะเป็นลูกเขยหรือเป็นสะใภ้ โดยทั่วไปแล้ว กลุ่มเครือญาติแต่ละกลุ่มมักจะมีบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ กัน หรือละแวกเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกันทางสายเลือด แต่ในกรณีที่มีประชากรในหมู่บ้านมากขึ้นจำนวนที่ดินจำกัด สมาชิกของกลุ่มเครือญาติ อาจจะมีการกระจายกันไปพักอาศัยในบริเวณอื่น แต่ก็ยังมีความผูกพันและมีความร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนแรงงานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยังอยู่ใน ฝับริพบุรุษ หรือ “ฝัปยุ่า” เดียวกัน และมักจะเป็นฝัฝฝ่ายเดียวกัน ดังนั้นเราสามารถใชัความสัมพันธ์ทาง เครือญาติ จำแนกคนออกเป็นประเภทตามกลุ่มตามเครือญาติที่มีอยู่ (ชยันต์ วรรณนะภุติ, 2544: 298-299)

ดังนั้น รูปแบบการอยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ ใช้วิธีวิจัยโดยใช้การสัมภาษณ์ตระกูลเก่าแก่ ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวระบบเครือญาติ กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

4. ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรเป้าหมายคือ บุคคลที่รักษาสัญลักษณ์ประจำแต่ละตระกูล คือ “ปาโหนัก” หรือ ฝับริพบุรุษ

จากการค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ งานวิจัยทางมานุษยวิทยาของไฉน สนสกุล (2535) เรื่อง การธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ ได้กล่าวถึงฝับริพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายมอญไว้ว่า ที่เรือนผู้นำตระกูลในสายตระกูลเดียวกันจะเก็บรักษาสิ่งสมมติเป็นสัญลักษณ์ฝับริพบุรุษที่คอยปกป้องรักษาให้คนในหมู่บ้านมีความร่มเย็นเป็นสุข

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่อีก 4 ท่าน คือ

- 1) คุณสวัสดิ์ โดดดี (สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545)
- 2) คุณถวิล มอญตะ (สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545)
- 3) คุณธวัชพงศ์ มอญตะ (สัมภาษณ์ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2545)
- 4) คุณมาลา สอนลำแดง (สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2545)

ได้ข้อมูลว่าตระกูลแต่ละตระกูลจะมีสัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษเรียกว่า “อะโหนก” หรือ “ปาโหนก” แปลว่า พ่อปู่ ซึ่งหมายถึง บรรพบุรุษโดยอยู่ที่เสาเอกหรือเรียกว่าเสาผีบรรพบุรุษเก็บไว้ที่เรือนลูกชายคนสุดท้อง ซึ่งจะเรียกว่าต้นผีของตระกูลเท่านั้น ดังนั้นเรือนที่เก็บรักษาสัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษซึ่งมี 3 แบบ คือ หีบไม้ ตะกร้า ย่ามผ้า ซึ่งเรือนที่มีสัญลักษณ์เหล่านี้จะเป็นเรือนที่มีความสำคัญของตระกูล หากมีลูกหลานของตระกูลผู้ใดกระทำการที่เรียกว่า “ผิดผี” และต้องมีการรำผี ลูกชายคนที่รักษาสัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษไว้จะต้องนำสัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษมาไว้ในลานพิธี

5. การกำหนดตระกูลที่จะนำมาศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ทั้ง 4 ท่าน ได้ชื่อตระกูลดั้งเดิมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มาจำนวน 12 ตระกูล ซึ่งกำหนดให้เป็นเรือนต้นตระกูลที่มีอายุเก่าหรือไม่ได้โยกย้ายเรือนไปจากบริเวณเดิม เพื่อให้สามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในช่วงระยะเวลา 3 ช่วงอายุได้ งานวิจัยนี้ได้คัดเลือกกลุ่มประชากรออกจากตระกูลดั้งเดิมนั้นมา 6 ตระกูล โดยวิธีการคัดเลือกได้พิจารณาใช้ตระกูลที่มีเรือนปาโหนก เพราะถือว่าเป็นตระกูลที่มีเรือนเก่าที่มีความสำคัญในชุมชน สามารถเป็นตัวแทนของประชากรในชุมชนบางกระดี่ได้ ตระกูลทั้ง 6 ตระกูลที่คัดเลือกไว้มีดังนี้

- 1) ตระกูลลอยลาด หมู่ 2
- 2) ตระกูลอุ้นสุดคลอง หมู่ 2
- 3) ตระกูลเปี้ยมาลัย หมู่ 8
- 4) ตระกูลสอนลำแดง หมู่ 9
- 5) ตระกูลหัวใจเพชร หมู่ 9
- 6) ตระกูลก้อนดี หมู่ 9

ตารางที่ 3.1 แสดงขั้นตอนและระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

	2545												2546		
	1 ม.ค.	2 ก.พ.	3 มี.ค.	4 เม.ย.	5 พ.ค.	6 มิ.ย.	7 ก.ค.	8 ส.ค.	9 ก.ย.	10 ต.ค.	11 พ.ย.	12 ธ.ค.	13 ม.ค.	14 ก.พ.	15 มี.ค.
1. การศึกษาขั้นต้น Pre-Study	█														
2. การทบทวนวรรณกรรม	█														
3. สัมภาษณ์ชีวิตชาวไทยเชื้อสายมอญ - สังขะบุรี - อ. โพธาราม, อ. บ้านโป่ง จ.ราชบุรี				█											
4. พบประเด็นเรื่องกลุ่มบ้านกับระบบเครือญาติ					█										
5. การกำหนดกรอบในการศึกษา								█							
6. การสัมภาษณ์+การสังเกตและบันทึก ด้านกายภาพ 6.1 สัมภาษณ์ผู้นำเพื่อหาตระกูลที่จะศึกษา 6.2 การเก็บข้อมูลละเอียด											█		█		
7. การสรุปการวิเคราะห์													█		
8. การจัดทำรายงาน													█		

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้การสัมภาษณ์ตระกูลเก่าแก่ ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวระบบเครือญาติ กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย

- 1) แผนที่ผังชุมชน
- 2) แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมแผนที่ทหาร
- 3) แผนที่ผังชุมชน จากการไฟฟ้านครหลวง

ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาชุมชนทางด้านกายภาพ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และช่วยในการทำการศึกษารวงเวียนของชุมชน

การสำรวจลักษณะกายภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับขนาดชุมชน ลักษณะของที่อยู่อาศัย ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์กลางชุมชนคือ วัด โรงเรียน ตลาด จากข้อมูลทุติยภูมิ โดยอาศัยข้อมูลจากการที่ผู้วิจัยเคยทำการสำรวจชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ใน การศึกษาวิชาชุมชนและสิ่งแวดล้อม และจากข้อมูลทุติยภูมิของข้อเขียนเกี่ยวกับ ชุมชนของ พิศาล บุญผูก (2537) ข้อมูลของฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตบางขุนเทียน ข้อมูลประชากร อาชีพ พื้นที่ชุมชน (2543) ข้อมูลจากงานวิจัยเรื่องทะเลมอญชุมชนบางกระดี่ ของ ชโลมใจ กลั่นรอด (2543) และ งานวิจัยการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญบางกระดี่ของจริยาพร รัศมีแพทย์ (2544)

การสำรวจลักษณะกายภาพทางสถาปัตยกรรม (architectural observation) โดยใช้แบบร่าง แผนผังเรือน(plan) รูปด้าน (elevation) รูปตัด (section) เพื่อความเข้าใจในการใช้พื้นที่ ใช้สอย และขนาดพื้นที่ โดยวิธีการใช้สายวัดระยะและการประมาณระยะจากขนาดวัสดุมาตรฐาน เช่น กระเบื้องปูพื้น กระเบื้องซีเมนต์บล็อค เป็นต้น

สำหรับการร่างแบบลักษณะเรือนที่อยู่อาศัยนั้น เนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมาของการศึกษาเรือนพื้นบ้านไทย-มอญ พบว่าทิศมีความสำคัญต่อลักษณะทางกายภาพของเรือนที่พักอาศัย ดังนั้นการร่างแบบจึงมีการบันทึกทิศทางการวางตัวของเรือน ทิศของการวางบันได และลักษณะกายภาพของเรือน วัสดุ กรรมวิธีการปลูกสร้างเรือน รวมทั้งข้อมูลการใช้พื้นที่ใช้สอยในชีวิตประจำวันในการนอน การรับประทานอาหาร พื้นที่ทำงาน ห้องน้ำ ห้องครัว โดยบันทึกขนาดพื้นที่และทิศทางของการจัดวาง ขนาดที่ดิน โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน ซึ่งแต่ละเรือนมีการแบ่งโฉนดที่ดินแล้ว

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participating observation) ได้มีการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนเพื่อการสังเกตรายละเอียดการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การสังเกต (Observation) ได้ทำการสังเกตทุกเรือนของทั้ง 6 ตระกูล ควบคู่กับการถ่ายภาพ และเสริมด้วยการร่างภาพรูปด้าน รูปตัด เพราะพื้นที่ในการปลูกเรือนปลูกอยู่ ใกล้เคียงกันมาก การถ่ายภาพให้ได้ทุกมุมมองทำได้ลำบาก

2. แบบสัมภาษณ์ (interview) และการทำแผนภูมิทางเครือญาติ (genealogy) ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อกำหนดโครงร่างของข้อมูลที่ต้องการ ดังนี้

- 1) ข้อมูลเบื้องต้น ลักษณะที่อยู่อาศัย ที่ตั้ง
- 2) สภาพที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เป็นแบบสัมภาษณ์การใช้พื้นที่ใช้สอยของสมาชิกในครอบครัว ขนาดที่ดิน ค่าก่อสร้าง
- 3) เก็บรวบรวมความสัมพันธ์ทางเครือญาติของสมาชิกในครอบครัว โดยการทำแผนภูมิเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคของนักมานุษยวิทยา คือการทำแผนภูมิทางเครือญาติ

การทำแผนภูมิแสดงเครือญาติ

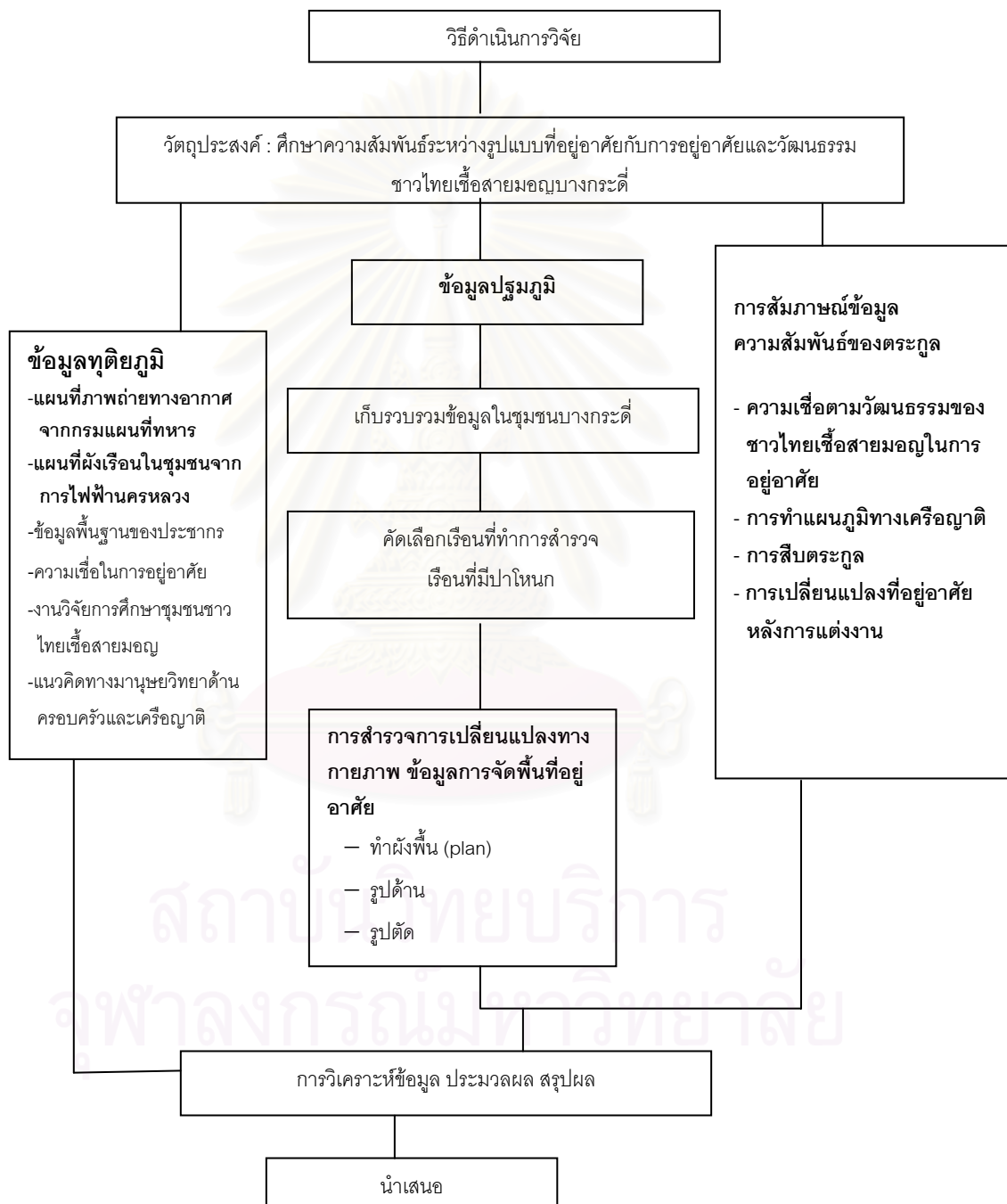
เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ผู้วิจัยจึงขอใช้สัญลักษณ์ ประกอบการอธิบายภาพ ดังนี้

△	สัญลักษณ์แทน	เพศชาย
♂	“	เพศชายที่เสียชีวิตแล้ว
○	“	เพศหญิง
♀	“	เพศหญิงที่เสียชีวิตแล้ว
=	“	การแต่งงาน
┌ └	“	ความสัมพันธ์ทางสายเลือด
▲(Ego)	“	บุคคลที่ใช้อ้างอิงในเครือญาตินั้น ๆ ในงานวิจัยนี้กำหนดให้เป็นผู้ชายของ ตระกูลที่สืบทอดสืบบรรพบุรุษ

4) ข้อมูลทางเศรษฐกิจ เป็นการสอบถามถึงอาชีพ โดยใช้การสอบถาม และการสำรวจของฝ่ายพัฒนาชุมชนและการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิแล้วผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้
การดำเนินการวิจัย รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

แผนภูมิ 5.1 การดำเนินการวิจัย รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการศึกษา

รูปแบบที่อยู่อาศัยของชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ได้นำความสัมพันธ์ของแนวคิดกรอบแนวคิดลักษณะทางกายภาพทางสถาปัตยกรรมสามารถสะท้อนถึงภาพวัฒนธรรมของสังคมแต่ละแห่งได้อย่างดีจากแนวคิดของ วิวัฒน์ เตมียพันธ์ ที่ทำกล่าวว่า เพราะที่พักอาศัยหรือที่กำบังเพื่อพักอาศัย(Shelter) นับเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุของมนุษย์ มนุษย์เริ่มสร้างที่พักอาศัยขึ้นพักพิงเป็นครั้งแรกก็เพื่อการกินอยู่ อาศัยหลบนอน หลีกหนี ทั้งปกป้องภัยอันตรายจากความบีบคั้นของสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งจะทำให้เราสามารถเข้าใจชุมชนบางกระดี่ได้ดียิ่งขึ้น เพราะ เรือน หรืออีกนัยหนึ่ง ครัวเรือน นับเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกในความเป็นชุมชน เพราะเรือนก็คือกลุ่มของเรือนหรือของครัวเรือนที่อยู่รวมกัน ทำให้คนมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะเห็นหน้าค่าตา คนจะพบเห็นกันและรู้จักกันในครอบครัวและพี่น้องเพื่อนฝูงที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันในชีวิตประจำวัน การเข้าศึกษาเรือนพักอาศัยนั้น ย่อมยังผลให้ผู้ศึกษาทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้อาศัยอยู่ภายในตัวเรือน และถือว่าเรือนพักอาศัยแต่ละหลังเป็นศูนย์รวมของชีวิต ซึ่งในสังคมทุกสังคมเป็นศูนย์กลางที่จะสามารถสะท้อนถึงภาพทางวัฒนธรรมของสังคมแต่ละแห่งได้เป็นอย่างดี

และแนวคิดที่ใช้ศึกษาสภาพสังคมและที่อยู่อาศัยของชุมชนบางกระดี่ คือ ด้านแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่กล่าวว่าลักษณะโครงสร้างหรือการแบ่งพื้นที่การใช้งานที่จัดทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์การใช้สอยของครอบครัว การกำหนดทิศและระดับของห้องที่กำกับด้วยหน้าที่และกิจกรรมที่ใช้ โดยแบ่งเป็นบริเวณที่ใช้เฉพาะคนในครอบครัว หรือสำหรับผู้ที่เป็นแขก หรือบุคคลสำคัญ โครงสร้างภายในของเรือนจะมีความแตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรมย่อมสะท้อนให้เห็นความคิด และอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในครอบครัว ระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญในที่ต่าง ๆ พบว่าความเชื่อในการสืบตระกูลจากการนับถือผีบรรพบุรุษเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่อาศัย ซึ่งก็เช่นเดียวกันกับในชุมชนบางกระดี่ซึ่งที่อยู่อาศัยส่งผลต่อรูปแบบการอยู่อาศัยในชุมชนด้วยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้

กรอบแนวคิดของการศึกษารูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่

1. การเกิดกลุ่มบ้าน

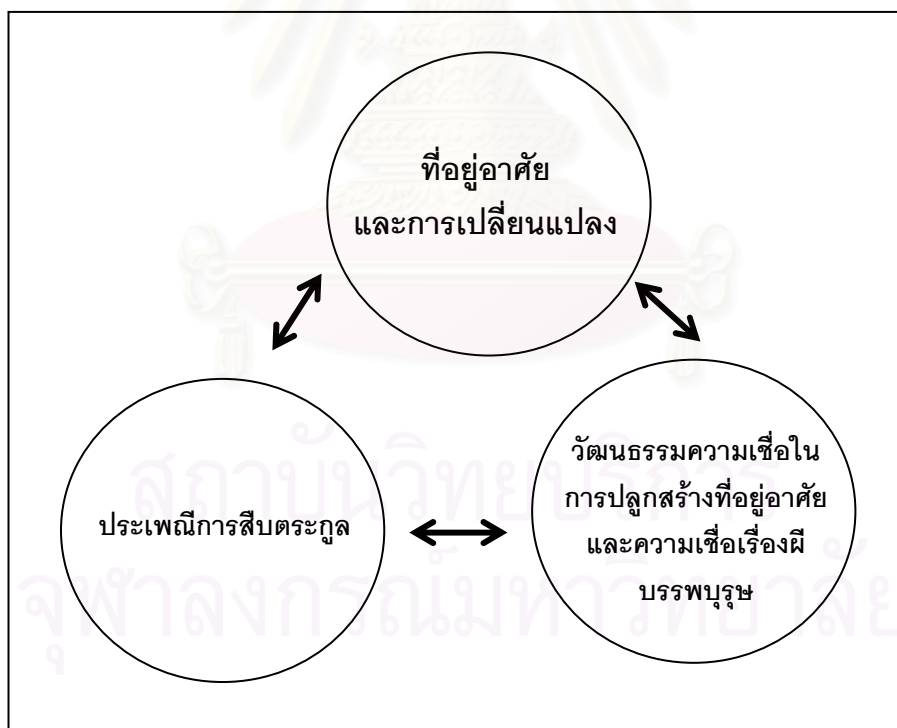
- แนวคิดการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม
- แนวคิดเรื่องการสืบทอดผีบรรพบุรุษ
- แนวคิดเรื่องครอบครัว

2. วัฒนธรรมความเชื่อในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย

- ความเชื่อเรื่องทิศหัวนอน ทิศบันได และการนับถือผีบรรพบุรุษ ตำแหน่งเสาผีบรรพบุรุษ จากการศึกษาเรือนมอญที่ลพบุรี
- ความเชื่อเรื่องทิศหัวนอน ทิศบันได ทิศการวางจั่วบ้าน และการนับถือผีบรรพบุรุษที่ ตำแหน่งเสาผีบรรพบุรุษ จากการศึกษาชุมชนมอญที่พระประแดง
- ความเชื่อเรื่องทิศหัวนอน ทิศบันได ทิศการวางจั่วบ้านบ้าน การยกระดับพื้นเรือน ตำแหน่งเสาผีบรรพบุรุษ และการนับถือผีบรรพบุรุษที่ จากการศึกษาเรือนพื้นบ้านไทย-มอญ

3. การเปลี่ยนแปลงของบ้านการจัดพื้นที่ใช้สอยจากการสังเกตเรือนที่มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่อยู่อาศัยกับการอยู่อาศัยและวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่แสดงความสัมพันธ์ออกมาเป็นแผนภูมิดังนี้ได้ดังนี้

แผนภูมิ 5.2 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา

ข้อมูลสภาพชุมชนบางกระดี

หมู่บ้านชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดีตั้งอยู่สองฝั่งคลองสนามชัย ประกอบไปด้วย หมู่ 2 หมู่ 8 และหมู่ 9 ถนนบางขุนเทียน ซึ่งเป็นถนนสายรองที่เชื่อมจากถนนพระรามที่ 2 หรือ ถนนธนบุรี-ปากท่อ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร (แผนที่ หมายเลข 4.5)

พื้นที่ในการดำเนินการวิจัยมีเนื้อที่ประมาณ 0.34 ตารางกิโลเมตรครอบคลุมพื้นที่หมู่ 8 และพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่ 2 และหมู่ 9 โดยหมู่ 8 และหมู่ 9 อยู่ทางทิศใต้ของคลองสนามชัย หมู่ 9 จะอยู่ทางตะวันออก ส่วนหมู่ 2 จะอยู่ทางทิศเหนือของคลอง ตรงข้ามกับหมู่ 8 และหมู่ 9 (แผนที่ หมายเลข 4.5)

1. ความเป็นมาของหมู่บ้านชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี

พิศาล บุญผูก (2537) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนบางกระดี ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ ว่า บรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายมอญแห่งนี้อพยพมาจากมหาชัย จังหวัดสมุทรสาครและคลองสุนัขหอนเพื่อมาจับจองแหล่งทำมาหากิน เนื่องจากบริเวณหมู่บ้านบางกระดีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีสภาพเป็นป่าชายเลน อุดมไปด้วยป่าจาก และมีคลองสนามชัยซึ่งเป็นคลองที่ทอดยาวจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงเทพมหานคร ไปยังทิศตะวันตกเฉียงใต้ ไปสิ้นสุดที่อ่าวไทย สามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมไปยังกับมหาชัย กรุงเทพฯ และที่ปากเกร็ด การขายพื้นและการเย็บจากจากสร้างรายได้ดีต่อมาจึงมีชาวมอญจากบริเวณใกล้เคียง เช่น บางไผ่ ไร่ไผ่ คลองบางหลวง และปากลัด อพยพมาอยู่รวมกันเกิดเป็นชุมชนใหญ่

2. ที่ตั้ง และสภาพภูมิศาสตร์

จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศ โดยวิเคราะห์สภาพความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ดังนี้

ปี พ.ศ. 2496 (รูปแผนที่ 4.1) แสดงให้เห็นถึง บริเวณโดยรอบชุมชนเป็นป่าชายเลนที่มีความหนาแน่นมาก มีการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นทั้งสองฝั่งคลองสนามชัย ตลอดแนวทิศเหนือ และทิศใต้ ใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก โดยภายในชุมชนจะมีพบการใช้เส้นทางเดินเท้า ในหมู่ 2 หมู่ 8 และหมู่ 9

ปี พ.ศ. 2517 (รูปแผนที่ 4.2) แสดงถึงการขยายพื้นที่ของชุมชนออกไปตามแนวคลองสนามชัย โดยเริ่มมีการสร้างสะพานข้ามคลองเพื่อใช้เป็นเส้นทางเดินเท้าเชื่อมโยงไปสู่การไปมาหาสู่กันมากขึ้น สำหรับพื้นที่โดยรอบชุมชนยังคงเป็นป่าจากที่มีความหนาแน่น

ปี พ.ศ. 2539 (รูปแผนที่ 4.3) แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ เนื่องจากเริ่มมีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้น มีการสร้างอาคารพาณิชย์ โรงงานอุตสาหกรรม การปลูกที่อยู่อาศัยใหม่เพิ่มขึ้น เส้นทางรถเข้าถึงชุมชนเส้นทางรถจักรยานเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เริ่มมีการปลูกบ้านเพิ่มขึ้นโดยกระจายตัวไปสู่แนวถนนด้านป่าจาก

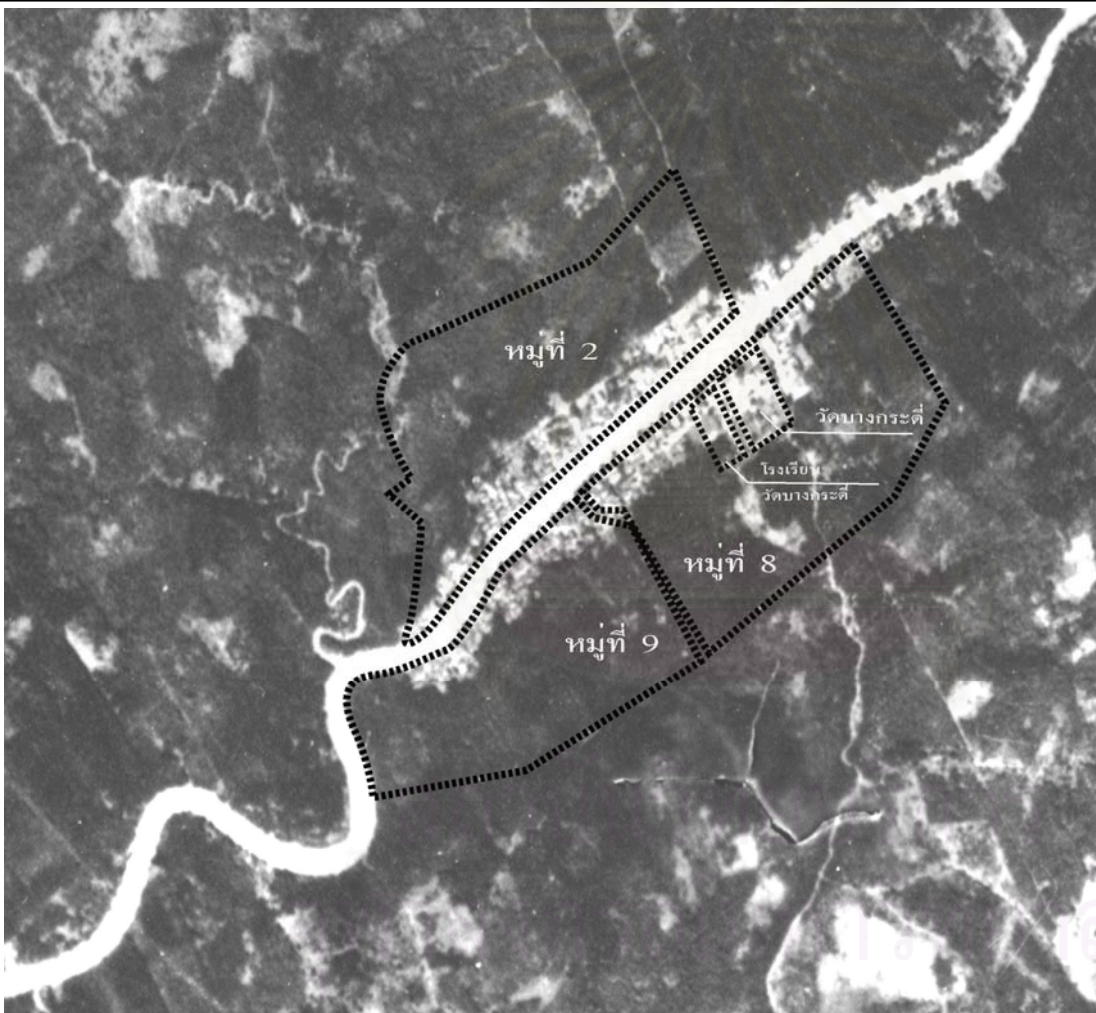
ปี พ.ศ. 2544 (แผนที่ 4.4) แสดงให้เห็นถึงการมีถนนสายรองเกิดขึ้นทำให้มีการปลูกบ้านเพิ่มขึ้นริมถนนสายรอง มีการเกิดหมู่บ้านจัดสรรเพิ่มขึ้นทางด้านทิศตะวันออกของชุมชน ในส่วนของป่าจากก็มีการถางป่าจากและปรับพื้นที่เพื่อการปลูกบ้านเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศ พบว่า เมื่อมีความเจริญเข้ามาพร้อมกับเส้นทางรถจักรยานทางบก เป็นผลที่ทำให้พื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลง และเนื่องจาก ถนนบางขุนเทียน-บาคะดี เป็นเส้นทางที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร และมีร้านอาหารทะเลขึ้นตลอดสองฝั่งถนนศักยภาพของที่ดินเป็นที่ดินที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น มีโครงการหมู่บ้านจัดสรรเริ่มเข้ามาพัฒนาในพื้นที่ จากภาพถ่ายทางอากาศจะพบว่าพื้นที่บริเวณป่าจากเริ่มถูกปรับเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัยมากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.1 แสดงโครงร่างการตั้งถิ่นฐานจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2496

<p>สัญลักษณ์</p>
<p>แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา</p> <p>.....</p> <p>ทิศเหนือ</p> <p>มาตราส่วน 1:7500</p>
<p>ที่มา : กรมแผนที่ทหาร</p>
<p>แผนที่ประกอบการศึกษาวิทยานิพนธ์ รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ บางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร</p>

แผนที่ 4.2 แสดงโครงร่างการตั้งถิ่นฐานจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2517

สัญลักษณ์

..... แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ทิศเหนือ

มาตราส่วน 1: 7500

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

แผนที่ประกอบการศึกษาวิทยานิพนธ์
รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ
บางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.3 แสดงโครงร่างการตั้งถิ่นฐานจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2539

สัญลักษณ์

..... แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ทิศเหนือ

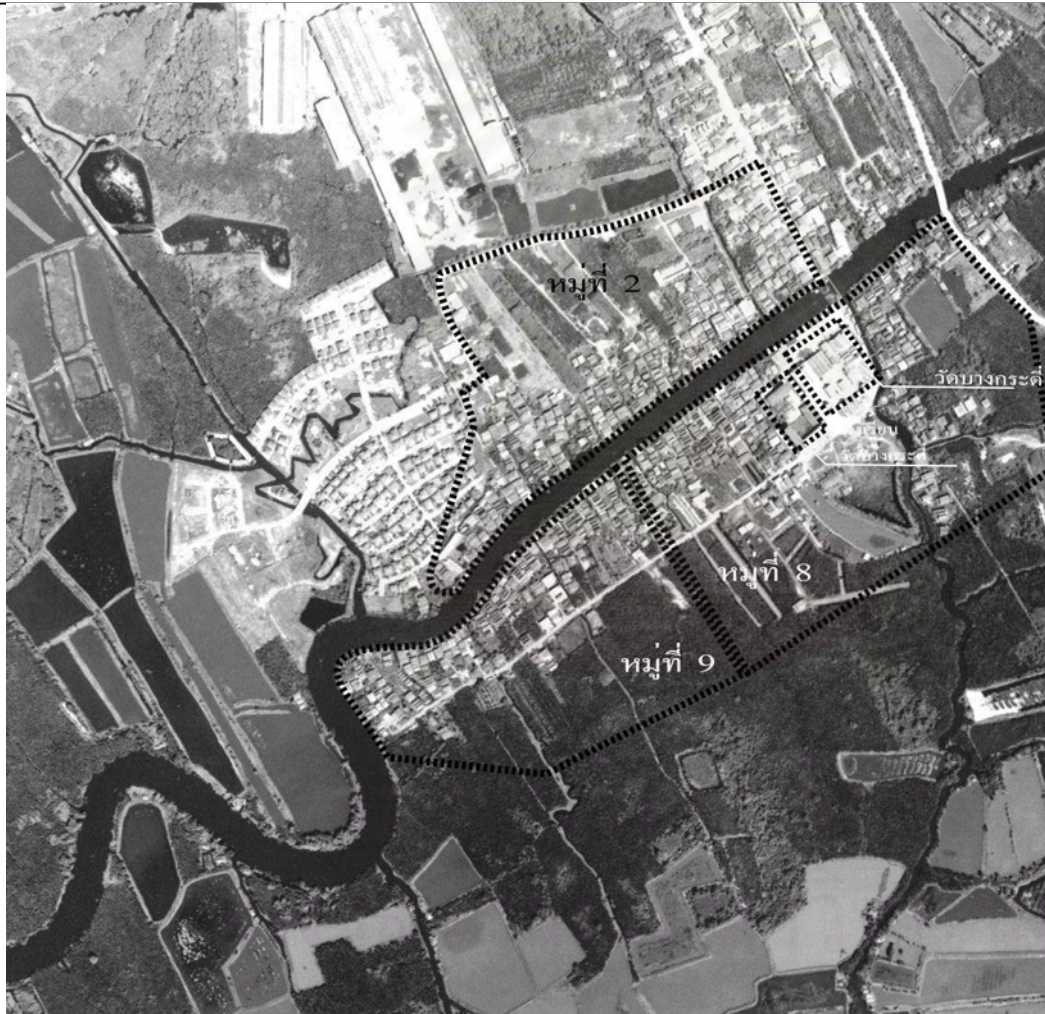

มาตราส่วน 1: 7500

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

แผนที่ประกอบการศึกษาวิทยานิพนธ์
รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ
บางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.4 แสดงโครงร่างการตั้งถิ่นฐานจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2544

สัญลักษณ์

..... แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ทิศเหนือ

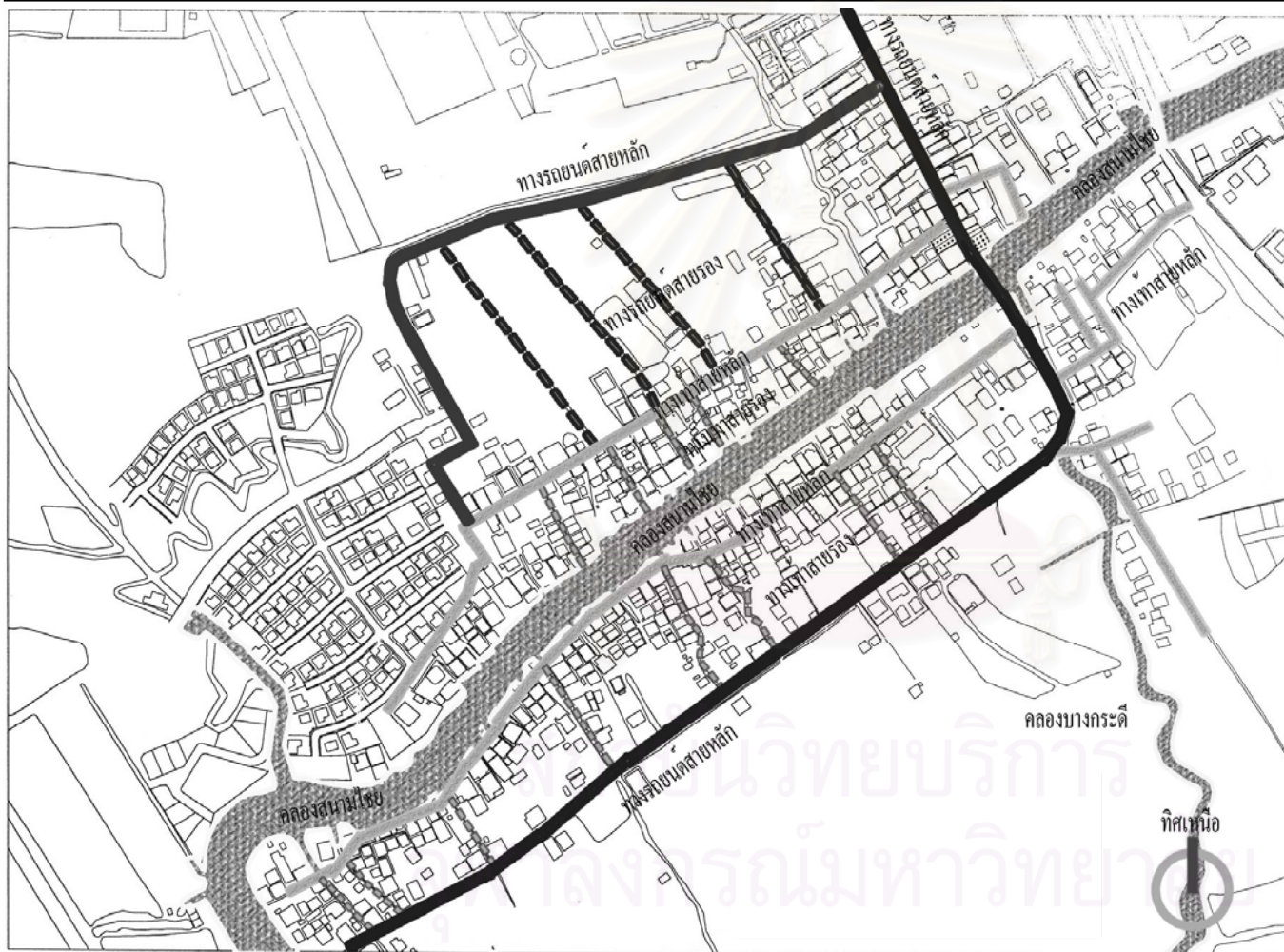

มาตราส่วน 1: 7500

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

แผนที่ประกอบการศึกษาวิทยานิพนธ์
รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ
บางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.5 แผนที่ชุมชนแสดงทางสัญจรในชุมชนบางกระดี่

สัญลักษณ์

- ทางรถยนต์สายหลัก
- ทางรถยนต์สายรอง
- ทางเท้าสายหลัก
- ทางเท้าสายรอง

ทิศเหนือ

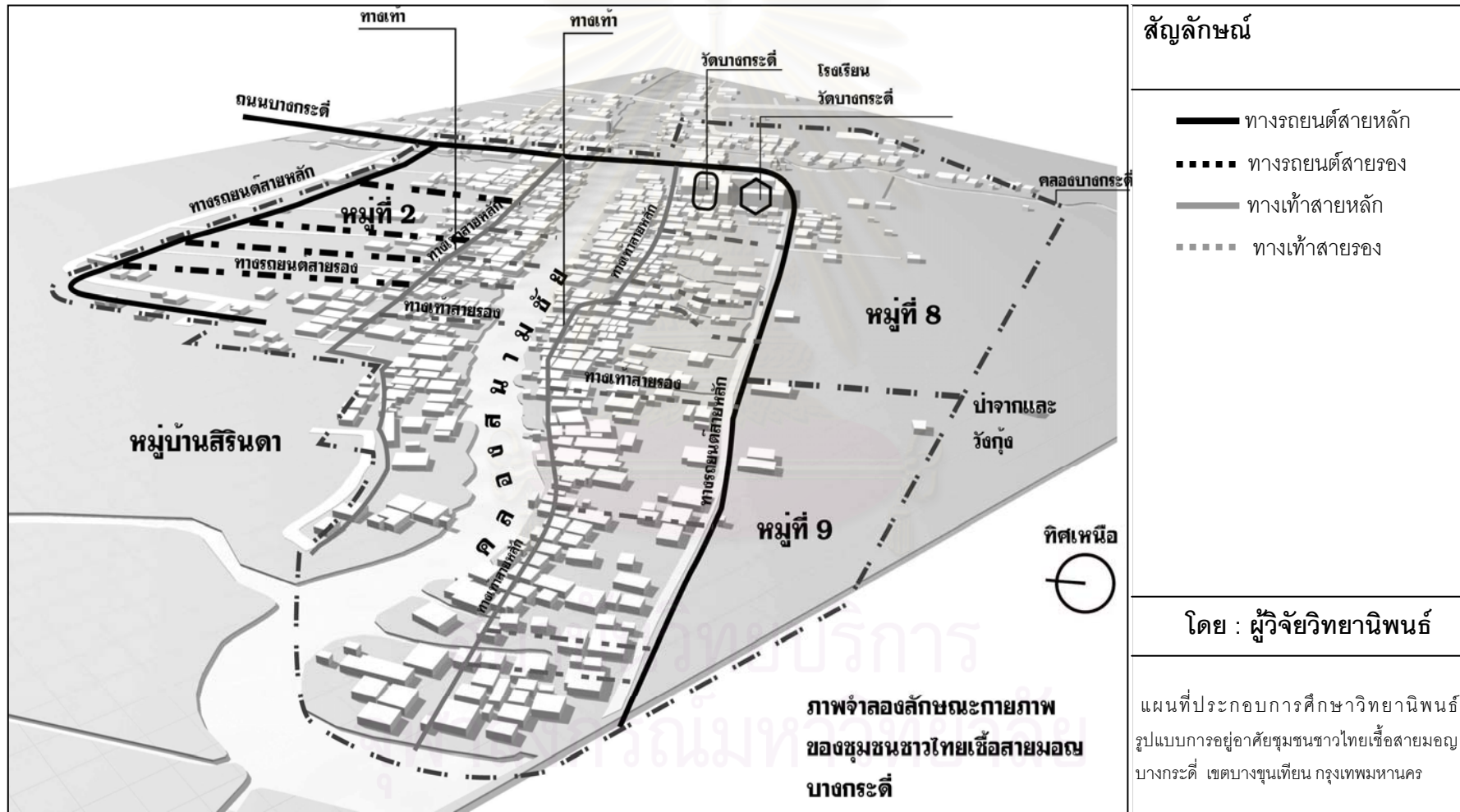

มาตราส่วน 1:5000

ที่มา : การไฟฟ้านครหลวง

แผนที่ประกอบการศึกษาวิทยานิพนธ์
รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ
บางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.6 แผนที่ชุมชนแสดงทางสัญจรในชุมชนบางกระดี

3. เส้นทางสัญจรในชุมชนบางกระดี่

1. เส้นทางสัญจรทางน้ำ

คลองสนามชัย เป็นคลองสายหลักของชาวชุมชนบางกระดี่ คลองสนามชัยเป็นคลองที่ทอดยาวจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือด้านกรุงเทพมหานครไปยังด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ไปสิ้นสุดที่อ่าวไทย นับเป็นเส้นทางน้ำที่สำคัญ เป็นคลองที่ใช้เป็นเส้นทางสัญจรและขนส่งสินค้าระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันตก คือจังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดราชบุรี โดยการขนส่งต้องผ่าน วัดไทร คลองวัดด่านภาษีเจริญ คลองบางหลวงไปจรดแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณด้านหน้าวัดกัลยาณมิตร

ในอดีตประมาณกว่า 50 ปี คลองสนามชัยจะเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำ การขนส่งจะเคลื่อนย้ายสินค้าเข้าสู่ยานการค้าได้แก่ ประตุน้ำ หรือหัวลำโพง ชาวบ้านใช้เป็นทางสัญจรไปส่งข้าวขายที่โรงสีแถววัดหัวกระบือ และยังเป็นเส้นทางล่องเรือไปขายจากมุงหลังคา ไปยังจังหวัดนครปฐมจังหวัดราชบุรี หรือขึ้นไปทางเกาะเกร็ด จังหวัดปทุมธานี ที่มีชาวไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่เช่นกัน

บ้านเรือนในชุมชนตั้งขนานสองข้างฝั่งของคลองสนามชัย เหตุผลสำคัญของตั้งถิ่นฐานที่ริมน้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญในการยังชีพ โดย เป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งของการประกอบสัมมาอาชีพ

รูปภาพที่ 4.1 คลองสนามชัย

คลองบางกระดี่ แยกออกจากคลองสนามชัยบริเวณวัดบางกระดี่ในแนวทิศเหนือใต้ มีมาตั้งแต่อดีตแล้ว เดิมชาวบ้านใช้สัญจรไปยังที่นาที่หมู่ 1 ปัจจุบันชาวบ้านก็ยังใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปยังแหล่งเกษตรกรรมบ่อเลี้ยงกุ้ง หรือ ไปเก็บใบจากในบริเวณป่าจากที่อยู่ลึกเข้าไปซึ่งถนนเข้าไม่ถึง การเดินทางจะใช้เรือพายหรือเรือหางยาวขนาดเล็กเป็นพาหนะ และจะพบการตั้งบ้านเรือนอยู่ ริมคลองบางกระดี่เกิดการขยายชุมชนมาทางพื้นที่ฝั่งตะวันออก ของหมู่ที่ 8

รูปภาพที่ 4.2 คลองบางกระดี่

คลองย่อย มีคลองเล็กคลองน้อยทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือ เกิดจากการขุดขึ้นตัดผ่านหลายสายเชื่อมสู่คลองสนามชัย บ้านเรือนตั้งอยู่ริมคลองย่อยตามการใช้การสัญจรโดยเรือ

รูปภาพที่ 4.3 คลองย่อย

เส้นทางการสัญจรทางบก

ถนนบางกระดี่

ชุมชนบางกระดี่สามารถเข้าถึงได้ด้วยรถยนต์ จากถนนบางกระดี่ที่เชื่อมต่อกับถนนพระรามที่ 2 หรือ ถนนธนบุรี-ปากท่อเดิม ที่เป็นทางหลักจากกรุงเทพมหานครไปพื้นที่ภาคใต้

จากเส้นทางถนนพระราม 2 ที่หลักกิโลเมตรที่ 4 แยกไปทางซ้ายเป็นถนนบางกระดี่ โดยเป็นถนนคอนกรีตสภาพดีกว้างประมาณ 6 เมตร 2 ช่องจราจร

รูปภาพที่ 4.4 ถนนบริเวณทางเข้าชุมชน ปี พ.ศ. 2519

ชุมชนบางกระดี่ ตั้งอยู่บริเวณปลายสุดของถนน บางกระดี่จรดกับคลองสนามชัย ซึ่งปัจจุบัน มีการสร้างสะพานคอนกรีตแล้วเสร็จและชาวบ้านสามารถนำรถยนต์ เข้าไปในชุมชนได้อย่างสะดวก

ในอดีตเส้นทางการเข้า-ออกของชุมชนเป็นถนนชอย มีทางเดินเล็กๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 เขตบงขุนเทียนได้เข้ามาดำเนินการลาดยาง โดยจากต้นถนนเข้าไปที่ชุมชนเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร ถนนทางเข้าจะมาถึงที่สะพานทางเข้าหมู่บ้าน ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นสะพานไม้ แต่เกิดการชำรุดเสียหายจนต้องสร้างใหม่เป็นสะพานคอนกรีต การก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อปี 2544 ทำให้สามารถขับรถยนต์เข้าไปในพื้นที่วัดบางกระดี่ที่อยู่ริมคลองสนามชัย โดยวัดจะเป็นศูนย์กลางของการมีกิจกรรมในชุมชน ลานโล่งหน้าวัดจึงเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ของชาวชุมชน

รูปภาพ 4.5 สะพานหมู่บ้านในปีพ.ศ. 2519

รูปภาพ 4.6 สะพานหมู่บ้านในปัจจุบัน

ถนนในพื้นที่หมู่บ้าน ประกอบด้วยถนน 2 สายที่สำคัญ ได้แก่

1) ถนนทางเข้าทางด้านหมู่บ้าน 2 ที่แยกจากถนนบางกระดี่อยู่ทางทิศเหนือของชุมชน สร้างในช่วงปี พ.ศ.2539 โดยหมู่บ้านสิรินดาเพื่อเป็นทางเข้าหมู่บ้าน เป็นถนนคอนกรีต 2 ช่องทาง ถนนนี้ทำให้ชาวชุมชนสามารถใช้ทางรถยนต์กันมากขึ้น และมีการขยายบ้านออกไปทางทิศเหนือของหมู่บ้าน

2) ส่วนถนนในพื้นที่หมู่บ้านทางทิศใต้ ขนาดถนนกว้างประมาณ 4.50 เมตร เดิมเป็นป่าจากปรับถมดินลูกรังโดยชาวบ้านร่วมกันทำขึ้นในราวปี พ.ศ. 2519 ในปัจจุบันมีการสัญจรทางรถยนต์มากขึ้นในขณะเดียวกันการขยายตัวของการสร้างบ้านบริเวณพื้นที่ป่าจากบริเวณนี้มากขึ้น

รูปภาพ 4.7 ถนนในหมู่บ้านหลังวัด

ในปัจจุบันการเข้าถึงของการสัญจรโดยรถยนต์ส่วนบุคคลมากขึ้น นอกจากการเดินทางด้วยยานพาหนะส่วนบุคคลที่พบเห็นทั้งที่เป็นรถยนต์และรถจักรยานยนต์แล้ว ชาวบ้านยังอาศัยการเดินทางถึงสาธารณะในการเข้าออกจากชุมชน ซึ่งได้แก่รถสองแถวของผู้ใหญ่สมนึก ที่ดัดแปลงจากรถกระบะ ซึ่งวิ่งรับผู้โดยสารเข้าออก ถนนบางกระบือ โดยมีต้นทางอยู่ที่ห้างสรรพสินค้า โลตัส สาขาพระรามสอง และ ปลายทางอยู่ที่ท้ายหมู่บ้านด้านทิศตะวันตก นอกจากนี้ ยังมีควรถจักรยานยนต์รับจ้างอยู่ที่ ทางเข้าชุมชน ซึ่งเริ่มให้บริการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา

ในปัจจุบันการเข้าถึงชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากการสัญจรทางน้ำ เป็นการสัญจรทางบก จะพบการก่อสร้างบ้านใหม่เพิ่มขึ้นตามแนวถนน และบ้านเดิมที่เคยหันหน้าไปด้านคลองก็มีการเปิดรับเข้าสู่ด้านถนนด้วยอีกทางหนึ่งซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากเส้นทางการสัญจรที่เปลี่ยนไป

ทางเดินเท้า

เป็นเส้นทางสัญจรหลักของชาวชุมชนบางกระบือ จากการศึกษาแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศพบว่าตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2496 ทางเดินเท้าจะทอดยาวขนานกับบ้านที่ตั้งบ้านเรือนยาวตลอดฝั่งคลองสนามชัย

สภาพทางเท้าที่เคยเป็นไม้ ได้รับการปรับปรุงเป็นทางเท้าคอนกรีตเมื่อปี พ.ศ. 2543 การสัญจรสะดวกและไม่อยู่ในสภาพน้ำท่วมขัง

รูปภาพ 4.8 ทางเท้าสายหลัก ระหว่างหมู่ 8 และหมู่ 9

4. ข้อมูลประชากร

ตาราง 4.1 ข้อมูลสถิติชุมชนบางกระดี่ ในปี พ.ศ. 2543

ชุมชน	จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)	จำนวน ครอบครัว	ประชากร		รวม	พื้นที่ (ตร.กม.)
			ชาย	หญิง		
ชุมชนบางกระดี่หมู่ 2	140	160	1,602	1,611	3,213	0.11
ชุมชนบางกระดี่หมู่ 8	152	162	622	692	1,314	0.16
ชุมชนบางกระดี่หมู่ 9	121	124	438	412	850	0.07
รวม	413	446	2,662	2,715	5,375	0.34

ที่มา : สำนักงานเขตบางขุนเทียน

จากข้อมูลสถิติประชากร จะพบชุมชนบางกระดี่ หมู่ 2 มี ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มากที่สุด เพราะในปัจจุบันมีการสร้างหอพักเพื่อรองรับให้กับผู้ที่ทำงานในโรงงานในพื้นที่ได้ เข้าเช่าพักอาศัย

5. สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพของชาวมอญส่วนใหญ่คือการทำนา อาชีพหลักเริ่มแรกของคนในชุมชนนี้คือ การทำนา หลังจากช่วงปี 2510 - 2512 ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเย็บจาก และตัดฟืนขาย เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปรายได้จากการเย็บจากตัดฟืนไม่พอยังชีพจึงมีการหันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น ทำวัง กุ้ง ว่างปลา รวมไปถึง ค้าขาย รับราชการ และทำงานโรงงาน

1) อาชีพทำนา

พื้นที่บริเวณนี้เป็นน้ำกร่อยน้ำจะจืดตอนช่วงหน้าฝนจะมีน้ำไหลลงมาทำให้สามารถทำนาได้เพียงช่วงเวลาเดียว เมื่อถึงฤดูทำนาชาวบ้านก็จะอพยพไปอยู่ที่นา พอหมดหน้านาก็จะตัดจากมาเย็บจาก และตัดฟืนขาย ปัจจุบันแม้ยังมีการประกอบอาชีพดังกล่าวอยู่แต่เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ชาวบ้านที่ทำนาในสมัยก่อนขายได้เกวียนละ 1,800 บาท ปีหนึ่งทำได้ 100 ถัง

ชาวชุมชนบางกระดี่เลิกทำนาในราวปี พ.ศ.2517 เมื่อมีการตัดถนนพระราม 2 (ถนนธนบุรี-ปากท่อ)จากการเวนคืนที่นา ชาวชุมชนบางส่วนเลิกทำนาเพราะเหตุผลว่าผลผลิตไม่ดี น้ำเค็ม ต้องรอตอนฝนตกจึงทำได้ หากทำนาเพียงกลุ่มน้อยจะป้องกันหนูนาที่กัดกินผลผลิตไม่ได้ อีกทั้งเมื่อตัดถนนบางกระดี่เข้ามาก็มีความสะดวกในการสัญจรไปเขตอื่น ผู้ชายในหมู่บ้านบางคนก็เปลี่ยนอาชีพมารับราชการ

เมื่อตอนช่วงที่เศรษฐกิจดีราวปี พ.ศ. 2534 คนที่เป็นเจ้าของที่นาที่ขาย ซึ่งในช่วงเวลานั้นขายได้ถึงไร่ละ 13-14 ล้านบาทและเกิดโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นในบริเวณสองฝั่งถนนบางกระดี่

2) อาชีพเย็บจากมุงหลังคา

ชาวชุมชนบางกระดี่มีอาชีพหลักในการเย็บจากมาแต่ครั้งอดีต เพราะเรือนในยุคเก่ามุงหลังคาด้วยจากทั้งนั้น บริเวณที่ตั้งของชุมชนบางกระดี่ก็เป็นแหล่งต้นจากทางธรรมชาติอันเป็นเหตุผลในการตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้มาตั้งแต่ก่อนสมัยรัชกาลที่4(พิศาล บุญผูก,2536)

ชาวบ้านล่องเรือเข้าไปตัดใบจากบริเวณพื้นที่ด้านทิศใต้ของชุมชนซึ่งเป็นที่ดินของครอบครัวและบรรพบุรุษเรือมา ผู้หญิงยังทำงานนั่งเย็บจากที่ได้ทุนบ้าน โดยเป็นงานที่ช่วยเสริมรายได้เมื่อว่างจากการทำนา ผู้ชายมีหน้าที่บรรพบุรุษจากล่องเรือไปขาย โดยไปตามคลองสนามชัยถึงเกาะเกร็ด จังหวัดปทุมธานี หรือไปเส้นทางอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ไปถึงจังหวัดราชบุรีอันเป็นการไปมาหาสู่กับชาวไทยเชื้อสายมอญในพื้นที่อื่น เรือลำหนึ่งบรรพบุรุษจากไปขายได้ประมาณ 20,000 ตับ ไปขายที่รังสิต หนองแค สุพรรณบุรี เมื่อประมาณ ในปี พ.ศ. 2511 นั้นจาก 1,000 ตับ ขายได้ 300 บาท

รูปภาพ 4.9 แม่บ้านนั่งทำงานเย็บจากที่ได้ทุนบ้าน

รายได้จากการเย็บจากขายนั้นปัจจุบัน จาก 1,000 ตับ ขายได้ 1,300-1,400 บาท ต้นทุนของการทำจากอยู่ที่ประมาณ 200-300 บาท ชาวบ้านที่นี้จะสามารถเย็บได้วันละประมาณ 200 ตับ(จรรยาพร รัศมีแพทย์)

ด้วยเหตุผลจากการที่ผลผลิตขายไม่ได้ราคาจึงทำให้ชาวบ้านที่เคยเย็บจากเปลี่ยนอาชีพไปทำค้าขาย รับจ้างทั่วไป และทำให้เด็กรุ่นใหม่หันไปทำอาชีพอื่นแทน

3) อาชีพขายพิน

ชาวไทยเชื้อสายมอญสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั้น เป็นผู้ผูกขาดการขายพิน เช่นเดียวกับอาชีพสำคัญอื่น ๆ ที่คนมอญเป็นผู้ผูกขาดทั้งการผลิต และการจำหน่าย คือ การผลิตอิฐ จนเรียกว่าอิฐมอญ และเป็นที่ยอมรับกันเมื่อร้อยปีเศษแล้วว่า พินเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อคนไทย โดยเฉพาะคนกรุงเทพฯ ทุกครัวเรือนต้องใช้พินสำหรับหุงต้มอาหาร จากข้อสันนิษฐานต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว น่าเชื่อว่าคนมอญบางกระดี่เป็นคนมอญที่มาตั้งหลักแหล่งที่บางกระดี่ในลักษณะ เพื่อขยายแหล่งทำมาหากิน ประกอบอาชีพเย็บจากและตัดพินเพราะมีวัตถุดิบมากมาย จึงมีชาวไทยเชื้อสายมอญเริ่มจับจองพื้นที่บริเวณบางกระดี่ เพื่อการผลิตพินเนื่องจากบริเวณบางกระดี่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าจาก ป่าหวายและพิน เพราะมีป่าชายเลนขนาดใหญ่(พิศาล บุญผูก,2537)

นอกจากนั้น เพราะชาวไทยเชื้อสายมอญที่ปากเกร็ดเป็นผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีคุณภาพดีของเมืองไทย การผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ปากเกร็ดต้องอาศัยคนไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เพราะ พินเป็นเชื้อเพลิงที่สำคัญในการเผาเครื่องปั้น ชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ผลิตพินให้ชาวไทยเชื้อสายมอญปากเกร็ด ชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่และชาวไทยเชื้อสายมอญปากเกร็ด จึงติดต่อสัมพันธ์กันมาแต่โบราณ เพราะนอกจากมีเลือดเนื้อเชื้อไขเดียวกันแล้ว ยังมีอาชีพที่ต้องเอื้ออำนวยพึ่งพากันด้วย (พิศาล บุญผูก,2537)

4) อาชีพทำวังกุ้ง

การทำบ่อเลี้ยงกุ้งเริ่มขึ้นหลังจากชาวบ้านเลิกทำนาเมื่อประมาณ 10-20 ปีที่ผ่านมา ซึ่งทำให้เกิดบ่อเลี้ยงกุ้งขึ้น จากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2539 (รูปแผนที่ 3.4) พบว่ามีแปลงนาทุ่งส่วนใหญ่อยู่ทางทิศใต้ของชุมชนมากมาย ในช่วงที่กุ้งมีราคาสูงเจ้าของที่ดินรวมถึงผู้ที่เช่าที่ดินทำกินอีกหลายส่วนที่ถางป่าจากเพื่อเลี้ยงกุ้งโดยเฉพาะ เป็นผลให้พื้นที่ป่าจากลดลงอย่างต่อเนื่อง การเดินทางไปกลับบ่อเลี้ยงกุ้งโดยเรือไปตามคลองบางกระดี่ ตำแหน่งที่ตั้งของนาทุ่งน่าเป็นผลมา

จากสภาพแปลงที่ดินติดแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม และคุณสมบัติของน้ำกร่อยที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำได้ดี มีชาวบ้านหลายรายในชุมชนที่เป็นเจ้าของบ่อและเช่าที่ดินมาเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง โดยมีพื้นที่บ่อตั้งแต่ 5 ไร่ซึ่งเป็นบ่อขนาดเล็กถึง 100 ไร่ ซึ่งเป็นบ่อขนาดใหญ่

5) ทำงานโรงงาน

เริ่มมีโรงงานมาตั้งในราวปี 2530 พร้อมกับในเขตพื้นที่เมืองรอบนอกอื่น ๆ เนื่องจาก ที่ดินมีราคาไม่แพง และสามารถรวบรวมเป็นแปลงที่ดินผืนใหญ่ได้ง่าย เป็นสาเหตุให้เกิดการสร้างขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมน้อยใหญ่ในเขตชานเมือง โดยเฉพาะในย่านที่มีการพัฒนาเช่นระบบถนน ซึ่งถนนธนบุรี-ปากท่อในเขตบางขุนเทียนเองก็เป็นตัวอย่างที่ดีของการขยายตัวของเมืองในรูปแบบนี้

รูปภาพ 4.10 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งริมถนนบางกระเดี่

ปัจจุบันมีโรงงานจำนวนมากตั้งอยู่ในซอยบางกระเดี่ คนงานในโรงงานเหล่านั้นคือคนท้องถิ่นนั่นเอง ซึ่งรวมถึงสมาชิกชุมชนบางกระเดี่ด้วย โดยมีประชากรถึงราวร้อยละ 20 ที่ประกอบอาชีพในโรงงาน(อ้างโดย จริญญาพร รัตมีแพทย์, 2545:184)

6) รับราชการ และ รับจ้าง

ในช่วงปี พ.ศ. 2517 – 2519 หลังจากเลิกทำนาแล้วชาวบ้านสามารถเดินทางเข้าไปทำงานในแหล่งงานในเขตกรุงเทพมหานครได้สะดวกซึ่งผลของการสร้างถนนพระราม2 (ถนนธนบุรี-ปากท่อ) การเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น การประกอบอาชีพ รับราชการ และ รับจ้างเป็นทางเลือกแก่คนรุ่นใหม่ได้อย่างดี

สรุป

อาชีพดั้งเดิมของชาวไทยเชื้อสายมอญ บางกระดี่ มีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก และเนื่องจากในพื้นที่เป็นเขตพื้นที่น้ำกร่อย จึงทำให้สามารถทำนาได้ปีละครั้ง ชาวชุมชนจึงได้หันมาประกอบอาชีพ การเย็บจาก ทำฟืนขายและมีวิวัฒนาการเรื่อยมา ตามสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยต่อมากการเย็บจาก การทำฟืน ก็ไม่สามารถ ทำรายได้เพียงพอ จึงมีการหันมาทำวังกุง และ วังปลาเพิ่มขึ้น รวมทั้งการค้าขาย รับจ้างในโรงงานที่เปิดขึ้นในพื้นที่และนอกจากนี้กลุ่มลูกหลานที่ได้รับการศึกษา ก็ประกอบอาชีพโดยทั่วไปตามสถานภาพ เช่นการรับราชการ ทำงานในบริษัทเอกชน

จากการศึกษาภาพรวมของพื้นที่ที่จะทำการศึกษา พบข้อมูลความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่รอบชุมชน ของพื้นที่เริ่มจากการปรับปรุงขยายถนนบางกระดี่ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวและโรงงานในพื้นที่ ทำให้ที่ดินสองฝั่งถนนบางกระดี่ มีราคาสูงขึ้นแม้จะเริ่มมีความเจริญเข้ามาสู่ชุมชน แต่ก็ยังพบว่าภายในชุมชนยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และ ยังมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติภายในชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นกลุ่มบ้านที่มีความน่าสนใจที่จะทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่อยู่อาศัยกับการอยู่อาศัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

วัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่

สภาพสังคมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ ยังเป็นสิ่งคงรักษาไว้ ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ โดยผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเรื่องวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายมอญ เพราะวัฒนธรรมความเชื่อนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยและรูปแบบที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่

1. ความเชื่อและพิธีกรรมผีบรรพบุรุษหรือ “ปาโหนก”

บางแห่งเรียกว่าผีบ้านผีเรือน ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษที่ลูกหลานธัญเชิญ ให้สถิตอยู่ที่เรือน เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และคุ้มครองภัยอันตรายทั้งหลาย ในการนับถือผีบรรพบุรุษนั้น คนมอญ เชื่อว่ามีสี่มาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล โดยมีเรื่องเล่าว่า มีเศรษฐีผู้หนึ่งมีภรรยา 2 คน ต่อมาภรรยาหลงฆ่าลูกของภรณยาน้อยตายเพราะความริษยา เมื่อตายไปแล้วทั้งสองคนนี้ก็ยังอาฆาตจองเวรซึ่งกันและกัน และกินลูกของอีกฝ่ายสลับชาติกันไปแต่ละชาติ ในที่สุดฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นผี อีกฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นมนุษย์และมีลูกด้วย ฝ่ายที่เกิดเป็นผีก็ไล่ตามเพื่อจะกินลูกมนุษย์นั้น ฝ่ายมนุษย์ได้หนีไปพึ่งพระพุทธเจ้า ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ที่วัดเวฬุวันมหาวิหาร พระพุทธเจ้าทรงทราบถึงความเป็นไปจึงเทศนาโปรดนางผีนั้นให้เห็นโทษของการจองเวร นางมนุษย์และนางผีจึงได้ระงับเวรต่อกัน ต่อมานางผีได้ไปอยู่กับนางมนุษย์ และได้ช่วยเหลือนางมนุษย์จนบังเกิดโภคทรัพย์มั่งคั่ง ต่อมาชาวเมืองจึงต่างก็นับถือเช่นกัน เรื่องราวที่กล่าวมานี้เป็นมูลเหตุของการนับถือผีของชาวมอญที่มีจนทุกวันนี้

ผีที่ชาวมอญนับถือนั้นมีอยู่มากมายตามความนับถือของมอญแต่ละกลุ่มแบ่งเป็น 3 พวก ได้แก่

มอญเตี้ย คือ พวกที่อาศัยอยู่ในเมืองพะลิม เป็นพวกที่นับถือผีมะพร้าว โดยใช้มะพร้าวแห้งทั้งผลรวมทั้งหมดที่เป็นขั้วด้วย นำมาผูกผ้าแดงและผ้าขาวแขวนไว้ที่เสาผีของเรือน(ปาโหนก)

มอญเตี้ยะ คือ พวกที่อาศัยในแคว้นเมืองหงสาวดี เป็นพวกที่นับถือผีผ้า คำว่าผ้าต้องประกอบด้วยผ้านุ่งของผู้ชาย 1 ผืน หญิง 1 ผืน เลื้อยแขนยาวสีขาวผ่าหน้าตลอด ผ้านืบ 2 ผืน สีขาว 1 ผืน และแหวน 1 วง

มอญูญะ คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองสะเทิม เป็นพวกที่นับถือผีกระบอกไม้ไผ่ โดยจะใช้กระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็กซึ่งมีข้อติดอยู่ที่ก้นกระบอกด้วย 7 อัน หมั่นเติมน้ำให้เต็ม กระบอกน้ำเหล่านี้จะแขวนไว้ที่เสาผีของเรือน สิ่งของอันเป็นสัญลักษณ์ทั้ง 3 อย่าง คือ มะพร้าว ผ้า และกระบอกไม้ไผ่นั้น คนในเรือนจะต้องหมั่นดูแลรักษา มิให้ผุพัง หรือมีแมลงมากัดกินให้ได้รับความเสียหาย หากละเลยปล่อยให้เสียหายอาจเกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ กับคนในครอบครัวได้ (สุเอ็ดคชเสนี, 2540 : 68 อ้างโดย ชโลมใจ กลั่นรอด)

การปฏิบัติต่อผีบรรพบุรุษแต่ละประเภทมีข้อแตกต่างกัน คือ

1. ผีเต่า เมื่อคนในตระกูลนับถือผีนี้ ถ้าพบเต่าที่ใดแล้วจะต้องจับมาทำเป็นอาหาร แต่ถ้าไม่ต้องการจับก็ต้องพูดเป็นเคล็ดว่า “สะอูย” แปลว่า เน่า หรือเหม็น ถ้าทำเฉยจะเกิดเหตุไม่ดีกับคนในครอบครัว การเช่นผีเต่า จะต้องมีเต่าต้มสุกแล้วเป็นเครื่องเซ่นรวมอยู่ด้วย
2. ผีงู เมื่อพบงูห้ามตีหรือทำร้าย
3. ผีไก่ เวลาเช่นไหว้บรรพบุรุษจะต้องมีไก่ต้มสุกและไข่ต้มเป็นเครื่องเซ่นรวมอยู่ด้วย
4. ผีข้าวเหนียว ผีนี้เป็นผีหวงข้าวเหนียว ถ้ามีผู้มาขอข้าวเหนียวกับเจ้าของเรือน ๆ จะให้ไม่ได้ ถ้าฝ่าฝืนจะเกิดเหตุไม่ดี ผู้ที่คิดอยากได้ข้าวเหนียวของเรือนนี้จะต้องใช้วิธีขโมย โดยไม่ต้องบอกกล่าวเจ้าของจึงจะไม่เกิดเหตุร้าย

ชาวมอญบางกระดี่จะนับถือผีบรรพบุรุษ เรียกว่า “อะโหนก” หรือ “ปาโหนก” แปลว่า พ่อปู่ ซึ่งหมายถึง บรรพบุรุษ โดยจะมีสัญลักษณ์อยู่ที่เสาเอกของเรือนจากการบอกเล่าของนายสมชาย มอญตะ ทายาทตระกูลผีเต่าผู้หนึ่ง กล่าวว่า ผีมอญของชาวบางกระดี่นี้ ได้แก่ ผีเต่า ผีงู ผีไก่ และผีข้าวเหนียว ความเชื่อในเรื่องผีมอญนี้ ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะทำให้มีเหตุเภทภัย เป็นต้นว่าเกิดเจ็บป่วย โดยไม่มีสาเหตุ ซึ่งจะต้องแก้ด้วย “พิธีรำผี”

ปาโหนกของชาวมอญบางกระดี่จะอยู่กับลูกชายคนเล็กเท่านั้น ยกเว้นกรณีที่มีลูกชายคนเดียวก็อนุโลมได้ แต่ถ้าไม่มีลูกชายเลยปาโหนกนั้นก็จะต้องอยู่กับญาติพี่น้องที่เป็นตระกูลเดียวกัน เหตุที่ไม่ให้ผู้หญิงรับปาโหนกเพราะมีคติว่า ผู้หญิงนั้นเป็นผีตามกินคือ เมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องไปนับถือผีข้างสามี ในปีหนึ่ง ๆ จะมีการเซ่นบูชาปาโหนก 1 ครั้ง ส่วนมากมักจะกระทำกันหลังสงกรานต์

สิ่งของที่เป็นตัวแทนปาโหนด ได้แก่ กระบุงหรือหีบใส่เสื้อผ้าและเครื่องประดับ ในหีบประกอบด้วย

1. ผ้าโพกศีรษะ 2 ผืน คือ สีแดง และสีขาว
2. ผ้าคล้องคอสีแดง 1 ผืน
3. ผ้าขาวม้าคาดเอว 1 ผืน
4. ผ้าถุงสีแดงตาหมากรุกหรือเป็นพื้นยาวประมาณ 3.5 เมตร
5. เสื้อแขนยาวคอกลมสีขาว ผ่าหน้ามีเชือกผูกแทนกระดุม
6. แหวน กำไล สร้อยคอ
7. มะพร้าว ลักษณะเป็นมะพร้าวแห้งมีขี้ 1 ผล
8. กระบอกน้ำ เป็นกระบอกไม้ไผ่สำหรับใส่น้ำ มี 6 – 12 กระบอก
9. ดาบ เป็นดาบคู่ ใช้สำหรับรำผี
10. เกราะเป็นเกราะไม้ไผ่สำหรับประกอบพิธีรำผีเช่นเดียวกัน

สิ่งของทุกอย่างที่ถือว่าเป็นของปาโหนดนั้นจะต้องหมั่นดูแลรักษาให้ดี มิให้ผุพังหรือแมลงกัดกิน มิเช่นนั้นจะเกิดการเจ็บป่วย หรือมีสิ่งไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นในครอบครัว

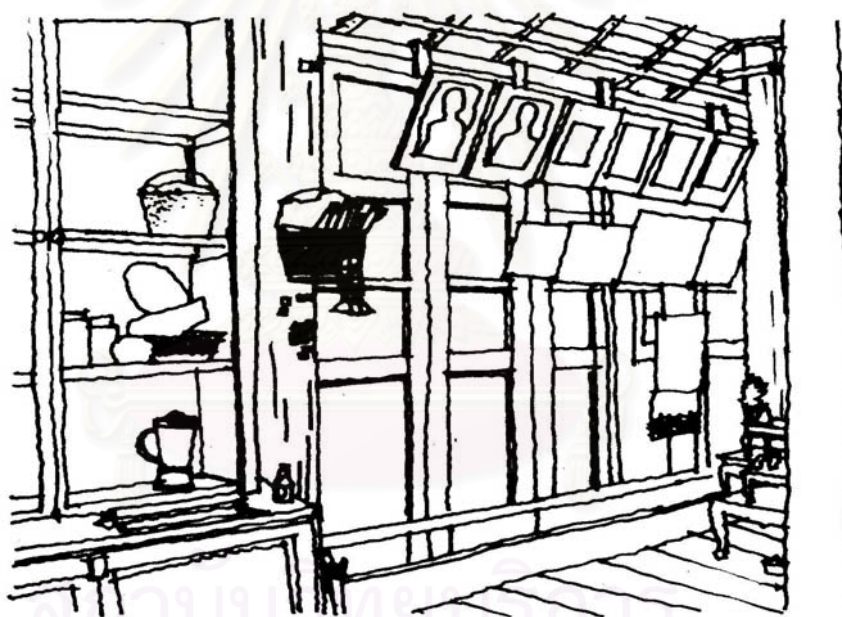
เครื่องเซ่นไหว้ปาโหนด

ในปีหนึ่ง ๆ จะมีการเซ่นบูชาปาโหนด 1 ครั้ง ส่วนมากมักจะกระทำกันหลังสงกรานต์ อาหารที่จัดทำนั้นไม่กำหนดว่าจะต้องมี 3 ชุด หรือ 3 คาน ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของตระกูลมาตั้งแต่ดั้งเดิม เช่น ตระกูลมอญที่เคยปฏิบัติมา 3 คาน ก็ยึดปฏิบัติต่อกันมา ส่วนตระกูลอื่นจะจัดเพียงหนึ่งคานก็ไม่ถือว่าผิดแต่อย่างไรขึ้นอยู่กับฐานะ โดยอาหารในพิธีกรรมเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ปาโหนด) ได้แก่ มะพร้าวอ่อน กล้วยน้ำว้า เหล้าขาว กวากูหะโตนะห์ (คล้ายขนมดั่งของไทย) กวากูหะโตเจิญ (เป็นลักษณะมันฝรั่งวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้ว) กวากูบ็อก (คล้ายไม้้งามมี 4 แฉก) กวากูกอกเก (คล้ายตะขอ) กวากูอะล็ก มี 2 ชนิด ชนิดแรกเป็นแผ่นกลมแบนเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้ว ชนิดที่ 2 เหมือนชนิดแรก แต่จับจีบที่ขอบคล้ายฝาเบียร์ (รายการที่ 4 – 8 ทำด้วยแป้งข้าวเจ้าแล้วใช้ต้มให้สุก) กวากูอะลันกะกอ ลักษณะคล้ายข้าวเหนียวเปียกแต่สีจะออกน้ำตาลเรื่อ ๆ เพราะใช้น้ำตาลปีบ กวากูอะล็ก ชนิดนี้เป็นแผ่นกลมแบนทำด้วยแป้งข้าวเจ้า และใช้แป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาลปีบทำเป็นขอบโดยรอบแผ่นกลมอีกครั้งหนึ่งแล้วนำไปทอด

เต๋าคั่ว (ไม่กำหนดจำนวน) ไก่ต้ม (ไม่กำหนดจำนวน) ผลไม้ เช่น ก้วยหอม มะม่วง ชมพู ตามแต่จะหาได้ ไม่กำหนด น้ำเปล่า 1 ชั้นอาหารที่ใช้เช่นไข่ (ปาโหนด) ส่วนใหญ่จะคล้ายกัน เพียงแต่เน้นที่สัญลักษณ์ เช่น ไข่เต๋าคั่ว ก็จะเช่นด้วยเต๋าคั่ว ไข่ไก่เช่นด้วยไก่ต้ม

สำหรับภาระที่ใช้ใส่อาหาร บางเรือนมีความเชื่อว่าควรใช้ภาระที่ปากงุ้ม เช่น พานทอง ขอบสูง เชื่อว่าจะมีกินมีใช้ไม่รั่วไหล นอกจากอาหารที่ต้องจัดเช่นประจำปีแล้วยังมีอาหารในงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นที่เรือน เช่น โคนจุก บวชนาค แต่งงาน โดยเฉพาะงานแต่งงานนอกจากอาหารที่จัดเลี้ยงในงานแล้วยังจะต้องแบ่งขนมที่มากับขันหมากด้วยอาหารในงานเหล่านี้จะต้องจัดแบ่งเป็นสำหรับสำหรับเช่นไข่ปาโหนดด้วย (ชโลมใจ กลั่นรอด, 2541 : 105-106 ,และการสัมภาษณ์ คุณธวัชพงศ์ มอญตะ วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2545, คุณมาลา สอนสำแดง วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545)

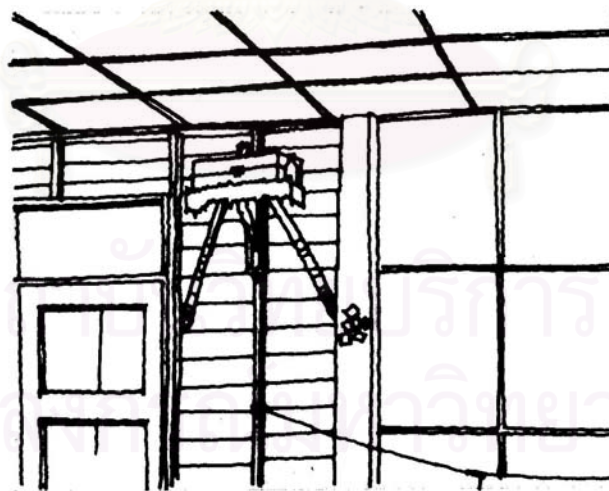
(หมายเหตุ : ภาพ 5.1-5.6 ใช้ภาพลายเส้นแทนรูปถ่าย)

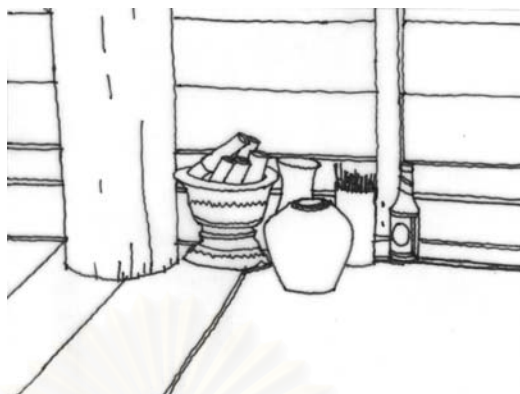
รูปภาพ 5.1 สัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษแบบที่ใส่ตะกร้าของตระกูลปานอุ

รูปภาพ 5.2 เสาไม้บรรพบุรุษ ของเรือนต้นตระกูลสอนลำแดง

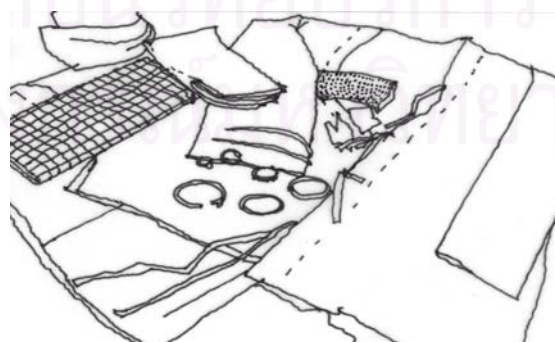
รูปภาพ 5.3 สัญลักษณ์ไม้บรรพบุรุษแบบหีบไม้ของตระกูลลอยลาด

รูปภาพ 5.4 กระบอกน้ำ เป็นกระบอกไม้ไผ่สำหรับใส่น้ำ มี 6 – 12 กระบอก

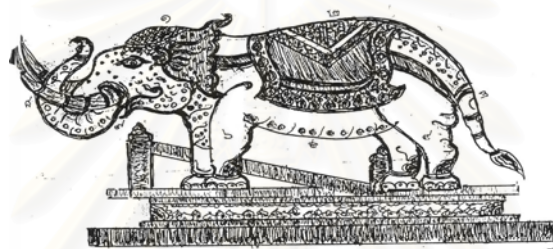
รูปภาพ 5.5 ผ้านุ่งของผู้ชาย 1 ผืน หญิง 1 ผืน เสื้อแขนยาวสีขาวผ้าหน้าตลอด

รูปภาพ 5.6 แหวนกำไลข้อมือ

2. วัฒนธรรมการอยู่อาศัย

ชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการอยู่อาศัยที่ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ข้อห้ามคำสั่งสอนของคนมอญโบราณที่สืบทอดกันมาปรากฏอยู่ในคัมภีร์ใบลานช่างปลุกเรื่อนจะมีเก็บรักษาไว้ จารเป็นอักษรมอญ จากการสัมภาษณ์ (วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545) ช่างปลุกเรื่อน คุณเหล็ง เตียเป็น และลูกทั้งสองคุณแป๊ะ เตียเป็น คุณอารมณ เตียเป็น เป็นตระกูลที่สืบทอดการปลุกเรื่อนหลายหลังในชุมชนบางกระดี่นี้ ได้กล่าวถึงรูปแบบการปลุกเรื่อนของชุมชนบางกระดี่ คือ

1. วันอาทิตย์ คทงซ่าง เป็นเจ้าปัญญา คิดสิ่งใดสมองแจ่มใส รับอาสาเราจปรากฎข้อลือนาม ห้ามหาทิว-เจริูหรือตึง โรตพวคี่ริหะมีวังคคคัว เป็นสิ่งของวงสว่าง มีอุณอศกัณมาก มีวงศระชฎใหญ่โต ศคฺฐอมสยบ มีกลาปองราช อันตราขอมมี
2. วันจันทร์ คทงซ่าง ประเสริฐ ญาติอยู่ห่างไกล จะใดก็เพราะอาสาช่วยอุทกผลจึงคอบสนอง มีพรหิสมบคิโคเซตสน จะมีเรื่องวิวาปากเป็นเหตุ
3. วันอังคาร คทงซ่าง ซาพาสวีวารนอย หัวคอกแก็โครมคโคโชน โหเสคะเคราะหฺ ปลูกองค-ปลาก อันตราจิงสลาตญู จิงเจริูภาวนา
4. วันพุธ คทงซ่าง มีลาภผลถึงคนอยู่เมืองนิก ซอนเดินเงินทองมีซาค แคชุกอจิงจะเกิดลาภ เพศุ่กรงซามซอบเส้นในคัว มีสมบิธิมาก
5. วันพฤหัสบดี คทงซ่าง สมปรุคต่ออาหารหรือพิธีสมบิธิประหคคก โรตพองมีนิกนอยคอกคอกวน บวชพระคี่ บวชชี่ประเสริฐ พอแมหังคโค
6. วันศุกร์ คทงซ่าง คองออกหนา โมถ้งวนค้ออาหารโครมกัณคคองวัน ซอบน้าชูน
7. วันเสาร์ คทงซ่าง ปากกลาโหเสราช รัชชารหิหคี่ มีพรหิสมมาก มีโรนบวริวน จงรักษาวางใจให้ เป็นนคคคกหนคค
8. วันราษ คทงซ่าง มีอิธิอันาง โหเสราช ซอนไวในใจ เก็บพรหิสมคค มีลาภผลคี่ คทงวีเราษ อิจฉากมีมาก

รูปภาพ 5.7 ตำราการปลุกเรื่อนที่แปลจากภาษามอญเป็นภาษาไทย ครอบคัวเตียเป็นเก็บรักษาไว้

การปลุกเรื่อนใหม่ของชาวชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ต้องมีเกณฑ์ที่ถูกโฉลกนานาประการ เริ่มตั้งแต่ การเลือกเวลาที่จะลงมือปลุก การเลือกตำแหน่งที่จะปลุก ชุดเสาเรื่อน ตั้งเสาเรื่อน การเลือกขนาดของส่วนประกอบของเรื่อน เมื่อชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่สร้างที่อยู่จะไปปรึกษาผู้อาวุโสในชุมชน สมภารเจ้าวัด และช่างปลุกเรื่อนที่มีความรู้ในการกำหนดวันและพิธีการปลุกเรื่อน

เช่นเดียวกันคุณพ่อเหล็งก็เป็นที่ปรึกษาเรื่องการเลือกวันที่เป็นมงคลในการทำพิธีต่างๆ เมื่อมีผู้ต้องการจะปลุกเรื่อนใหม่ ช่างปลุกเรื่อนคือคุณพ่อเหล็งจะสอบถามอายุเพื่อนำไปคำนวณว่าเหมาะสมช่วงเวลาในการปลุกในปีที่ต้องการปลุกหรือไม่โดยมีรายละเอียดตามตำรา ดังนี้

1. อายุจะปลุกบ้านเรือนได้หรือไม่ จงเอาอายุเต็มมาบวกรวม แล้วเอา 3 คูณ เป็นเท่าไร เอา 9 ทหารอีกครึ่ง ถ้าเศษ 0 อย่าปลุก ถ้าป่วยใช้ก็อาการหนัก

2. การปลุกบ้านเรือนอายุจะตกที่ใด จงเอาอายุปัจจุบันตั้ง 8 ทหาร เศษ 1 เศษสี่ เศษ 2 ไม่ดี เศษ 3 ไม่ดี เศษ 4 ส่ำเภทองดี เศษ 5 ประสาทดี เศษ 6 ไม่ดีป่วยไข้ เศษ 7 ไม่ดี ถาวร เศษ 8 เป็นทุกข์มาก

3. เดือนปลุกบ้านเรือน เดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 เดือน 12 เดือน 2 ดี

4. การปลุกเรือนตามทิศนะ จงเอาความยาวของเรือนกับความกว้างมาบวกรวมเป็น กี่ศอก เอา 3 คูณ เป็นเท่าใด เอา 8 ทหาร เศษ 1 เรือนพ่อค้า เศษ 2 เรือนครัว เศษ 3 เรือนเจ้านาย เศษ 4 เรือนนายพราน เศษ 5 เรือนเศรษฐี เศษ 6 เรือนขโมย เศษ 7 เรือนอำมาตย์ เศษ 8 เรือน อัปรีย์

5. ตำราใช้เสา เสากี่ศอก เอา 3 คูณ แล้วเอา 7 ทหาร เศษ 1 ไม่ดี เศษ 2 เจริญลาภ เศษ 3 เป็นทุกข์ เศษ 4 ประเสริฐยิ่ง เศษ 5 มรณะ เศษ 6 สุข ศูนย์นาสะ จงเอาเศษคู่ดี

6. พญานาคหันแต่ละทิศ เดือน 4-5-6 หัวอยู่ที่ทิศตะวันตก หางทิศตะวันออก ท้องอยู่ที่ ทิศเหนือ หลังทิศใต้ เดือน 7-8-9 หัวทิศเหนือ หางใต้ หลังทิศตะวันตก หางตะวันออก อีสาน เดือน 10-11-12 หัวทิศตะวันออก หางตะวันตก ท้องใต้ หลังเหนือ พายัพเดือน 1-2-3 หัวใต้ หางเหนือ ท้องตะวันตก หลังตะวันออก หรดี ให้ยกเสาตามเกล็ดพญานาค

7. การขุดหลุม คนวันอาทิตย์ ถือจอมเสียมให้กดหัว คนเกิดวันพุธถือเสียม หรือปลั้ว กดหาง คนเกิดวันพฤหัสบดีถือปลั้วหรือเสียมอยู่กลางหันหน้าไปทางทิศใต้ ขุดเจาะท้องพญานาค อย่าให้ถูกหลังนาค ทุกข์เท่าฟ้า

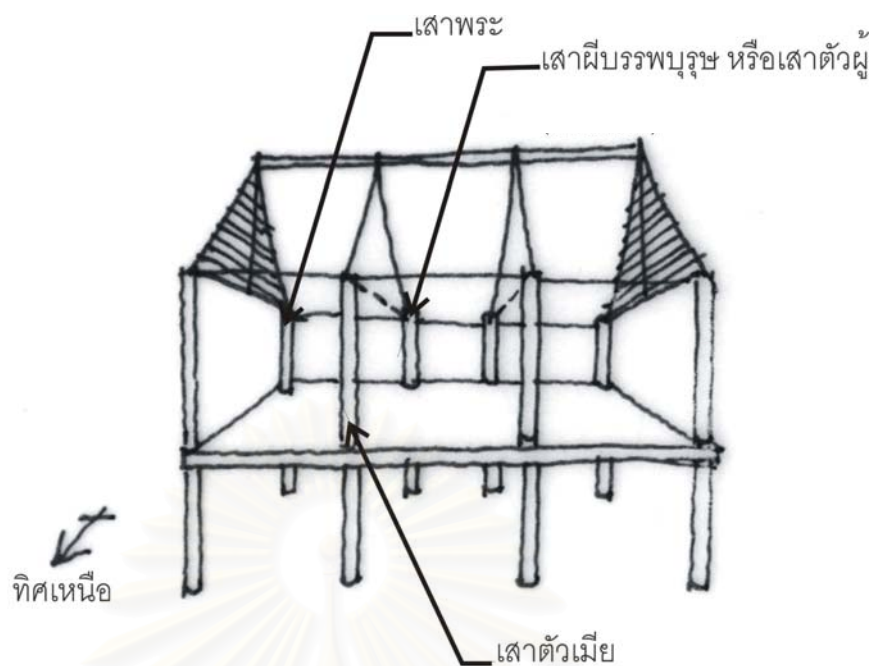
8. การปลุกบ้านเรือน ชื่อรด จงหาผู้ที่เฝ้าธรณีที่ดีคุ้มครองเราได้ เช่น วัว ครุฑ พรหม เทวดา อินทร์ ม้า เฝ้าธรณีดีประเสริฐยิ่งนัก

(จากตำราการปลุกเรือนที่แปลจากภาษามอญเป็นภาษาไทย ครอบคลุมแต่เป็นเก็บ รักษาไว้)

การวัดระยะขนาดเรือน

ส่วนขนาดของเรือนจะทำการวัดระยะศอก โดยวัดระยะความยาวข้อศอกเมื่อกำมือไว้ ของเจ้าของเรือนนำมากำหนดขนาดความกว้างความยาวเรือนรวมทั้งระยะความสูงเรือน(จากการ สัมภาษณ์ คุณอารมณ์ เตียเป็น วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545) แสดงถึง การให้ความสำคัญ กับเจ้าของเรือนมากในการปลุกเรือนแต่ละหลัง

ภาพที่ 5. 8 แสดงการนับเสาเอก

เสาเอก

เรือนนอนทุกหลังจะเป็นเรือน 3 ช่วงเสา(เรือน 3ห้อง)การนับตำแหน่งเสาเอก จากการสัมภาษณ์ คุณอารมณีย์ เตียเป็น (วันที่ 28 พฤศจิกายน 2545) ได้ให้ข้อกำหนดการนับเสาของเรือนในชุมชนบางกระดี่ดังนี้

ในการปลูกสร้างเรือนของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่จะมีเสาเรือนอยู่ 3 ต้น ที่สำคัญคือ

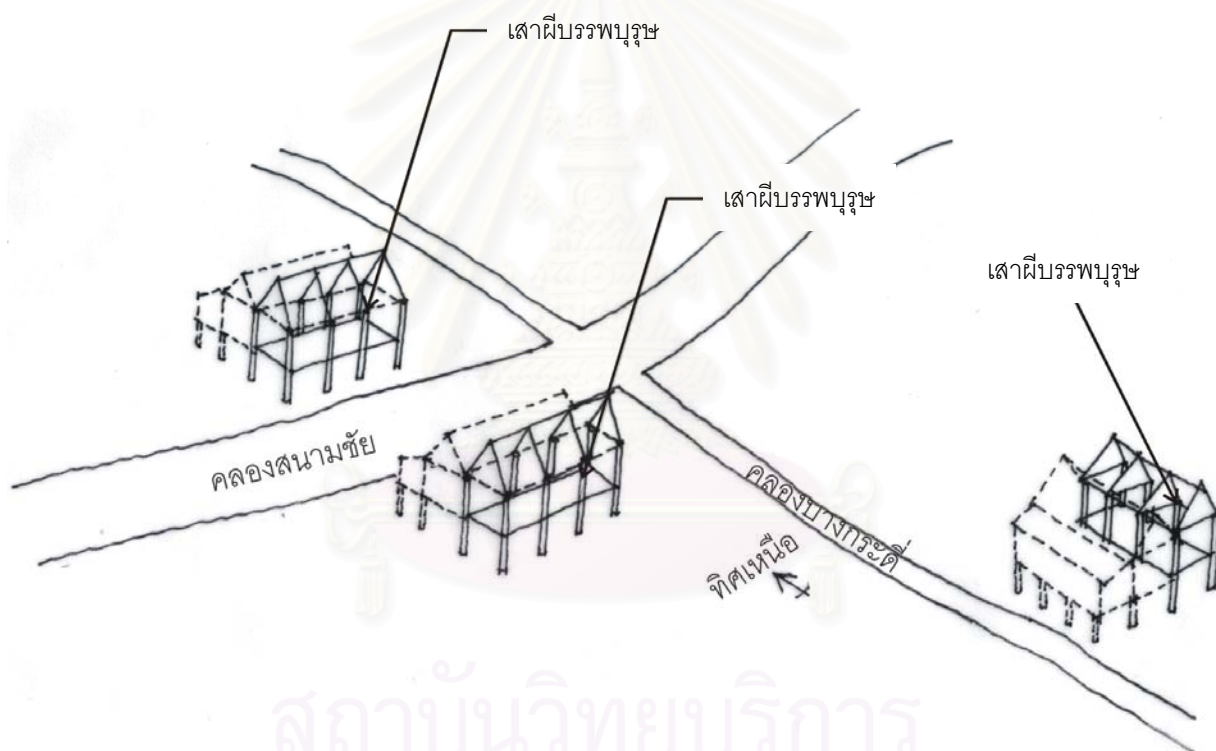
1. เสาพระคือเสาแรกที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวเรือน เป็นที่ตั้งที่บูชาพระพุทธรูปเพราะชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่นับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จะให้ความสำคัญกับที่บูชาพระพุทธรูปให้อยู่ที่เสานี้ในเรือน
2. เสาที่สองถัดจากเสาพระ เป็นเสาเอกในการปลูกสร้างเรือนเรียกว่า เสาผีบรรพบุรุษ หรือช่างปลูกเรือนเรียกว่า เสาตัวผู้ เป็นที่ตั้งของปาโหนดซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผีบรรพบุรุษของตระกูลเพื่อเป็นที่ไหว้บรรพบุรุษในเรือนของผู้ที่เป็นผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูล ส่วนในเรือนของญาติที่ถือผีบรรพบุรุษของตระกูลเดียวกันจะผูกผ้าสีแดงและมีการปิดทองที่เสาแสดงให้ทราบว่าเป็นที่สถิตของผีบรรพบุรุษ โดยมีการจัดไหว้บรรพบุรุษของตระกูลทุกปีที่เรือนของญาติแต่ละคนที่เสาผีบรรพบุรุษในเรือนแต่ละหลังได้ เนื่องจากเป็นเสาสำคัญของเรือนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ ช่างปลูกเรือนนับเป็นเสาเอกในการปลูกสร้างเรือน
3. เสาที่สามช่างปลูกเรือนเรียกว่า เสาตัวเมีย เพราะเป็นเสาที่ต้องตั้งคู่กับเสาผีบรรพบุรุษในการปลูกเรือน

การกำหนดเสาไม้บรรพบุรุษ ของเรือนในชุมชนบางกระดี่ (จากการสำรวจของผู้วิจัย)

เนื่องจากการวางแนวจั่วเรือนจะมี 2 ลักษณะ ทำให้การนับตำแหน่งเสาไม้บรรพบุรุษที่เสา
สองยึดตามทิศของเรือน ดังนี้

1. เรือนที่วางแนวจั่วตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก ขนานกับคลองสนามชัย จะนับ
เสาแรกทางทิศตะวันออกเฉียงใต้
2. เรือนที่วางแนวจั่วตามแนววางทิศเหนือ-ใต้ ขนานคลองบางกระดี่จะนับเสาแรกทาง
ทิศใต้

ซึ่งการกำหนดทิศเสาไม้บรรพบุรุษสอดคล้องกับทิศของหัวนอนของเจ้าของเรือนที่จะหัน
ไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ด้วย

รูปภาพ 5.9 แสดงการนับเสาไม้บรรพบุรุษที่เสาสอง ในแต่ละเรือนที่มีทิศจั่วเรือนต่างกัน

ชาวชุมชนบางกระดี่มีวัฒนธรรมการอยู่อาศัยที่คำนึงถึงความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่ได้รับการ
กำหนดไว้ในตำราการปลูกเรือน โดยสืบทอดและปฏิบัติตามกันมาตลอดก็เพื่อความเป็นสิริ
มงคลของครอบครัว อันเป็นความน่าสนใจต่อการศึกษาการจัดพื้นที่ใช้สอยและจัดองค์ประกอบ
ของเรือนให้สอดคล้องตามวัฒนธรรมการอยู่อาศัยซึ่งพบได้ในชุมชนบางกระดี่นี้

บทที่ 6

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่อยู่อาศัยกับวัฒนธรรมการอยู่อาศัย

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ได้ศึกษาจากกลุ่มประชากรจำนวน 6 ตระกูลโดยแบ่งเป็นประเด็นสำคัญ คือ

1. ด้านกายภาพ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ใช้สอยในการอยู่อาศัย
2. ด้านสังคม ครอบครัวระบบเครือญาติ

ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญทำให้เกิดการจัดรูปแบบการอยู่อาศัยทางด้านกายภาพ ได้แก่ การใช้พื้นที่การอยู่อาศัย การต่อเติม เปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ

ข้อกำหนด

สัญลักษณ์ที่ใช้แทน ในการอธิบายแผนภูมิเครือญาติ

△	สัญลักษณ์แทน	เพศชาย
♂	“	เพศชายที่เสียชีวิตแล้ว
○	“	เพศหญิง
♀	“	เพศหญิงที่เสียชีวิตแล้ว
=	“	การแต่งงาน
┌	“	ความสัมพันธ์ทางสายเลือด
▲ (Ego)	“	คือ ผู้ชายที่ เป็นผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูล

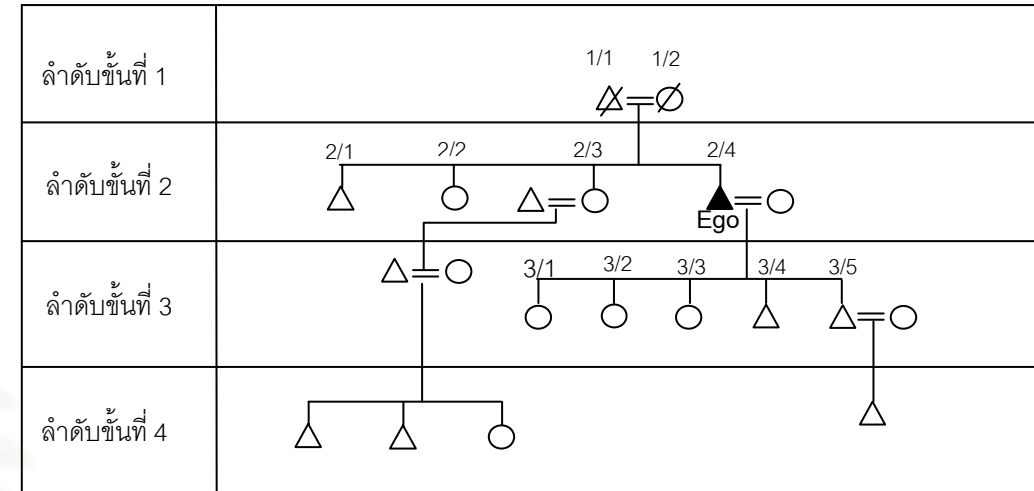
งานวิจัยนี้ได้คัดเลือกกลุ่มประชากรมา 6 ตระกูล คือ

1. ตระกูลลอยลาด หมู่ 2
2. ตระกูลอุ้นสุดคลอง หมู่ 2
3. ตระกูลเปียมาลัย หมู่ 8
4. ตระกูลสอนสำแดง หมู่ 9
5. ตระกูลหัวใจเพชร หมู่ 9
6. ตระกูลก้อนดี หมู่ 9

ตระกูลที่ 1 ตระกูลลอยลาต

แผนที่ 6.1 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลลอยลาต ในชุมชนบางกระบือ

แผนภูมิ 6.1 แสดงเครือญาติของตระกูลลอยลาต

ตระกูลลอยลาต ประกอบด้วยระบบเครือญาติตามลำดับชั้นดังนี้

ลำดับชั้นที่ 1 (พ่อและแม่ของ Ego)

- $\triangle$ 1/1 พ่อของ Ego ต้นตระกูลลอยลาต (เสียชีวิตแล้ว)
- $\emptyset$ 1/2 แม่ของ Ego ต้นตระกูลลอยลาต (เสียชีวิตแล้ว)

ลำดับชั้นที่ 2 (พี่ของ Ego)

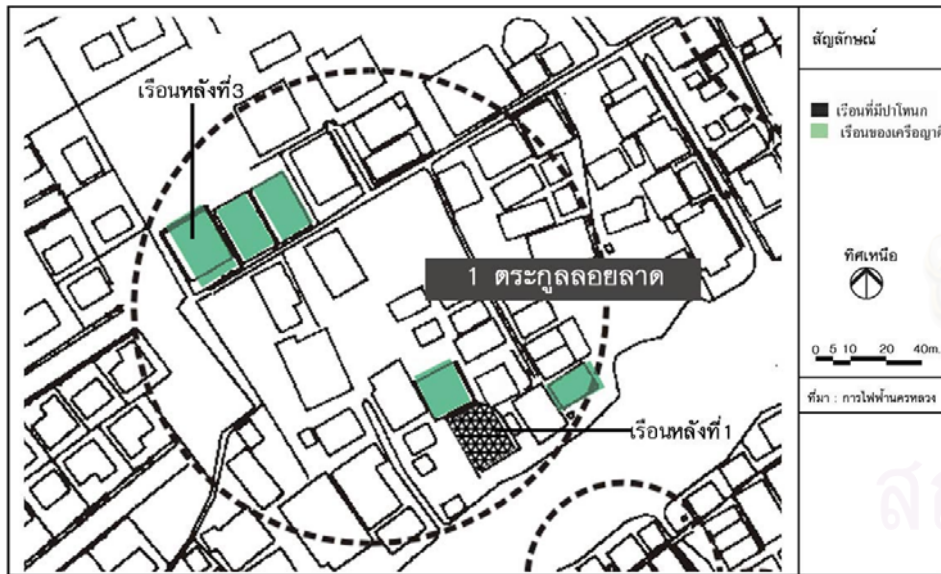
- $\triangle$ 2/1 พี่ชายของ Ego
- $\circ$ 2/2 พี่สาวของ Ego
- $\circ$ 2/3 พี่สาวของ Ego
- $\blacktriangle$ 2/4 Ego ผู้ชายที่สืบทอดมีบรรพบุรุษของตระกูลลอยลาต

ลำดับชั้นที่ 3 (ลูกของ Ego)

- $\circ$ 3/1 ลูกสาวของ Ego
- $\circ$ 3/2 ลูกสาวของ Ego
- $\circ$ 3/3 ลูกสาวของ Ego
- $\triangle$ 3/4 ลูกชายของ Ego
- $\triangle$ 3/5 ลูกชายของ Ego

ลำดับชั้นที่ 4 (หลานของ Ego)

สรุปภาพรวมการขยายกลุ่มบ้านตระกูลลอยลาด

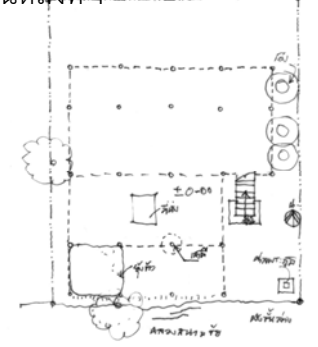
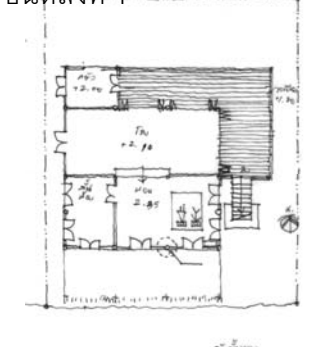

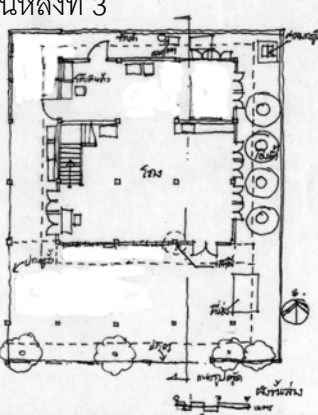
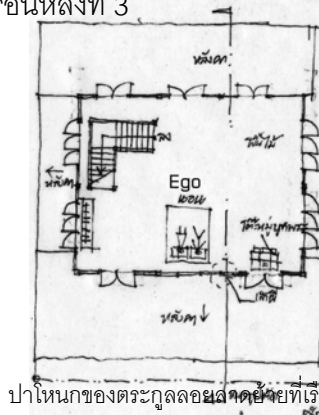

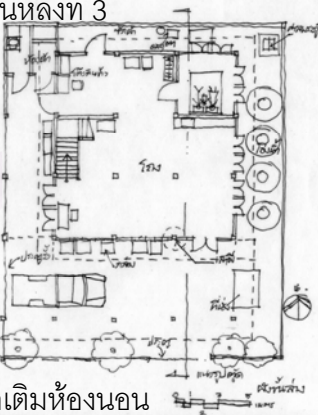
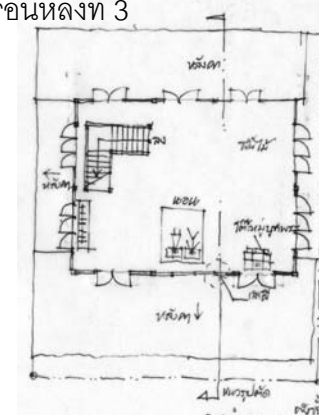
แผนที่ 6.2 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลลอยลาด

ปัจจุบันเรือนของตระกูลลอยลาดที่ยังคงอยู่ในชุมชนบางกระดี่ มีทั้งหมด 3 หลัง คือ
 เรือนหลังที่ 1 อายุของเรือนกว่า 100 ปี ปัจจุบันเป็นเรือนของ 2/3 (พี่สาวของ Ego)
 เรือนหลังที่ 2 เป็นเรือนของ 2/2 (พี่สาวของ Ego) ที่แยกครอบครัวออกมา
 เรือนหลังที่ 3 เป็นเรือนของ 2/4 (Ego) เป็นผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลลอยลาด

รูปภาพที่ 6.1 แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลลอยลาด

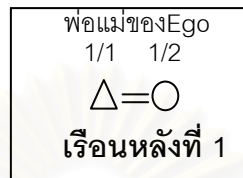
ตาราง 6.1 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโนนของตระกูลลอยลาด

ช่วงที่ 1	ลำดับเครือญาติ	การเกิดกลุ่มบ้าน	พื้นที่ใช้สอยและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโนน (เรือนหลังที่1และเรือนหลังที่3)ของตระกูลลอยลาด	
			ผังพื้นที่ชั้นล่าง	ผังพื้นที่ชั้นบน
1 พ.ศ. 2460	<p>พ่อแม่ของ Ego 1/1 1/2 △=○ เรือนหลังที่ 1</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน3 หลังกับญาติของ1/2</p> 	<p>เรือนหลังที่ 1</p> 	<p>เรือนหลังที่ 1</p>
2 พ.ศ. 2485	<p>พ่อแม่ของ Ego 1/1 1/2 △=○</p> <p>ย้ายออก (84) เรือนหลังที่ 2 (75) เรือนหลังที่ 1 (72) Ego (68) เรือนหลังที่ 3</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน 3 หลังกับญาติภรรยาของ Ego</p> <p>เรือนหลังที่ 3</p> 	<p>เรือนหลังที่ 3</p> 	<p>เรือนหลังที่ 3</p> <p>ปาโนนของตระกูลลอยลาดย้ายที่เรือนหลังที่ 3</p>
3 พ.ศ. 2545	<p>พ่อแม่ของ Ego 1/1 1/2 △=○</p> <p>ย้ายออก (27) (26) (24) เรือนหลังที่ 1</p> <p>ย้ายออก (30) (27) 4/1</p> <p>3/1 3/2 3/3 3/4 3/5</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน 3 หลังกับญาติภรรยาของ Ego เรือนหลังที่ 3</p> 	<p>เรือนหลังที่ 3</p> <p>ต่อเติมห้องนอน ต่อเติมห้องน้ำ</p>	<p>เรือนหลังที่ 3</p>

6.1 รายละเอียดการขยายตัวของกลุ่มเรือนตระกูลลอยลาด

1) ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2460)

แผนภูมิ 6.2 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 1ตระกูลลอยลาด

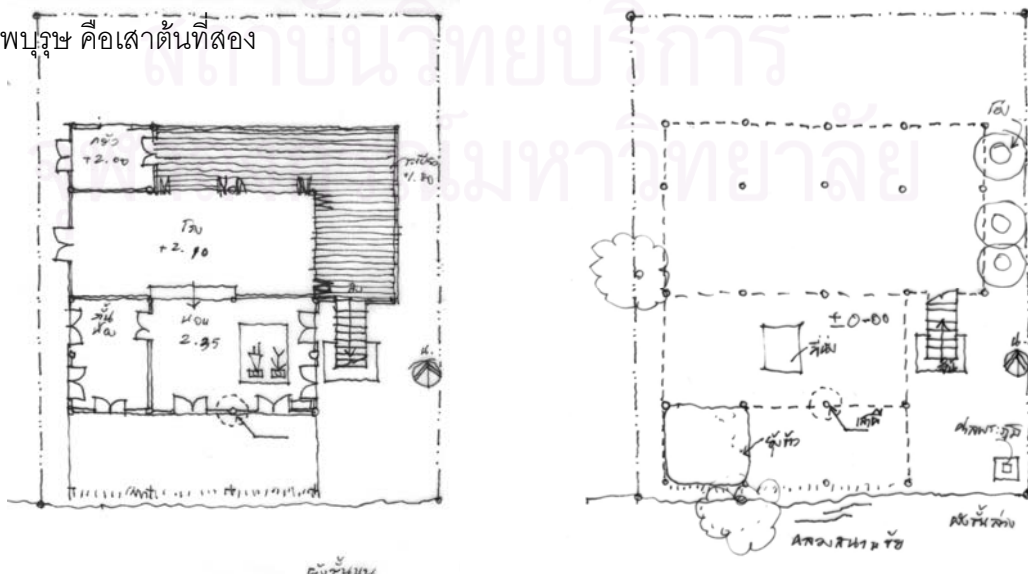
เรือนหลังที่ 1

เป็นเรือนของ 1/1 และ 1/2 (พ่อและแม่ของEgo) อาชีพทำนา เก็บฝืน และเย็บจากมุงหลังคา อยู่ที่หมู่ 2 ริมคลองสนามชัย เป็นเรือนที่มีอายุกว่า 100 ปี มีการอยู่อาศัยที่บริเวณนี้มาต่อเนื่องตั้งแต่เดิมแล้ว เรือนหลังที่ 1 ปลูกใกล้กับเรือนของญาติของ 1/2 เมื่อ 1/1 และ 1/2 แต่งงานได้พักอาศัยที่เรือนหลังที่ 1 นี้ ทำให้เกิดเป็นกลุ่มเรือน 3 หลัง กับเครือญาติของ 1/2 หีบปาโหนดของตระกูลลอยลาดเก็บรักษาไว้ที่เรือนหลังที่ 1 นี้

ลักษณะเรือนเป็นเรือนทรงไทยจั่วทรงสูง ฝาเรือนเป็นฝาปะกนไม้สัก หลังคามุงจาก พื้นชั้นบนเป็นพื้นไม้

ลักษณะการอยู่อาศัย ชั้นล่างพื้นใต้ถุนโล่งสำหรับทำงานเย็บจากและตำข้าว พื้นที่ยุ้งข้าวอยู่บริเวณทิศใต้ปูพื้นไม้ยกสูงจากดินและล้อมด้วยฝาไม้สานเพื่อเก็บข้าวเปลือก บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

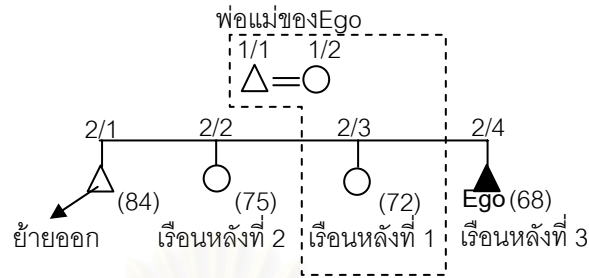
ชั้นบน ปูพื้นไม้ มีเรือนครัวอยู่ติดกับระเบียงเรือนด้านนอกพื้นที่โถงใช้งานนอกประสงค์เป็นที่กินข้าวของครอบครัวห้องนอนยกยกระดับพื้นสูงสุด กั้นห้อง 1 ห้องให้ลูกเส้าพระอยู่ตรงมุมเส้าแฉก เส้าไม้บรรพบุรุษ คือเส้าต้นที่สอง

รูปภาพ 6.2 แผนผังพื้นชั้นล่างและชั้นบนบ้านหลังที่ 1 ตระกูลลอยลาด ปี พ.ศ. 2460

2) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2485)

แผนภูมิ 6.3 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 2 ตระกูลลอยลาด

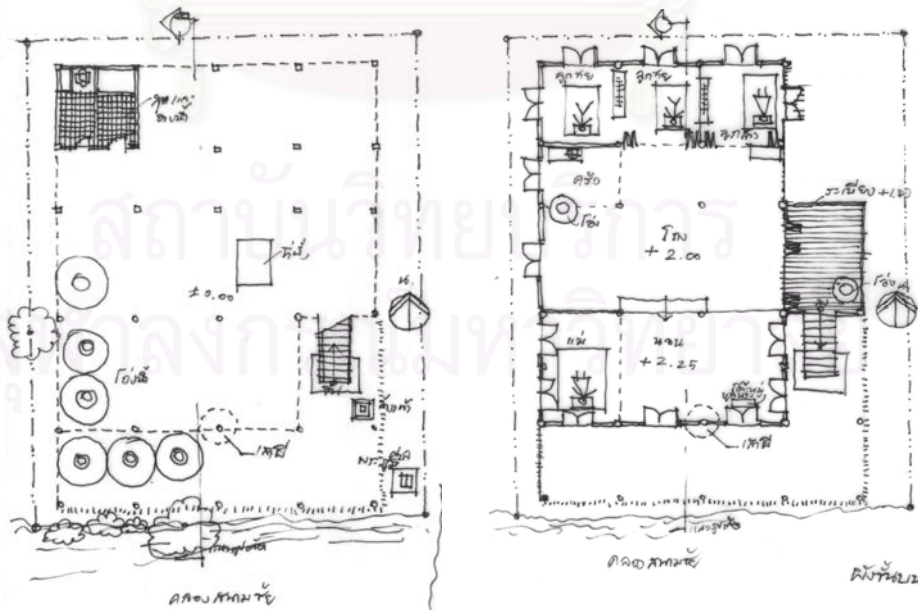
เมื่อมีการขยายครอบครัว 2/4(Ego) ได้แยกออกไปปลูกเรือนใหม่ โดยเป็นกลุ่มเรือน 3 หลัง กับเครือญาติของภรรยา 2/4 (Ego)

เรือนหลังที่ 1

เป็นเรือนของ 2/3 (พี่สาว)ที่ยังคงพักอาศัยต่อไป แต่หีบปาโหนกได้ย้ายออกไปจากเรือนหลังที่ 1 แล้วมีการต่อเติมเรือน เมื่อครอบครัวของ 2/3 ขยายตัวโดยการกันห้องนอนเพิ่มขึ้น

ชั้นล่าง ยังคงพื้นที่โล่ง และต่อเติมกันห้องน้ำ-ส้วมที่ได้ถูกรื้อถอน พื้นที่ขุ่งข้าวเดิมเปลี่ยนเป็นที่ตั้งโถงเก็บน้ำฝน

ชั้นบนมีการเปลี่ยนแปลงโดยรื้อผนังห้องนอนออกเป็นห้องโล่งต่อเนื่องกับพื้นที่โล่ง และได้ต่อเติมห้องนอนอีก 3 ห้องในปีพ.ศ. 2530 โดยรูปทรงหลังคาเป็นทรงจั่วเฉียงลาดต่ำ

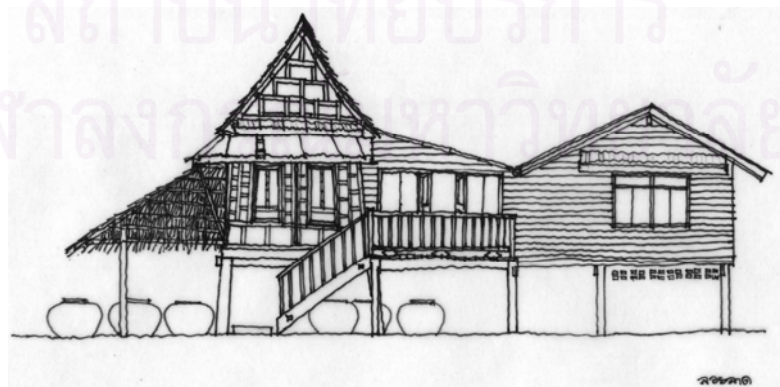
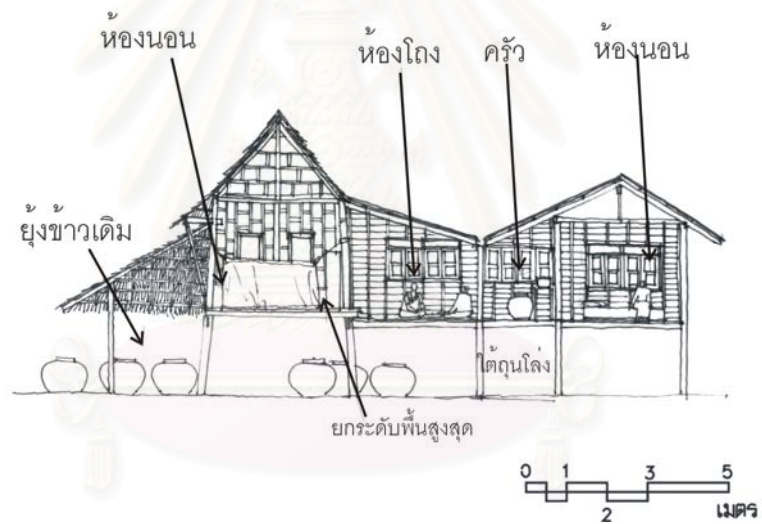

รูปภาพ 6.3 แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่ 1 ตระกูลลอยลาด(ปี พ.ศ. 2545)

รูปภาพ 6.4 ภาพถ่ายรูปด้านทิศใต้ เรือนหลังที่ 1 ตระกูลลอยลาด(ปี พ.ศ. 2545)

รูปภาพ 6.5 รูปตัดและรูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 1 ตระกูลลอยลาด(ปี พ.ศ. 2545)

เรือนหลังที่ 2

เป็นเรือนของ 2/2 (พี่สาวของEgo) อายุ 75 ปี สามีมีอาชีพช่างไม้ เป็นเรือนที่ปลูกอยู่ใกล้กับเรือนของญาติสามี อายุเรือนประมาณ 50 ปี ลักษณะเรือนเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น จั่วเฉียงลาดชัน

ชั้นล่างใต้ถุนโล่ง เป็นที่นั่งทำงาน และพักผ่อนมีการต่อเติมห้องครัว ห้องน้ำ และห้องเก็บของ ในปี พ.ศ. 2536 บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

ชั้นบนเป็นพื้นที่โล่ง มีการยกระดับพื้นห้องนอนสูงสุด เสาพระอยู่ที่เสาแรก เสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่เสาสองของเรือน

รูปภาพ 6.6 เรือนหลังที่ 2 ตระกูลลอยลาด

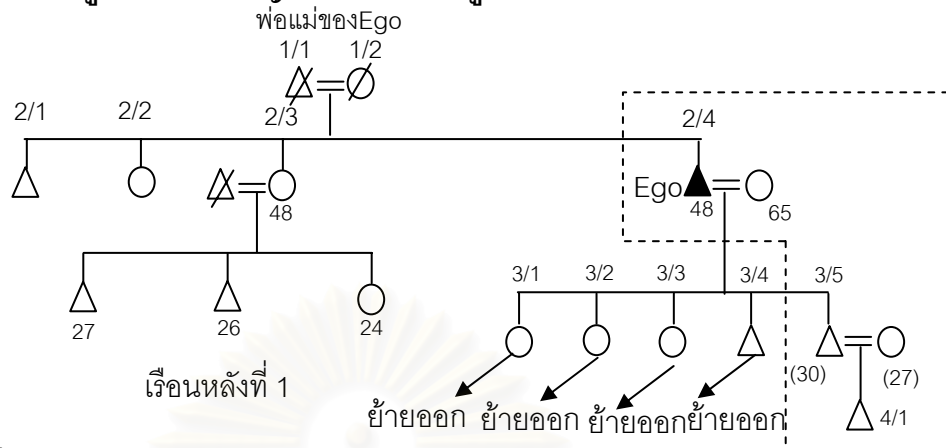
เรือนหลังที่ 3

เป็นเรือนของ 2/4(Ego)ที่แยกครอบครัวมาปลูกเรือนใหม่ในบริเวณที่ดินของญาติฝ่ายภรรยา เกิดกลุ่มเรือนแบบเครือญาติขึ้น 3 หลัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2502 – 2545)

แผนภูมิ 6.4 แผนภูมิลำดับเครือญาติขั้นที่ 3 ตระกูลลอยลาด

เรือนหลังที่ 3

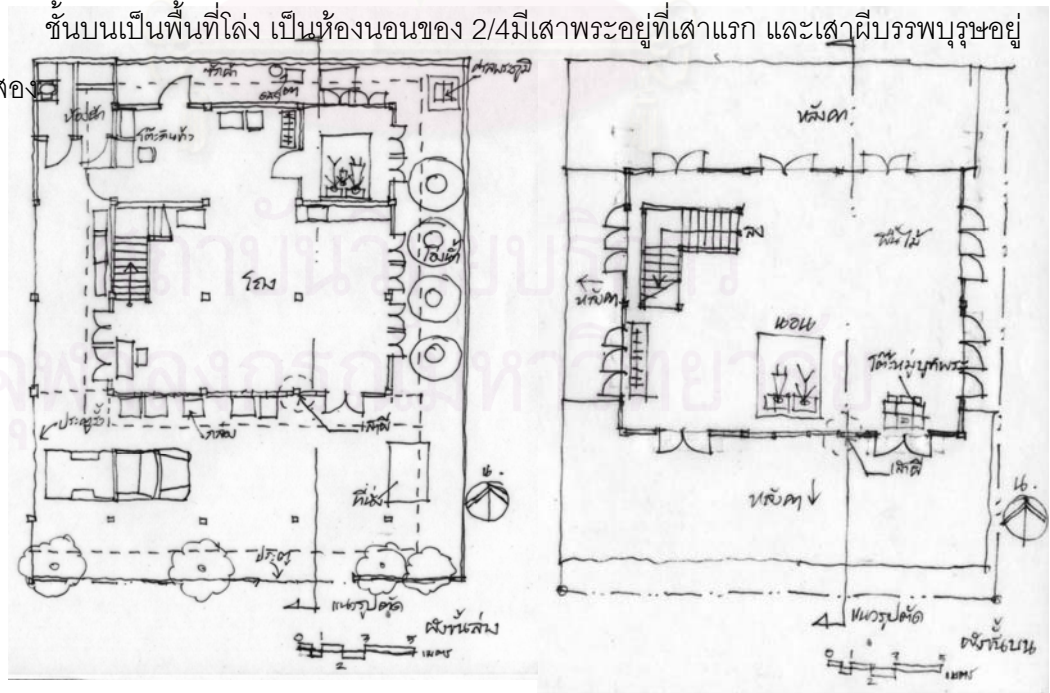
เรือนหลังที่ 3

เป็นเรือนของ 2/4 (Ego) ที่แยกครอบครัวมาปลูกเรือนใหม่ในบริเวณที่ดินของญาติฝ่ายภรรยา 2/4 ทึบป่าโหนกของตระกูลลอยลาดนำมาเก็บรักษาที่เรือนหลังที่ 3 นี้โดยย้ายตาม 2/4 (Ego) ซึ่งเดิมมีอาชีพช่างไม้ ปัจจุบันอายุ 68 ปี พักอาศัยอยู่กับครอบครัว 3/5 (ลูกของ Ego) ซึ่งมีอาชีพรับจ้าง ได้กั้นห้องอยู่ที่ชั้นล่างของเรือน เป็นลักษณะครอบครัวขยาย

ลักษณะเรือนเป็นเรือน 2 ชั้น หลังคาจั่วเอียงลาดต่ำ ชั้นล่างก่ออิฐฐานปูน ชั้นบนผนังไม้

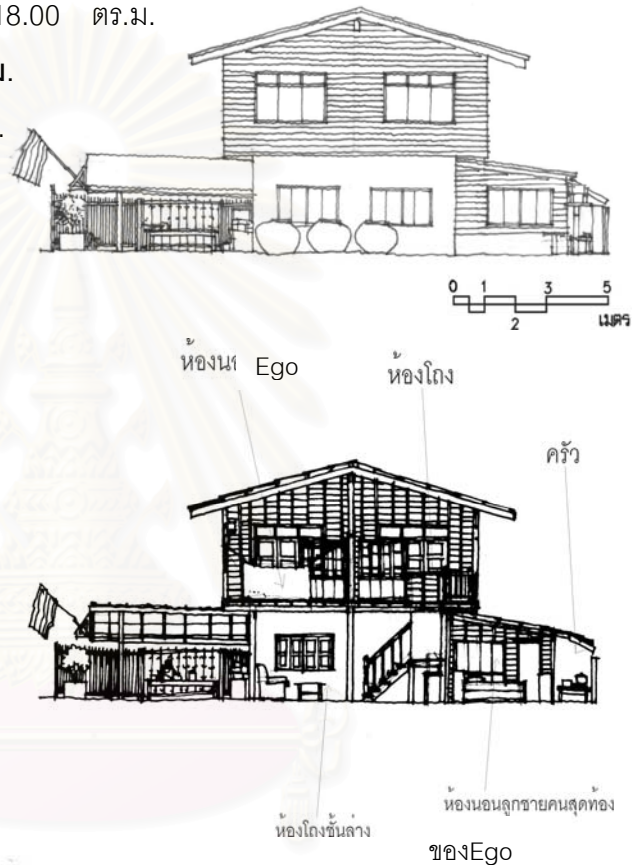
ชั้นล่างมีการกั้นผนัง พื้นที่ชั้นล่างห้องนอนชั้นล่างมีการกั้นผนังตั้งแต่แรก เป็นห้องนอนของลูกของ Ego ในวัยเด็ก เมื่อ 3/5 (ลูกของ Ego) แต่งงานได้ใช้เป็นห้องของครอบครัวต่อไป

ชั้นบนเป็นพื้นที่โล่ง เป็นห้องนอนของ 2/4 มีเสาศระอยู่ที่เสากลาง และเสาศิขรพुरुษอยู่ที่เสาสอง

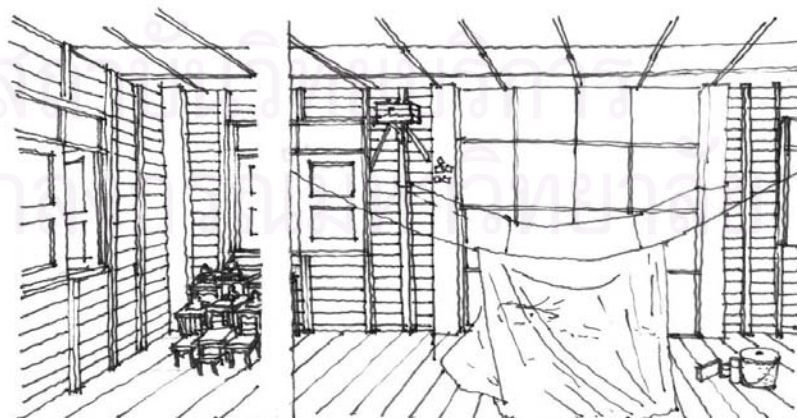

รูปภาพ 6.7 แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่ 3 (เรือนของ Ego) ตระกูลลอยลาด

พื้นที่ชั้นล่าง	153.00	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นสอง	83.00	ตร.ม.
รวม	<u>236.00</u>	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นล่าง	153.00	ตร.ม.
ต่อเติมห้องน้ำ	6.00	ตร.ม.
กั้นห้องนอน	9.00	ตร.ม.
ห้องครัวและที่รับประทานอาหาร	18.00	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นบน	83.00	ตร.ม.
ห้องนอน	44.00	ตร.ม.
ห้องโถง	39.00	ตร.ม.

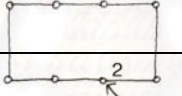
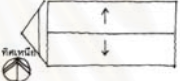

รูปภาพ 6.8 รูปด้านทิศตะวันออก
และรูปตัดเรือนหลังที่ 3 (เรือนของ
Ego) ตระกูลลอยลาด

รูปภาพ 6.9 รูปแสดงการจัดเสาพระและเสาผีบรรพบุรุษเรือนหลังที่ 3 (เรือนของ Ego) ตระกูล
ลอยลาด

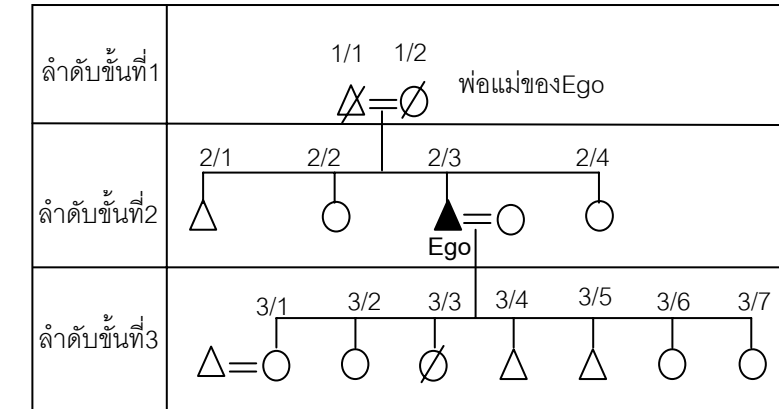
ตาราง 6.2 องค์ประกอบของเรือนตระกูลลอยลาดกับความเชื่อการปลูกเรือน

เรือนของตระกูลลอยลาด		องค์ประกอบของเรือนตามความเชื่อในการปลูกเรือน					
		1เสาพระเสาแรก	2 เสาผี บรรพบุรุษเสาสอง	3ทิศทางการวาง จั่วเรือนทางทิศ ตะวันออก- ตะวันตก	4 ทิศหัวนอนทาง ทิศใต้และทิศ ตะวันออก	5 ทิศทางขึ้น บันไดทางทิศใต้ และทิศ ตะวันออก	6 การยกกระดาน พื้นห้องนอน สูงสุด
1) ลำดับเครือญาติ ที่1	หลังที่ 1 	 3	 3	 3	 3	 3	 3
2) ลำดับเครือญาติ ที่2	หลังที่ 2 	3	3	3	3	3	3
	หลังที่ 3 	3	3	3	3	3	5
3) ลำดับเครือญาติ ที่3	-	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-

ตระกูลที่ 2 ตระกูลอุ้นสุดคลอง

แผนที่ 6.3 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลอุ้นสุดคลองในชุมชนบางกระดี่

แผนภูมิ 6.5 แสดงเครือญาติของตระกูลอุ้นสุดคลอง

ตระกูลอุ้นสุดคลอง ประกอบด้วยระบบเครือญาติ ตามลำดับชั้นดังนี้
ลำดับชั้นที่1(พ่อและแม่ของ Ego)

- △ 1/1 พ่อของ Ego ต้นตระกูลอุ้นสุดคลอง (เสียชีวิตแล้ว)
- ∅ 1/2 แม่ของ Ego ต้นตระกูลอุ้นสุดคลอง (เสียชีวิตแล้ว)

ลำดับชั้นที่ 2 (พี่น้องของ Ego)

- △ 2/1 พี่ชายของ Ego
- 2/2 พี่สาวของ Ego
- ▲ 2/3 Ego ผู้ชายที่สืบทอดเชื้อบรรพบุรุษของตระกูลอุ้นสุดคลอง
- 2/4 น้องสาวของ Ego

ลำดับชั้นที่ 3 (ลูกของ Ego)

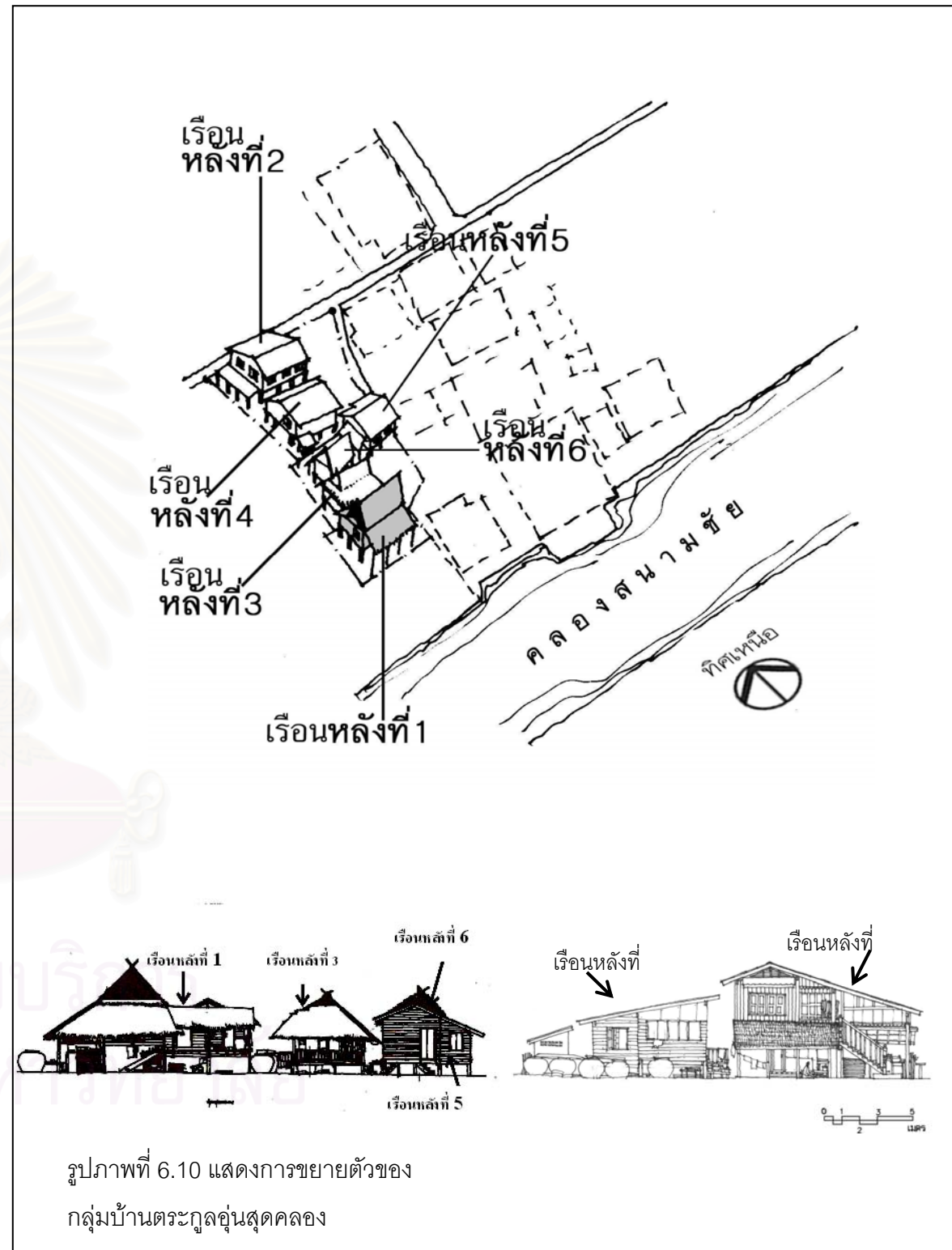
- 3/1 ลูกสาวของ Ego
- 3/2 ลูกสาวของ Ego
- ∅ 3/3 ลูกสาวของ Ego (เสียชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก)
- △ 3/4 ลูกชายของ Ego
- △ 3/5 ลูกชายของ Ego
- 3/6 ลูกสาวของ Ego
- 3/7 ลูกสาวของ Ego

สรุปภาพรวมการขยายกลุ่มบ้านตระกูลอุ้นสุดคลอง

ปัจจุบันกลุ่มบ้านของตระกูลอุ้นสุดคลองที่ยังคงอยู่เดิมทั้งหมดในชุมชนที่ตั้งของชุมชนตระกูลอุ้นสุดคลองคือ

- เรือนหลังที่ 1 ปัจจุบันเป็นเรือนของ 2/3 (Ego) เป็นผู้สืบทอดฝีมือบรรพบุรุษของตระกูลอุ้นสุดคลอง
- เรือนหลังที่ 2 ปลุกเมื่อ พ.ศ. 2495 เป็นเรือนของ 2/2 เมื่อแต่งงาน แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 3 ปลุกเมื่อ พ.ศ. 2500 ปัจจุบันเป็นเรือนของ 3/6 (ลูกสาวของ Ego)
- เรือนหลังที่ 4 เป็นเรือนของลูกสาวของ 2/2 ที่แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 5 เป็นเรือนของ 3/1 (ลูกชายคนโตของ Ego) ที่แยกครอบครัวออกมา

รูปภาพที่ 6.10 แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลอุ้นสุดคลอง

ตาราง 6.3 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลอุ้นสุดคลอง

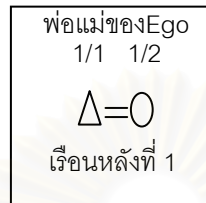
ช่วงที่ 1	ผู้อยู่อาศัย	การเกิดกลุ่มบ้าน	พื้นที่ใช้สอยและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนด (เรือนหลังที่1)ของตระกูลอุ้นสุดคลอง	
			ผังพื้นที่ชั้นล่าง	ผังพื้นที่ชั้นบน
1 พ.ศ. 2465	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○ เรือนหลังที่ 1</p>	<p>ยังไม่เกิดกลุ่มบ้าน</p>	<p>เรือนหลังที่1</p>	<p>เรือนหลังที่1</p>
2 พ.ศ. 2490		<p>เกิดกลุ่มบ้าน 2 หลัง</p>	<p>เรือนหลังที่1</p>	<p>เรือนหลังที่1</p>
3 พ.ศ. 2545		<p>เกิดกลุ่มบ้าน 6 หลัง</p>	<p>เรือนหลังที่1</p> <p>ต่อเติมห้องน้ำ</p>	<p>เรือนหลังที่1</p> <p>พื้นที่ยังเปลี่ยนแปลงเป็นที่เก็บของ</p>

6.2 รายละเอียดการขยายตัวของกลุ่มเรือนตระกูลอุ้นสุดคลอง

1) ระยะที่ 1 พ.ศ. 2465

แผนภูมิ ที่ 6.6 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 1 ตระกูลอุ้นสุดคลอง

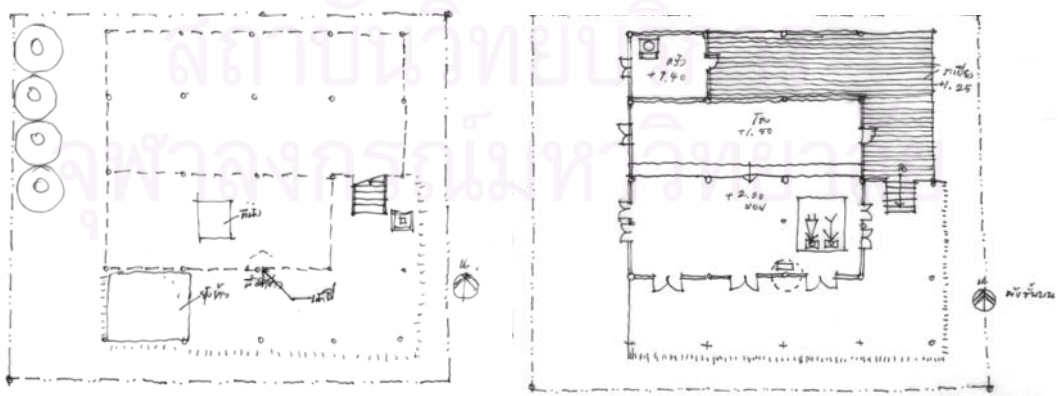
เป็นเรือนของ 1/2 ในชุมชนบางกระบือ หมู่ 2 ที่เปลี่ยนมาถือผีบรรพบุรุษตระกูลอุ้นสุดคลองตาม 1/1 ที่ย้ายจากอ.เรือนแพ้ว จ.สมุทรสาคร หีบปาโหนดของตระกูลอุ้นสุดคลองนำมาไว้ที่เรือนหลังนี้

ลักษณะเรือนเรือนเครื่องผูกจั่วสูง ยกพื้นสูง 1.50 ม. ฝาเรือนกระดุกจาก หลังคามุงจาก อาชีพำนาและเย็บจากมุงหลังคา

ลักษณะการอยู่อาศัย

ชั้นล่างพื้นได้ถูกล้างสำหรับทำงานเย็บจากและตำข้าว พื้นที่ยุ่งข้าวอยู่บริเวณทิศใต้ปูพื้นไม้ยกสูงจากดินและล้อมด้วยฝาไม้สานเพื่อเก็บข้าวเปลือก บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

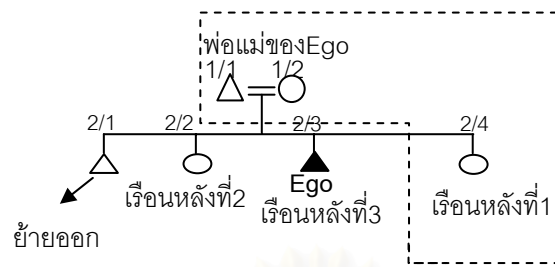
ชั้นบนปูพื้นไม้ มีเรือนครัวอยู่ติดกับระเบียงเรือนด้านนอก พื้นที่โถงใช้งานอเนกประสงค์เป็นที่กินข้าวของครอบครัว ห้องนอนยกระดับพื้นสูงสุด และไม่ได้กั้นผนัง เสาพระอยู่ตรงมุมเสาแรก เสาผีบรรพบุรุษคือเสาต้นที่สอง

รูปภาพ 6.11 แผนผังชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่ 1 ของต้นตระกูลอุ้นสุดคลอง ปีพ.ศ.2465

2) ระยะเวลาที่ 2 พ.ศ. 2485

แผนภูมิ 6.7 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 2 ตระกูลอุ้นสุดคลอง

เมื่อลูกแต่งงานมีครอบครัวแยกออกไปปลูกเรือนใกล้กับเรียนหลังที่ 1 เกิดกลุ่มเรือน 3

เรียนหลังที่ 1

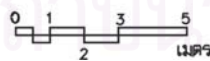
2/4 ลูกสาว ยังคงอยู่เรียนหลังที่ 1 กับพ่อแม่ (1/1 และ 1/2)

เรียนหลังที่ 2

เป็นเรือนของ 2/2 ที่ 1/1 และ 1/2 แบ่งที่ดินให้ปลูกเรือนใกล้กับเรียนหลังที่ 1 ลักษณะเรือนเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น หลังคาจั่วความลาดเอียงน้อย เดิมหลังคามุงจากได้เปลี่ยนมามุงกระเบื้องลอนลูกฟูกแทน ฝาเรือนและพื้นเป็นไม้ ชั้นล่างโล่ง เป็นที่ทำงานเย็บจากและนั่งพักผ่อน บันไดทางขึ้นอยู่ที่คเหนือ ชั้นบนเป็นห้องนอนไม้กั้นผนัง เสาพระอยู่เสาแรก เสาผีบรรพบุรุษอยู่

รูปภาพ 6.12 รูปด้าน ทิศตะวันออกของเรือนหลังที่ 2 ตระกูลอุ้นสุดคลอง

เรียนหลังที่ 3

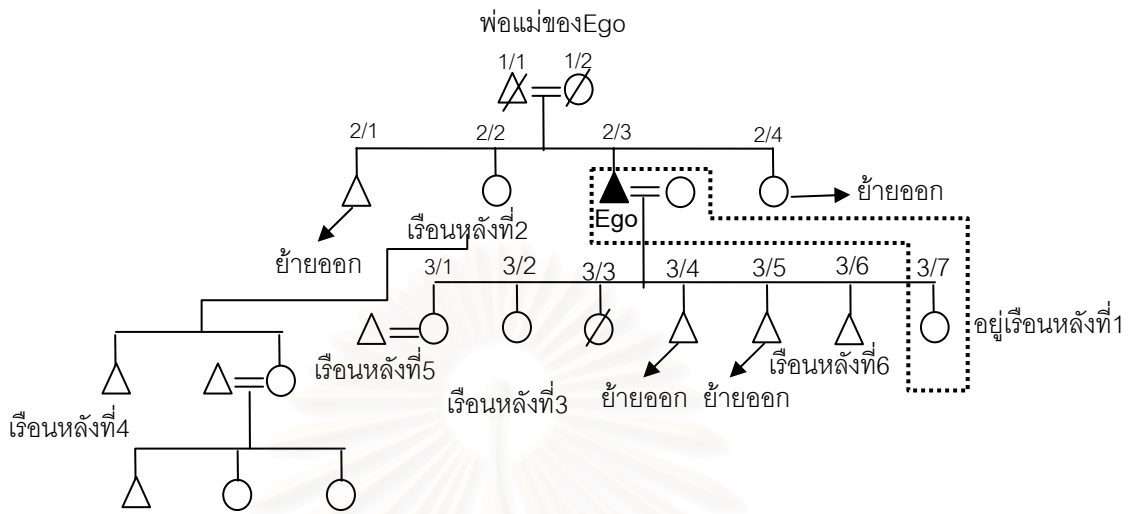
เป็นเรือนของ 2/3 (Ego) ที่แยกครอบครัวมาปลูกเรือนใกล้กับเรียนหลังที่ 1 ลักษณะเป็นเรือนเครื่องผูก ยกระดับพื้นประมาณ 1.20 ม. ไม้กั้นผนังห้อง บันไดทางขึ้นอยู่ที่คเหนือ ฝาผนังกระเบื้อง

รูปภาพ 6.13 รูปด้าน ทิศตะวันออกของเรือนหลังที่ 3 (เรือนของ Ego ในปี พ.ศ. 2485) ตระกูลอุ้นสุดคลอง

3) ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2510 - 2545

แผนภูมิ 6.8 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่3 ตระกูลอุ้นสุดคลอง

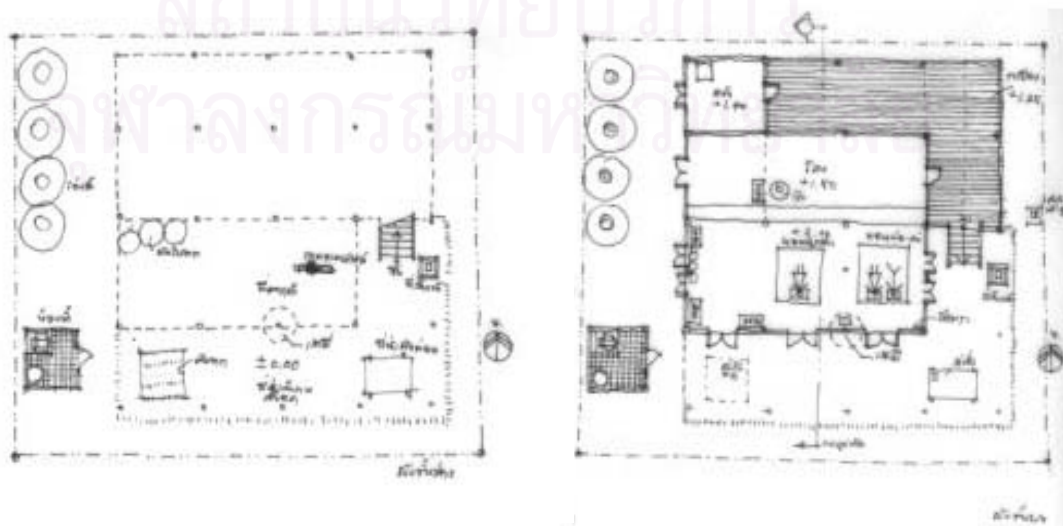

เรือนหลังที่1

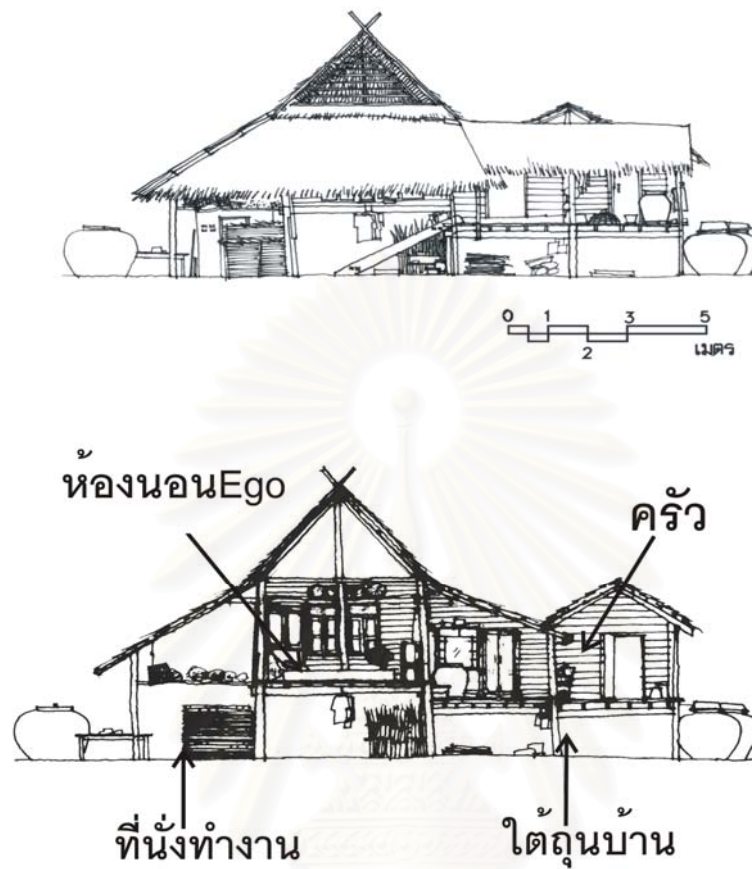
เมื่อ 1/1 และ 1/2 เสียชีวิต 2/3 (Ego) เป็นลูกชายของตระกูลได้ย้ายกลับมาอยู่เรือนหลังที่ 1 และเป็นผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูล หีบป่าดโหนกของตระกูลอุ้นสุดคลองรักษาอยู่ที่เรือนหลังนี้ ส่วน 2/4 ได้ย้ายออกไปนอกชุมชนบางกระดี่

2/3 (Ego) และภรรยาได้ย้ายเข้ามาพักอาศัยที่เรือนหลังที่ 1 ลูกสาว 3/7 ยังคงพักอยู่ที่นี้ การจัดพื้นที่ใช้สอยยังคงเดิม และเนื่องจากไม่ได้ทำนาแล้วพื้นที่ข้างข้าวเดิมใช้เป็นที่นั่งทำงานเย็บจากมุงหลังคาและเก็บตักจาก ส่วนผนังเรือนได้เปลี่ยนฝาผนังเรือนจากฝากระดุกจากเป็นฝาไม้

พื้นที่ชั้นบนไม่มีการกั้นผนัง พื้นที่โถงเป็นที่นั่งกินข้าวและนั่งพักผ่อนของครอบครัว ห้องนอนยกระดับพื้นสูงสุด ยังมีความเชื่อเรื่องทิศโดยหันศีรษะไปทางทิศใต้ 3/7 ลูกสาวของ Ego พักอาศัยอยู่ด้วยกันที่เรือนหลังนี้

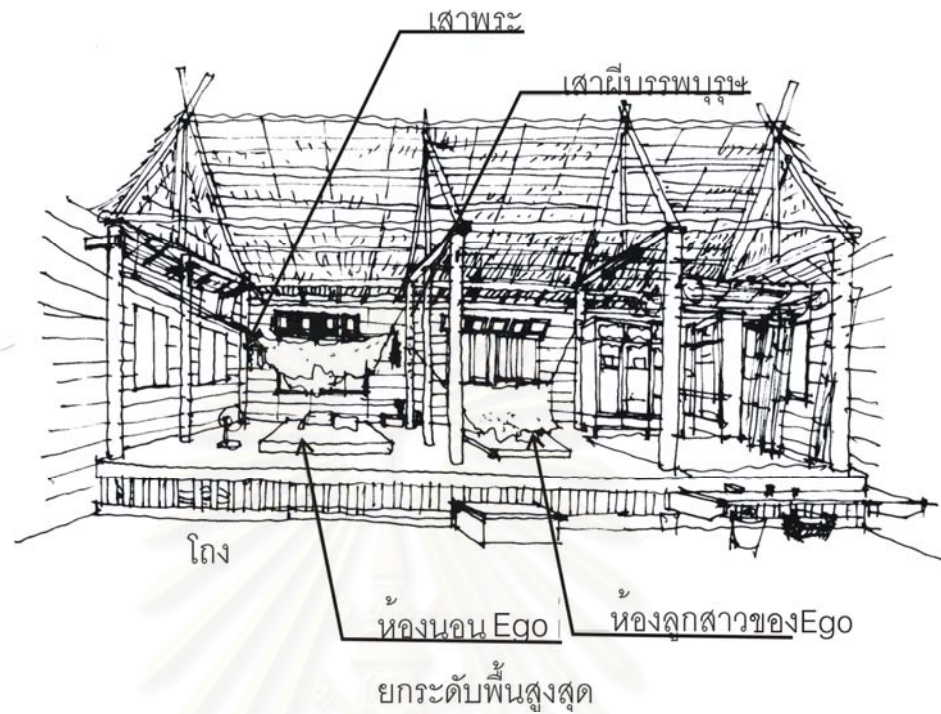

รูปภาพ 6.14 แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ตระกูลอุ้นสุดคลอง

รูปภาพ 6.15 รูปด้านทิศตะวันออกและรูปตัดเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ตระกูล

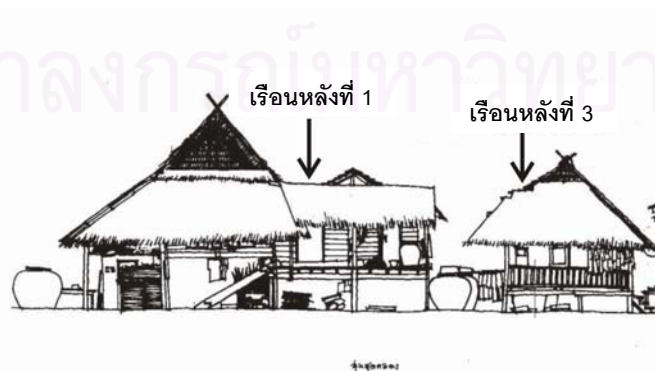
ขนาดที่ดิน	48	ตารางวา
พื้นที่ชั้นล่าง	134.25	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นสอง	87.59	ตร.ม.
รวม	<u>221.84</u>	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นล่าง	134.25	ตร.ม.
ต่อเติมห้องน้ำ	2.25	ตร.ม.
ใต้ถุนโล่ง	132.00	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นบน	87.59	ตร.ม.
ห้องนอน	28.00	ตร.ม.
ห้องครัว	4.59	ตร.ม.
ห้องโล่ง	26.00	ตร.ม.

รูปภาพ 6.16 แสดงการจัดห้องนอนภายในเรือนหลังที่ 1 (เรือนของ Ego) กระจกชั้นสูงสุดคดอง

เรือนหลังที่ 3

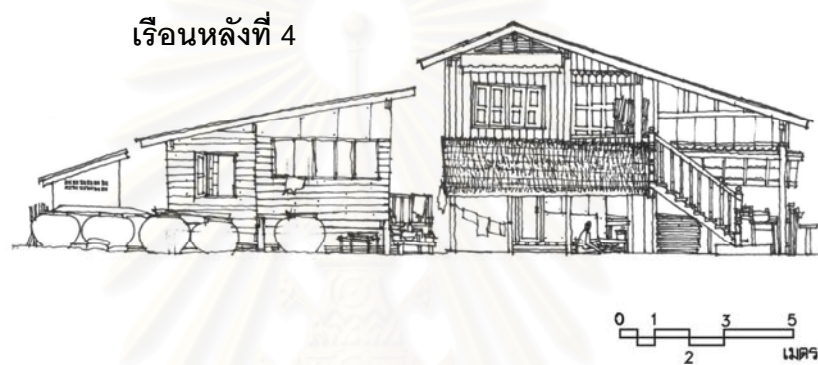
เป็นเรือนของ 3/2 ลูกสาวของ Ego ที่แต่งงานได้แยกครอบครัวมาอยู่เรือนหลังที่ 3 นี้ ซึ่งเดิม Ego เคยอาศัยอยู่ ลักษณะเรือนเป็นแบบเรือนเครื่องผูกคล้ายหลังที่ 1 ยกพื้นสูงเพียง 1.00 ม. หลังคามุงจาก ไม่ได้กั้นผนังห้องเป็นทั้งห้องนอกและที่กิน เสาผีบรรพบุรุษบรรพบุรุษอยู่เสาที่สอง ระเบียบด้านหน้าเป็นส่วนครัวให้มีความสำคัญกับทิศหัวนอนทางทิศใต้

รูปภาพ 6.17 เรือนหลังที่ 3 กระจกชั้นสูงสุดคดอง

เรือนหลังที่ 4

เป็นเรือนของลูกของ 2/2 ที่ขยายครอบครัวมาปลูกอยู่ใกล้เรือนหลังที่ 2 ลักษณะเป็นเรือนชั้นเดียวยกพื้นสูงเพียง 1.00 ม. หลังคากระเบื้องลอนคู่ ผนังและพื้นเรือนเป็นไม้ภายในมีการกั้นห้องอีก 2 ห้องเป็นห้องนอนลูกครวี่ใช้ร่วมกันเรือนหลังที่ 2 ยังคงให้ความสำคัญกับทิศหัวนอนทางทิศใต้

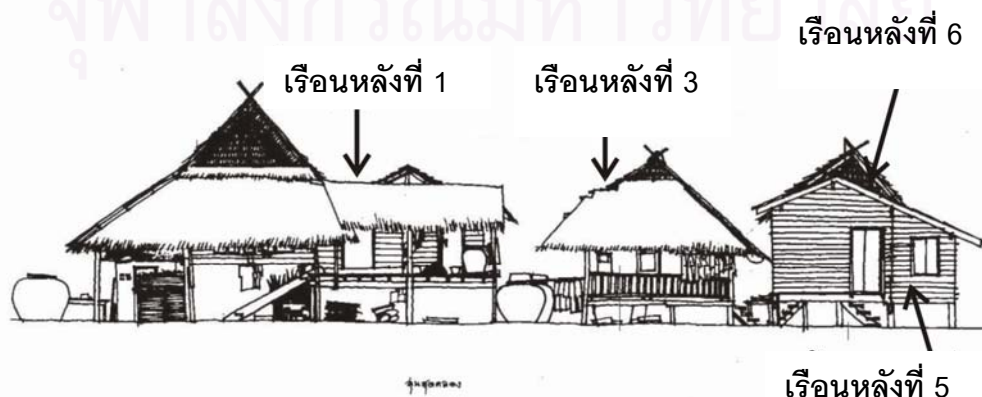
รูปภาพ 6.18 เรือนหลังที่ 4 ตระกูลอุ้งนาค

เรือนหลังที่ 5

เป็นเรือนของ 3/6 (ลูกสาวของ Ego) ที่แยกครอบครัวออกมา ลักษณะเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว ยกพื้นประมาณ 0.80 ม. หลังคามุงจาก ผนังเรือนเป็นกระเบื้องซีเมนต์พื้นไม้

เรือนหลังที่ 6

เป็นเรือนของ 3/1 (ลูกชายของ Ego) ที่แยกครอบครัวออกมา ลักษณะเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว ยกพื้นประมาณ 0.80 ม. หลังคากระเบื้องลอนคู่ ผนังและพื้นเรือนเป็นไม้บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

รูปภาพ 6.19 เรือนหลังที่ 5 และเรือนหลังที่ 6 ตระกูลอุ้งนาคคลอง

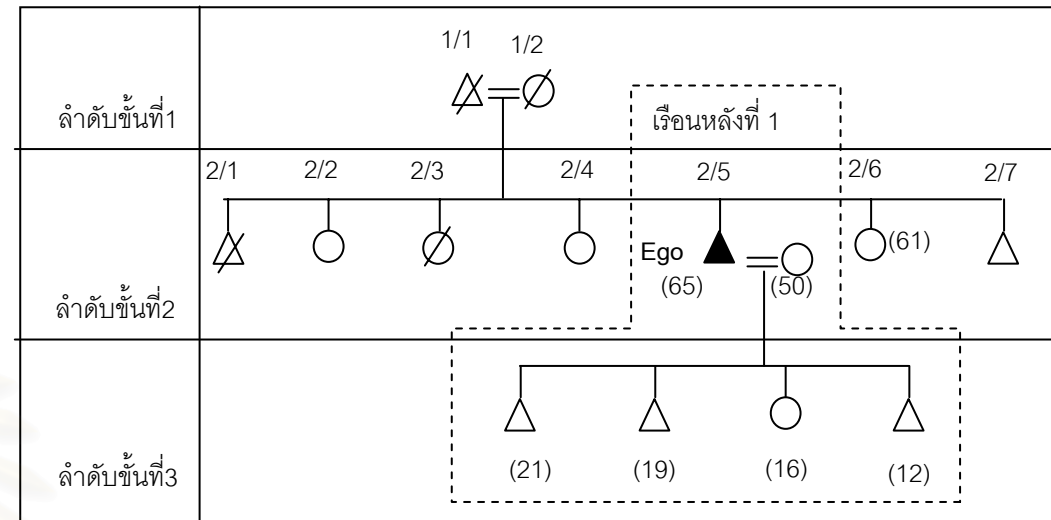
ตาราง 6.4 องค์ประกอบของเรือนของตระกูลอุ้นสุดคลองกับความเชื่อการปลูกเรือน

เรือนของตระกูลอุ้นสุดคลอง		องค์ประกอบของเรือนตามความเชื่อในการปลูกเรือน					
		1เสาพระเสาะแรก	2 เสาผี บรรพบุรุษเสาะ สอง	3ทิศทางการวาง จั่วเรือนทางทิศ ตะวันออก- ตะวันตก	4 ทิศหัวนอนทาง ทิศใต้และทิศ ตะวันออก	5 ทิศทางขึ้น บันไดทางทิศใต้ และทิศ ตะวันออก	6 การยกระดับ พื้นห้องนอน สูงสุด
1)ลำดับเครือญาติ ที่1	หลังที่ 1 	 3	 3	 3	 3	 3	3
2)ลำดับเครือญาติ ที่2	หลังที่ 2 	3	3	3	3	5	3
	หลังที่ 3 	3	3	3	3	5	X
3) ลำดับเครือญาติ ที่3	หลังที่4 	3	3	3	3	3	3
	หลังที่5 	3	3	3	3	5	X
	หลังที่6 	3	3	3	3	3	X

ตระกูลที่ 3 ตระกูลเปี้ยมาลัย

แผนที่ 6.5 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลเปี้ยมาลัยในชุมชนบางกระดี่

แผนภูมิ 6.9 แสดงเครือญาติของตระกูลเปี้ยมาลัย

ตระกูลเปี้ยมาลัย ประกอบด้วยระบบเครือญาติ ตามลำดับชั้นดังนี้

ลำดับชั้นที่ 1 (พ่อและแม่ของ Ego)

- 1/1 พ่อของ Ego ต้นตระกูลเปี้ยมาลัย (เสียชีวิตแล้ว)
- 1/2 แม่ของ Ego ต้นตระกูลเปี้ยมาลัย (เสียชีวิตแล้ว)

ลำดับชั้นที่ 2 (พี่น้องของ Ego)

- 2/1 พี่ชายของ Ego(เสียชีวิตแล้ว)
- 2/2 พี่สาวของ Ego
- 2/3 พี่สาวของ Ego (เสียชีวิตแล้ว)
- 2/4 พี่ชายของ Ego
- 2/5 Ego ผู้ชายที่สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลเปี้ยมาลัย
- 2/6 น้องสาวของ Ego
- 2/7 น้องชายของ Ego

ลำดับชั้นที่ 3 (ลูกของ Ego)

- 3/1 ลูกชายของ Ego
- 3/2 ลูกชายของ Ego
- 3/3 ลูกสาวของ Ego
- 3/4 ลูกชายของ Ego

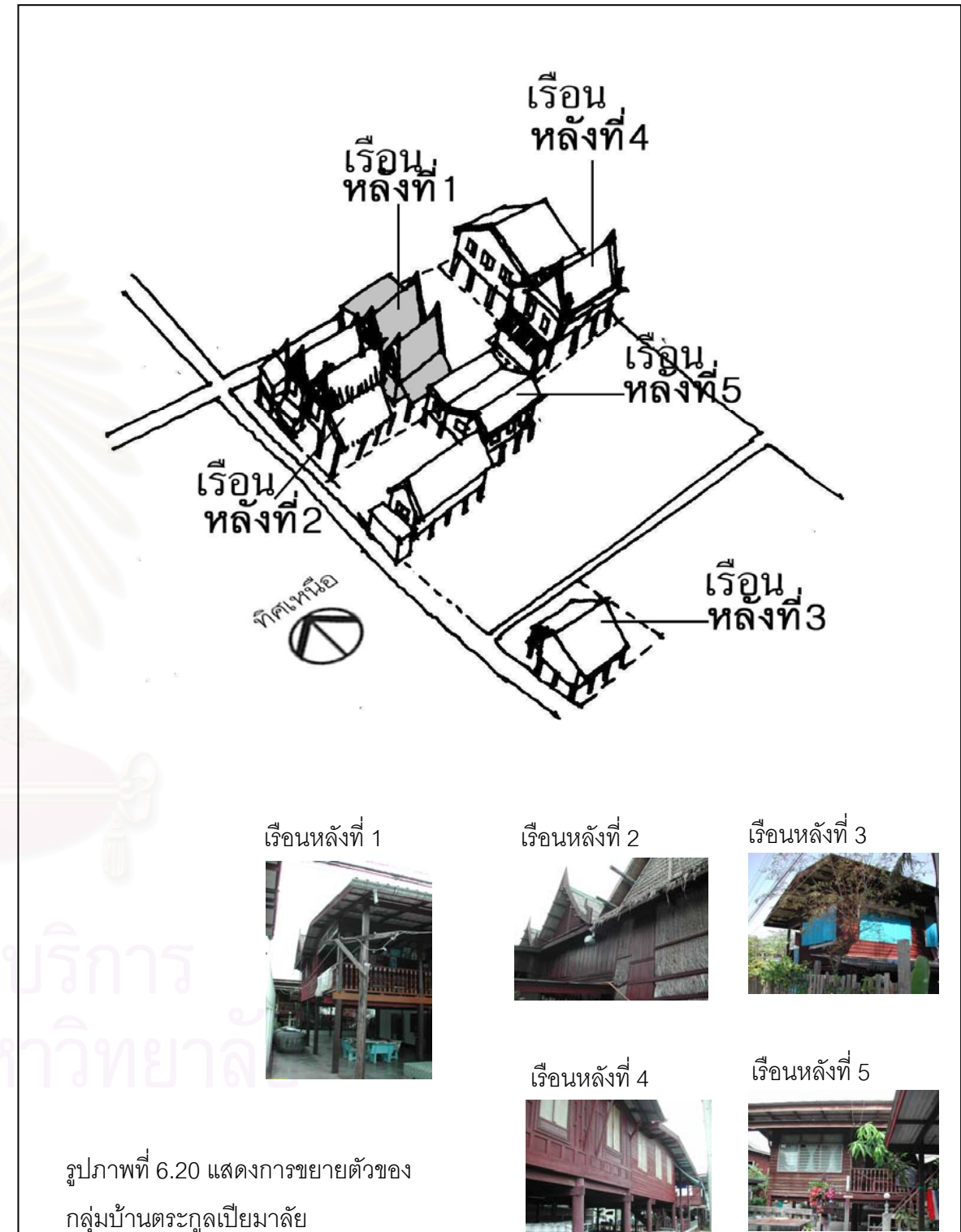
สรุปภาพรวมการขยายกลุ่มบ้านตระกูลเปี้ยมาลัย

แผนที่ 6.6 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลเปี้ยมาลัย

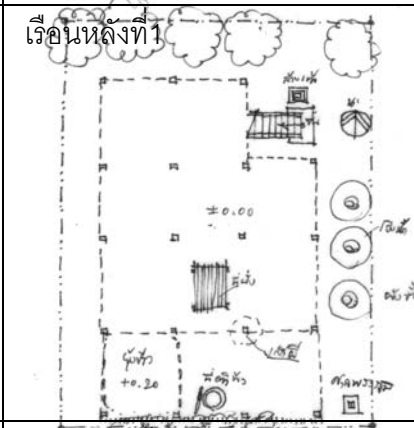
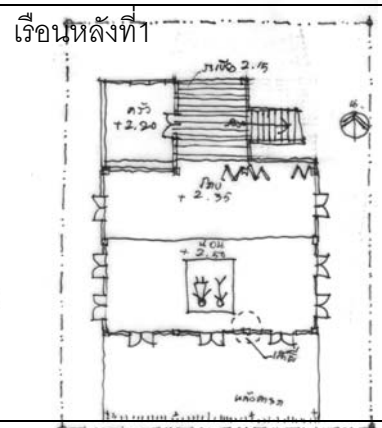
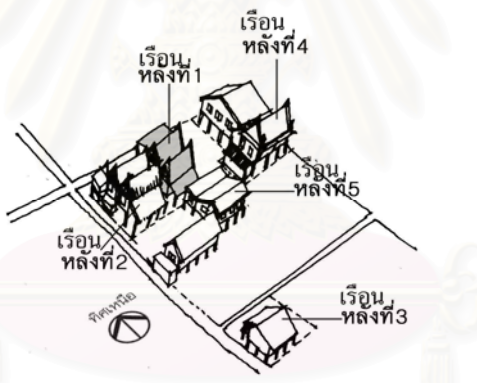
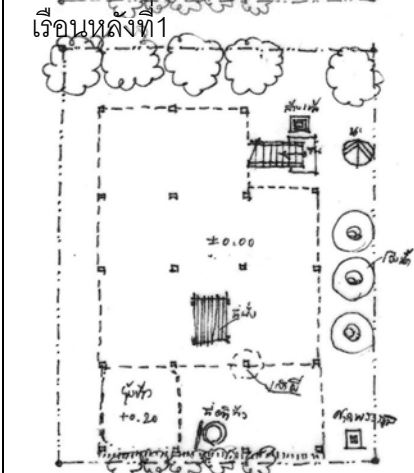
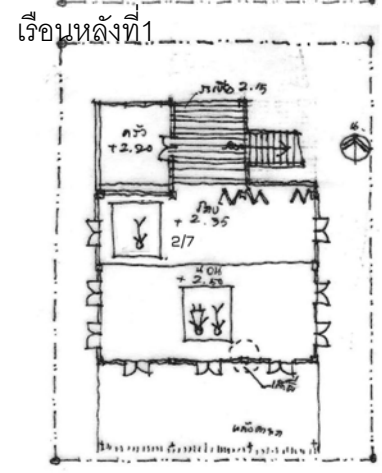

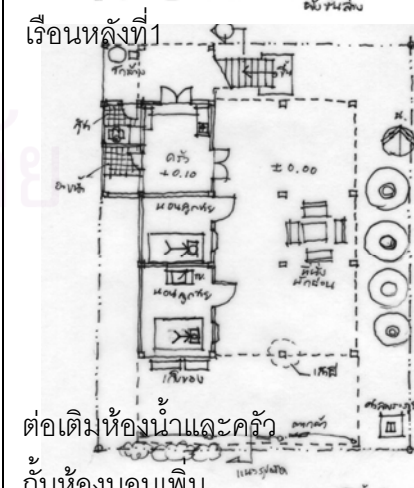
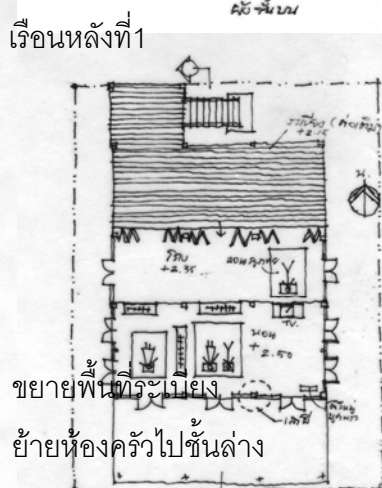
ปัจจุบันกลุ่มบ้านของตระกูลเปี้ยมาลัยที่ยังคงอยู่รวมกันในชุมชนบางกระดี่ มีทั้งหมด 6 หลัง คือ

- เรือนหลังที่ 1 ปัจจุบันเป็นเรือนของ 2/5 (Ego) ผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลเปี้ยมาลัย
- เรือนหลังที่ 2 เป็นเรือนของ 2/1 ที่แยกครอบครัวออกมา(2/1 เสียชีวิตแล้วลูกหลานอยู่ต่อ)
- เรือนหลังที่ 3 เป็นเรือนของ 2/2 ที่แยกครอบครัวออกมา(2/1 เสียชีวิตแล้วลูกหลานอยู่ต่อ)
- เรือนหลังที่ 4 เป็นเรือนของ 2/3 ที่แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 5 เป็นเรือนของ 2/6 ที่แยกครอบครัวออกมา

รูปภาพที่ 6.20 แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลเปี้ยมาลัย

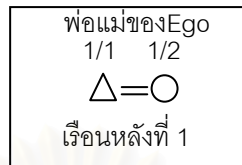
ตาราง 6.5 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลเปียมมาลัย

ช่วงที่ 1	ลำดับเครือญาติ	การเกิดกลุ่มบ้าน	พื้นที่ใช้สอยและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนด (เรือนหลังที่1)ของตระกูลเปียมมาลัย	
			ผังพื้นที่ชั้นล่าง	ผังพื้นที่ชั้นบน
1 พ.ศ. 2468	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○ เรือนหลังที่ 1</p>	<p>ยังไม่เกิดกลุ่มบ้าน</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p>
2 พ.ศ. 2490	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○</p> <p>เรือนหลังที่2 (2/1) เรือนหลังที่3 (2/2) (70) เรือนหลังที่4 (2/3) ยาย (2/4) Ego (2/5) (65) ย้าย ออก เรือนหลังที่5 (2/6) (61) เรือนหลังที่1 (2/7)</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน 5 หลัง</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p>
3 พ.ศ. 2545	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○</p> <p>เรือนหลังที่1 (2/5) (65) (50) Ego (65) (50) เรือนหลังที่1 (2/1) (21) เรือนหลังที่1 (2/2) (19) เรือนหลังที่1 (2/3) (16) เรือนหลังที่1 (2/4) (12)</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน 5 หลัง</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p>

6.3 รายละเอียดการขยายกลุ่มเรือนตระกูลเปียมาลัย

1) ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2468)

แผนภูมิ 6.10 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่1 ตระกูลตระกูลเปียมาลัย

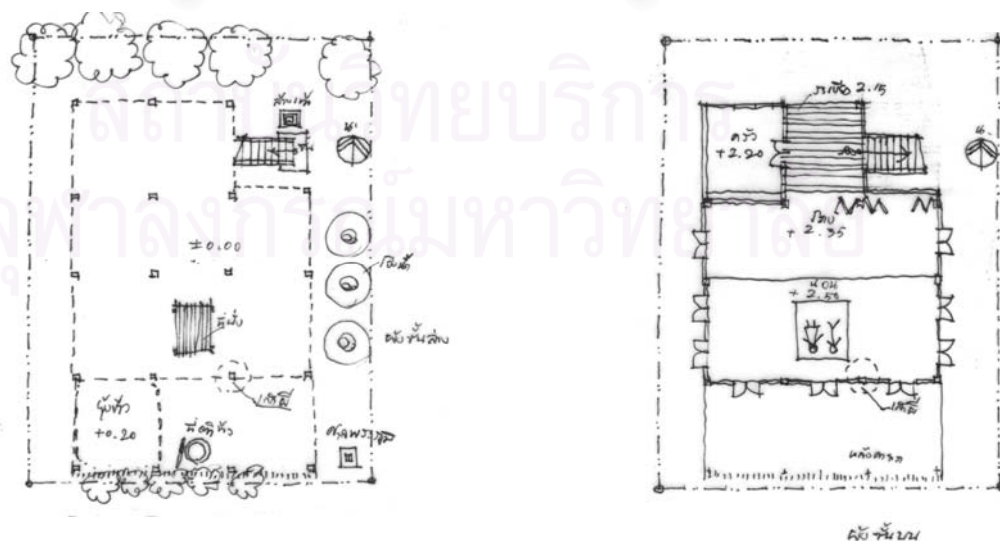

เรือนหลังที่ 1

1/2 ในตระกูลมหาชัยแต่งงานกับฝ่ายชาย1/1ได้ถือผีบรรพบุรุษตามฝ่ายชายคือตระกูลเปียมาลัย เริ่มปลูกเรือนใหม่ที่ดินของ1/2 โดยฝ่ายชาย 1/1 ได้นำหีบปาโหนดตระกูลเปียมาลัยมาไว้ที่เรือนหลังที่ 1 นี้ มีอาชีพทำนา และเย็บจาก

ลักษณะเรือนเป็นเรือน 2 ชั้นทรงจั่วสูง หลังคามุงจาก ฝาเรือนเป็นกระดุกจากชั้นล่าง เป็นพื้นไต้ถุนโล่งสำหรับ นั่งทำงานและที่นั่งพักผ่อน พื้นที่ยุ้งข้าวได้ต่อหลังคาออกไปทางทิศใต้ นำผนังไม้สานมาทึบล้อมเพื่อเก็บข้าวเปลือก บ้านโคทางขึ้นอยู่ทางทิศตะวันออก

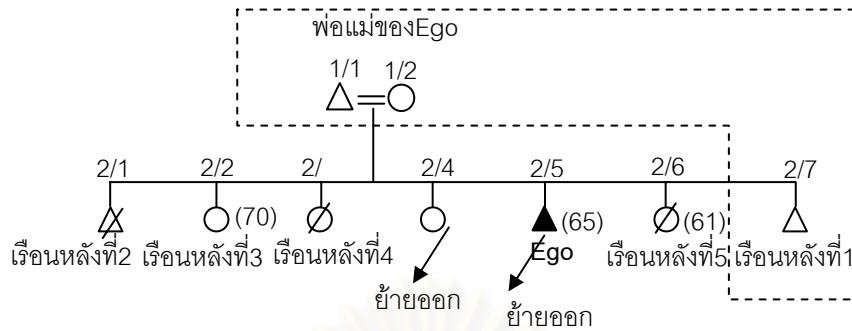
ชั้นบนมีระเบียงและเรือนครัวต่อเนื่องกับบันไดทางขึ้น โถงภายในเรือนและเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ใช้นั่งพักผ่อน และกินข้าว ห้องนอนยกระดับพื้นสูงสุด เสาแรกเป็นเสาพระ เสาสองเป็นเสาผีบรรพบุรุษ ทิศหัวนอนอยู่ทางทิศใต้

รูปภาพ 6.21 แผนผังพื้นชั้นล่างและชั้นบน เรือนหลังที่1 ของตระกูลเปียมาลัย ปี พ.ศ. 2468

2) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2590)

แผนภูมิ 6.11 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่1 ตระกูลตระกูลเปี้ยมาลัย

เมื่อลูกแยกครอบครัวไปปลูกเรือนใหม่ใกล้กับเรือนหลังที่ 1 เกิดกลุ่มเรือน รวม 5 หลัง

เรือนหลังที่ 1

2/7 (น้องชายคนที่ 7ของEgo) อยู่กับ 1/1 และ1/2 ที่เรือนหลังที่ 1 ต่อไป

เรือนหลังที่ 2

เป็นเรือนของ 2/1(พี่ชายคนที่ 1ของEgo) เมื่อแต่งงานได้แยกครอบครัวมาปลูกเรือนใหม่ บริเวณใกล้เคียงเรือนหลังที่ 1 ขนาดที่ดิน 40 ตร.วา ลักษณะเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ทรงจั่วสูง เช่นเดียวกับเรือนหลังที่ 1 ภายหลังต่อเติมขยายพื้นที่โถงเรือนให้ใหญ่ขึ้น เพื่อกันพื้นที่ห้องนอน ส่วนชั้นล่างยังคงพื้นที่ใต้ถุนโล่ง เพื่อนั่งพักผ่อนและได้ปรับปรุงกันห้องน้ำ เพิ่มที่ชั้นล่างใต้เรือนครัวในภายหลัง

เรือนหลังที่ 3

เป็นเรือนของ 2/2 (พี่สาวคนที่ 2ของEgo) เมื่อแต่งงานได้แยกครอบครัวมาปลูกเรือนใหม่ บริเวณใกล้เคียงเรือนหลังที่ 1 ลักษณะเรือนเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น หลังคาจั่วเอียงลาดต่ำ ผังเรือนและพื้นเรือนเป็นไม้ ชั้นบนไม้กันผนังชั้นล่างโล่ง กันห้องครัวและห้องน้ำในภายหลัง

รูปภาพ 6.22 เรือนหลังที่2 ของตระกูลเปี้ยมาลัยที่ไปปลูกใกล้เรือนหลังที่1

รูปภาพ 6.23 เรือนหลังที่3 ของตระกูลเปี้ยมาลัยที่ไปปลูกใกล้เรือนหลังที่1

เรือนหลังที่ 4

เป็นเรือนของ 2/3 (พี่สาวคนที่ 3 ของEgo) เมื่อแต่งงานได้แยกครอบครัว ปลูกเรือนหลังใหม่ บริเวณข้างเคียงใกล้กับเรือนหลังที่ 1

ลักษณะเป็นเรือนไม้ 2 เรือนไทยทรงจั่วเอียงลาดสูง ฝาไม้ปะกนไม้สัก ต่อมามีการต่อเติม เรือนในราวปี พ.ศ. 2519 โดยต่อเติมเรือนไม้ 2 ชั้น ทรงจั่วเอียงลาดต่ำเพิ่มเติม บันไดทางขึ้นอยู่ทิศตะวันออก มีเสาพระอยู่ที่เสาแรก เสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่เสาสอง

เรือนหลังที่ 5

เป็นเรือนของ 2/6(น้องสาวคนที่ 6 ของEgo) เมื่อแต่งงานได้แยกครอบครัวมาอยู่ที่บริเวณใกล้กับเรือนหลังที่ 1 สภาพเรือนปัจจุบัน รื้อปลูกใหม่ในราวปี พ.ศ. 2510

ลักษณะเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ทรงจั่วเรือนเอียงลาดต่ำ ฝาเรือนเป็นไม้ บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศตะวันออก มีเสาพระอยู่ที่เสาแรก เสาผีอยู่ที่เสาสอง ได้ถุนเรือนเป็นพื้นที่โล่ง ครุฑยังอยู่ที่ชั้นบนเรือน ปัจจุบันต่อเติมห้องนอนเพิ่มขึ้น และทำห้องน้ำที่ชั้นล่าง

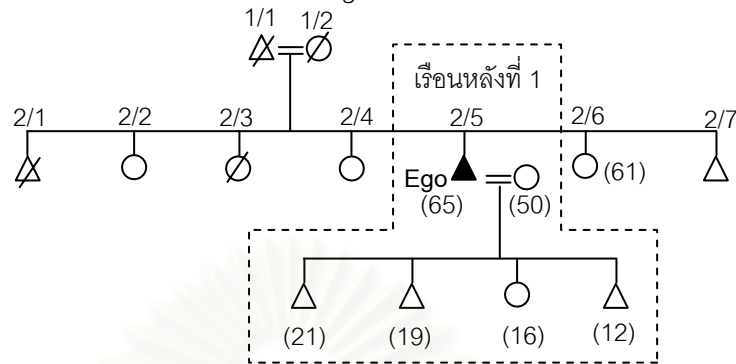

รูปภาพ 6.24 เรือนหลังที่4 ของตระกูลเปี้ย มาลัยที่ไปปลูกใกล้เรือนหลังที่ 1

รูปภาพ 6.25 เรือนหลังที่5 ของตระกูลเปี้ยมาลัยที่ไปปลูกใกล้เรือนหลังที่ 1

3) ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2536 – 2545)

แผนภูมิ 6.12 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 3 ตระกูลตระกูลเปี้ยมาลัย
พ่อแม่ของEgo

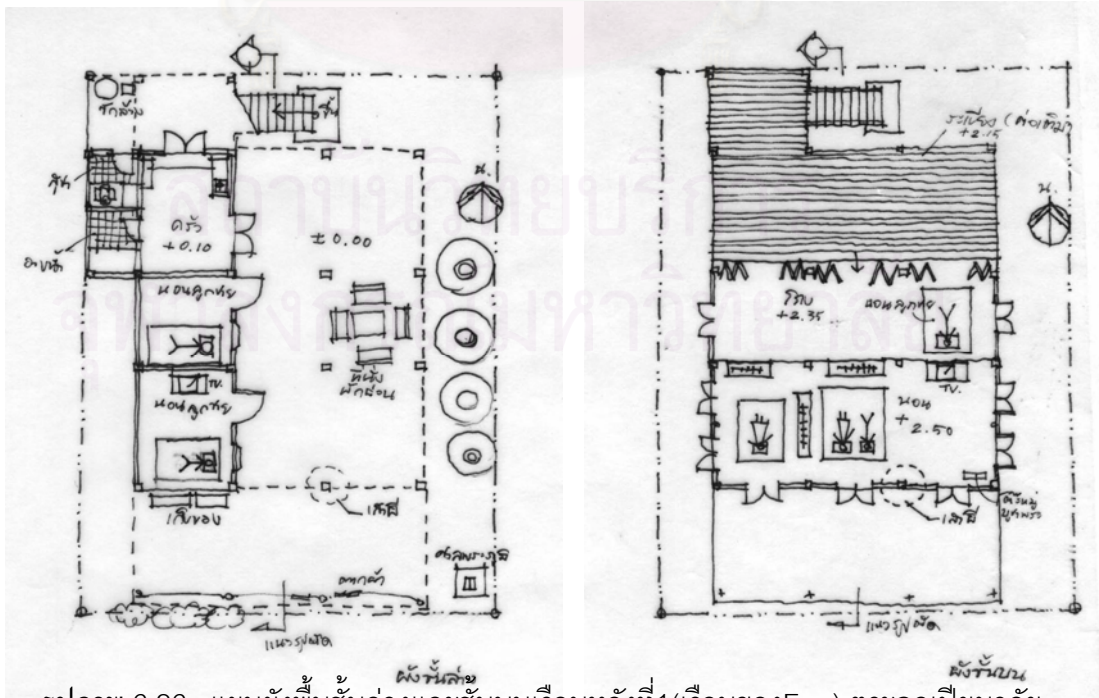
เรือนหลังที่ 1

เจ้าของเรือนปัจจุบันคือ 2/5 (Ego) เมื่อ 1/1 และ 1/2 เสียชีวิต 2/7 ลูกชายคนเล็ก ได้อยู่อาศัยที่เรือนหลังที่ 1 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2535 ย้ายครอบครัวไปปลูกเรือนนอกชุมชนบางกระดี

2/5 (Ego) ย้ายครอบครัวกลับเข้ามาที่เรือนหลังที่ 1 และสืบตระกูลเปี้ยมาลัย รักษาหีบปาโหนดของตระกูลไว้ที่เรือนหลังนี้ ปัจจุบันพนักงานรัฐวิสาหกิจที่เกษียณแล้ว

เรือนหลังที่ 1 มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยเมื่อเป็นครอบครัวขยาย โดยได้มีการกั้นห้องครัวต่อเติมห้องน้ำ-ส้วมที่ชั้นล่าง และต่อเติมห้องนอนให้ 3/1 และ 3/2 (ลูกชาย 2 คน) ที่ได้ทุนเรือน

ชั้นบนเปลี่ยนฝาเรือนเป็นฝาไม้ หลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ขยายพื้นที่ระเบียงและรื้อห้องครัวออก ภายในเรือนยังคงลักษณะการใช้สอยเดิมไม่กั้นผนัง 3/3 ทางมุ้งนอนที่พื้นที่โถง 3/4 ทางมุ้งนอนที่มุมห้อง พื้นที่ห้องนอนยกระดับพื้นสูงสุด เสาพระอยู่ที่เสาแรก เสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่เสาสอง หีบปาโหนดของตระกูลเปี้ยมาลัยรักษาไว้ที่เรือนหลังนี้

รูปภาพ 6.26 แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลเปี้ยมาลัย

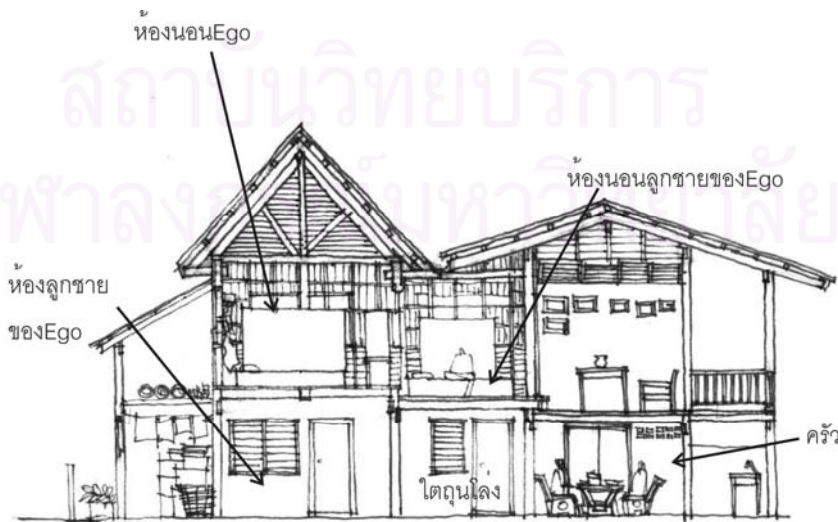
ขนาดที่ดิน	45	ตารางวา
พื้นที่ชั้นล่าง	106.82	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นสอง	78.32	ตร.ม.
รวม	<u>155.36</u>	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นล่าง	106.82	ตร.ม.
กั้นห้องน้ำเพิ่ม	4.50	ตร.ม.
กั้นห้องนอน	16.00	ตร.ม.
กั้นห้องครัว	8.00	ตร.ม.
ใต้ถุนโล่ง	78.32	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นบน	78.59	ตร.ม.
ห้องนอน	23.00	ตร.ม.
ระเบียง	37.47	ตร.ม.
ห้องโล่ง	20.00	ตร.ม.

รูปภาพ 6.27 ภาพถ่ายเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลเปี้ยมาลัย

รูปภาพ 6.28 รูปด้านทิศเหนือของเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลเปี้ยมาลัย

รูปภาพ 6.29 รูปตัดของเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลเปี้ยมาลัย

ตาราง 6.6 องค์ประกอบของเรือนของตระกูลเปี้ยมัลย์กับความเชื่อการปลูกเรือน

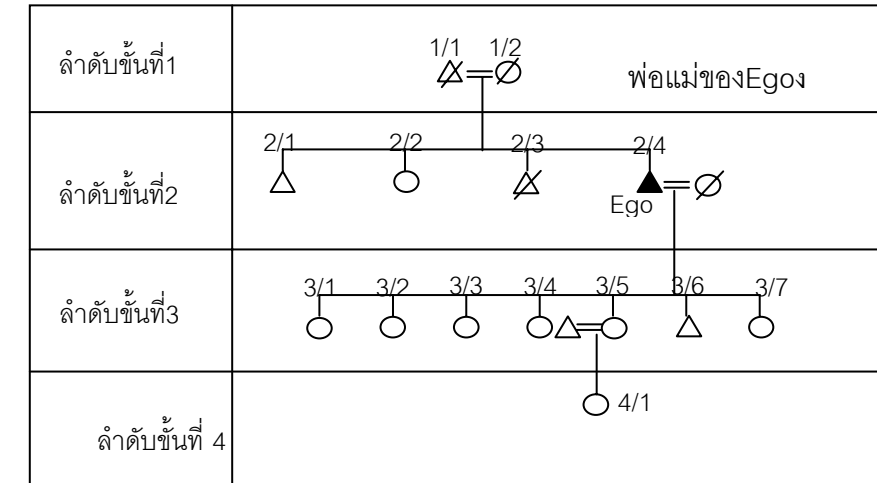
เรือนของตระกูลเปี้ยมัลย์			องค์ประกอบของเรือนตามความเชื่อในการปลูกเรือน					
			1เสาพระเสาะแรก	2 เสาผี บรรพบุรุษเสาะ สอง	3ทิศทางการวาง จั่วเรือนทางทิศ ตะวันออก- ตะวันตก	4 ทิศหัวนอนทาง ทิศใต้และทิศ ตะวันออก	5 ทิศทางขึ้น บันไดทางทิศใต้ และทิศ ตะวันออก	6 การยกกระดับ พื้นห้องนอน สูงสุด
1) ลำดับเครือญาติ ที่1	หลังที่ 1							
2) ลำดับเครือญาติ ที่2	หลังที่ 2		3	3	3	3	3	3
	หลังที่ 3		3	3	3	3	3	3
	หลังที่ 4		3	3	3	3	3	3
	หลังที่ 5		3	3	3	3	3	3

ตระกูลที่ 4 ตระกูลสอนสำแดง

แผนที่ 6.7 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลสอนสำแดงในชุมชนบางกระดี่

แผนภูมิ 6.13 แสดงเครือญาติของตระกูลสอนสำแดง

ตระกูลสอนสำแดงประกอบด้วยระบบเครือญาติ ตามลำดับชั้นดังนี้
ลำดับชั้นที่ 1 (พ่อแม่และแม่ของ Ego)

- $\triangle$ 1/1 พ่อของ Ego ต้นตระกูลสอนสำแดง (เสียชีวิตแล้ว)
- $\emptyset$ 1/2 แม่ของ Ego ต้นตระกูลสอนสำแดง (เสียชีวิตแล้ว)

ลำดับชั้นที่ 2 (พี่ของ Ego)

- $\triangle$ 2/1 พี่ชายของ Ego
- $\circ$ 2/2 พี่สาวของ Ego
- $\triangle$ 2/3 พี่ชายของ Ego (เสียชีวิตแล้ว)
- $\blacktriangle$ 2/4 Ego ผู้ชายที่สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลสอนสำแดง

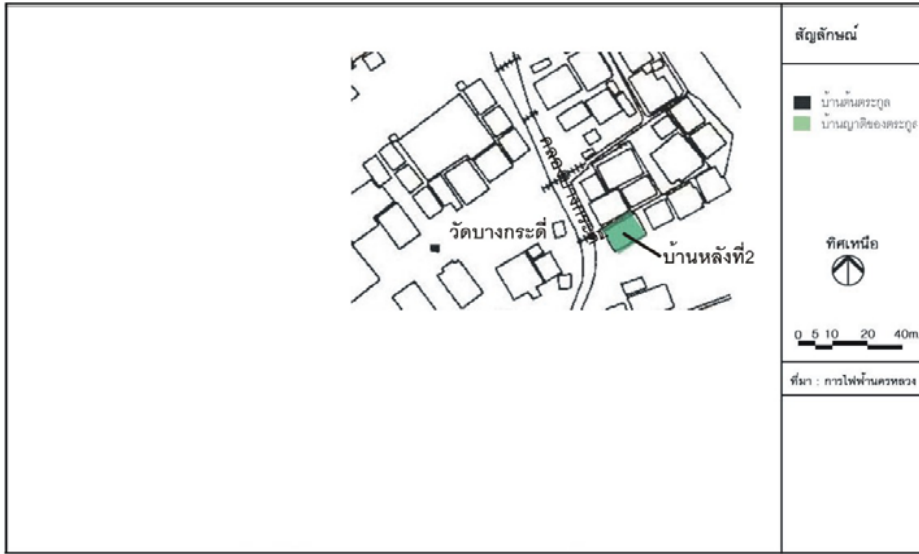
ลำดับชั้นที่ 3 (ลูกของ Ego)

- $\circ$ 3/1 ลูกสาวของ Ego
- $\circ$ 3/2 ลูกสาวของ Ego
- $\circ$ 3/3 ลูกสาวของ Ego
- $\circ$ 3/4 ลูกสาวของ Ego
- $\circ$ 3/5 ลูกสาวของ Ego
- $\triangle$ 3/6 ลูกชายของ Ego
- $\circ$ 3/7 ลูกสาวของ Ego

ลำดับชั้นที่ 4 (หลานของ Ego)

- $\circ$ 4/1 หลานสาวของ Ego

สรุปภาพรวมการขยายกลุ่มบ้านตระกูลสอนสำแดง

แผนที่ 6.8 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลสอน

ปัจจุบันกลุ่มบ้านของตระกูลสอนสำแดงที่ยังคงอยู่รวมกันในชุมชนบางกระดี่ มีทั้งหมด 6 หลัง คือ

- เรือนหลังที่ 1 ปัจจุบันเป็นเรือนของ 2/4 (Ego) เป็นผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลชั้นสูงสุด
- คลอง
- เรือนหลังที่ 2 เป็นเรือนของ 2/1 ที่แยกครอบครัวออกมา

เรือนหลังที่ 2

เรือนหลังที่ 1

เรือนหลังที่ 3

รูปภาพ 6.30 แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลสอนสำแดง

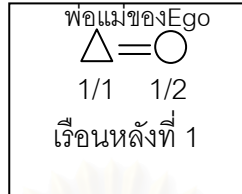
ตาราง 6.7 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีป่าไผ่ของตระกูลสอนสำแดง

ช่วงที่ 1	ลำดับเครือญาติ	การเกิดกลุ่มบ้าน	พื้นที่ใช้สอยและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีป่าไผ่ (เรือนหลังที่1)ของตระกูลสอนสำแดง	
			ผังพื้นที่ชั้นล่าง	ผังพื้นที่ชั้นบน
1 พ.ศ. 2465		<p>ยังไม่เกิดกลุ่มบ้าน</p>	<p>เรือนหลังที่1</p>	<p>เรือนหลังที่1</p>
2 พ.ศ. 2495		<p>เกิดกลุ่มบ้าน 2 หลัง</p>	<p>เรือนหลังที่1</p>	<p>เรือนหลังที่1</p>
3 พ.ศ. 2545		<p>เกิดกลุ่มบ้าน 2 หลัง</p>	<p>เรือนหลังที่1</p> <p>พื้นที่ยังเปลี่ยนโดยกันห้องนอน</p>	<p>เรือนหลังที่1</p> <p>กันห้องนอน</p>

6.4 รายละเอียดการขยายตัวของกลุ่มเรือนตระกูลสอนสำแดง

1) ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2465)

แผนภูมิ 6.14 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 1ตระกูลสอนสำแดง

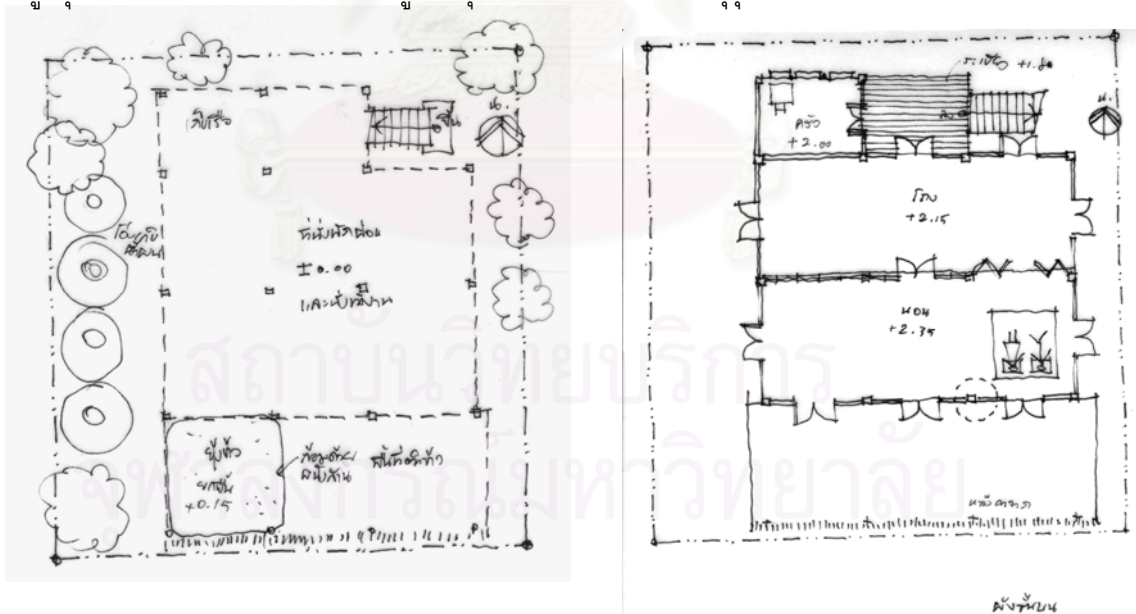

เรือนหลังที่1

เป็นเรือนของ 1/1 ตระกูลสอนสำแดง ที่ปลูกสร้างบนที่ดินเดิมอยู่อาศัยต่อเนื่องมาก่อน พ.ศ. 2465 แล้วในสมัยพ่อแม่ลักษณะเมื่อแรกสร้างเป็นเรือน 2 ชั้น หลังคาจั่วสูงมุงด้วยจาก ผังกระดูกจากอาชีพำนา และเย็บจากมุงหลังคา ลักษณะการอยู่อาศัย

ชั้นล่าง พื้นที่ใต้ถุนโล่ง พื้นที่ขั้วอยู่ทางทิศใต้ บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศตะวันออก

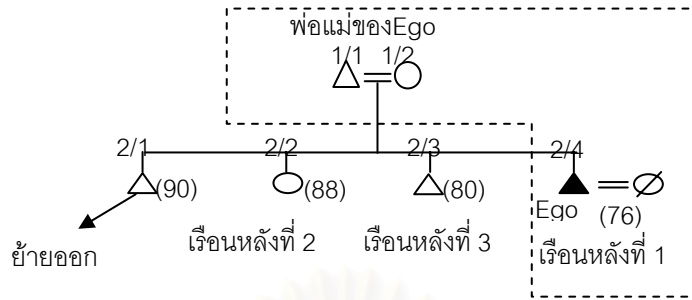
ชั้นบน พื้นระเบียงต่อเนื่องกับบันไดเรือน มีเรือนครัวอยู่ติดระเบียงห้องนอนยกระดับพื้นสูงสุด และไม่ได้กั้นผนังเสาพระอยู่ตรงมุมเสาแรก เสาผีบรรพบุรุษ คือเสาต้นที่สอง

รูปภาพ 6.31 แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและชั้นบนเรือนหลังที่1 ตระกูลสอนสำแดง ปี พ.ศ. 2465

2) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2495)

แผนภูมิ 6.15 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 2 ตระกูลสอนสำแดง

เมื่อลูกแต่งงานมีครอบครัวได้แยกออกไปปลูกเรือนใกล้กับเรือนหลังเกิดกลุ่มเรือน 2 หลัง เรือนหลังที่ 1

2/4 (Ego ลูกชายคนเล็ก) ยังคงอยู่เรือนหลังที่ 1 กับ 1/1 และ 1/2 พ่อและแม่ ต่อไป

เรือนหลังที่ 2

เป็นเรือนของ 2/1 (พี่ชายของEgo) อายุ 87 ปี ได้แยกครอบครัวไปปลูกเรือนใหม่ที่หมู่ที่ 8 โดยมีลักษณะเรือนเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น หลังคาจั่วเอียงลาดสูง 2 จั่ว แต่การวางจั่วเรือนหันทิศทางแนวทิศเหนือทิศใต้ ขนานไปกับคลองบางกระดี่

ชั้นล่างเป็นพื้นที่โล่ง บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศเหนือ

ชั้นบนพื้นโถงโล่ง มีการกั้นผนังห้องนอน 2 ห้อง มีเรือนครัวแยกหลังออกมาติดกันพื้นที่โถง

รูปภาพ 6.32 เรือนหลังที่ 2 ตระกูลสอนสำแดง

เรือนหลังที่ 3

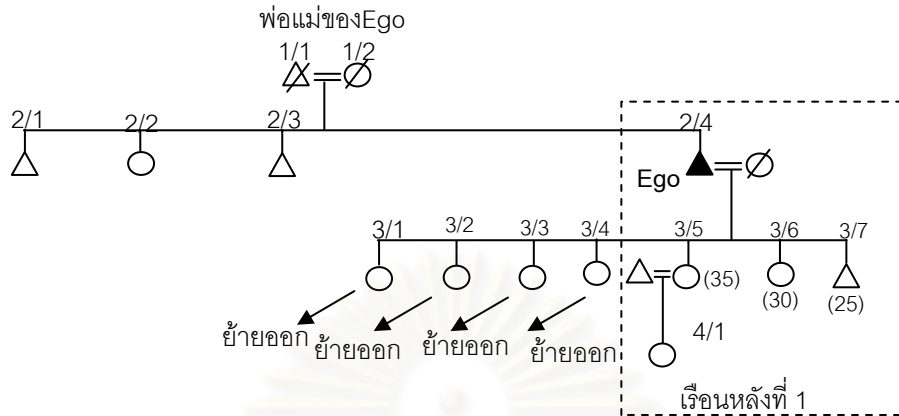
เป็นเรือนของ 2/2 (พี่สาว) ปลูกเรือนใหม่บริเวณเดียวกันกับเรือนหลังที่ 1

รูปภาพ 6.33 รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 3 ตระกูลสอนสำแดง

3) ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2530 – 2545)

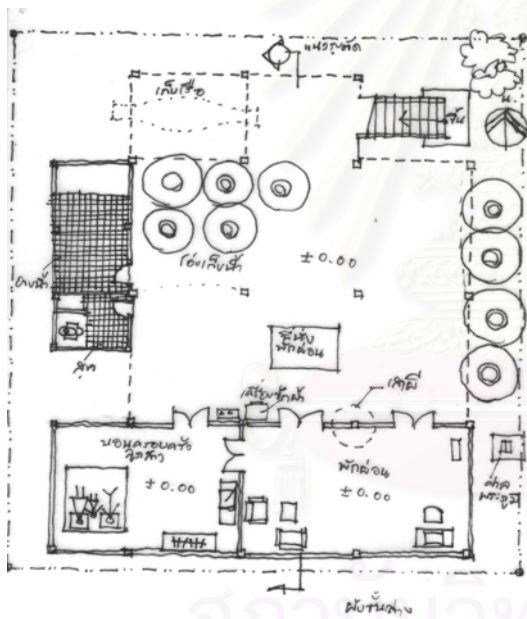
แผนภูมิ 6.16 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 3 ตระกูลสอนสำแดง

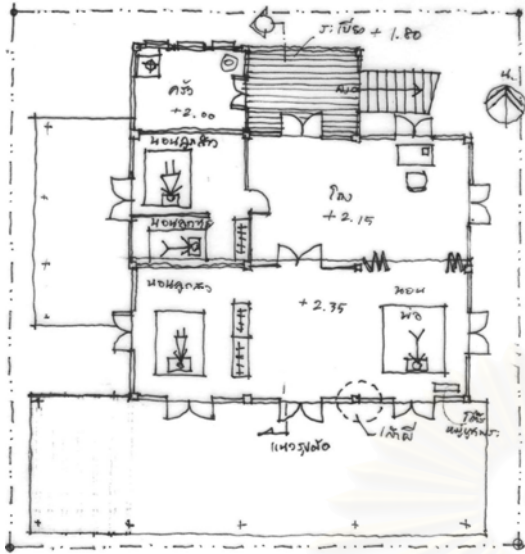
เจ้าของคือ 2/4(Ego) อายุ 76 ปี อาชีพปัจจุบัน เล่นดนตรีมอญ ได้ขายที่นาไปในปี พ.ศ. 2530 ส่วนลูกๆของEgo คือ 3/1,3/2,3/3,3/4 แต่งงานแล้วได้ย้ายครอบครัวไปอยู่นอกหมู่บ้านกระดี

มีการเปลี่ยนแปลงผนังเรือนเป็นผนังไม้ เปลี่ยนหลังคาจากเป็นหลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ การจัดพื้นที่ใช้สอยได้มีการกันห้องเพิ่มเมื่อครอบครัวขยายดังนี้

ชั้นล่าง มีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ยุ่งข้าวเดิมกันห้องเพิ่มที่ชั้นล่างเป็นห้องนั่งเล่น และห้องนอนของครอบครัว3/4 กันผนังก่ออิฐฉาบปูน พื้นที่ใต้ถุนเป็นที่นั่งพักผ่อน มีการต่อเติมห้องด้วยผนังก่ออิฐฉาบปูน บันไดทางขึ้นทำขึ้นไปเสริมอีก 2 ชั้น เพราะได้ยกระดับพื้นเรือนให้สูงขึ้นทั้งหลัง เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมขังพื้นที่ใต้ถุนเรือนและเทคอนกรีตพื้นชั้นล่างด้วย

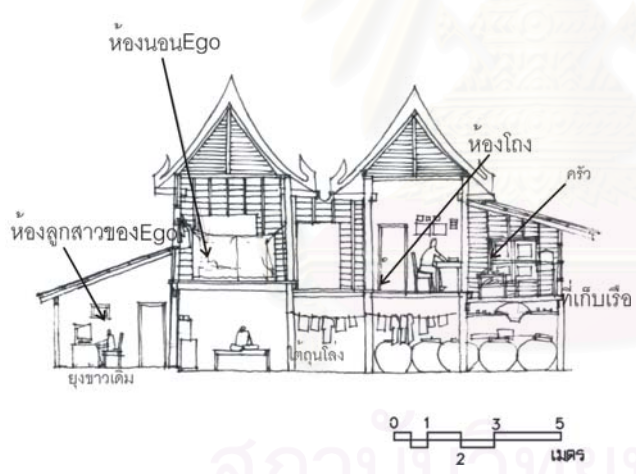
รูปภาพ 6.34 แผนผังพื้นที่ชั้นล่างเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ของตระกูลสอนสำแดง

รูปภาพ 6.35 แผนผังพื้นชั้นบนเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ของตระกูลสอนสำแดง

ชั้นบน มีการกั้นผนังห้องบริเวณพื้นที่โถง เพิ่มอีก 2 ห้อง ให้ 3/5 และ 3/6 ส่วน 3/7 ยังนอนอยู่ที่มุมห้องนอน การยกระดับห้องนอนยังคงไว้เช่นเดิม

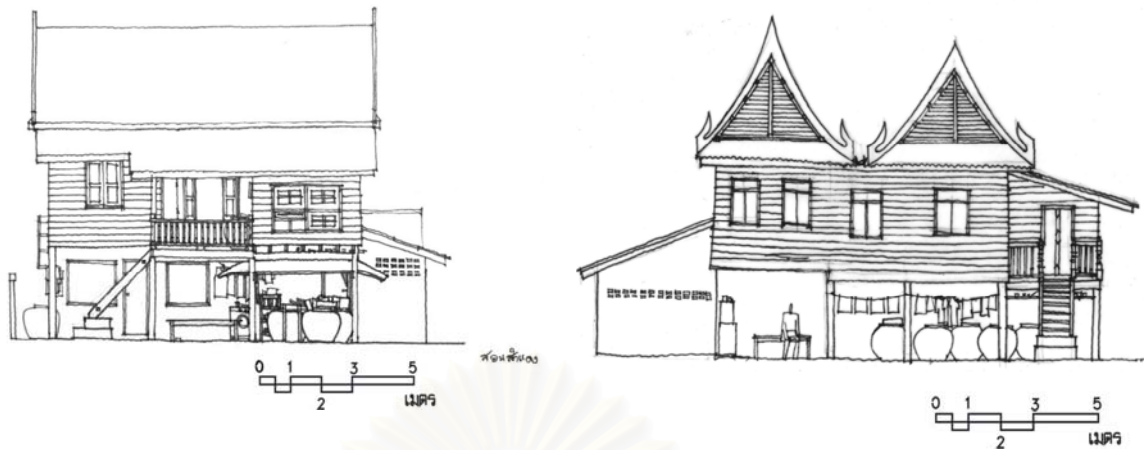
เสาชะอยู่ใต้เสากลางตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระที่เสานี้ เสาฉีบรวพบุษอยู่ใต้เสาสองเป็นที่บูชาปาโหนดของตระกูลสอนสำแดง

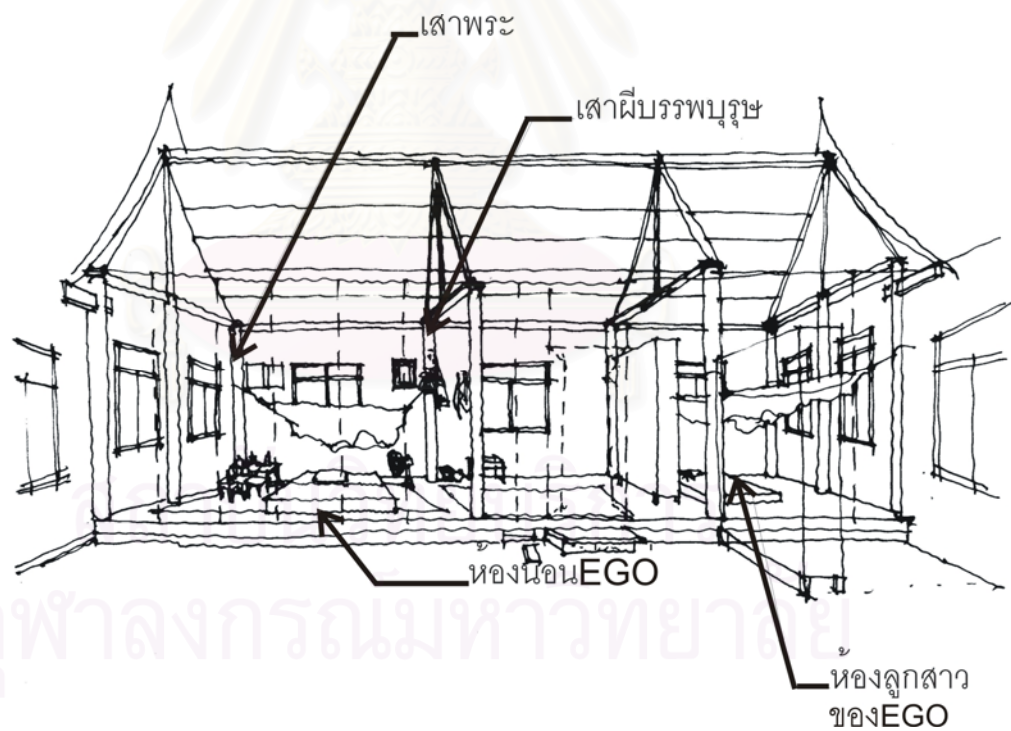
รูปภาพ 6.36 รูปตัดเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo) ของตระกูลสอนสำแดง

ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย

ขนาดที่ดิน	48	ตารางวา
พื้นที่ชั้นล่าง	130.00	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นสอง	74.06	ตร.ม.
รวม	<u>204.06</u>	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นล่าง	130.00	ตร.ม.
ต่อเติมห้องน้ำ	11.25	ตร.ม.
ต่อเติมห้องนอนและห้องนั่งพักผ่อน	57.00	ตร.ม.
ใต้ถุนโล่ง	61.75	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นบน	74.06	ตร.ม.
ห้องนอน	23.00	ตร.ม.
กั้นห้องนอนเพิ่ม	6.00	ตร.ม.
ห้องครัว	7.80	ตร.ม.
ระเบียง	7.50	ตร.ม.

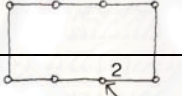
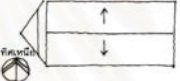

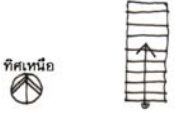

รูปภาพ 6.37 รูปด้านทิศเหนือและรูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 1 (เรือนของEgo)
ตระกูลสอนลำแดง

รูปภาพ 6.38 แสดงการจัดห้องนอนภายในเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลสอนลำแดง

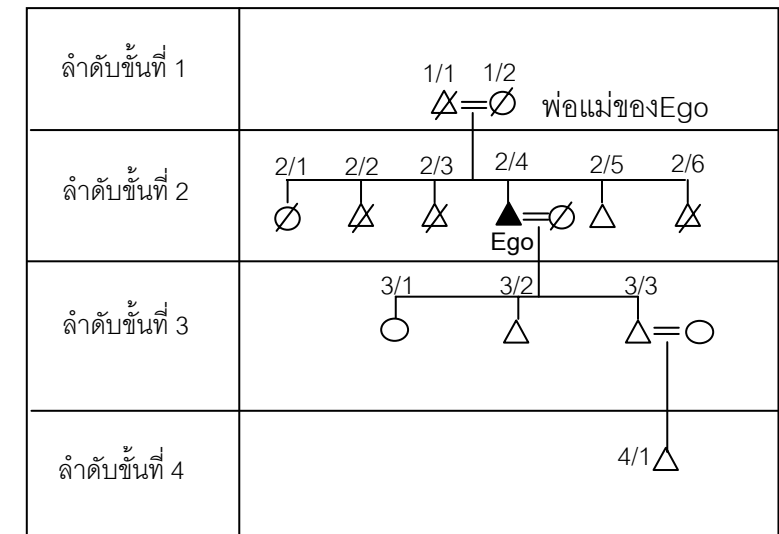
ตาราง 6.8 องค์ประกอบของเรือนของตระกูลสอนสำแดงกับความเชื่อการปลูกเรือน

เรือนของตระกูลสอนสำแดง		องค์ประกอบของเรือนตามความเชื่อในการปลูกเรือน					
		1เสาพระเสาะแรก	2 เสาผี บรรพบุรุษเสาะ สอง	3ทิศทางการวาง จั่วเรือนทางทิศ ตะวันออก- ตะวันตก	4 ทิศหัวนอนทาง ทิศใต้และทิศ ตะวันออก	5 ทิศทางขึ้น บันไดทางทิศใต้ และทิศ ตะวันออก	6 การยกกระดับ พื้นห้องนอน สูงสุด
1) ลำดับเครือญาติ ที่1	หลังที่ 1 	 3	 3	 3	 3	 3	 3
2) ลำดับเครือญาติ ที่2	หลังที่ 2 	3	3	5	3	5	3
	หลังที่ 3 	3	3	3	3	3	3
3) ลำดับเครือญาติ ที่3	-	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-

ตระกูลที่ 5 ตระกูลหัวใจเพชร

แผนที่ 6.9 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลหัวใจเพชรในชุมชนบางกระดี่

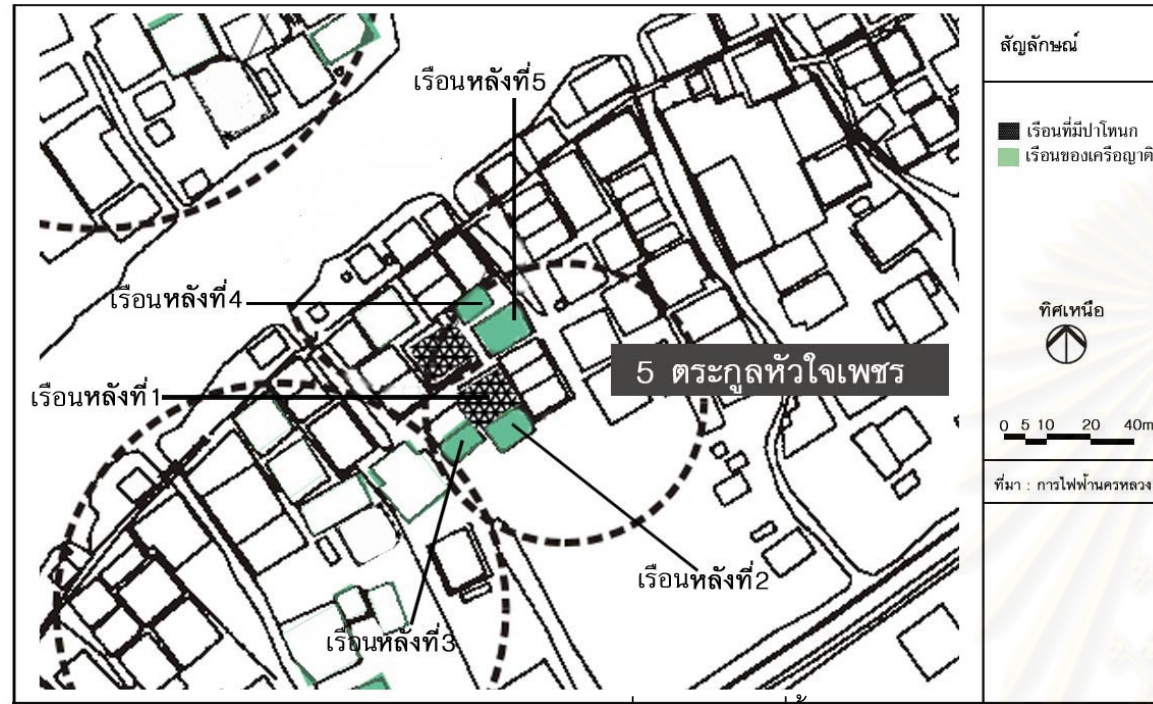

แผนภูมิ 6.17 แสดงเครือญาติของตระกูลหัวใจ

ตระกูลหัวใจเพชร
 เครือญาติเฉพาะของ ประกอบด้วยระบบเครือญาติ ตามลำดับชั้นดังนี้

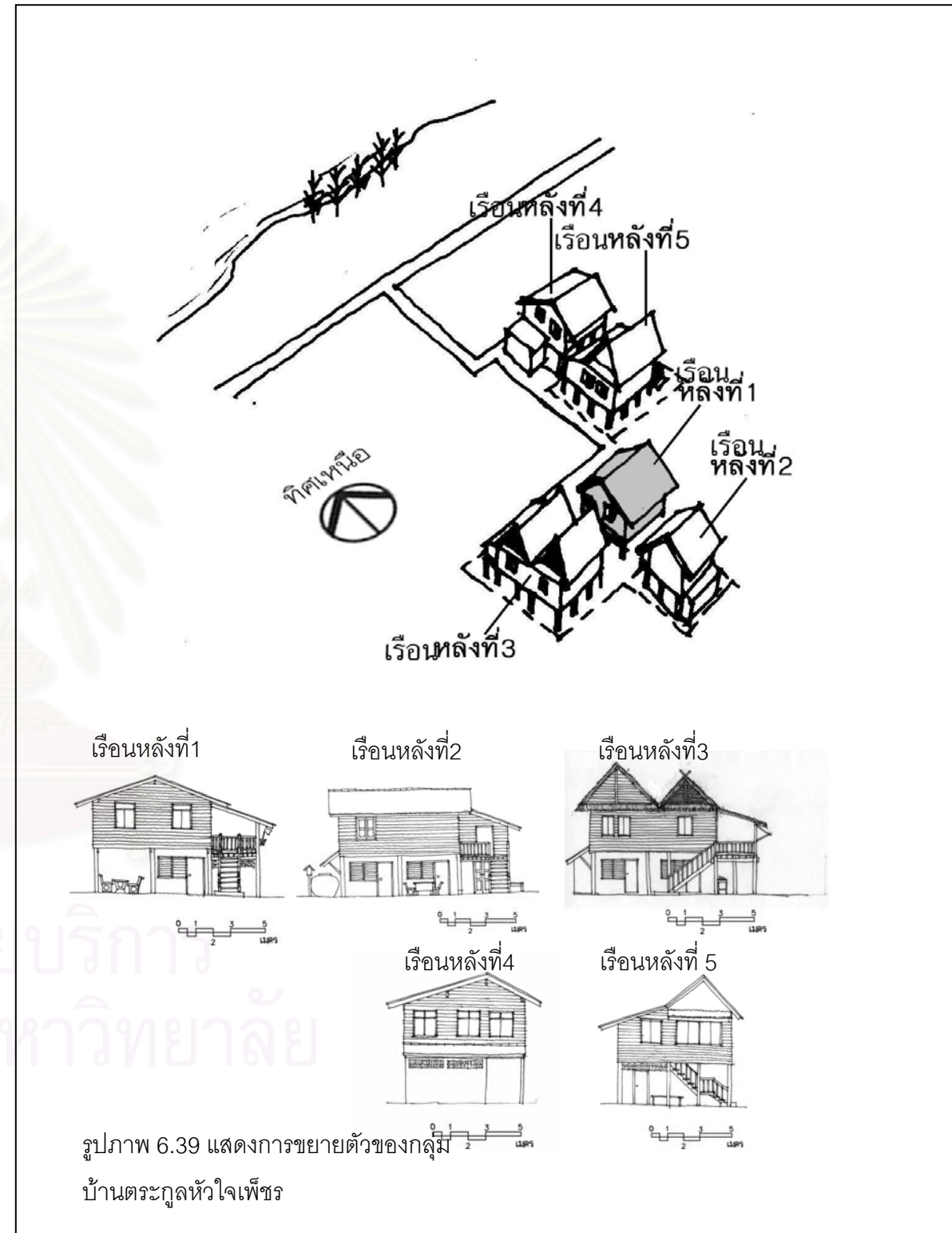
- ลำดับชั้นที่ 1 (พ่อแม่ของ Ego)
- $\triangle$ 1/1 พ่อของ Ego ต้นตระกูลนสุดคอง (เสียชีวิตแล้ว)
  - $\circ$ 1/2 แม่ของ Ego ต้นตระกูลนสุดคอง (เสียชีวิตแล้ว)
- ลำดับชั้นที่ 2 (พี่น้องของ Ego)
- $\circ$ 2/1 พี่สาวของ Ego
  - $\triangle$ 2/2 พี่ชายของ Ego
  - $\triangle$ 2/3 พี่ชายของ Ego
  - $\blacktriangle$ 2/4 Ego ผู้ชายที่สืบทอดมรดกของตระกูลหัวใจเพชร
  - $\triangle$ 2/5 น้องชายของ Ego
  - $\triangle$ 2/6 น้องชายของ Ego
- ลำดับชั้นที่ 3 (ลูกของ Ego)
- $\circ$ 3/1 ลูกสาวของ Ego
  - $\triangle$ 3/2 ลูกชายของ Ego
  - $\triangle$ 3/3 ลูกชายของ Ego
- ลำดับชั้นที่ 4 (หลานของ Ego)

สรุปภาพรวมการขยายกลุ่มบ้านตระกูลหัวใจเพชร

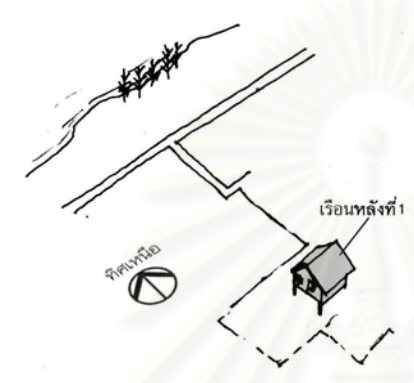
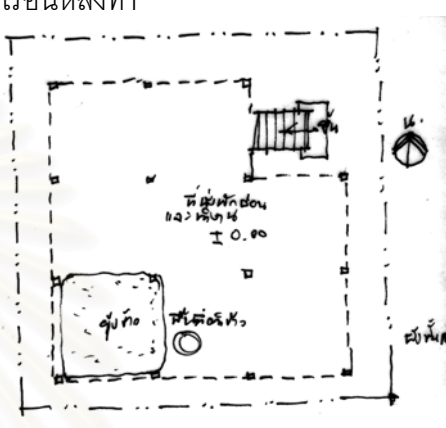
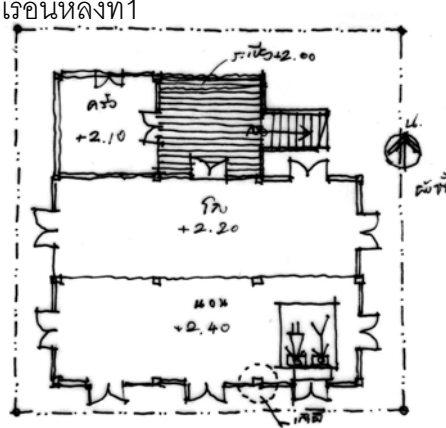
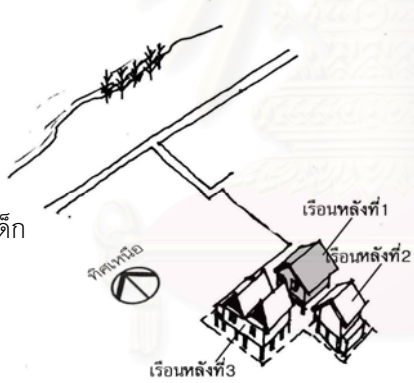
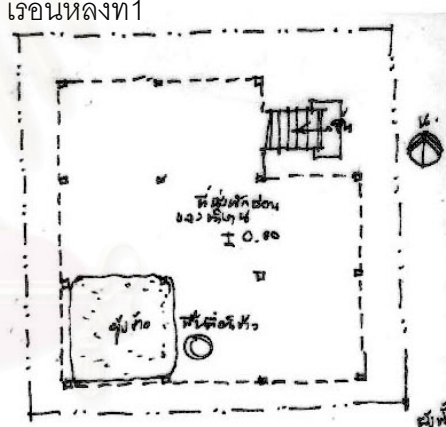
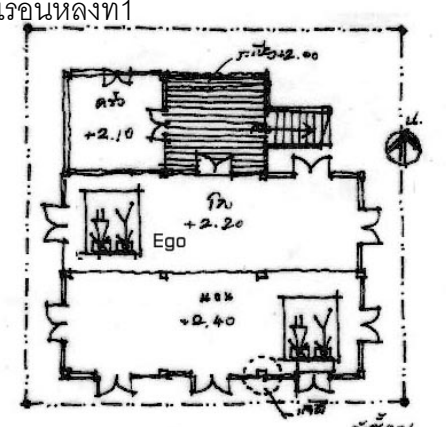
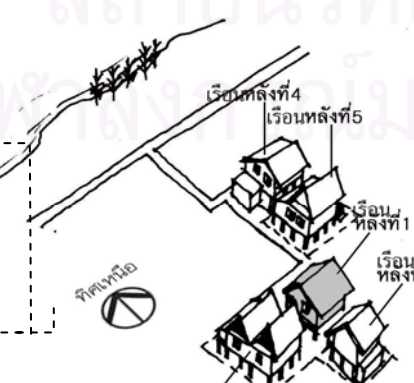
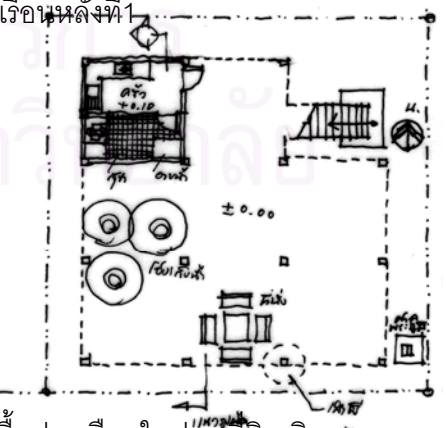
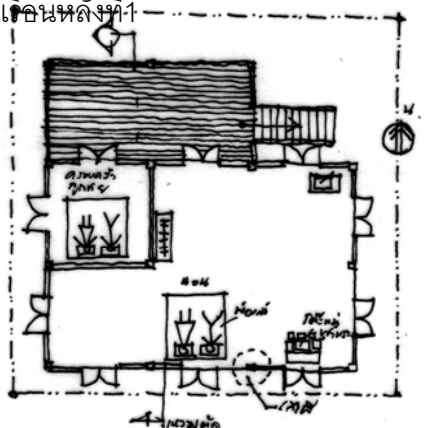
แผนที่ 6.10 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลหัวใจเพชร

- ปัจจุบันกลุ่มบ้านของตระกูลหัวใจเพชรที่ยังคงอยู่รวมกันในชุมชนบางกระดี่ มีทั้งหมด 5 หลัง คือ
- เรือนหลังที่ 1 ปัจจุบันเป็นเรือนของ 2/4 (Ego) ผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลหัวใจเพชร
  - เรือนหลังที่ 2 เป็นเรือนของ 2/2 ที่ปลูกเรือนใหม่ ใกล้กับเรือนหลังที่ 1
  - เรือนหลังที่ 3 เป็นเรือนของ 2/3 ที่ปลูกเรือนใหม่ ใกล้กับเรือนหลังที่ 1
  - เรือนหลังที่ 4 เป็นเรือนของ 3/1 ลูกสาวของ Ego ที่แยกครอบครัวออกมา
  - เรือนหลังที่ 5 เป็นเรือนของ 3/2 ลูกชายของ Ego ที่แยกครอบครัวออกมา

รูปภาพ 6.39 แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลหัวใจเพชร

ตาราง 6.9 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลหัวใจเพชร

ช่วงที่ 1	ลำดับเครือญาติ	การเกิดกลุ่มบ้าน	พื้นที่ใช้สอยและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนด(เรือนหลังที่1)ของตระกูลหัวใจเพชร	
			ผังพื้นที่ชั้นล่าง	ผังพื้นที่ชั้นบน
1 พ.ศ. 2465	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○ เรือนหลังที่ 1</p>	<p>ยังไม่เกิดกลุ่มบ้าน</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p>
2 พ.ศ. 2490	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○</p> <p>2/1 2/2 2/3 2/4 2/5 2/6</p> <p>เรือนหลังที่ 2 เรือนหลังที่ 3 เรือนหลังที่ 4</p> <p>Ego (64)</p> <p>เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก</p> <p>ย้ายออก</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน 3 หลัง</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p>
3 พ.ศ. 2540	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○</p> <p>2/1 2/2 2/3 2/4 2/5 2/6</p> <p>3/1 3/2 3/3 3/4 3/5 3/6</p> <p>เรือนหลังที่ 4 เรือนหลังที่ 5 เรือนหลังที่ 6</p> <p>Ego (64)</p> <p>เรือนหลังที่ 1 (25)</p> <p>เรือนหลังที่ 2 (4)</p> <p>เรือนหลังที่ 3 (13)</p> <p>เรือนหลังที่ 4 (35)</p> <p>เรือนหลังที่ 5 (33)</p> <p>เรือนหลังที่ 6 (27)</p> <p>เดือน)</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน 5 หลัง</p> 	<p>เรือนหลังที่1</p> <p>รื้อปลูกเรือนใหม่บนที่ดินเดิม</p>	<p>เรือนหลังที่1</p> <p>กันห้องนอน</p>

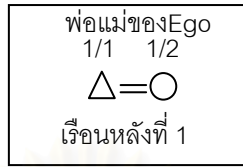
ต่อเติมห้องน้ำและครัว

กันห้องนอน

6.5 รายละเอียดการขยายตัวของกลุ่มเรือนตระกูลหัวใจเพชร

1) ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2465)

แผนภูมิ ที่ 6.18 แผนภูมิลำดับเครือญาติขั้นที่ 1 ตระกูลหัวใจเพชร

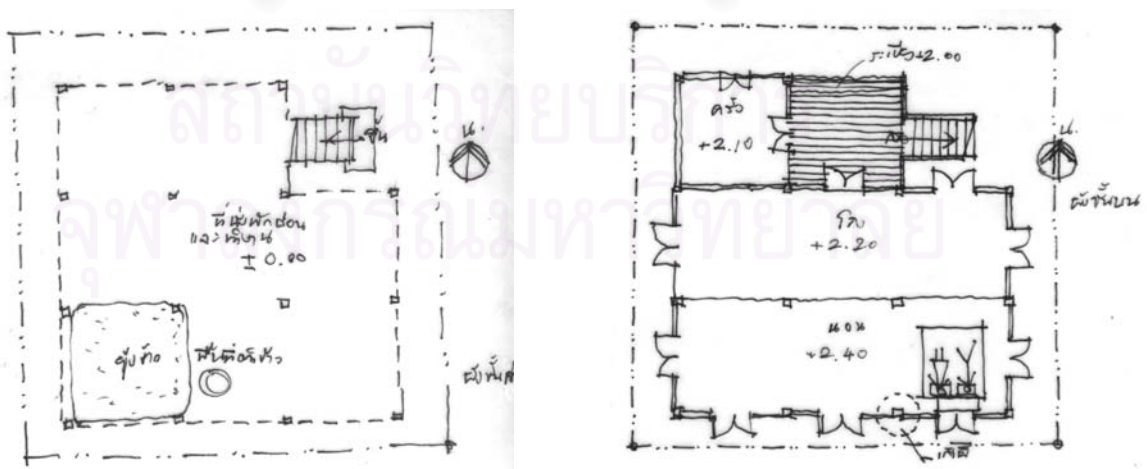
เรือนหลังที่ 1

เรือนหลังที่ 1 ของตระกูลหัวใจเพชรตั้งอยู่ที่หมู่ 9 ติดกับคลองย่อยที่เชื่อมไปสู่คลองสนามชัย 1/1 และ 1/2 ได้เริ่มมาตั้งครอบครัวที่บริเวณนี้โดยมีอาชีพทำนา โดยมีที่นาอยู่บริเวณถนนบางกระดี่ และมีอาชีพเย็บจากเก็บฟืนขาย หลังจากว่างจากการทำนา

ลักษณะเรือนเป็นเรือนเครื่องผูกจั่วเอียงลาดชันหลังคามุงจาก ฝาเรือนเป็นกระดุกจากพื้นเรือนเป็นไม้ ขนาดที่ดิน 110 ตารางวา

ชั้นล่างพื้นได้ถูกล้างเป็นที่นั่งทำงานและนั่งพักผ่อน พื้นที่ยู่ข้าวได้กับพื้นที่ได้ถูกรื้อเรือนเป็นที่เก็บข้าวเปลือกบันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศตะวันออก

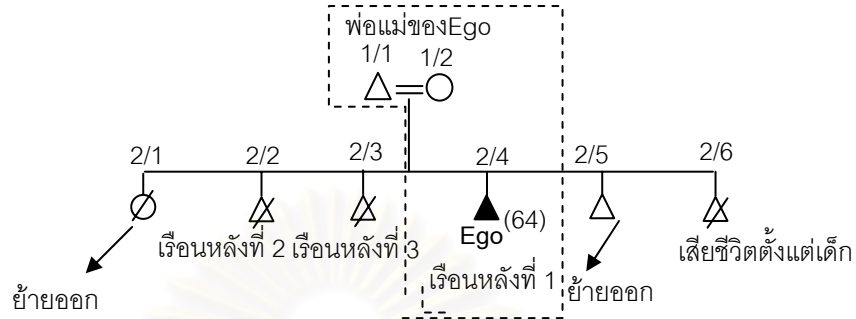
ชั้นบน มีเรือนครัวอยู่ชั้นบนต่อเนื่องกับพื้นระเบียงเรือน พื้นทีโถงเป็นพื้นที่อเนกประสงค์และที่กินข้าว ของครอบครัว ห้องนอนของ 1/1 และ 1/2 ยกพื้นสูงกว่าพื้นโถงโดยไม่มีกั้นผนัง ทิศหัวนอนอยู่ทางทิศใต้ เส้าพระอยู่ตรงมุมเส้าแรก เส้าผีบรรพบุรุษอยู่ที่เส้าต้นที่สอง หีบปาโหนดเก็บรักษาไว้ที่เรือนหลังที่ 1

รูปภาพ 6.40 แผนผังพื้นชั้นล่างและพื้นชั้นบนเรือนหลังที่ 1 ตระกูลหัวใจเพชร ปี พ.ศ.2465

2) ระยะเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2490)

แผนภูมิ 6.19 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 2 ตระกูลหัวใจเพชร

เรือนหลังที่ 1

2/4 ยังคงพักอาศัยอยู่ที่เรือนหลังที่ 1 หีบปาโหนักของตระกูลหัวใจเพชรรักษาไว้ที่เรือนหลังที่ 1 นี้

เรือนหลังที่ 2

เป็นเรือนของ 2/2 โดย 1/1 และ 1/2 แบ่งที่ดินให้ปลูกเรือนใหม่ใกล้กับเรือนหลังที่ 1 ขนาดที่ดิน 20 ตารางวา ลักษณะเรือนเป็นเรือน 2 ชั้น หลังคาจั่ว เอียงลาดต่ำหลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ ฝาผนังไม้

ชั้นล่างมีการกั้นห้องนอนเพิ่ม 2 ห้องและต่อเติมห้องครัวและห้องน้ำ บ้านได้ทางขึ้นอยู่ทางทิศเหนือ

ชั้นบนไม่กั้นห้อง แต่มีการยกระดับพื้นที่นอน เสาพระอยู่เสาแรก เสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่เสาสอง

รูปภาพ 6.41 รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 2 ตระกูลหัวใจเพชรที่ปลูกอยู่ข้างเคียง

เรือนหลังที่3

เป็นเรือนของ 2/3 ที่ปลูกเรือนใกล้กับเรือนหลังที่ 1 ขนาดที่ดิน 30 ตร.วา ลักษณะเรือนเป็นเรือน 2 ชั้น จั่วเรือนเอียงลาดชัน ยังคงมุงหลังคาเรือนด้วยจาก ฝาเรือนเป็นฝาไม้เนื้อแข็ง

ชั้นล่างมีการกั้นห้องนอนเพิ่มอีก 2 ห้อง ใต้ถุนโล่งเป็นที่นั่งกินข้าวและพักผ่อนของครอบครัวใช้พื้นที่บางส่วนเป็นพื้นครัวโดยตั้งตู้กับข้าวและเตาสำหรับทำอาหารเพราะมีความสะดวก

ชั้นบนไม่มีการกั้นผนัง แต่มีการยกระดับพื้นที่นอนสูงกว่าพื้นที่โถง บริเวณระเบียงยังมีเรือนครัวของเดิมที่เป็นพื้นที่โล่งอยู่ปัจจุบันไม่ได้ใช้ทำอาหารแล้วจึงเป็นที่นั่งพักผ่อนด้านนอกเท่านั้น เสาพระอยู่ที่เสาแรก เสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่เสาสอง

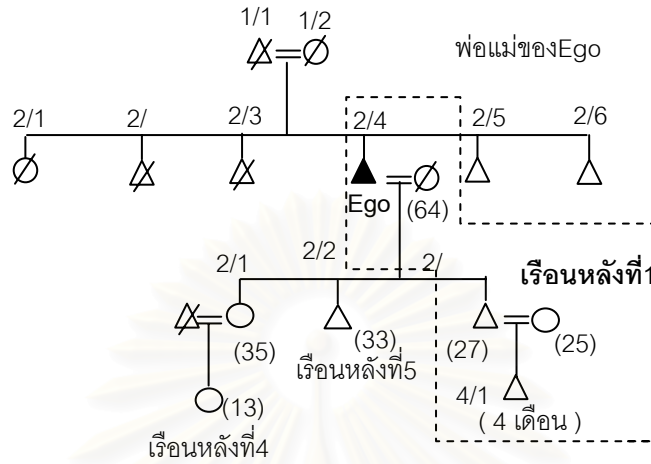

รูปภาพ 6.42 รูปด้านทิศตะวันออกเรือน เรือนหลังที่ 3 ตระกูลหัวใจเพชรที่ปลูกอยู่ข้างเคียง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2545)

แผนภูมิ 6.20 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 3 ตระกูลหัวใจเพชร

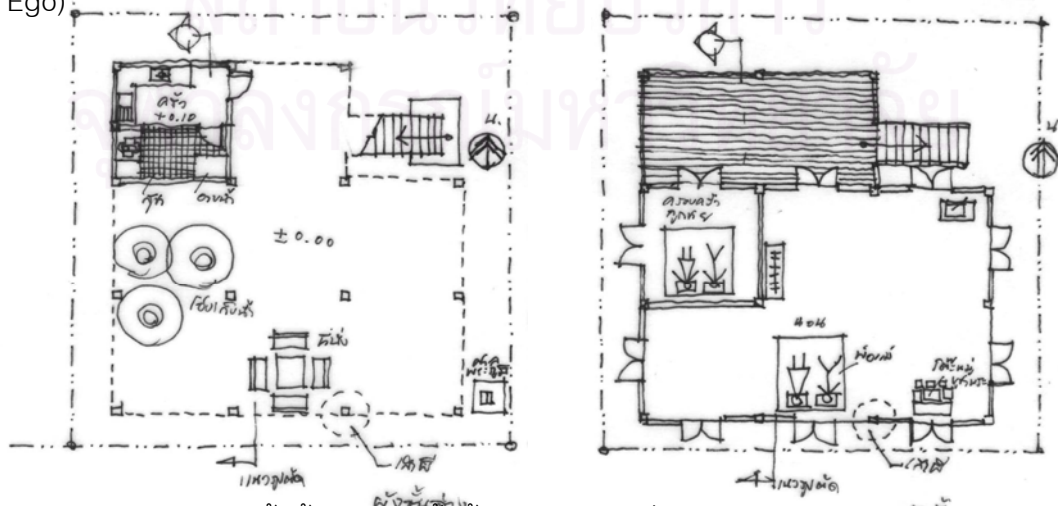

เรือนหลังที่ 1

2/4 (Ego) ได้พักอาศัยอยู่ที่เรือนหลังที่ 1 นี้ต่อไป เมื่อชายที่นาไปในปี พ.ศ. 2517 ได้เปลี่ยนอาชีพมารับราชการ ปีพ.ศ. 2530 รื้อเรือนเดิมเปลี่ยนแปลงใหม่ เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น หลังคาจั่วเอียงลาดต่ำ ฝาเรือนเป็นไม้เนื้อแข็ง หลังคากระเบื้องลอนคู่ ต่อมาปี พ.ศ. 2543 ซ้อมที่ดินเพิ่มเพื่อให้ 3/1 และ 3/2 ขยายครอบครัวไปปลูกเรือนหลังที่ 4 และเรือนหลังที่ 5 บริเวณใกล้เคียงเกิดเป็นกลุ่มเรือนจำนวน 5 หลัง

ชั้นล่าง ครัวและห้องน้ำ-ส้วม กันด้วยผนังก่ออิฐฉาบปูนอยู่ที่ชั้นล่าง ส่วนบริเวณใต้ถุนยังเป็นทีโล่งสำหรับ นั่งกินข้าวและนั่งพักผ่อนของครอบครัว

ชั้นบน พื้นทีโล่งเป็นที่นั่งพักผ่อนและนั่งกินข้าวของครอบครัว เรือนที่ปลูกใหม่นี้ ไม่มีการยกระดับพื้นห้องนอน ภายในเรือนเหมือนกับในอดีตแต่ใช้การกันห้อง 1 ห้องให้ 3/3 (ลูกชายของ Ego)

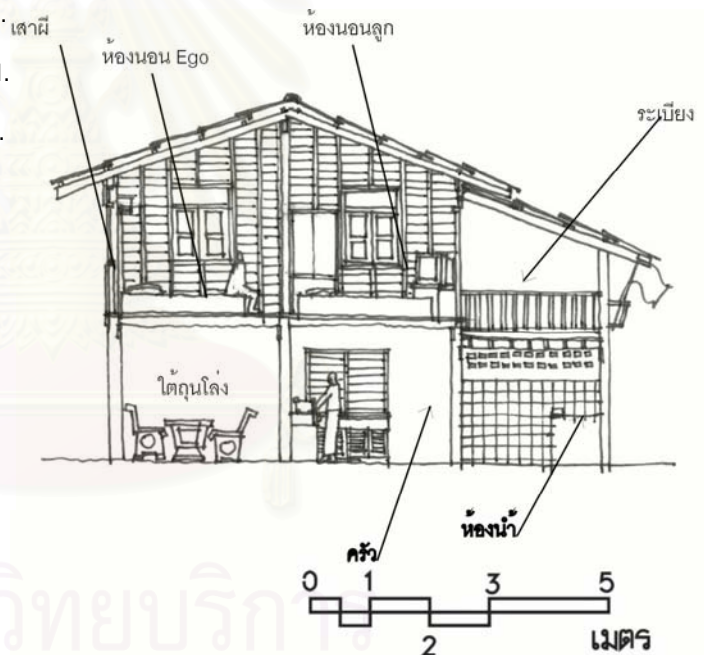
รูปภาพ 6.43 แผนผังพื้นชั้นล่างและพื้นชั้นบนเรือนหลังที่ 1 (เรือนEgo) ของตระกูลหัวใจเพชร

ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย

ขนาดที่ดิน	60	ตารางวา
พื้นที่ชั้นล่าง	75.54	ตารางเมตร
พื้นที่ชั้นสอง	75.54	ตารางเมตร
รวม	<u>151.08</u>	ตารางเมตร
พื้นที่ชั้นล่าง	75.54	ตร.ม.
ห้องน้ำ	4.50	ตร.ม.
ห้องครัว	11.75	ตร.ม.
ใต้ถุนโล่ง	59.29	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นบน	75.54	ตร.ม.
ห้องนอน	27.00	ตร.ม.
กั้นห้องนอนเพิ่ม	9.00	ตร.ม.
ระเบียง	21.54	ตร.ม.
ห้องโถง	18.00	ตร.ม.

รูปภาพ 6.44 รูปตัดเรือนEgoเรือน
หลังที่1 (เรือนEgo) ของตระกูล
หัวใจเพชร

รูปภาพ 6.45 รูปด้านทิศตะวันออก
เรือนหลังที่1 (เรือนEgo) ของ
ตระกูลหัวใจเพชร

เรือนหลังที่ 4

เป็นเรือนของ 3/1 (ลูกสาว) และครอบครัวที่ แยกออกไปนอกหมู่บ้านบางกระดีเมื่อ 2/4 ซื่อที่ดินบริเวณข้างเคียงได้ จึงปลูกสร้างเรือนใหม่เพื่อให้ครอบครัว 3/1 กลับมาอยู่ใกล้เคียงกัน ปัจจุบันอาชีพรับจ้าง

ลักษณะเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น จั่วเอียงลาดชัน หลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ ผนังเรือนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็นพื้นที่ห้องน้ำส้วม ยังคงได้ทุนโล่งเพื่อเป็นที่นั่งพักผ่อนบันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

ชั้นบนพื้นที่ระเบียงต่อเนื่องกับบันไดเรือนใช้พื้นที่บางส่วนเป็นครัวภายในห้องไม่มีการยกระดับพื้นห้อง แต่ย้งถือทิศหัวนอนอยู่ทางทิศใต้

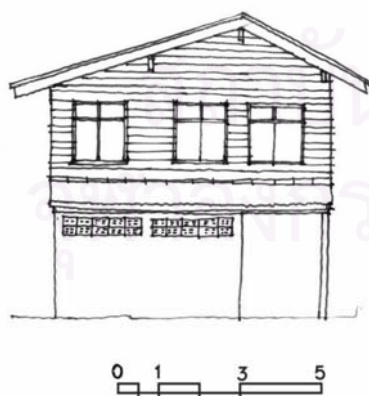
เรือนหลังที่ 5

เป็นเรือนของ 3/2 (ลูกชาย) ที่ปลูกใหม่ เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ทรงหลังคาเอียงลาดต่ำ หลังคากระเบื้องลอนคู่ ผนังไม้

ชั้นล่าง เป็นพื้นที่ห้องน้ำ ยังคงได้ทุนโล่งเพื่อที่นั่งพักผ่อน บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

ชั้นบน พื้นที่ระเบียงต่อเนื่องกับบันไดเรือน ใช้พื้นที่บางส่วนเป็นครัว ภายในห้องไม่มีการกั้นห้องหรือยกระดับพื้นห้อง ยังคงมีความเชื่อในการปลูกเรือนแบบชาวไทยเชื้อสายมอญคือ มีเสาพระอยู่เสาแรก เสาผีอยู่ที่เสาสอง ทิศหัวนอนอยู่ทางทิศตะวันออก

ตาราง 6.10 องค์ประกอบของเรือนที่มีปาโหนด(เรือนหลังที่1)ของตระกูลหัวใจเพชร กับความเชื่อการปลูกเรือน

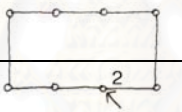

รูปภาพ 6.46 รูปด้านทิศตะวันตก เรือนหลังที่ 4 ของตระกูลหัวใจเพชร ที่ปลูกใกล้เรือนหลังที่1

รูปภาพ 6.47 รูปด้านทิศตะวันตก เรือนหลังที่ 5 ของตระกูลหัวใจเพชร ที่ปลูกใกล้เรือนหลังที่1

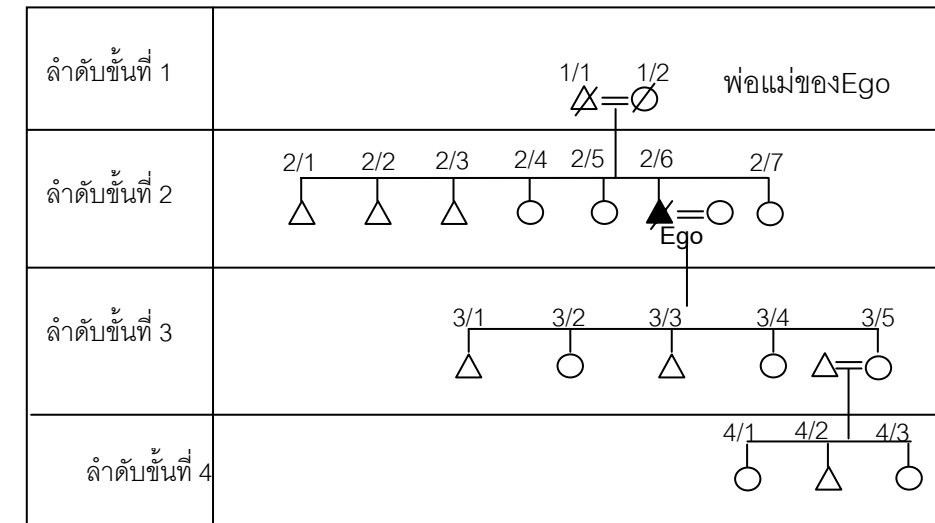
ตาราง 6.10 องค์ประกอบของเรือนของตระกูลหัวใจเพชรกับความเชื่อการปลูกเรือน

เรือนของตระกูลหัวใจเพชร		องค์ประกอบของเรือนตามความเชื่อในการปลูกเรือน					
		1 เสาพระเจ้า แรก	2 เสาผี บรรพบุรุษเสา สอง	3 ทิศทางการวาง จั่วเรือนทางทิศ ตะวันออก- ตะวันตก	4 ทิศหัวนอนทาง ทิศใต้และทิศ ตะวันออก	5 ทิศทางขึ้น บันไดทางทิศใต้ และทิศ ตะวันออก	6 การยกกระดาน พื้นห้องนอน สูงสุด
1) ลำดับเครือญาติ ที่ 1	หลังที่ 1 	 3	 3	 3	 3	 3	 3
2) ลำดับเครือญาติ ที่ 2	หลังที่ 2 	3	3	3	3	3	3
	หลังที่ 3 	3	3	3	3	3	3
3) ลำดับเครือญาติ ที่ 3	หลังที่ 4 	3	3	3	3	3	5
	หลังที่ 5 	3	3	3	3	3	5

ตระกูลที่ 6 ตระกูลก้อนดี

แผนที่ 6.11 แสดงที่ตั้งของกลุ่มบ้านตระกูลก้อนดีในชุมชนบางกระดี่

แผนภูมิ 6.21 แสดงเครือญาติขอตระกูลก้อนดี

ตระกูลก้อนดี ประกอบด้วยระบบเครือญาติ ตามลำดับชั้นดังนี้
ลำดับชั้นที่ 1 (พ่อและแม่ของ Ego)

- $\triangle$ 1/1 พ่อของ Ego ต้นตระกูลก้อนดี (เสียชีวิตแล้ว)
- $\bigcirc$ 1/2 แม่ ของ Ego ต้นตระกูลก้อนดี (เสียชีวิตแล้ว)

ลำดับชั้นที่ 2 (พี่น้องของ Ego)

- $\triangle$ 2/1 พี่ชายของ Ego
- $\triangle$ 2/2 พี่ชายของ Ego
- $\triangle$ 2/3 พี่ชายของ Ego
- $\bigcirc$ 2/4 พี่สาวของ Ego
- $\bigcirc$ 2/5 พี่สาวของ Ego
- $\blacktriangle$ 2/6 Ego ผู้ชายที่สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลก้อนดี
- $\bigcirc$ 2/7 น้องสาวของ Ego

ลำดับชั้นที่ 3 (ลูกของ Ego)

- $\triangle$ 3/1 ลูกชายของ Ego
- $\bigcirc$ 3/2 ลูกสาวของ Ego
- $\triangle$ 3/3 ลูกชายของ Ego
- $\bigcirc$ 3/4 ลูกสาวของ Ego
- $\bigcirc$ 3/5 ลูกสาวของ Ego

ลำดับชั้นที่ 4 (หลานของ Ego)

- $\bigcirc$ 4/1 หลานสาวของ Ego
- $\triangle$ 4/2 หลานชายของ Ego
- $\bigcirc$ 4/3 หลานสาวของ Ego

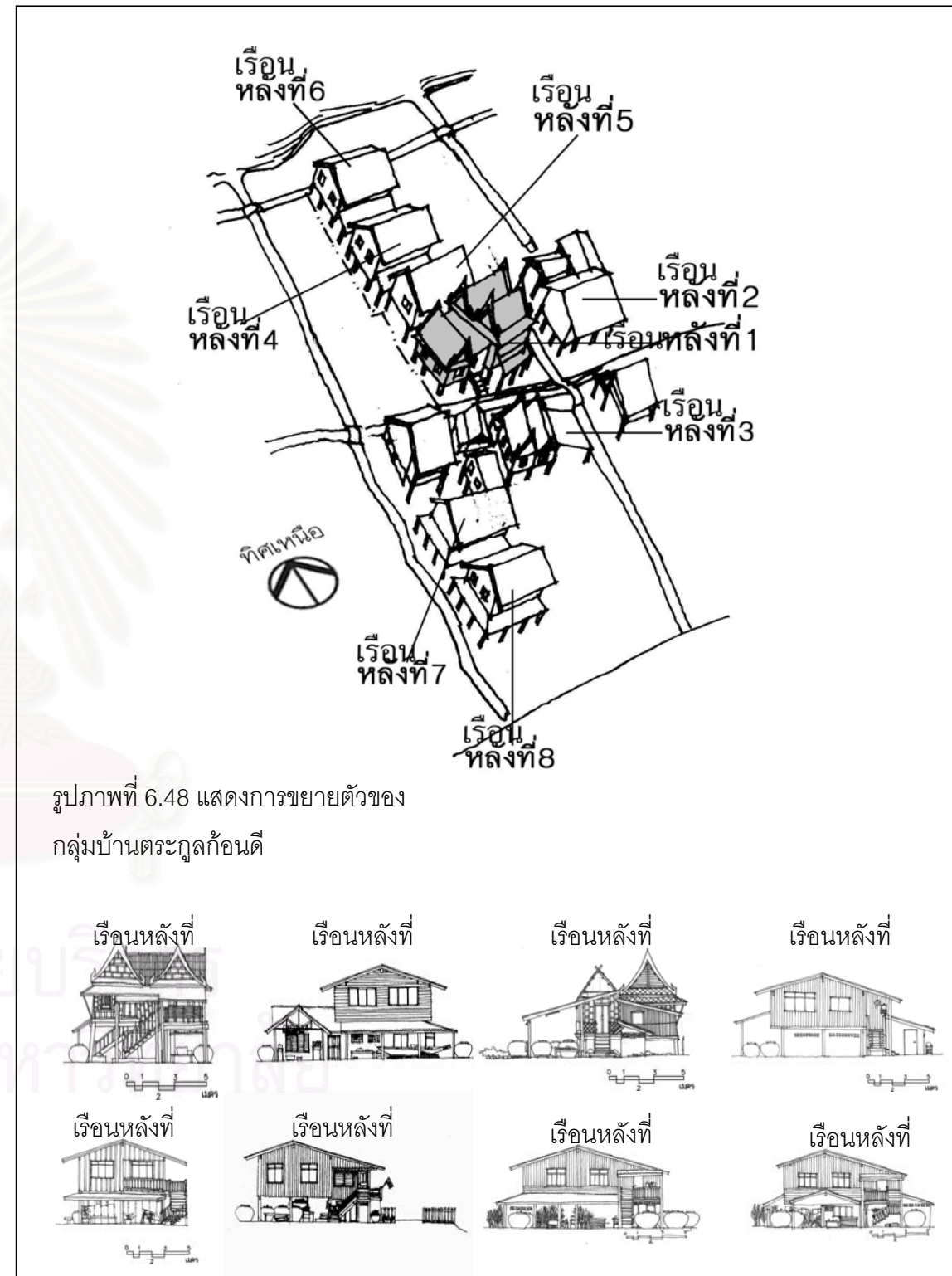
สรุปภาพรวมการขยายกลุ่มบ้านตระกูลก้อนดี

แผนที่ 6.12 แสดงที่ตั้งของกลุ่มเรือนตระกูลก้อนดี

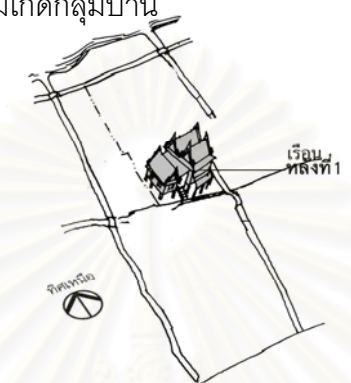
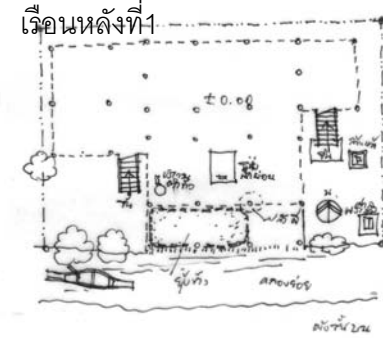
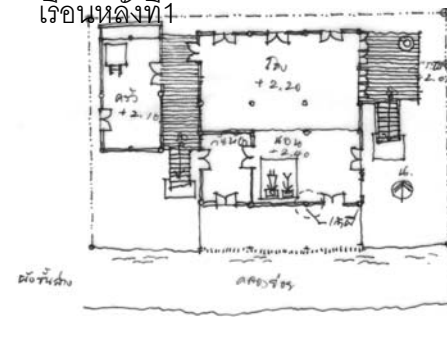

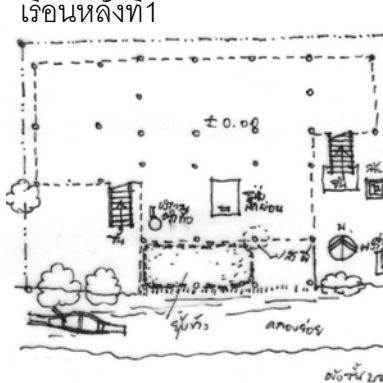
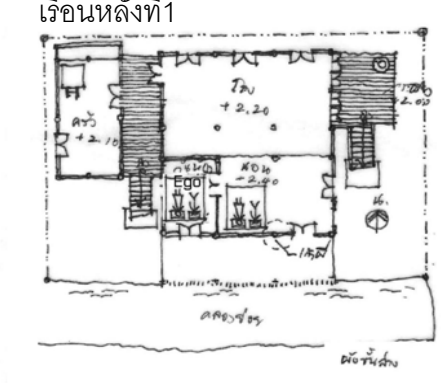
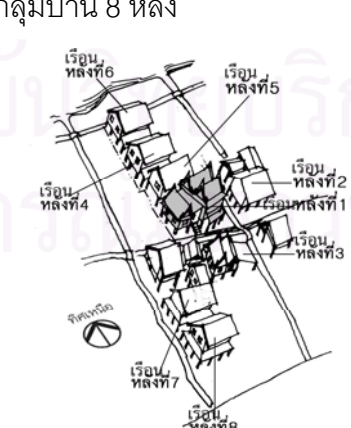
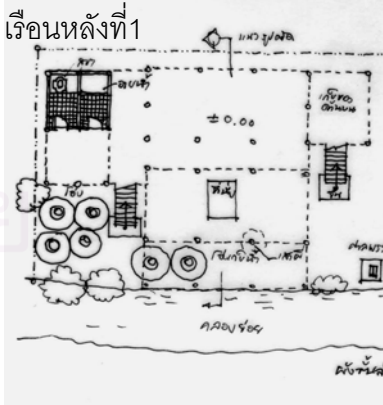
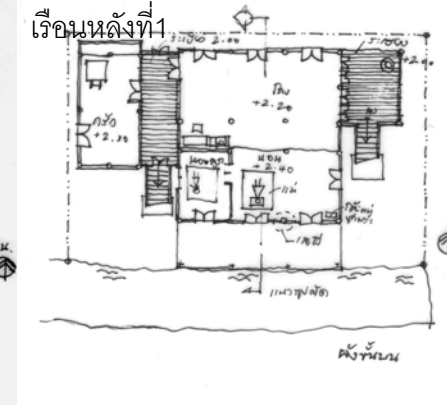
ปัจจุบันกลุ่มบ้านของตระกูลก้อนดีที่ยังคงอยู่รวมกันในชุมชนบางกระบือ มีทั้งหมด 8 หลัง คือ

- เรือนหลังที่ 1 เป็นเรือนของ 2/6 (Ego) ผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลก้อนดี
เมื่อ 2/6 (Ego) เสียชีวิตลง ภรรยาของ 2/6 (Ego) ยังคงพักอาศัยที่เรือนหลังนี้
และหีบปาโนกของตระกูลก้อนดีเก็บไว้ที่เรือนหลังนี้
- เรือนหลังที่ 2 เป็นเรือนของ 2/1 ที่แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 3 เป็นเรือนของ 2/3 ที่แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 4 เป็นเรือนของ 2/4 ที่แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 5 เป็นเรือนของ 2/5 และ 2/7 ที่แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 6 เป็นเรือนของลูกสาวของ 2/4 ที่แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 7 เป็นเรือนของ 3/2 (ลูกสาวของ 2/6) ที่แยกครอบครัวออกมา
- เรือนหลังที่ 8 เป็นเรือนของ 3/4 (ลูกสาวของ 2/6) ที่แยกครอบครัวออกมา

รูปภาพที่ 6.48 แสดงการขยายตัวของกลุ่มบ้านตระกูลก้อนดี

ตาราง 6.11 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้านและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลก่อนดี

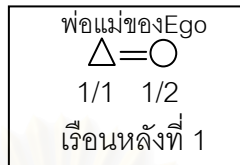
ช่วงที่ 1	ลำดับเครือญาติ	การเกิดกลุ่มบ้าน	พื้นที่ใช้สอยและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีปาโหนด(เรือนหลังที่1)ของตระกูลก่อนดี	
			ผังพื้นที่ชั้นล่าง	ผังพื้นที่ชั้นบน
1 พ.ศ. 2462	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○ เรือนหลังที่ 1</p>	<p>ยังไม่เกิดกลุ่มบ้าน</p> 	<p>เรือนหลังที่ 1</p> 	<p>เรือนหลังที่ 1</p>
2 พ.ศ. 2490	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○ เรือนหลังที่ 1</p> <p>2/1 2/2 2/3 2/4 2/5 2/6 2/7 เรือนหลังที่ 2 เรือนหลังที่ 3 เรือนหลังที่ 4 เรือนหลังที่ 5 Ego เรือนหลังที่ 5 ย้ายออก</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน 5 หลัง</p> 	<p>เรือนหลังที่ 1</p> 	<p>เรือนหลังที่ 1</p>
3 พ.ศ. 2545	<p>พ่อแม่ของEgo 1/1 1/2 △=○ เรือนหลังที่ 1</p> <p>2/1 2/2 2/3 2/4 2/5 2/6 2/7 เรือนหลังที่ 2 เรือนหลังที่ 3 เรือนหลังที่ 4 เรือนหลังที่ 5 Ego (85) เรือนหลังที่ 1 ย้ายออก</p> <p>3/1 3/2 3/3 3/4 3/5 เรือนหลังที่ 7 เรือนหลังที่ 8 ย้ายออก</p> <p>4/1 4/2 4/3</p> <p>หมายเหตุ : ลูกสาวของ 2/4 อยู่เรือนหลังที่ 6</p>	<p>เกิดกลุ่มบ้าน 8 หลัง</p> 	<p>เรือนหลังที่ 1</p> 	<p>เรือนหลังที่ 1</p>

ต่อเติมห้องน้ำ

6.6 รายละเอียดการขยายตัวของกลุ่มเรือนตระกูลก้อนดี

1) ระยะเวลาที่ 1(พ.ศ. 2462)

แผนภูมิ 6.22 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 1ตระกูลก้อนดี

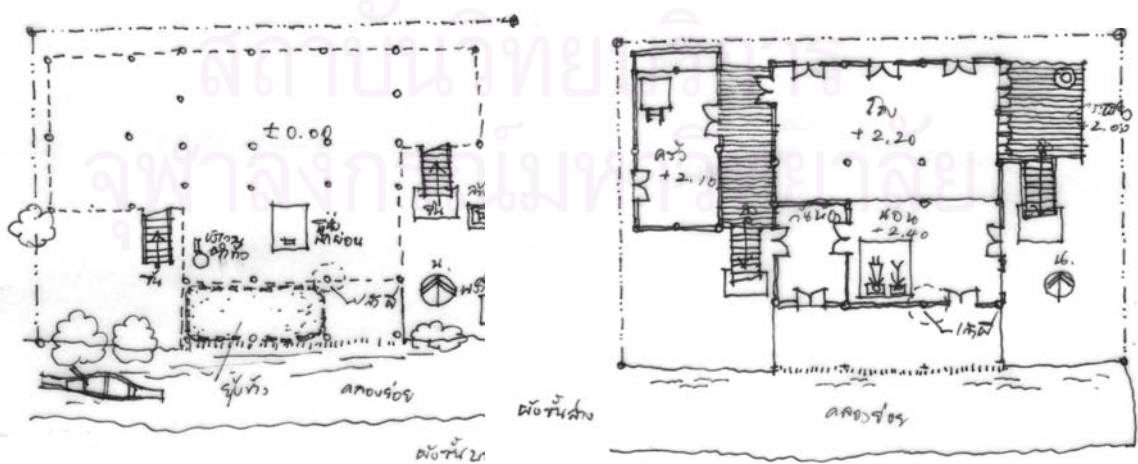
เรือนหลังที่1

เป็นเรือนของ 1/1 ปลูกอยู่ติดคลองที่ลัดไปสู่คลองสนามชัยได้ ที่อยู่อาศัยต่อเนื่องจากเรือนของพ่อแม่ โดยในปี พ.ศ. 2462 ได้ซื้อเรือนเก่ามาจาก อ.บ้านแพ้ว จ.สมุทรสาคร ในราคา 2 ชั่ง มาปลูกในที่ดินเดิม เป็นเรือนไม้สักทรงไทย ฝาปะกนไม้สัก พื้นไม้สัก หีบปาโหนดของตระกูลก้อนดี นำมาเก็บรักษาไว้ที่เรือนหลังที่ 1 นี้ ประกอบด้วยอาชีพทำนา และเย็บจากมุงหลังคา

ลักษณะการอยู่อาศัย

ชั้นล่าง พื้นที่ได้ถูกล้าง สำหรับเป็นที่นั่งทำงานและนั่งพักผ่อน พื้นที่ยู่ข้าวอยู่บริเวณทิศได้นำไม้สานมากั้นผนังยู่ข้าว มีบันได 2 ชุด และบันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

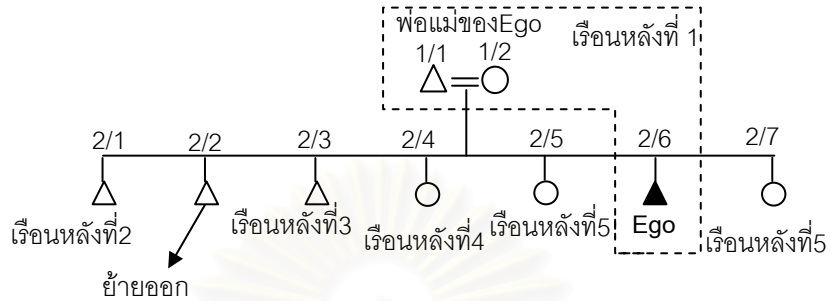
ชั้นบน มีเรือนครัวอยู่ติดระเบียงทางขึ้น พื้นที่ใช้งานอเนกประสงค์ เป็นที่กินข้าวและที่พักผ่อนของครอบครัว ภายในเรือนมีการกั้นห้อง 1 ห้องด้วยฝาไม้ปะกน ห้องนอนยกระดับพื้นสูงกว่าโถงเรือน

รูปภาพ 6.49 แผนผังพื้นที่ชั้นล่างและพื้นที่ชั้นบนเรือนหลังที่ 1 ตระกูลก้อนดี ปี พ.ศ.2462

2) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2490)

แผนภูมิ 6.23 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่1 ตระกูลก้อนดี

เมื่อลูกแยกครอบครัวออกไปปลูกเรือนใหม่ใกล้กับเรือนหลังที่ 1 เกิดกลุ่มเรือน 5 หลัง

เรือนหลังที่ 1

รูปภาพ 6.50 รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 1 ตระกูลก้อนดี

2/6 (Ego) พักอาศัยอยู่ที่เรือนหลังที่ 1 หีบปาโหนดของตระกูลก้อนดียังคงรักษาไว้ที่เสาสองของเรือนนี้

เรือนหลังที่ 2

รูปภาพ 6.51 รูปด้านทิศตะวันตกของเรือนหลังที่ 2 ตระกูลก้อนดี

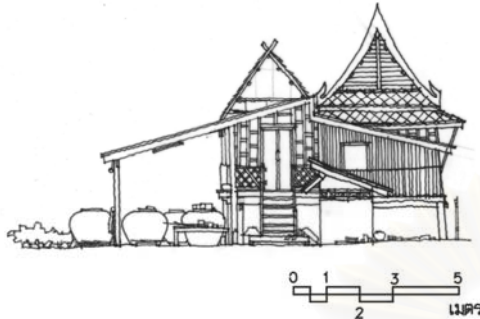
เป็นเรือนของ 2/1 (พี่ชายของEgo) ที่ปลูกเรือนหลังใหม่ข้างเคียงเรือนหลังที่ 1 เดิมเป็นเรือนทรงไทยจั่วสูง ฝาปะกน แต่รื้อปลูกสร้างใหม่ในปี พ.ศ. 2530 เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น จั่วเอียงลาดต่ำ แต่มีเสาศระ และเสาศีบรรพบุรุษ ตรงตำแหน่งเสาเรือนเดิม

ชั้นล่างเรือนหลังนี้ได้รับการต่อเติมกันห้องนอนลูก ที่ได้ถุนชั้นล่าง และต่อเติมครัว และห้องน้ำด้วยผนังก่ออิฐฉาบปูน ได้ถุนเรือนยังใช้งานเป็นที่นั่งพักผ่อน และที่เก็บเรือ

ชั้นบนเป็นที่นอนและโถงโล่ง ไม่มีการยกระดับพื้นห้อง

เรือนหลังที่ 3

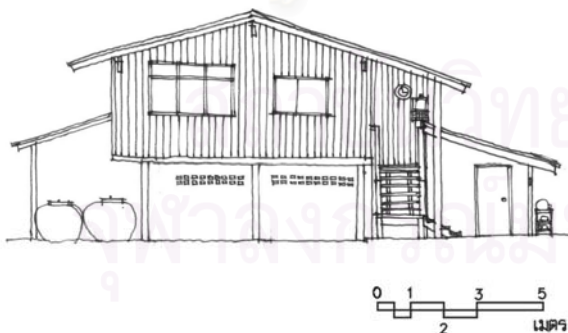

รูปภาพ 6.52 รูปด้านทิศเหนือ เรือนหลังที่ 3
3 ตระกูลก้อนดีที่ปลูกอยู่ข้างเคียง

เป็นเรือนของ 2/3 (พี่ชายของ Ego) ที่ลูกสาวของ 2/3 ได้พักอาศัยที่เรือนหลังที่ 3 นี้ ปัจจุบันอายุ 63 ปี มีอาชีพสวนเสื่อ

เรือนลักษณะทรงจั่วสูง และผนังฝาไม้ ยกพื้นเรือนสูงเพียง 1.00 ม. และทำห้องน้ำอยู่นอกอาคาร บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศเหนือ ภายในเรือนไม่ได้ยกระดับพื้นห้อง ยังคงความเชื่อในการหันทิศหัวนอนทางทิศใต้

เรือนหลังที่ 4

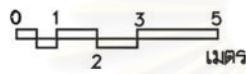
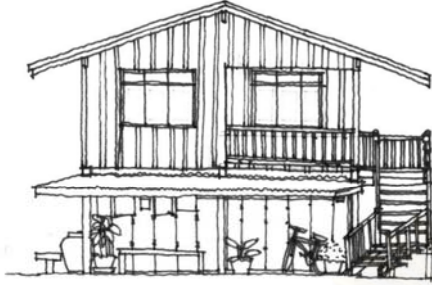
รูปภาพ 6.53 รูปด้านทิศตะวันออกเรือนหลังที่ 4
ตระกูลก้อนดีที่ปลูกอยู่ข้างเคียง

เป็นเรือนของ 2/4 (พี่สาวของ Ego) ที่แต่งงาน แล้วแยกครอบครัวมาปลูกเรือนหลังใหม่เป็นเรือนทรงไทยจั่วสูง ฝาปะกน ปัจจุบัน รื้อปลูกใหม่ในปี พ.ศ. 2520 เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น หลังคาจั่วเอียงลาดต่ำ

มีการต่อเติมเรือนที่ชั้นล่างเป็นห้องครัว ห้องน้ำ และห้องกินข้าว บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศเหนือ

ชั้นบนไม้กั้นผนังห้องนอน พื้นที่โถงโล่ง ไม่ได้ยกระดับพื้นภายในเรือน มีเสาศระอยู่ที่เสาศาก และเสาศีบรรพบุรุษอยู่ที่เสาสอง

เรือนหลังที่ 5

รูปภาพ 6.54 รูปด้านทิศตะวันออกเรือน
หลังที่ 5 ตระกูลก้อนดีที่ปลูกอยู่ข้างเคียง

เป็นเรือนของ 2/5 และ 2/7 ที่แยกครอบครัว
มาปลูกเรือนใหม่อยู่ข้างเคียงเรือนหลังที่ 1

เดิมเป็นเรือนทรงไทยจั่วสูง แต่รื้อปลูกใหม่ใน
ปี พ.ศ.2530 เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ทรงจั่วเอียงลาดต่ำ
ชั้นล่างมีการต่อเติมกันผนังด้วยประตูบาน
เพี้ยมเป็นพื้นที่กินข้าวที่ชั้นล่าง และต่อเติมห้องครัว
ห้องน้ำ มีบันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

ชั้นบนมีการต่อเติมกันห้องนอนให้ ครอบครัว
ลูก 2/7 พื้นที่โถงโล่ง และมียังมีเสาพระอยู่ที่
เสาแรก เสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่เสาสอง

เรือนหลังที่ 6

รูปภาพ 6.55 รูปด้านทิศตะวันออกเรือน
หลังที่ 6 ตระกูลก้อนดีที่ปลูกอยู่ข้างเคียง

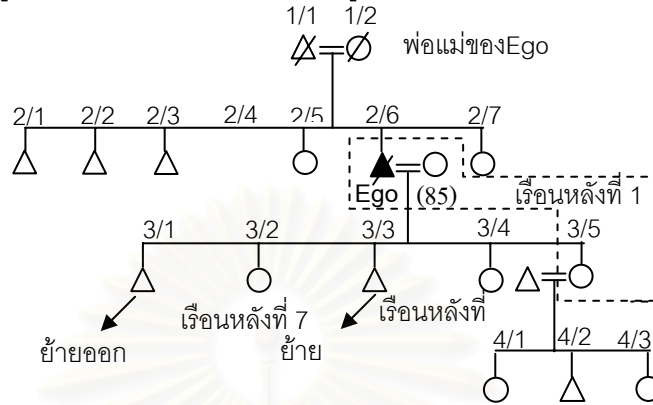
เป็นเรือนของลูกของ 2/4 ที่แยก
ครอบครัวออกไปปลูกเรือนหลังใหม่ บริเวณ
ข้างเคียงเรือนหลังที่ 4 ในปีพ.ศ. 2511

ลักษณะเรือนเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น
หลังคาจั่วเอียงลาดต่ำ ได้ถุนโล่ง มีการ
ต่อเติมห้องครัวและห้องน้ำที่ชั้นล่าง บันได
ทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้

ชั้นบนเป็นพื้นที่โถงและห้องนอน

3) ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2502-2545)

แผนภูมิ 6.24 แผนภูมิลำดับเครือญาติชั้นที่ 3 ตระกูลก้อนดี

ครอบครัว 2/4 ขยายครอบครัวเกิดเรียนหลังที่ 6 ส่วนครอบครัว 2/6 (Ego) ขยายครอบครัวเกิดเรียนหลังที่ 7 และ 8 ทำให้เกิดกลุ่มเรียนรวม 9 หลัง

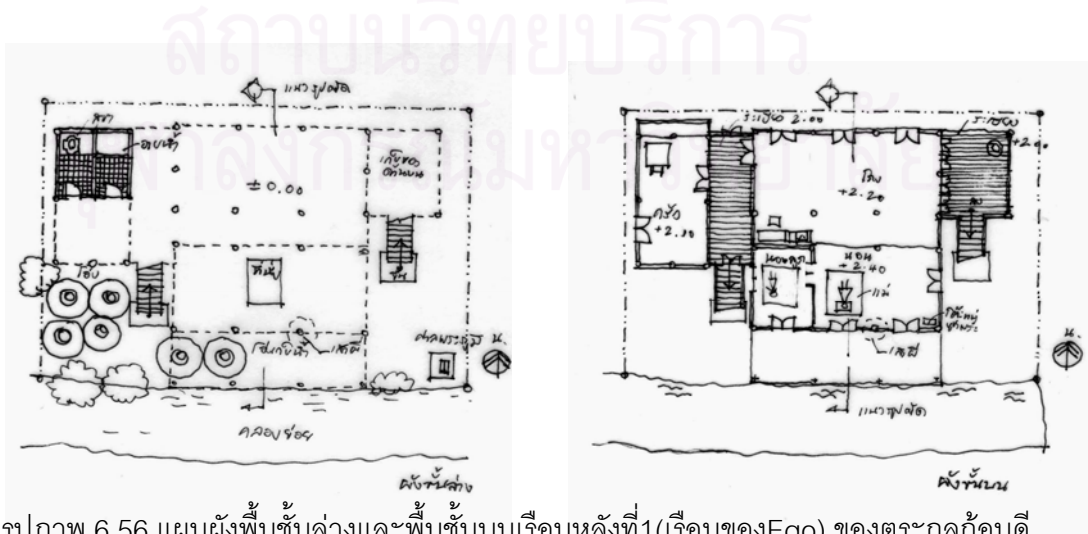
เรียนหลังที่ 1

เมื่อ 2/6 (Ego) ได้มาพักอาศัยที่เรียนหลังที่ 1 เพื่อสืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลก้อนดี หีบปาโหนดยังคงรักษาอยู่ที่เรียนหลังนี้

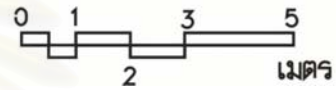
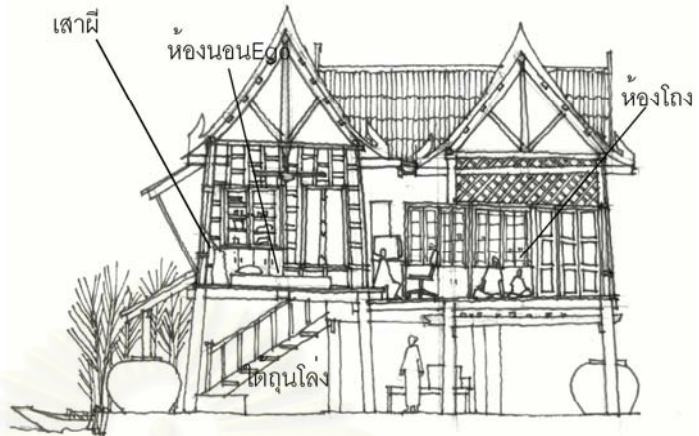
ปัจจุบันภรรยาของEgo ซึ่งมีอายุ 85 ปี พักอาศัยอยู่กับ 3/5 ซึ่งปัจจุบันมีอาชีพทำสวนอยู่ที่ อ.บ้านแพ้ว จ.สมุทรสาคร

ชั้นล่าง มีการต่อเติมสร้างห้องน้ำ พื้นที่ขุ่ยข้าวเดิมเป็นที่ตั้งโถ่งน้ำ ส่วนพื้นที่ใต้ถุนยังเป็นพื้นที่โล่งเพื่อนั่งพักผ่อน

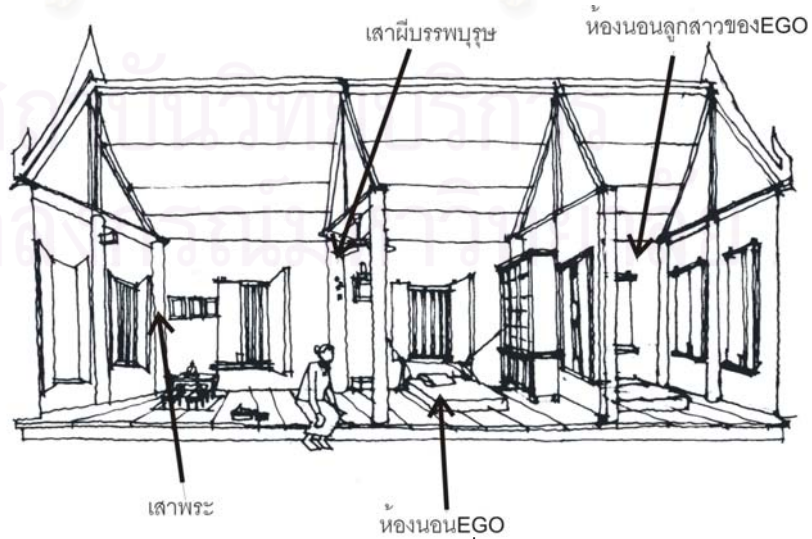
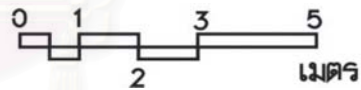
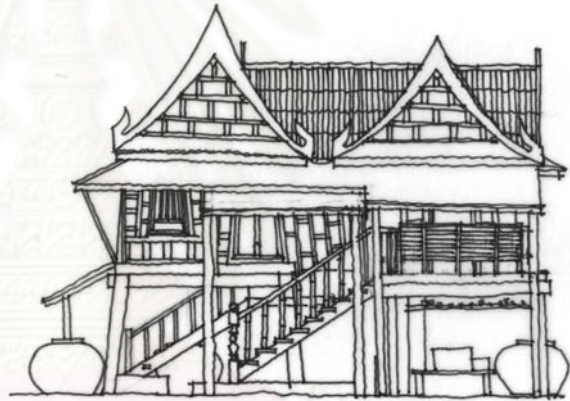
ชั้นบนพื้นที่โล่งเป็นพื้นที่โล่งใช้งานอเนกประสงค์เป็นที่กินข้าวและนั่งพักผ่อนของครอบครัว ส่วนที่นอนมีการยกระดับพื้นสูงสุดเช่นเดิม มีเสาพระอยู่ที่เสาแรกและเสาผีบรรพบุรุษอยู่เสาสอง

รูปภาพ 6.56 แผนผังพื้นชั้นล่างและพื้นชั้นบนเรียนหลังที่ 1 (เรียนของEgo) ของตระกูลก้อนดี

รูปภาพ 6.57 รูปตัดและรูป
ด้านทิศใต้เรือนหลังที่1
(เรือนของEgo) ของตระกูล
ก้อนดี

รูปภาพ 6.58 แสดงการจัดห้องนอนภายในเรือนหลังที่1(เรือนของEgo) ตระกูลก้อนดี

ลักษณะกายภาพของที่อยู่อาศัย

รูปภาพ 6.59 ภาพถ่าย
บันไดทางขึ้นทางทิศใต้
(เรือนของEgo) ของ
ตระกูลก้อนดี

ขนาดที่ดิน	43	ตารางวา
พื้นที่ชั้นล่าง	135.00	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นสอง	117.00	ตร.ม.
รวม	252.00	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นล่าง	135.00	ตร.ม.
กันห้องน้ำเพิ่ม	9.00	ตร.ม.
ใต้ถุนโล่ง	126.00	ตร.ม.
พื้นที่ชั้นบน	117.00	ตร.ม.
ห้องนอน	31.50	ตร.ม.
ห้องครัว	18.00	ตร.ม.
ระเบียง	22.50	ตร.ม.

รูปภาพ 6.60 ภาพถ่ายรูป
ด้านทิศใต้เรือนหลังที่1(เรือน
ของEgo) ของตระกูลก้อนดี

เรือนหลังที่ 7

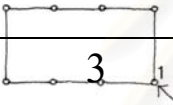
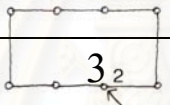
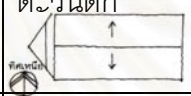

เป็นเรือนของ3/2 ที่แยกครอบครัวในปี พ.ศ. 2519 มาปลูกเรือนใหม่บนที่ดินของ 2/6(Ego) ที่ดินขนาด 50 ตร.วา ลักษณะเรือนเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น หลังคาจั่วเอียงลาดต่ำ ชั้นล่างใต้ถุนโล่ง มีการต่อเติมครัวและห้องน้ำ บันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศใต้ ชั้นบนเป็นพื้นที่โถงโล่ง และกันห้องนอนเพิ่มเติม

เรือนหลังที่ 8

เป็นเรือนของ3/4 ที่แยกครอบครัวมาปลูกเรือนใหม่ในปีพ.ศ. 2523 ข้างเคียงเรือนหลังที่ 8 บนที่ดินขนาด 50 ตร.วา

ลักษณะเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น หลังคาเอียงลาดต่ำ
ชั้นล่างเป็นใต้ถุนโล่ง มีการต่อเติมครัวและห้องน้ำ
ชั้นบนห้องนอนเป็นพื้นที่โล่ง ไม่กั้นผนัง ไม่มีการยกระดับพื้นห้องนอน

ตาราง 6.12 องค์ประกอบของเรือนของตระกูลก้อนดีกับความเชื่อการปลูกเรือน

เรือนของตระกูลก้อนดี			องค์ประกอบของเรือนตามความเชื่อในการปลูกเรือน					
			1เสาพระเสาก แรก	2 เสาผี บรรพบุรุษเสาก สอง	3ทิศทางการวาง จั่วเรือนทางทิศ ตะวันออก- ตะวันตก	4 ทิศหัวนอน ทางทิศใต้และ ทิศตะวันออก	5 ทิศทางขึ้น บันไดทางทิศใต้ และทิศ ตะวันออก	6 การยกกระดี่บ พื้นห้องนอน สูงสุด
1)ลำดับเครือญาติ ที่1	หลังที่ 1							
2)ลำดับเครือญาติ ที่2	หลังที่ 2		3	3	3	3	3	3
	หลังที่ 3		3	3	3	3	3	5
	หลังที่ 4		3	3	3	3	3	3
	หลังที่ 5		3	3	3	3	3	3
3)ลำดับเครือญาติ ที่3	หลังที่ 6		3	3	3	3	3	3
	หลังที่ 7		3	3	3	3	3	5
	หลังที่ 8		3	3	3	3	3	5

สรุปรูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอยู่อาศัยและการอยู่อาศัยกับวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายมอญชุมชนบางกระดี่ที่ได้จากการศึกษา รูปแบบการอยู่อาศัยของ ตระกูล 6 ตระกูลได้ข้อสรุปดังนี้

1. รูปแบบการอยู่อาศัยของแต่ละตระกูล จะมีลักษณะการขยายครอบครัวออกไปปลูกเรือนใกล้กับเรือนของพ่อแม่หลังเดิม จนเกิดเป็นกลุ่มเรือน ดังแสดงในตาราง 6.13 ความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเครือญาติกับการเกิดกลุ่มเรือนและการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่มีป่าโหนด

2. ชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ทั้ง 6 ตระกูลยังให้ความสำคัญกับความเชื่อในการปลูกสร้างเรือน คือ

- 1) การจัดให้เสาพระอยู่ที่เสาแรกของเรือนนอน
- 2) เสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่เสาสองของเรือนนอน
- 3) การปลูกเรือนโดยคูศทางของจั่วหลังคาเรือน ให้อยู่ทางทิศตะวันออก – ตะวันตก (ตามตะวัน)
- 4) การถือทิศหัวนอนต้องหันไปทางทิศใต้หรือทิศตะวันออกเท่านั้น
- 5) เช่นเดียวกันกับบ้านได้กำหนดทิศทางขึ้นให้อยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันออก
- 6) ส่วนการยกระดับพื้นที่นอนให้สูงกว่าระดับพื้นห้องอื่นในเรือนที่ปลูกสร้างใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก

ซึ่งผลจากการศึกษาสรุปเป็นตาราง 6.14

3. แต่ละตระกูลที่เข้าไปศึกษาบุคคลที่ถูกใช้อ้างอิง ต้องเป็นผู้ชายของตระกูลที่เป็นผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูล หรือที่ใช้คำว่า “ Ego “ นี้ เมื่อครอบครัวของ Ego มีการขยายครอบครัวต่อจะพบการต่อเติมเรือนและเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยในเรือนที่มีป่าโหนด ดังสรุปในตาราง 6.15.1 - 6.15.3 (หน้า 122-124)

ตาราง 6.13 สรุปรูปแบบการขยายตัวกับการเกิดกลุ่มเรื่อน

ตระกูล	ลำดับชั้นของตระกูล	เรื่อนผู้อยู่อาศัย								เกิดกลุ่มเรื่อน	ผู้ที่ย้ายออก	
		หลังที่1	หลังที่2	หลังที่3	หลังที่4	หลังที่5	หลังที่6	หลังที่7	หลังที่8			
ลอยลาด	1) พ.ศ.2460	1/1 1/2 △ = ○	-	-	-	-	-	-	-	-	เรื่อนหลังที่1และเรื่อน ญาติ1/2	-
	2) พ.ศ.2485	○ 2/3	○ 2/2	▲ 2/4	-	-	-	-	-	-	เรื่อนหลังที่3และเรื่อน ญาติของภรรยา Ego	2/1 △
	3) พ.ศ.2502-2545	○ 2/3	○ 2/2	▲ 2/4	-	-	-	-	-	-	เรื่อนหลังที่3และเรื่อน ญาติของภรรยา Ego	3/1 ○ 3/2 ○ 3/3 ○ 3/4 △
อุ้นสุด คลอง	1) พ.ศ.2465	1/1 1/2 △ = ○	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2) พ.ศ.2490	○ 2/4	○ 2/2	▲ 2/3	-	-	-	-	-	-	เรื่อนหลังที่1,2,3	-
	3) พ.ศ.2510-2545	▲ 2/3	○ 2/2	○ 3/2	ลูกของ 2/2	△ 3/1	△ 3/6	-	-	-	เรื่อนหลังที่ 1,2,3,4,5,6	3/4 △ 2/4 ○ 3/5 △
เปี้ยมาลัย	1) พ.ศ.2468	1/1 1/2 △ = ○	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2) พ.ศ.2490	△ 2/7	△ 2/1	○ 2/2	○ 2/3	○ 2/6	-	-	-	-	เรื่อนหลังที่1,2,3,4,5	○ 2/4 ▲ 2/5
	3) พ.ศ.2536-2545	▲ 2/5	△ 2/1	○ 2/2	○ 2/3	○ 2/6	-	-	-	-	เรื่อนหลังที่1,2,3,4,5,	-

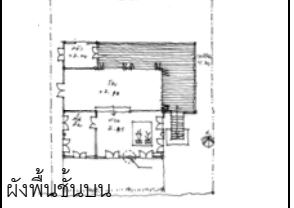
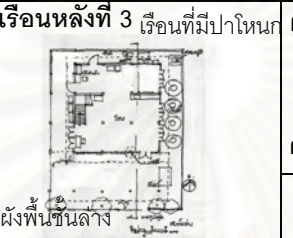
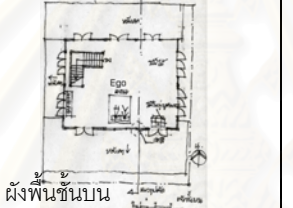

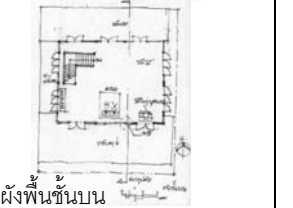
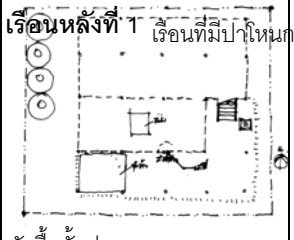
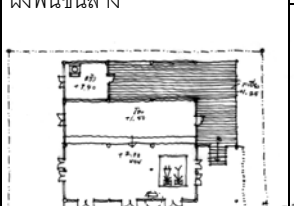
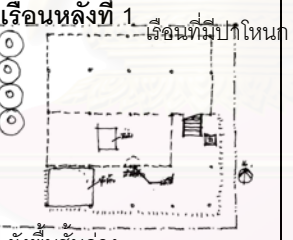
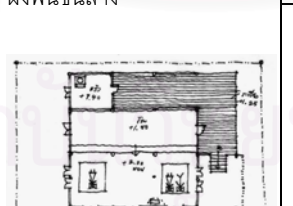
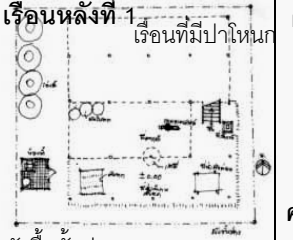
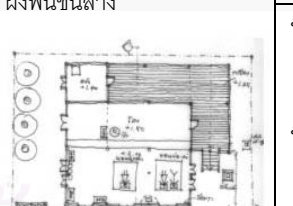
ตาราง 6.13(ต่อ) สรุปรูปแบบการขยายครีวกับการเกิดกลุ่มเรือน

ตระกูล	ลำดับชั้นของตระกูล	เรือนผู้อยู่อาศัย								เกิดกลุ่มเรือน	ผู้ที่ย้ายออก
		หลังที่1	หลังที่2	หลังที่3	หลังที่4	หลังที่5	หลังที่6	หลังที่7	หลังที่8		
สอน สำแดง	1) พ.ศ.2465	1/1 1/2 △ = ○	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2) พ.ศ.2495	▲ 2/4	△ 2/1	○ 2/2	-	-	-	-	-	เรือนหลังที่1,3	2/1 △
	3) พ.ศ.2530-2545	▲ 2/4	△ 2/1	○ 2/2	-	-	-	-	-	เรือนหลังที่1,3	3/1 ○ 3/4 ○ 3/2 ○ 3/3 ○
หัวใจ เพชร	1) พ.ศ.2465	1/1 1/2 △ = ○	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2) พ.ศ.2490	▲ 2/4	△ 2/2	△ 2/3	-	-	-	-	-	เรือนหลังที่1,2,3	○ 2/1 △ 2/5
	3) พ.ศ.2515-2545	▲ 2/4	△ 3/2	△ 2/3	○ 3/1	△ 3/2	-	-	-	เรือนหลังที่1,2,3,4,5	-
ก้อนดี	1) พ.ศ.2462	1/1 1/2 △ = ○	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2) พ.ศ.2490	▲ 2/6	△ 2/1	△ 2/3	○ 2/4	○ 2/7 ○ 2/5	-	-	-	เรือนหลังที่1,2,3,4,5	2/1 △
	3) พ.ศ.2502-2545	▲ = ○ 2/6	△ 2/1	△ 2/3	○ 2/4	○ 2/7 ○ 2/5	ลูกของ 3/4	○ 3/2	○ 3/4	เรือนหลังที่1,2,3,4,5 6,7,8	3/1 △ 3/3 △

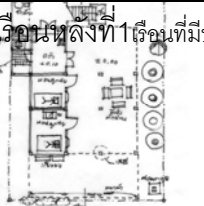
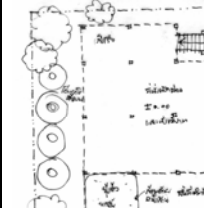

ตาราง 6.14 สรุปองค์ประกอบของเรื่อกับประเพณีความเชื่อการปลูกเรื่อก

ตระกูล ที่	องค์ประกอบของเรื่อก		ตระกูล ที่	องค์ประกอบของเรื่อก	
	ตามความเชื่อ	ไม่ได้ทำ ตามความ เชื่อ		ตามความเชื่อ	ไม่ได้ทำ ตามความ เชื่อ
1 ลอยลาด	เสาพระ		4 สอน สำแดง	เสาพระ	
	เสาผี			เสาผี	
	ทิศทางจั่วเรื่อก			ทิศทางจั่วเรื่อก	
	ทิศห้วนอน			ทิศห้วนอน	
	ทิศบันได				ทิศบันได
	การ ยกกระดัดพื้น		การยกกระดัดพื้น		
2 อุ้นสุด คลอง	เสาพระ		5 หัวใจเพชร	เสาพระ	
	เสาผี			เสาผี	
	ทิศทางจั่วเรื่อก			ทิศทางจั่วเรื่อก	
	ทิศห้วนอน			ทิศห้วนอน	
		ทิศบันได		ทิศบันได	
	การยกกระดัดพื้น			การ ยกกระดัดพื้น	
3 เปี้ย มาลัย	เสาพระ		6 ก้อนดี	เสาพระ	
	เสาผี			เสาผี	
	ทิศทางจั่วเรื่อก			ทิศทางจั่วเรื่อก	
	ทิศห้วนอน			ทิศห้วนอน	
	ทิศบันได			ทิศบันได	
	การยกกระดัดพื้น			การ ยกกระดัดพื้น	

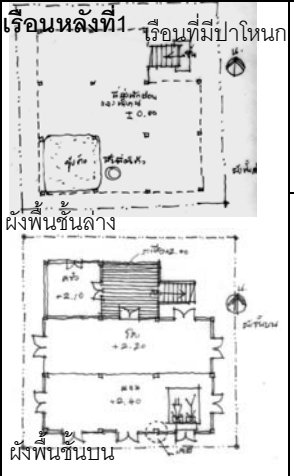
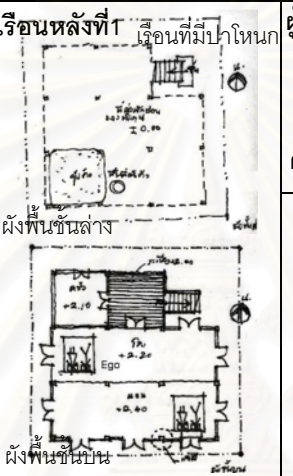
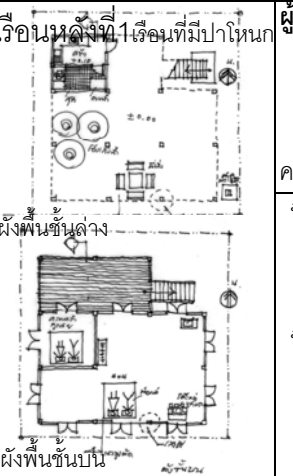
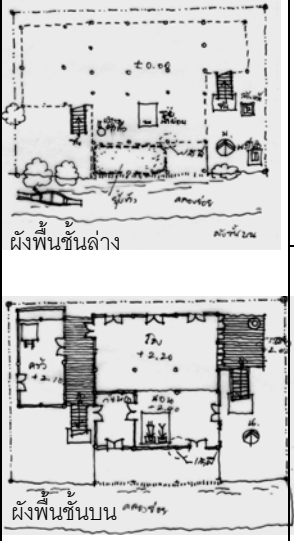
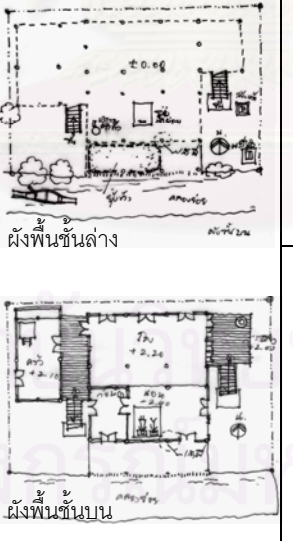
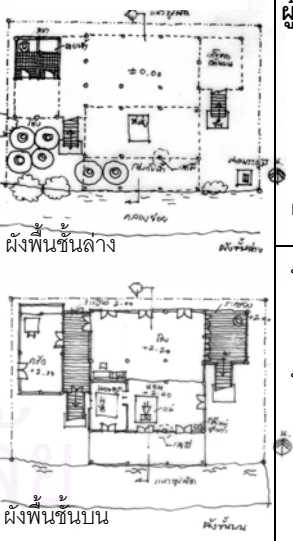
ตาราง 6.15.1 สรุปการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลลอยลาดและตระกูลอุ้นสุดคลอง

ตระกูลที่	ช่วงที่1		ช่วงที่2		ช่วงที่3	
1 ตระกูล ลอยลาด	เรือนหลังที่ 1 เรือนที่มีปาโหนด ผังพื้นที่ชั้นล่าง ผังพื้นที่ชั้นบน	ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2 $\triangle = \bigcirc$ ครอบครัวยุคเดียว	เรือนหลังที่ 3 เรือนที่มีปาโหนด ผังพื้นที่ชั้นล่าง ผังพื้นที่ชั้นบน	ผู้อยู่อาศัย 2/4 $\blacktriangle = \bigcirc$ ครอบครัวยุคเดียว	เรือนหลังที่ 3 เรือนที่มีปาโหนด ผังพื้นที่ชั้นล่าง ผังพื้นที่ชั้นบน	ผู้อยู่อาศัย 2/4 $\blacktriangle = \bigcirc$ $\triangle = \bigcirc$ 3/5 ครอบครัวยุคขยาย 4/1 $\triangle$
		พื้นที่ชั้นล่าง 116.25 ตร.ม. พื้นที่ยุ่งซ้ำ 9.00 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 107.25 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 84.00 ตร.ม. ห้องนอน 27.00 ตร.ม. ห้องครัว 6.50 ตร.ม. ระเบียง 16.50 ตร.ม. ห้องโถง 34.00 ตร.ม.		พื้นที่ชั้นล่าง 153.00 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 54.00 ตร.ม. ห้องครัวและที่รับประทานอาหาร 27.00 ตร.ม. พื้นที่ใต้หลังคา 72.00 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 83.00 ตร.ม. ห้องนอน 44.00 ตร.ม. ห้องโถง 39.00 ตร.ม.		พื้นที่ชั้นล่าง 159.00 ตร.ม. ต่อเติมห้องน้ำ 6.00 ตร.ม. กั้นห้องนอน 9.00 ตร.ม. ห้องครัวและที่รับประทานอาหาร 18.00 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 83.00 ตร.ม. ห้องนอน 44.00 ตร.ม. ห้องโถง 39.00 ตร.ม.
2 ตระกูล อุ้นสุด คลอง	เรือนหลังที่ 1 เรือนที่มีปาโหนด ผังพื้นที่ชั้นล่าง ผังพื้นที่ชั้นบน	ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2 $\triangle = \bigcirc$ ครอบครัวยุคเดียว	เรือนหลังที่ 1 เรือนที่มีปาโหนด ผังพื้นที่ชั้นล่าง ผังพื้นที่ชั้นบน	ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2 $\triangle = \bigcirc$ 2/4 $\bigcirc$ ครอบครัวยุคเดียว	เรือนหลังที่ 1 เรือนที่มีปาโหนด ผังพื้นที่ชั้นล่าง ผังพื้นที่ชั้นบน	ผู้อยู่อาศัย 2/3 $\blacktriangle = \bigcirc$ 3/7 $\bigcirc$ ครอบครัวยุคเดียว
		พื้นที่ชั้นล่าง 132.00 ตร.ม. พื้นที่ยุ่งซ้ำ 7.95 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 124.05 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 87.59 ตร.ม. ห้องนอน 28.00 ตร.ม. ห้องครัว 4.59 ตร.ม. ห้องโถง 26.00 ตร.ม.		พื้นที่ชั้นล่าง 132.00 ตร.ม. พื้นที่ยุ่งซ้ำ 7.95 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 124.05 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 87.59 ตร.ม. ห้องนอน 28.00 ตร.ม. ห้องครัว 4.59 ตร.ม. ห้องโถง 26.00 ตร.ม.		พื้นที่ชั้นล่าง 134.25 ตร.ม. ต่อเติมห้องน้ำ 2.25 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 132.00 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 87.59 ตร.ม. ห้องนอน 28.00 ตร.ม. ห้องครัว 4.59 ตร.ม. ห้องโถง 26.00 ตร.ม.

ตาราง 6.15.2 สรุปการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยของเรือนที่มีป่าไผ่ของตระกูลเปี้ยมาลัยและตระกูลสอนสำแดง

ตระกูลที่	ช่วงที่1		ช่วงที่2		ช่วงที่3	
3 ตระกูล เปี้ย มาลัย	 เรือนหลังที่1 เรือนที่มีป่าไผ่ ผังพื้นที่ชั้นกลาง	ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2 $\triangle = \bigcirc$ ครอบครัวยุติ	 เรือนหลังที่1 เรือนที่มีป่าไผ่ ผังพื้นที่ชั้นกลาง	ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2 $\triangle = \bigcirc$ ครอบครัวยุติ 2/7 $\triangle$	 เรือนหลังที่1 เรือนที่มีป่าไผ่ ผังพื้นที่ชั้นกลาง	ผู้อยู่อาศัย 2/5 $\blacktriangle = \bigcirc$ 3/1 3/2 3/3 $\triangle \triangle \bigcirc \triangle$ ครอบครัวยุติ
		พื้นที่ชั้นล่าง 92.35 ตร.ม. พื้นที่นั่งชิว 8.00 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 84.35 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 87.59 ตร.ม. ห้องนอน 23.00 ตร.ม. ห้องครัว 4.59 ตร.ม. ระเบียง 31.00 ตร.ม. ห้องโล่ง 20.00 ตร.ม.		พื้นที่ชั้นล่าง 92.35 ตร.ม. พื้นที่นั่งชิว 8.00 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 84.35 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 87.59 ตร.ม. ห้องนอน 23.00 ตร.ม. ห้องครัว 4.59 ตร.ม. ระเบียง 31.00 ตร.ม. ห้องโล่ง 20.00 ตร.ม.		พื้นที่ชั้นล่าง 106.82 ตร.ม. กั้นห้องน้ำเพิ่ม 4.50 ตร.ม. กั้นห้องนอน 16.00 ตร.ม. กั้นห้องครัว 8.00 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 78.32 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 78.59 ตร.ม. ห้องนอน 23.00 ตร.ม. ระเบียง 37.47 ตร.ม. ห้องโล่ง 20.00 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 78.32 ตร.ม.
4 ตระกูล สอน สำแดง	 ผังพื้นที่ชั้นกลาง	ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2 $\triangle = \bigcirc$ ครอบครัวยุติ	 ผังพื้นที่ชั้นกลาง	ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2 $\triangle = \bigcirc$ 2/4 $\blacktriangle$ ครอบครัวยุติ	 ผังพื้นที่ชั้นกลาง	ผู้อยู่อาศัย 2/4 $\blacktriangle = \bigcirc$ 3/5 3/6 3/7 $\triangle = \bigcirc \triangle \bigcirc$ ครอบครัวยุติ 4/1 $\bigcirc$
		พื้นที่ชั้นล่าง 108.75 ตร.ม. พื้นที่นั่งชิว 10.00 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 98.75 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 74.06 ตร.ม. ห้องนอน 23.00 ตร.ม. ห้องครัว 7.80 ตร.ม. ระเบียง 7.50 ตร.ม. ห้องโล่ง 35.76 ตร.ม.		พื้นที่ชั้นล่าง 108.75 ตร.ม. พื้นที่นั่งชิว 10.00 ตร.ม. ใต้ถุนโล่ง 98.75 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 74.06 ตร.ม. ห้องนอน 23.00 ตร.ม. ห้องครัว 7.80 ตร.ม. ระเบียง 7.50 ตร.ม. ห้องโล่ง 35.76 ตร.ม.		พื้นที่ชั้นล่าง 130.00 ตร.ม. ต่อเติมห้องน้ำ 11.25 ตร.ม. ต่อเติมห้องนอนและห้องนั่งพักผ่อน 57.00 ตร.ม. พื้นที่ชั้นบน 74.06 ตร.ม. ห้องนอน 23.00 ตร.ม. กั้นห้องนอนเพิ่ม 6.00 ตร.ม. ห้องครัว 7.80 ตร.ม. ระเบียง 7.50 ตร.ม. ห้องโล่ง 29.76 ตร.ม.

ตาราง 6.15.3 สรุปการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลหัวใจเพชรและตระกูลก้อนดี

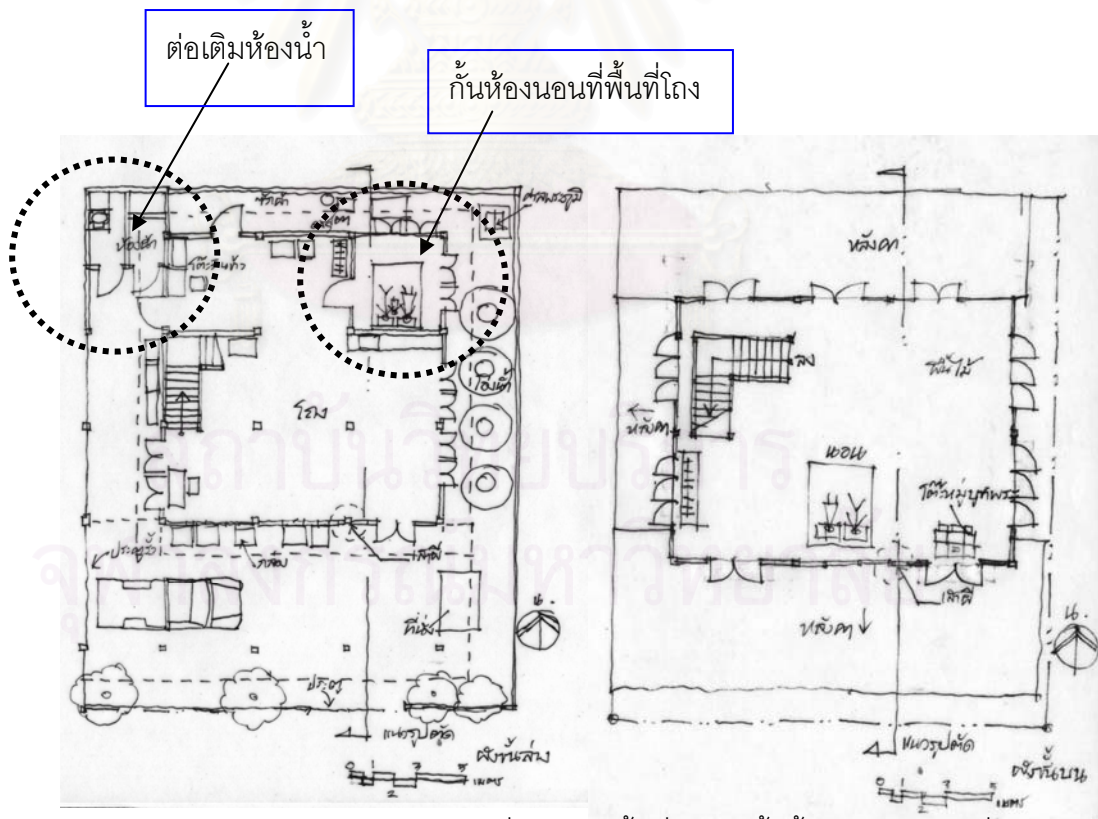
ตระกูลที่	ช่วงที่ 1		ช่วงที่ 2		ช่วงที่ 3	
5 ตระกูล หัวใจ เพชร	 <p>เรือนหลังที่ 1 เรือนที่มีปาโหนด</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นล่าง</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นบน</p>	<p>ผู้อยู่อาศัย 4/1</p> <p>$\triangle = \bigcirc$</p> <p>ครอบครัวเดียว</p>	 <p>เรือนหลังที่ 1 เรือนที่มีปาโหนด</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นล่าง</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นบน</p>	<p>ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2</p> <p>$\triangle = \bigcirc$</p> <p>ครอบครัวเดียว $\blacktriangle$</p>	 <p>เรือนหลังที่ 1 เรือนที่มีปาโหนด</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นล่าง</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นบน</p>	<p>ผู้อยู่อาศัย 2/4</p> <p>$\blacktriangle = \bigcirc$</p> <p>$\frac{3}{3} = \bigcirc$</p> <p>$\frac{4}{1} = \bigcirc$</p> <p>ครอบครัวขยาย $\triangle$</p>
		<p>พื้นที่ชั้นล่าง 65.00 ตร.ม.</p> <p>พื้นที่ว่างข้าง 8.50 ตร.ม.</p> <p>ใต้ถุนโล่ง 56.50 ตร.ม.</p> <p>พื้นที่ชั้นบน 65.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องนอน 25.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องครัว 6.00 ตร.ม.</p> <p>ระเบียง 13.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องโถง 21.00 ตร.ม.</p>		<p>พื้นที่ชั้นล่าง 65.00 ตร.ม.</p> <p>พื้นที่ว่างข้าง 8.50 ตร.ม.</p> <p>ใต้ถุนโล่ง 56.50 ตร.ม.</p> <p>พื้นที่ชั้นบน 65.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องนอน 25.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องครัว 6.00 ตร.ม.</p> <p>ระเบียง 13.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องโถง 21.00 ตร.ม.</p>		<p>พื้นที่ชั้นล่าง 75.54 ตร.ม.</p> <p>ห้องน้ำ 4.50 ตร.ม.</p> <p>ห้องครัว 11.75 ตร.ม.</p> <p>ใต้ถุนโล่ง 59.29 ตร.ม.</p> <p>พื้นที่ชั้นบน 75.54 ตร.ม.</p> <p>ห้องนอน 27.00 ตร.ม.</p> <p>กันห้องนอนเพิ่ม 9.00 ตร.ม.</p> <p>ระเบียง 21.54 ตร.ม.</p> <p>ห้องโถง 18.00 ตร.ม.</p>
6 ตระกูล ก้อนดี	 <p>ผังพื้นที่ชั้นล่าง</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นบน</p>	<p>ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2</p> <p>$\triangle = \bigcirc$</p> <p>ครอบครัวเดียว</p>	 <p>ผังพื้นที่ชั้นล่าง</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นบน</p>	<p>ผู้อยู่อาศัย 1/1 1/2</p> <p>$\triangle = \bigcirc$</p> <p>ครอบครัวเดียว $\blacktriangle$</p>	 <p>ผังพื้นที่ชั้นล่าง</p> <p>ผังพื้นที่ชั้นบน</p>	<p>ผู้อยู่อาศัย 2/6</p> <p>$\blacktriangle = \bigcirc$</p> <p>$\frac{3}{5} = \bigcirc$</p> <p>ครอบครัวเดียว $\triangle$</p>
		<p>พื้นที่ชั้นล่าง 135.00 ตร.ม.</p> <p>กันห้องน้ำเพิ่ม 10.50 ตร.ม.</p> <p>ใต้ถุนโล่ง 124.50 ตร.ม.</p> <p>พื้นที่ชั้นบน 117.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องนอน 31.50 ตร.ม.</p> <p>ห้องครัว 18.00 ตร.ม.</p> <p>ระเบียง 22.50 ตร.ม.</p> <p>ห้องโถง 45.00 ตร.ม.</p>		<p>พื้นที่ชั้นล่าง 135.00 ตร.ม.</p> <p>กันห้องน้ำเพิ่ม 10.50 ตร.ม.</p> <p>ใต้ถุนโล่ง 124.50 ตร.ม.</p> <p>พื้นที่ชั้นบน 117.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องนอน 31.50 ตร.ม.</p> <p>ห้องครัว 18.00 ตร.ม.</p> <p>ระเบียง 22.50 ตร.ม.</p> <p>ห้องโถง 45.00 ตร.ม.</p>		<p>พื้นที่ชั้นล่าง 135.00 ตร.ม.</p> <p>กันห้องน้ำเพิ่ม 9.00 ตร.ม.</p> <p>ใต้ถุนโล่ง 126.00 ตร.ม.</p> <p>พื้นที่ชั้นบน 117.00 ตร.ม.</p> <p>ห้องนอน 31.50 ตร.ม.</p> <p>ห้องครัว 18.00 ตร.ม.</p> <p>ระเบียง 22.50 ตร.ม.</p> <p>ห้องโถง 45.00 ตร.ม.</p>

บทสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่อยู่อาศัยกับการอยู่อาศัยและวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรือนที่มีการสืบทอดปาโหนัก ของ 6 ตระกูล ดังนี้

1. ตระกูลลอยลาด (พ.ศ. 2460 – พ.ศ. 2545)

ผลจากการศึกษาพบว่า เรือนหลังที่ 1 ที่ทำการศึกษา มีพื้นที่ใช้สอย 200.25 ตารางเมตร ขนาดที่ดิน 65 ตารางวา จากการศึกษาพบว่าตระกูลลอยลาดในช่วงเครือญาติที่ 3 ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย มีผู้อยู่อาศัย 5 คน ลักษณะการใช้พื้นที่ในการอยู่อาศัยพบว่ายังคงลักษณะของเรือนเป็นเรือนใต้ถุนสูง โดยพื้นที่ชั้นบนจะเป็นพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยโดยต่อเติมห้องนอนอีก 3 ห้อง ให้

เรือนหลังที่ 3 (เรือนที่มีปาโหนัก)ตระกูลลอยลาดมีพื้นที่ใช้สอย 236.00 ตารางเมตร ที่ดิน 120 ตารางวา ปัจจุบันมีพื้นที่ใช้สอย 242.00 ตารางเมตร โดยต่อเติมห้องน้ำกันห้องนอนที่พื้นที่โถง ดังรูปภาพ 6.61

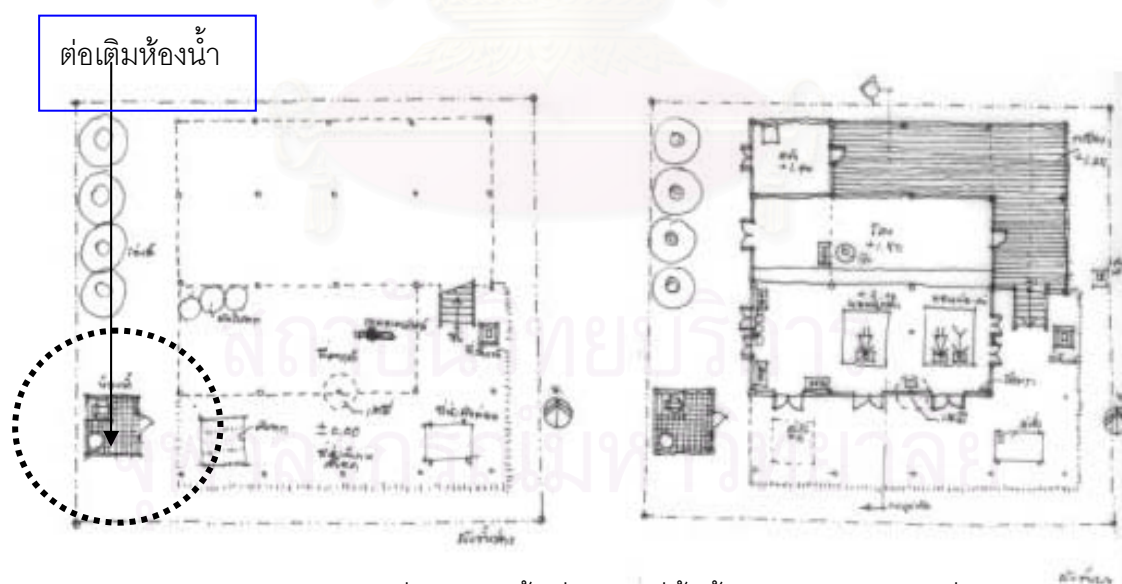

รูปภาพ 6.61 แผนผังแผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยพื้นที่ชั้นล่างเรือนหลังที่ 3 (เรือนที่มีปาโหนัก)ตระกูลลอยลาด

2. ตระกูลอุ้นสุดคลอง (พ.ศ. 2465 –พ.ศ.2545)

จากการศึกษาพบว่า ตระกูลอุ้นสุดคลอง มีการย้ายถิ่นฐานจาก อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบางกระบือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2465 ซึ่งนับมาถึงปัจจุบัน มีการขยายครอบครัวและเกิดกลุ่มหมู่เรือนเครือญาติ จำนวน 6 หลัง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน

สำหรับเรือนต้นตระกูลหรือเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลอุ้นสุดคลองนี้มีขนาดที่ดิน 48 ตารางวา พื้นที่ใช้สอย 256.05 ตารางเมตร จากการศึกษพบว่าเรือนดังกล่าวยังคงเป็นที่พักอาศัยของครอบครัวเดียว พักอาศัยกัน 3 คน เนื่องจากเมื่อสมาชิกของครอบครัวแต่งงาน ก็จะแยกไปปลูกเรือนหลังใหม่ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เป็นผลทำให้เรือนที่มีปาโหนดของตระกูล(เรือนหลังที่ 1) ยังคงลักษณะครอบครัวแบบครอบครัวเดียวไว้ ทำให้ยังคงรักษาสภาพเรือนเดิมไว้ ซึ่งมีการปรับปรุงซ่อมแซมเรือนพักอาศัยในส่วนที่เสื่อมสภาพลง เช่น การมุงหลังคาจาก และเนื่องจากครอบครัวนี้มีอาชีพเย็บจาก จึงยังคงการเลือกใช้วัสดุที่ตนมีอยู่ในการปรับปรุงที่อยู่อาศัย

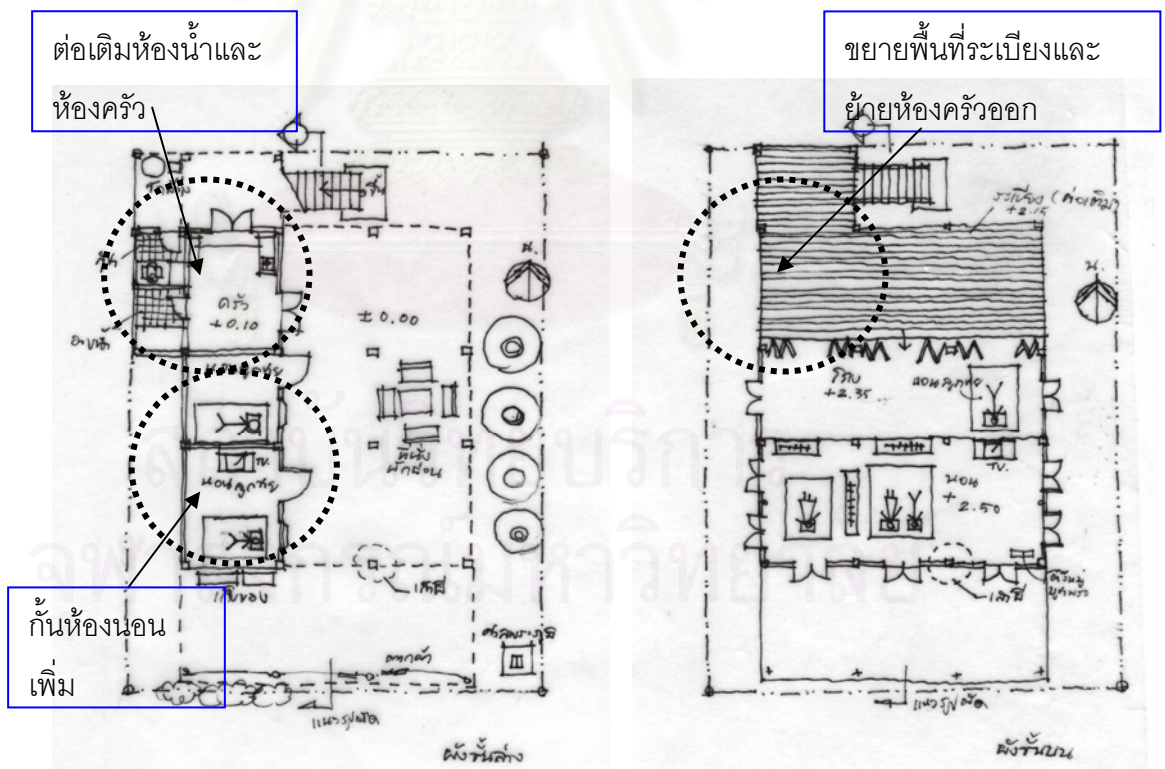
รูปภาพ 6.62 แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นที่ชั้นล่างของเรือนหลังที่มีปาโหนดของตระกูลอุ้นสุดคลอง

3. ตระกูลเปี้ยมาลัย (พ.ศ. 2468- พ.ศ.2545)

จากการศึกษา พบว่าตระกูลเปี้ยมาลัย มีกลุ่มบ้านของเครือญาติจำนวน 5 หลัง เรือนที่มีปาโหนดของตระกูล ในปัจจุบันมีพื้นที่ใช้สอย 185.41 ตารางเมตร จากที่เดิมมีพื้นที่ใช้สอย 179.94 ตารางเมตร ขนาดที่ดิน 45 ตารางวา

ลักษณะของครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว มีจำนวนผู้อยู่อาศัย 6 คน ทำให้ต้องขยายพื้นที่ใช้สอย(การเปลี่ยนแปลงดังแสดงที่รูปภาพ 6.63)

มีการตัดแปลงเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนที่มีปาโหนดของตระกูล เพื่อให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยกับครอบครัวขยายที่มีสมาชิกเพิ่ม โดยพื้นที่ใต้ถุนโล่งชั้นล่าง ได้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนเป็นห้องนอนสำหรับครอบครัวของลูกจำนวน 2 ห้อง กั้นห้องครัว และต่อเติมห้องน้ำ-ห้องส้วม โดยพื้นที่ส่วนที่เหลืออยู่ก็ยังคงเป็นพื้นที่เปิดโล่ง และจัดให้เป็นที่นั่งพักผ่อน สำหรับพื้นที่ชั้นบน ได้มีการขยายพื้นที่ระเบียงให้กว้างออกไปและย้ายสวนครัวซึ่งเดิมอยู่บริเวณระเบียงของตัวเรือนชั้นบน มาอยู่พื้นที่ใต้ถุนบ้าน บริเวณชั้นบนเป็นพื้นที่เปิดโล่งไม่มีการกั้นห้อง โดยพื้นที่ส่วนที่ใช้นอนจะมีการยกระดับพื้นสูงขึ้น สมาชิกในครอบครัวจะยังคงกางมุ้งนอน โดยไม่กั้นผนังห้องที่พื้นที่ชั้นบน

รูปภาพ 6.63 แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นชั้นล่างและชั้นบนของเรือนหลังที่มีปาโหนดของตระกูลเปี้ยมาลัย

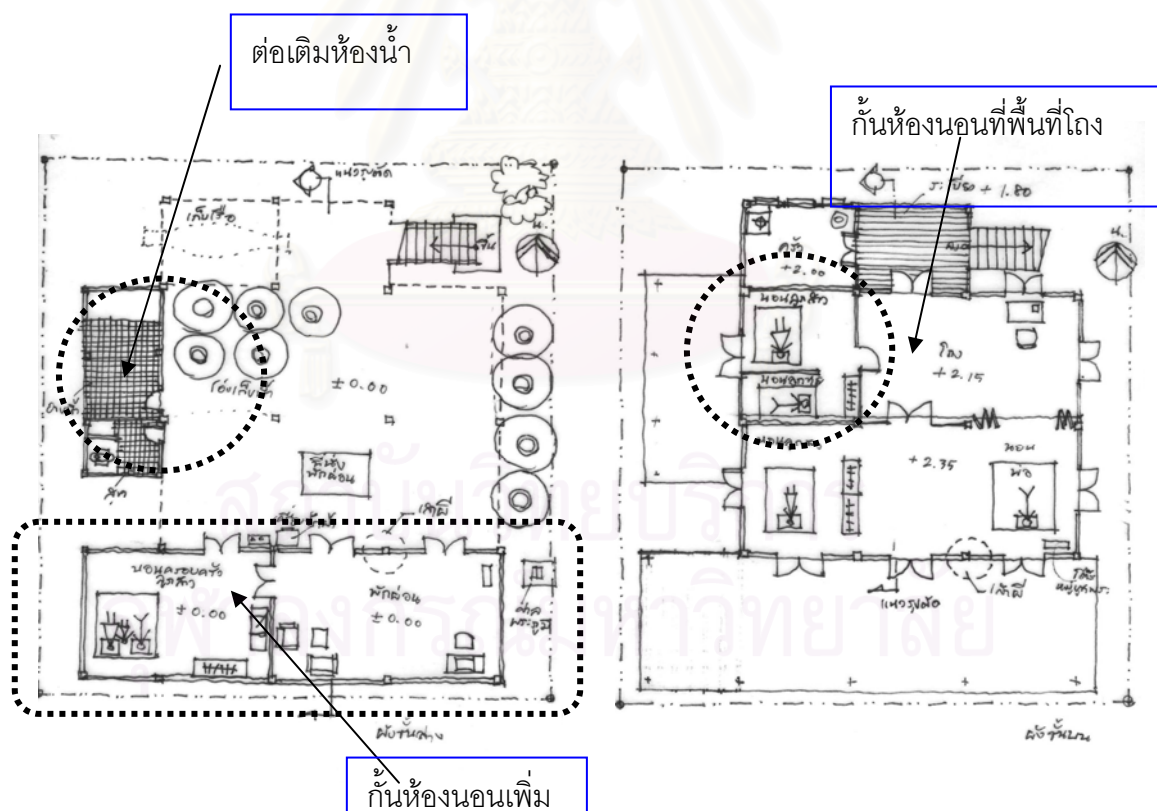

4. ตระกูลสอนแดง (พ.ศ. 2465 – พ.ศ. 2545)

จากการศึกษา พบว่า ตระกูลสอนแดง รูปแบบการขยายครัวเรือนทำให้เกิดหมู่เรือนเครือญาติ 3 หลัง เรือนต้นตระกูลที่มีป่าโหนด โดยผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษของตระกูลที่ปัจจุบันอายุ 76 ปี มีอาชีพเป็นนักดนตรีมอญ

เนื่องจากเรือนดังกล่าวเป็นเรือนที่มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ต้องมีการซ่อมแซมเรือนให้มีความสอดคล้องกับการอยู่อาศัย พบว่า เรือนดังกล่าวได้มีการปรับเปลี่ยนผนังของเรือนซึ่งเดิมเป็นกระดุกจาก เป็นผนังไม้ และมีการมุงกระเบื้องหลังคาลอนคู่ทดแทนหลังคาจาก

ปัจจุบันมีพื้นที่ใช้สอย 204.06 ตารางเมตร จากที่เดิมมีพื้นที่ใช้สอย 182.81 ตารางเมตร ขนาดที่ดิน 48 ตารางวา เมื่อลักษณะของครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย สมาชิกของครอบครัวแยกออกไป 3 คน มีผู้อยู่อาศัยปัจจุบันในลักษณะครอบครัวขยายถึง 7 คนในเรือนนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยโดยกันห้องเพิ่มขึ้นสำหรับสมาชิกในครอบครัว โดยกันห้องชั้นล่าง 1 ห้อง และกันห้องชั้นบน 2 ห้องเพิ่มขึ้น ส่วนชั้นล่างการเปลี่ยนแปลงของเรือนมีการกันห้องน้ำ ทำการยกระดับพื้นบ้านชั้นล่างให้สูงขึ้น และเทพื้นคอนกรีตเพื่อแก้ปัญหาเรื่องของน้ำท่วมถึง

รูปภาพ 6.64 แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นชั้นล่างของเรือนหลังที่มีป่าโหนดของตระกูลสอนสำแดง

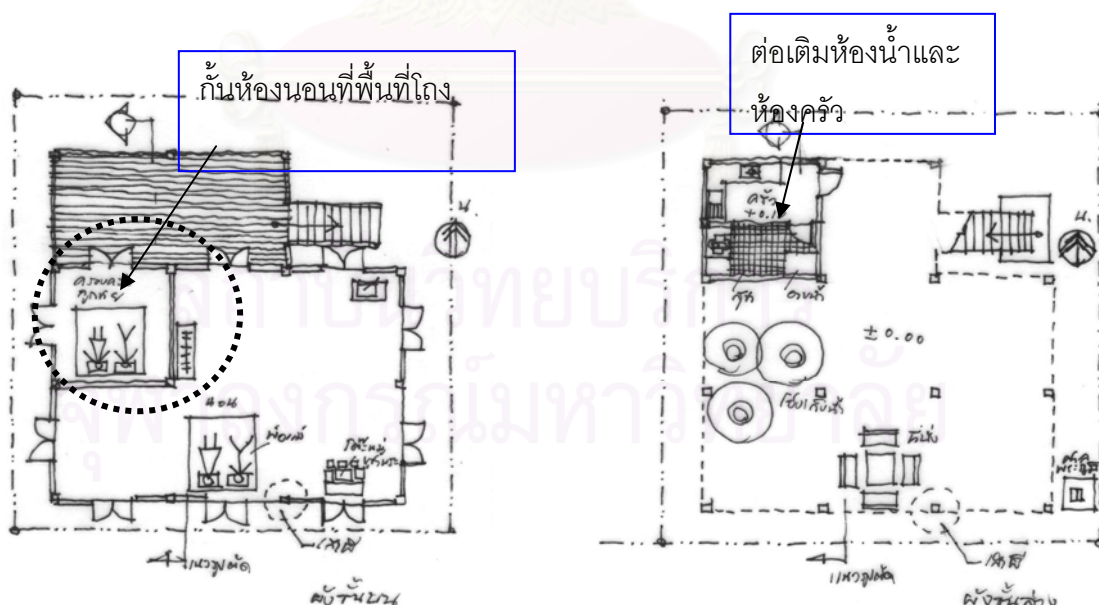
5.ตระกูลหัวใจเพชร(พ.ศ. 2465 – พ.ศ. 2545)

จากการศึกษาพบว่าตระกูลหัวใจเพชร มีการขยายครอบครัวและเกิดกลุ่มบ้านของเครือญาติจำนวน 5 หลัง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน สำหรับที่ดินเดิมที่เป็นที่ตั้งของเรือนที่มีพาหนะของตระกูลมีขนาดพื้นที่ 110 ตารางวา ตั้งอยู่ริมคลองย่อยที่เชื่อมไปสู่คลองสนามชัย

ลักษณะของที่อยู่อาศัยเดิมเป็นเรือนจาก ต่อมาได้มีการแบ่งที่ดินให้กับของเครือญาติช่วงที่สอง โดยผู้สืบทอดตระกูลได้รับที่ดิน 60 ตารางวา พร้อมเรือนของต้นตระกูลต่อมาในช่วงปี 2515 ถึงรุ่นผู้สืบทอดตระกูลของเครือญาติช่วงที่ 3 ซึ่งมีอาชีพหลักรับราชการ และในปี 2517 ผู้สืบทอดตระกูลในรุ่นนี้เริ่มมีการขายที่นา

ในปี 2530 ได้มีการรื้อบ้านเดิมและสร้างบ้านหลังใหม่ขึ้นในที่ดินเดิมปัจจุบันมีพื้นที่ใช้สอย 151.08 ตารางเมตร จากที่เดิมมีพื้นที่ใช้สอย 130.00 ตารางเมตร ขนาดที่ดิน 48 ตารางวา โดยการปลูกเรือนไม้สองชั้น หลังคาจั่วเอียงลาดต่ำ ฝาบ้านเป็นไม้เนื้อแข็งและหลังคากระเบื้องลอนคู่ โดยเรือนหลังใหม่คงปลูกตามความเชื่อ แต่ไม่มีการยกระดับพื้นห้องนอน

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยคือเมื่อมีลักษณะครอบครัวขยาย จำนวนผู้อยู่อาศัย 4 คน มีการจัดแบ่งพื้นที่ชั้นบนให้เป็นสัดส่วนโดยการกั้นห้องนอนให้กับครอบครัวของบุตรชาย ชั้นล่างได้ถูกจัดแบ่งเป็นพื้นที่ ห้องครัว และห้องน้ำ โดยพื้นที่ใต้ถุน ยังคงจัดเป็นพื้นที่เปิดโล่ง เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ สำหรับการพักผ่อน และการรับประทานอาหารของครอบครัว

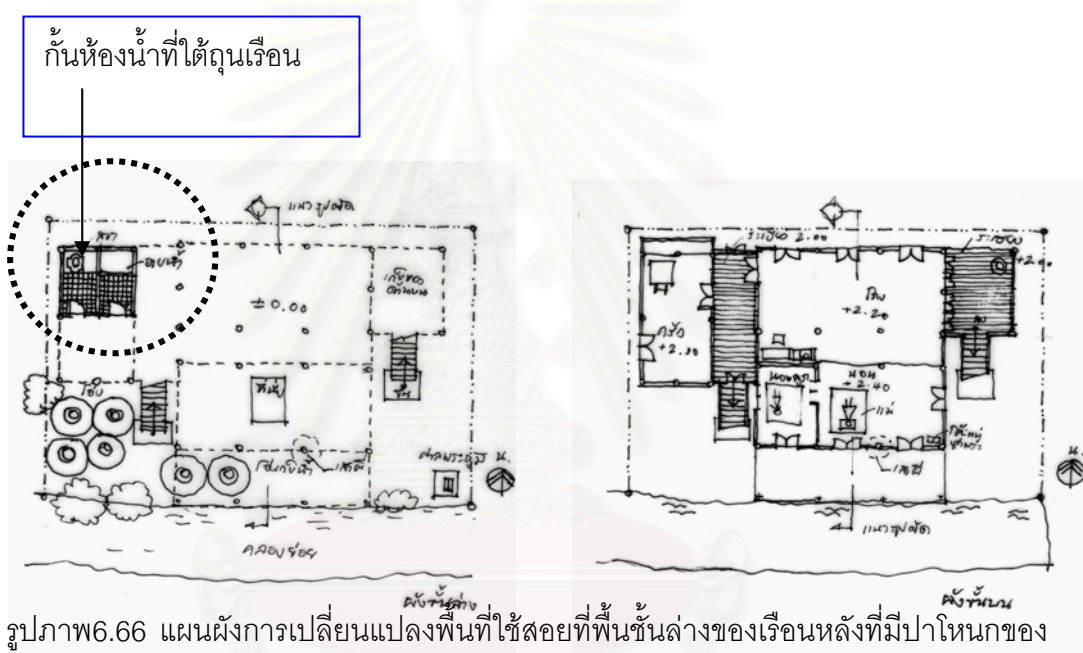

รูปภาพ 6.65 แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นชั้นล่างของเรือนหลังที่มีพาหนะของตระกูลหัวใจเพชร

6. ตระกูลก้อนดี (พ.ศ. 2462 -พ.ศ. 2545)

ลักษณะกายภาพของที่อยู่อาศัย เรือนที่มีปาโหนดของตระกูลก้อนดี มีพื้นที่ใช้สอย 252 ตารางเมตร ขนาดที่ดิน 43 ตารางวา สำหรับลักษณะครอบครัวของเครือญาติช่วงที่ 3 พบว่าเป็นครอบครัวเดี่ยว เนื่องจากเมื่อสมาชิกของครอบครัวแต่งงาน ก็จะแยกไปปลูกเรือนหลังใหม่ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เป็นผลทำให้เรือนที่มีปาโหนดต้นตระกูล (เรือนหลังที่1) ทำให้ยังคงรักษาสภาพเรือนเดิมไว้

เรือนหลังนี้จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักโดยพื้นที่ชั้นบน ยังเป็นพื้นที่เปิดโล่งไม่มีการกั้นห้อง แต่มีการยกระดับพื้นในส่วนที่นอน มีเรือนครัวแยกออกจากเรือนนอน และพื้นที่ชั้นล่างมีการต่อเติมโดยการสร้างห้องน้ำเพิ่มขึ้น

รูปภาพ 6.66 แผนผังการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยที่พื้นชั้นล่างของเรือนหลังที่มีปาโหนดของตระกูลก้อนดี

สรุป

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยของเรือนที่มีปาโหนดของตระกูลมีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง พบลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอย 3 ลักษณะคือ

1. เรือนที่มีผู้อยู่อาศัยลักษณะครอบครัวเดี่ยว มีจำนวนผู้อยู่อาศัยเพียง 2-3 คน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยพื้นที่เรือนชั้นบน
2. เรือนที่มีผู้อยู่อาศัยลักษณะครอบครัวเดี่ยว มีจำนวนผู้อยู่อาศัย 6 คน มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยเรือนโดยกั้นห้องนอนให้สมาชิกในครอบครัว
3. เรือนที่มีผู้อยู่อาศัยลักษณะครอบครัวขยาย มีจำนวนผู้อยู่อาศัย 4-7 คน จะมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยเรือนโดยกั้นห้องนอนให้ครอบครัวของลูกเพิ่มขึ้น พบว่าลักษณะครอบครัวขยายทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเรือนมากที่สุด

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เรื่องรูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีลักษณะเครือญาติกับการเกิดกลุ่มบ้าน รูปแบบการเปลี่ยนแปลงเรือนที่มีฝับริ้วพญานาค (ปาโหนด) และที่อยู่อาศัยที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมความเชื่อในการอยู่อาศัย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเชิงกายภาพ คัดเลือกกลุ่มบ้านที่เป็นตัวแทนการศึกษา โดยคัดเลือกเรือนหลังที่มีหีบปาโหนดและเป็นเรือนที่มีการอยู่อาศัยมาอย่างต่อเนื่องจำนวน 6 ตระกูล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจลักษณะกายภาพของที่อยู่อาศัย การสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัว และการทำแผนภูมิเครือญาติ จนกระทั่งได้ข้อสรุป ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีอิทธิพลมาจากความเชื่อเรื่องการสืบทอดฝับริ้วพญานาคและความเชื่อเรื่องทิดที่เป็นมงคลที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย ทำให้เกิดรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีอัตลักษณ์น่าสนใจ จากการศึกษาวิจัยนี้สรุปได้ว่ารูปแบบการอยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีลักษณะที่สำคัญ คือ

1. รูปแบบการอยู่อาศัย

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีการขยายตัวเกิดเป็นกลุ่มบ้านจนกระทั่งเป็นชุมชน เป็นรากฐานของชุมชน โดยมีปัจจัยจากระบบเครือญาติ

โดยพบว่าจากการศึกษาการขยายตัวของกลุ่มบ้านของ 6 ตระกูลที่นำมาศึกษา มีจำนวน 30 คน ที่ขยายครอบครัวโดยปลูกเรือนหลังใหม่อยู่ในชุมชนบางกระดี่ และมีรูปแบบการอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่มบ้านของเครือญาติของแต่ละตระกูล ในขณะที่มีจำนวนการแยกครอบครัวออกไปนอกชุมชนบางกระดี่ จำนวน 19 คน

กลุ่มเครือญาติแต่ละกลุ่มจะมีบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ กัน หรือละแวกเดียวกัน เกิดเป็น **กลุ่มบ้าน** โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องพันทางสายเลือด และมีการนับถือฝับริ้วพญานาคในตระกูลเดียวกัน เมื่อมีการขยายครอบครัวทำให้เกิดกลุ่มบ้าน จนกระทั่งขยายออกไปเป็นชุมชนขนาดใหญ่

สอดคล้องกับแนวคิด Michale Chrisholm (อ้างถึงโดย กนกพร วิวัฒนาการ, 2543) ที่กล่าวถึงการเกิดหมู่บ้านและชุมชนว่า ในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานอาจเริ่มจากบ้านจำนวน 2 - 5 หลังคาเรือนในระยะหลังจำนวนคนมากขึ้น กลุ่มบ้านขยายใหญ่ขึ้นเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่

ในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เป็นหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมระบบเครือญาติมาก ชาวบ้านแต่ละคนจะเกี่ยวพันกับบุคคลอีกคนหนึ่งในกลุ่มเครือญาติบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ

(1) ทางสายเลือดหรือการสืบเชื้อสายซึ่งก็คือการนับถือผีบรรพบุรุษเดียวกัน

(2) การแต่งงานหรือการเกี่ยวดองนั่นคือ บุคคลหนึ่งเป็นญาติกับอีกคนหนึ่ง เพราะเป็นลูกหรือหลาน หรือเพราะเป็นลูกเขย หรือเป็นสะใภ้ เป็นต้น

ครอบครัวที่แยกออกมาที่มีรูปแบบครอบครัว คือ เป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย ซึ่งมีทั้ง 2 ลักษณะ ครอบครัวขยายข้างฝ่ายชาย ซึ่งหมายถึงการที่ผู้หญิงเข้ามาอยู่กับครอบครัวของสามี และครอบครัวขยายข้างฝ่ายหญิงซึ่งเป็นการที่ผู้ชายไปอยู่กับครอบครัวของภรรยา

แต่การนับถือว่าเป็นบุคคลในเครือญาติเดียวกันกำหนดด้วยสัญลักษณ์คือปาโหนักที่ต้องคอยดูแลรักษาให้ดี เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของคนในตระกูล

ประชากรที่แยกครอบครัวไปนอกชุมชนบางกระดี่ส่วนหนึ่งก็เพราะ เมื่อประชากรในหมู่บ้านมากขึ้นที่ดินในบริเวณบ้านเดิมของพ่อแม่มีจำกัด สมาชิกของกลุ่มเครือญาติจำเป็นต้องจะกระจายกันมีที่พักอาศัยในบริเวณอื่นต่อไป ทำให้เกิดการแยกออกไปนอกชุมชนบางกระดี่

2. องค์ประกอบของเรือนและการจัดพื้นที่ใช้สอยที่อยู่อาศัย

ชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีองค์ประกอบของเรือนการจัดพื้นที่ใช้สอยที่อยู่อาศัยจากความเชื่อเรื่องการถือผีบรรพบุรุษและความเชื่อเรื่องทิศ

จากการศึกษาเรือนในแต่ละตระกูลพบว่าในลำดับเครือญาติชั้นที่ 1 เรือนหลังที่ 1 ของทุกตระกูลจะเคร่งครัดในการปลูกสร้างเรือนโดยมีองค์ประกอบเรือนและการจัดพื้นที่ใช้สอยตามความเชื่อเรื่องการถือผีบรรพบุรุษตั้งแต่การกำหนดเสาเอกของเรือนให้เป็นเสาที่ตั้งปาโหนัก หรือสัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษของตระกูล โดยกำหนดเป็นห้องนอนของเจ้าของเรือน

ชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ยังมีความเชื่อในเรื่องการถือผีบรรพบุรุษและความเชื่อเรื่องทิศซึ่งเป็นการกำหนดรูปแบบการอยู่อาศัย องค์ประกอบของเรือน การปลูกสร้างเรือน และการจัดพื้นที่ ใช้สอยภายในเรือน

ในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ยังนับถือผีบรรพบุรุษของตระกูลที่ยังเชื่อว่ายังคงคุ้มครองดูแลลูกหลานของตระกูลอยู่โดยการสืบทอดการถือผีบรรพบุรุษต่อกันมา งานวิจัยนี้พบว่า ลูกชายคนใดคนหนึ่งของตระกูลเป็นผู้รับสืบทอดผีบรรพบุรุษโดยการรับหีบปาโหนดซึ่งเก็บแหวน ผ้านุ่งและเสื้อไว้ข้างในมารักษาไว้ที่เรือน โดยต้องคอยดูแลมิให้ชำรุดเพื่อความ สุขความเจริญของทุกคนในตระกูล

หีบปาโหนดของตระกูลมีความสำคัญที่ต้องเก็บรักษาไว้ที่บริเวณเสาเอกหรือเรียกว่าเสาผีบรรพบุรุษของเรือนซึ่งเป็นผลต่อการจัดพื้นที่การอยู่อาศัยและการปลูกสร้างเรือนเพราะเป็นการกำหนดการตั้งเสาเอกของเรือนและกำหนดตำแหน่งห้องนอนที่อยู่บริเวณเดียวกับเสาผีบรรพบุรุษนี้ โดยที่ลักษณะเรือนของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่เป็นเรือนที่มีความยาวของห้องนอนขนาด 3 ช่วงเสา เสาเอกหรือเสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่ตำแหน่งเสาต้นที่สอง ชาวบางกระดี่ ถือการกำหนดเสาผีบรรพบุรุษเป็นเสาเอกในการปลูกสร้างเรือนและพบในเรือนทุกหลัง เป็นรูปแบบที่อยู่อาศัยที่มีอัตลักษณ์สำคัญในชุมชนบางกระดี่ทำให้ทุกเรือนมีเสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่ตำแหน่งเสาต้นที่สองซึ่งอยู่ทางทิศใต้และเป็นการกำหนดการนอนให้สอดคล้องกับทิศหัวนอนที่มีความเชื่อว่าควรอยู่ทางทิศใต้เช่นกัน ส่วนเรือนมีเสาผีบรรพบุรุษอยู่ที่ตำแหน่งเสาต้นที่สองซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเป็นการกำหนดการนอนให้สอดคล้องกับทิศหัวนอนทางทิศตะวันออก

ส่วนการมีเสาพระที่เสาแรกของเรือน เพราะชาวบางกระดี่นับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด จึงให้ความสำคัญจัดไว้อยู่ที่เสาต้นแรกของเรือน มักจะตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูปที่บริเวณนี้ ใช้เป็นบริเวณที่จัดเลี้ยงพระมาสดทที่เรือนในการทำบุญเลี้ยงพระ

รูปแบบการอยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีอัตลักษณ์จากความเชื่อเรื่องทิศ แม้แต่การกำหนดทิศทางการวางตัวของเรือนเรือนในชุมชนบางกระดี่ จากการสำรวจพบว่าทิศทางการวางตัวของเรือนเรือนในชุมชนแห่งนี้ วางตัวเรือนในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก (ตามตะวัน) มากที่สุด สรุปได้ว่าคนในชุมชนมีความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะการหันหน้าจั่วเรือนสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาถึงอัตลักษณ์การปลูกเรือนของชาวไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทย ถือหลักเคร่งครัดในเรื่องทิศทางการวางจั่วเรือน ส่วนใหญ่วางในแนวตะวันออก ตะวันตก (ตามตะวัน)

นอกจากนี้ยังมีการให้ความสำคัญกับทิศบันไดทางขึ้นเรือนจะวางไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ การวางบันไดเรือนซึ่งถือเป็นจุดเริ่มแรกของการเหยียบย่างเข้าสู่เรือน จะพบว่าบันไดอยู่นอกเรือนทุกหลัง เพราะปกติแล้วตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายมอญซึ่งถืออย่างมากเรื่องเกี่ยวกับทิศ โดยทิศใต้และทิศตะวันออกถือว่าเป็นทิศของคนเป็น เมื่อมีการต่อเติมห้องนอนเพิ่มขึ้นก็ยังปฏิบัติตามความเชื่อการหันทิศหัวนอนทางทิศตะวันออกและทิศใต้

ในลำดับเครือญาติชั้นที่ 2 และลำดับเครือญาติชั้นที่ 3 เมื่อมีการแยกครอบครัวออกไปปลูกเรือนหลังใหม่ พบว่า เรือนในช่วงต่อมานี้ความสำคัญของตำแหน่งเสาพระและเสาผีบรรพบุรุษยังยึดถืออยู่อย่างเคร่งครัดในการปลูกเรือนตามความเชื่อนี้ ส่วนการยกระดับพื้นห้องนอนการมีความต่างระดับพื้นในส่วนนี้ได้ลดความสำคัญลงไปในเรื่องที่ปลูกใหม่ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2502 ที่มีรูปแบบเรือนเป็นเรือนหลังจั่วเอียงลาดต่ำ เริ่มมีการกันผนังห้องที่ชั้นบนแทนการจัดห้องนอนเป็นห้องโล่ง

ส่วนความเชื่อเรื่องทิศของบันไดในลำดับเครือญาติชั้นที่ 2 และ ลำดับเครือญาติชั้นที่ 3 มีการกำหนดทิศบันไดเรือนไม่ได้อยู่ทางทิศทิศตะวันออกและทิศใต้บ้างโดยกำหนดบันไดทางขึ้นอยู่ทางทิศเหนือโดยไม่ขัดต่อความเชื่อเรื่องทิศมงคลที่กำหนดไว้ทางทิศตะวันออกและทิศใต้ แต่ทิศของหัวนอนยังคงถือถือทิศการหันทิศหัวนอนทางทิศตะวันออกและทิศใต้ ส่วนทิศจั่วเรือนยังคงการจัดวางจั่วเรือนตามทิศส่วนใหญ่วางในแนวตะวันออก ตะวันตก (ตามตะวัน)

การให้ความสำคัญกับความเชื่อเรื่องทิศและการสืบทอดผีบรรพบุรุษในชุมชนบางกระดี่ จนกระทั่งส่งผลต่อรูปแบบการอยู่อาศัยในชุมชนบางกระดี่ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของเทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง (2520) และงานวิจัยไฉน สนสกุล (2535) การศึกษาชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญในชุมชนบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี งานวิจัยของมุสดี ทิพทัส และ สุวัฒน์ ภูตานิติ (2532) ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญในชุมชนพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และงานวิจัยเรือนไทย-มอญของ อรศิริ ปาณินท์ (พ.ศ. 2543) ที่พบว่าชาวไทยเชื้อสายมอญในแต่ละชุมชนให้ความสำคัญกับความเชื่อเรื่องทิศและการสืบทอดผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นรูปแบบการอยู่อาศัยที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายมอญ

จากการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ค้นพบ ความแตกต่างของตำแหน่งเสาเอกในเรือน โดยเรือนทุกหลังตำแหน่งเสาต้นแรกจะเป็นเสาพระ โดยเสาผีบรรพบุรุษเป็นเสาต้นที่สอง ซึ่งแตกต่างจากชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่อื่น ๆ

3. การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยพื้นที่อยู่อาศัย

การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยพื้นที่อยู่อาศัยเกิดจากความเป็นครอบครัวขยาย โดยความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการนับถือผีบรรพบุรุษเป็นสิ่งกำหนดการวางผังพื้นที่ใช้สอย

การนับถือผีบรรพบุรุษเป็นการวางรูปแบบการอยู่อาศัยให้กับชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ได้อย่างดี โดยการมีนัยยะแฝงไว้ถึงการให้ความสำคัญต่อการกตัญญูคุณบรรพบุรุษ และได้สืบเชื้อสายต่อกันไม่ขาดสายของตระกูล นอกจากนี้การวางรูปแบบการอยู่อาศัยโดยความเชื่อนี้ ทำให้เกิดรูปแบบการขยายครอบครัว และลักษณะทางกายภาพของที่พักอาศัยภายใน

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่อย่างมากทั้งยังเป็นอัตลักษณ์ที่น่าสนใจอย่างมากต่อการศึกษาวิจัยนี้

ผีบรรพบุรุษที่ลูกหลานอัญเชิญให้สถิตย์อยู่ที่เรือนเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และผู้ที่มีหน้าที่สืบทอดคือบุตรชายของตระกูลที่มักจะเป็นลูกชายคนสุดท้ายท้องเพราะจะแต่งงานที่หลังสุดและสามารถดูแลพ่อแม่ในยามแก่เฒ่าได้ ดังนั้นลูกชายที่เป็นผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษอยู่ดูแลพ่อแม่ที่เรือนหลังเดิมต่อไป เกิดเป็นครอบครัวขยาย อันประกอบไปด้วย พ่อแม่ลูกและครอบครัวของลูก ซึ่งทำให้รูปแบบที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่เป็นระบบเครือญาติมากที่สุด

ชาวบางกระดี่จะจัดเรือนให้โล่งมีโถงขนาดใหญ่ จึงพบว่าพื้นที่โถงจะมีขนาดมากที่สุดใ้เรือนจะเป็นพื้นที่ที่ใช้งานมากที่สุด คือพื้นที่เอนกประสงค์เพื่อใช้เป็นพื้นที่รับประทานอาหารรวมของสมาชิกในครอบครัว หรือใช้เป็นที่นั่งนอนของลูกโดยกางมุ้งนอน เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นก็มีการกันห้องเพิ่มเติมที่บริเวณพื้นที่โถงเดิมนี้

ส่วนพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่อยู่อาศัยในบางกระดี่เป็นเรือนใต้ถุนสูง ชาวชุมชนยังใช้พื้นที่ใต้ถุนในการเป็นที่นั่งเล่น เป็นที่นั่งทำงานเย็บจาก เพราะเป็นพื้นที่เอนกประสงค์เวลาจัดงานบุญต่างๆ เช่นงานบวช ก็ใช้พื้นที่ใต้ถุนเป็นที่นั่งของผู้มาร่วมงาน หรือเป็นที่เล่นสละบ้าในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เมื่อมีการขยายครอบครัว พบว่าปัจจุบันมีการกันห้องนอนเพิ่มที่พื้นที่ใต้ถุนให้ครอบครัวของลูกได้อยู่อาศัยในเรือนของพ่อแม่ต่อไป เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยเมื่อมีการขยายครอบครัว ซึ่งพบได้ในเรือนของลำดับเครือญาติที่3 ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่จำกัดไม่อาจขยายครอบครัวออกมาปลูกเรือนหลังใหม่ในที่ดินข้างเคียงได้

และการเปลี่ยนแปลงส่วนห้องครัวโดยจะมีการกันห้องครัวที่ชั้นล่างเป็นการใช้พื้นที่ใต้ถุนนั่งรับประทานอาหารอีกด้วย ทั้งยังมีการกันห้องน้ำที่ใต้ถุนเรือนเพื่อความสะดวกและการอยู่อาศัยอย่างถูกสุขลักษณะอนามัยที่ดีซึ่งพบได้กับเรือนทุกหลัง

ตามแนวคิดของ ชยันต์ วรรธนะภูติ (2544) ที่มองว่าการจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยในบ้านสะท้อนให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งพบว่าชุมชนบางกระดี่มีการจัดพื้นที่ใช้สอยของที่อยู่อาศัยสัมพันธ์กับระบบระบบเครือญาติ และระบบเครือญาติที่มีลักษณะครอบครัวขยายมีผู้อยู่อาศัยในบ้านหลายคน เป็นข้อดีที่มีผู้สูงอายุคอยดูแลลูกหลาน ซึ่งเราจะพบว่าผู้สูงอายุนั่งนอนเล่นอยู่ที่ใต้ถุน ความใกล้ชิดกับลูกหลานมีมากและได้รับความเคารพนับถือจากเด็กๆ เพราะเลี้ยงดูดูแลมาจนโต การถ่ายทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายมอญได้รับการถ่ายทอดจากผู้สูงอายุของครอบครัว ทั้งในเรื่องภาษาพูด คติความเชื่อ การแต่งกาย ได้อย่างดี ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ระบบเครือญาติจะช่วยในการธำรงวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมให้คงอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

จากการศึกษารูปแบบที่อยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ทำให้สรุปได้ว่าบ้านก็คือที่อยู่อาศัยของครอบครัวซึ่งคือหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม ที่สามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและแนวคิดของสังคมนั้นๆได้ บ้านจึงไม่ใช่แค่ที่อยู่อาศัยที่มีมิติเพียงแค่สถาปัตยกรรม แต่ยังมีมิติทางสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย

โดยแนวคิดการอยู่อาศัยแบบกลุ่มบ้านที่มีความสัมพันธ์ของสังคมรอบบ้านและความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งชุมชนหนึ่งนี้อาจเป็นแนวคิดในการนำไปพัฒนาการจัดที่อยู่อาศัยที่ดียิ่งขึ้นได้ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. จากการศึกษารูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ ในเรื่องของลักษณะกายภาพ และสภาพสังคมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและความเชื่อในการอยู่อาศัย พบว่าแนวคิดการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชนมีอัตลักษณ์ที่ดีมีพัฒนาการเป็นชุมชนที่ยั่งยืน แต่สภาพเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบันและสภาพแวดล้อมชุมชนกำลังเปลี่ยนแปลง มีการปลูกสร้างโรงงานขึ้นใกล้กับท้องถิ่น ดังนั้นโดยภาพรวมวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเริ่มจากการเปลี่ยนอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน และกำลังเริ่มมีผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ในปัจจุบันขึ้น

2. จากการศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ จะพบถึงความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ ซึ่งลักษณะของสังคม เครือญาติ มีความเป็นพี่น้อง มีความเอื้ออาทร และการให้ความช่วยเหลือแก่กันและกันเป็นเสน่ห์ของชุมชน ซึ่งสังคมเมืองได้ขาดหายไปในส่วนนี้ นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยของชุมชนนี้ พื้นที่ชั้นล่างของเรือนจะเป็นพื้นที่เปิดโล่ง เป็นพื้นที่พักผ่อน และเป็นพื้นที่รับแขก ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์กันในชุมชน การมีประเพณีวัฒนธรรมร่วมกันจึงเป็นผลให้ชุมชนนี้มีความเข้มแข็ง น่าที่จะนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาที่อยู่อาศัยที่สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติจนเกิดชุมชนที่น่าอยู่ได้ต่อไป

3. เนื่องจากการอยู่อาศัยของสังคมแบบเครือญาติกันเป็นกลุ่มบ้าน เป็นหัวใจของการที่ชุมชนบางกระดี่ยังดำรงรักษาวัฒนธรรมไว้ได้ ครอบครัวยุคใหม่ที่สังคมแบบเครือญาตินี้ยังคงอยู่ นโยบายภาครัฐที่ควบคุมการพัฒนาเมืองน่าจะคำนึงถึงชุมชนหน่วยเล็ก เช่น ชุมชนบางกระดี่ที่มีการพัฒนาในชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเป็นสมบัติของชาติ โดยวางแผนการพัฒนาชุมชน

ควรวางแผนกำหนดพื้นที่เพื่อการขยายตัวในการจะปลูกสร้างบ้านในชุมชนและกำหนดรูปแบบที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตการอยู่อาศัยในวัฒนธรรมชุมชนที่ดี สำหรับสิ่งปลูกสร้างที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งในเรื่องความสูง วัสดุก่อสร้าง เพื่อความชัดเจนในการขยายชุมชนต่อไป

เรือนที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมมีการอยู่อาศัยมากกว่าร้อยปีควรหาแนวทางการเก็บรักษาให้ชาวชุมชนได้ทราบถึงรากฐานแนวคิดการอยู่อาศัยของบรรพบุรุษ กระตุ้นความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และหาแนวทางควบคุมการรื้อถอนหรือปลูกสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นใหม่ไม่ให้กระทบประวัติศาสตร์ของชุมชน

จากประวัติการตั้งถิ่นฐาน ชาวชุมชนให้ความสำคัญกับคลองสนามชัย เพราะเป็นแหล่งทำกินเลี้ยงชีพมาก่อน ทั้งยังเป็นทางสัญจรที่สำคัญ แม้กระทั่งการดูทิศและทำเลการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย บรรพบุรุษให้ความสำคัญต่อคลองสนามชัยและสภาพแวดล้อมของป่าจากมาก่อน ควรปลูก

สำนึกให้เห็นคุณค่าการรักษาสภาพแวดล้อมนี้ไว้ โดยการกำหนดแนวทางการควบคุมสภาพแวดล้อม โดยการใช้ความรู้ถึงความสำคัญของคลองสนามชัยและคลองบางกระบือที่บรรพบุรุษชาวบางกระบือให้ความสำคัญตั้งแต่เมื่อเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณนี้เพราะคลองเป็นแหล่งหาอาหารเลี้ยงชีพ เป็นเส้นทางสัญจรในการเดินทาง คลองเป็นหัวใจสำคัญของชุมชนบางกระบือ ภาครัฐส่งเสริมให้ชาวชุมชนรักษาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ มีการดูแลรักษาความสะอาดลำคลองและสภาพแวดล้อมของชุมชน

สิ่งเหล่านี้จะเป็นสำนึกของชาวชุมชนเองให้มีแนวความคิดพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพราะการเห็นคุณค่าการอยู่อาศัยในชุมชนนี้แล้วทุกคนมีจิตสำนึกมาช่วยกันดูแลชุมชน

4. ให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมานานกว่าร้อยปี และควรมีการสำรวจ เพื่อการอนุรักษ์ลักษณะสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า เพื่อการศึกษาชุมชนที่มีอัตลักษณ์แห่งอื่นของกรุงเทพมหานคร

5. บรรพบุรุษของชาวชุมชนบางกระบือ มีการโยกย้ายมาจาก อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ดังนั้นการศึกษาชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญในงานวิจัยต่อไป อาจทำการศึกษา เพื่อความเข้าใจในการอยู่อาศัยของชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ที่ยังคงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมที่ยั่งยืนเช่นไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- กนกพร วิวัฒนาการ. การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยบนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วิทยานิพนธ์ปริญญาเคหะพัฒนาศาสตรมหาบัณฑิต ,สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร , 2543.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- จวน เครือวิชยจารย์. วิถีชีวิตชาวมอญ.กรุงเทพมหานคร :ด้านสุทธากาการพิมพ์, 2537.
- จริยาพร รัศมีแพทย์.รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมอญบ้านบางกระดี กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ,สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร , 2544.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.บ้านและเมือง.กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ไฉน สนสกุล. การอ้างชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ:ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต ,ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร , 2530.
- ชโลมใจ กลั่นรอด.ทะเลมอญ:วัฒนธรรมการดนตรีของชาวมอญชุมชนวัดบางกระดี,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- ชยันต์ วรรณะภุติ. การกำหนดกรอบคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพ คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา. ขอนแก่น:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- ถวิล มอญดะ. สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2545.
- ธวัชพงศ์ มอญดะ. สัมภาษณ์,1 ธันวาคม 2545.
- เทอดศักดิ์ มหาเรือนทอง.เรือนมอญที่ลพบุรี.สารนิพนธ์ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาสถาปัตยกรรมไทย :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520.
- ผู้สดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. การศึกษาชุมชนชาวมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. รายงานผลการวิจัยเงินทุนงบประมาณแผ่นดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร, 2532.
- พิศาล บุญผูก. สงครามร่มฉัตรบางกระดี. กรุงเทพมหานคร :ธีรพงษ์การพิมพ์, 2537.
- มาลา สอนลำแดง. สัมภาษณ์,5 ธันวาคม 2545.

วิวัฒน์ เตมียพันธ์. เรือนพักอาศัย รูปแบบสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น. วารสารอาษา
มกราคม 2541 :61-65.

สิรินารถ เรื่องซีวิน. แนวทางการแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัย:กรณีศึกษาชุมชนบ้านสาขลา ตำบลนา
เกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วิทยานิพนธ์ปริญญาเคหพัฒนาศาสตร
มหาบัณฑิต ,สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร , 2542.

สำนักงานเขตบางขุนเทียน. มอญบางกระดี. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานเขตบางขุนเทียน(อัด
สำเนา), 2545.

สมภพ ภิรมย์. บ้านไทยภาคกลาง. พิมพ์ครั้งที่5,กรุงเทพฯ:องค์การค้ำชูรฐสภา, 2545.

สวัสดิ์ โดดดี. สัมภาษณ์,24 พฤศจิกายน 2545.

เหล็ง เตียเป็น . สัมภาษณ์,12 ธันวาคม 2545.

อารมณ เตียเป็น. สัมภาษณ์,15 ธันวาคม 2545.

อรศิริ ปาณินท์. เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ. นครปฐม: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2543.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

วัฒนธรรมการอยู่อาศัยที่มีบันทึกไว้ในคัมภีร์ใบลาน

คัมภีร์โลกสิทธิคือคัมภีร์ขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ คัมภีร์ใบลาน “โลกสิทธิ” และ “โลกสมมติ” ซึ่งจารบนใบลานเป็นภาษามอญโบราณ จวน เครือวิชฌยาจารย์ ซึ่งเป็นชาวมอญได้แปลเป็นภาษาไทยชื่อหนังสือ “วิถีชีวิตชาวมอญ”

รูปภาพหนังสือวิถีชีวิตชาวมอญที่แปลมาจากคัมภีร์โลกสิทธิ

คัมภีร์นี้มีส่วนที่เกี่ยวกับรูปแบบการอยู่อาศัย โดยกล่าวถึง การปลูกบ้านในสถานที่ที่มีกระแสน้ำไหล โดยมีข้อสังเกตสถานที่ที่มีกระแสน้ำไหลผ่านให้พิจารณาดังนี้

1. ถ้าไหลผ่านไปที่ศทางเหนือลม (ทักษิณ)	มารดาต้องสิ้นชีวิต
2. ไหลผ่านไปที่ศใต้ลม (อุดร)	ทรัพย์สิ้นเงินทองจะอยู่ไม่ถาวร
3. ไหลผ่านไปที่ศหรี	มีความเจริญสุขทั้งได้ลาภ
4. ไหลผ่านไปที่ศพายัพ-อีสาน	ปลูกบ้านได้ไม่มีอุปสรรค
5. ไหลผ่านไปที่ศภาคเนย์	ปลูกบ้านตรงนั้นจะเจ็บป่วยถึงตาย
6. ไหลผ่านไปที่ศตะวันออก-ไปทางทิศตะวันตก	เกิดทุกข์เดือดร้อนสาหัสมากมาย
7. ไหลผ่านไปที่ศตะวันออก-ไปทางทิศอีสาน	ท่านจะมียศศักดิ์และทรัพย์สิ้นเงินทอง ตั้งกระแสน้ำไหลพรั่งพามา

ตำราลักษณะที่ดิน 11 ประการ

สถานที่ที่ปลูกบ้านอยู่อาศัยมีลักษณะรูปพรรณสัณฐานในลักษณะใด โดยกล่าวว่า ถ้าปลูกบ้านบนที่ดินที่มี รูปพรรณสัณฐานยาวหรือที่ดินที่รูปพรรณสัณฐานสี่เหลี่ยม หรือที่ดินมีลักษณะลาด จะทำให้มีทรัพย์สิ้น มีความเจริญรุ่งเรือง

รูปพรรณสัณฐานของที่ดินที่ควรหลีกเลี่ยง และไม่ควรถูกบ้าน จะเป็นลักษณะที่ดินที่มีรูปพรรณสัณฐานดังนี้ สัณฐานกลม , สัณฐานอย่างพระจันทร์ , สัณฐานอย่างเรือ สัณฐานอย่างภูเขา สัณฐานอย่างกลอง สัณฐานอย่างหลังเต่า สัณฐานล้อเกวียน สัณฐานต้องแขนง

ตำราเลือกสถานที่ปลูกบ้าน

บุคคลใดถ้าได้อยู่ที่ดินเรียบเต็มบริบูรณ์สวยงาม มีข้าง ฆ่า มากทั้งทรัพย์สิ้นเงินทอง ข้าทาส ชายหญิงมากด้วย

บุคคลใดอยู่ในที่ดินอย่างหน้ากลอง จะได้เป็นเจ้าของนาย บุคคลใดสถานที่ปลูกบ้านเหมือนอย่างคันธู ได้ข้าง ฆ่า จำนวนมาก

สูตรความกว้างยาวบ้าน

ด้านยาว 8 ศอก ด้านกว้าง 4 ศอก 6 นิ้ว ถ้าหนุ่มสาวคู่ใดครองเรือนอยู่บ้านนี้จะได้รับมรดกทรัพย์สิ้นจากพ่อแม่เป็นสูตร อุดสะกะ เข้า สูตรเบญจะ (5) วิเศษแม้เศรษฐีก็ต้องนำทรัพย์สิ้นมาให้สบายคล้ายเท้าไม่ต้องเหยียบแผ่นดิน

ด้านยาว 7 ศอกกับ 12 นิ้ว ด้านกว้าง 4 ศอกกับ 12 นิ้ว วัดอย่าให้คลาดเคลื่อนก็เข้าสู่สูตรเบญจะ (5) ราชีจะมีข้าทาสบริวารเพราะได้รับคุณประโยชน์จากบ้าน

คุณโทษสถานที่ปลูกบ้าน

ทางทิศใต้ลม (อุดร) ทิศอีสาน และทิศตะวันออกมีถนนหนทางผ่านทั้ง 3 ทิศนี้ สถานที่ลดต่ำลงไปได้รับความเจริญรุ่งเรืองแน่ ทางทิศเหนือลม (ทักษิณ) ทิศตะวันตกจะเกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้นถึงตาย ทางทิศพายัพ-ทิศอาเนย์ได้ความทุกข์ยาก ทิศหริดี จะถูกโจรผู้ร้ายรังแก

ทั้ง 5 ทิศนี้สถานที่ลาดต่ำลงไปไม่สมควรปลูกบ้าน สถานที่ปลูกบ้านต้องราบเรียบดูจหน้ากลอง จะมากไปด้วย ยศศักดิ์และรัตนมณีหนึ่งถึงร้อย

สถานที่ที่ปลูกบ้าน เป็นสถานที่โคกนูนกลมดูจหลังเต่าตะพานจะเสียทรัพย์สินจะถึงแก่ความพินาศเสียหายและอยู่ไม่ได้นานก็ต้องนำไปบูชาให้เจ้านาย

สถานที่ที่ปลูกบ้านอกโค้งดูจดังคันกระสุน ไม่สมควรใช้เป็นบ้านหลังนอน เพราะเป็นที่อยู่ของพวกสัตว์ ช้างม้า ถ้าขึ้นอยู่ไปจะเกิดไฟไหม้แน่

สถานที่ปลูกบ้านมองดูเหมือนคนเขาไถเอาไว้เป็นร่องรอยน้ำซังก็ยังมีโทษท่านให้ควรงดเสีย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัยเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บ้านเลขที่ _____ วันที่ ____ เดือน _____ พ.ศ.2545

I. สภาพที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

1. กรรมสิทธิ์บ้าน

- ปลุกใหม่
- สืบทอดต่อ

2. ลักษณะเรือนที่อยู่อาศัย

- บ้านไม้ วัสดุ _____
- จำนวนชั้น วัสดุ _____
- หลังคา วัสดุ _____
- ฝาเรือน วัสดุ _____
- พื้นเรือน วัสดุ _____
- ฝ้าเพดาน วัสดุ _____
- ประตู วัสดุ _____
- หน้าต่าง วัสดุ _____

3. ขนาดที่ดิน _____ ตร.วา

4. ค่าก่อสร้าง _____

5. ปลูกสร้างโดย

- ช่วยกันสร้างเอง
- จ้างช่างมาปลูกสร้าง

6. ลักษณะการแบ่งห้อง

- แบ่งห้อง ขนาด _____ ม.
- ห้องนอน
- ห้องเอนกประสงค์

- ห้องครัว
  - ชาน
  - ไม่แบ่งห้อง
5. ห้องน้ำ
- นอกบ้าน
  - ใต้ถุน
6. อายุเรือน ปี
- 1-10
  - 11-20
  - 21-30
  - 31-40
  - 41-50
  - 51-60
  - 61-70
  - 71-80
  - 81-90
  - 91-100
  - 101- มากกว่า

ผังบริเวณ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปตัด

II. เศรษฐกิจ สังคม

1. ท่านอยู่อาศัยมานาน _____ ปี

2. อาชีพปัจจุบัน

- เกษตรกรรม
- รับจ้าง
- รับราชการ

3. สถานที่ทำงาน _____

4. เดินทางโดย

- เรือ
- เดิน
- รถประจำทาง
- รถยนต์

5. มีหนี้สินหรือไม่

- มี
- ไม่มี

ถ้ามีกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายด้านใดบ้าง

- อาชีพเกษตรกรรม
- ค่าใช้จ่ายในบ้าน
- สร้างหรือต่อเติมบ้าน

6. อาหาร

- ทำเอง
- ซื้ออาหาร

7. ความเชื่อในการอยู่อาศัย

- ห้องพระ
- ที่เคารพบรรพบุรุษ
- อากาศ
- ห้องนอน
- ห้องครัว
- บันได

8. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ

- สงกรานต์
- เข้าพรรษา
- ตักบาตรน้ำผึ้ง (เดือน 10)
- ออกพรรษา
- ประเพณีการรำผีมอญ
- ลอยกระทง

9. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

แผนภูมิเครือข่าย

อายุ

เพศ

10. การแยกครอบครัวปลูกบ้านอยู่ที่

- อยู่ในบางกระดี่
- อยู่นอกบางกระดี่

11. อาชีพของสมาชิกในครอบครัว

- ศึกษา
- รับราชการ
- รับจ้าง
- เกษตรกรรม

III. การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

1. ลักษณะที่อยู่อาศัยเดิม
plan
2. เมื่อมีการขยายครอบครัว
  - ลูกชาย
    - ปลูกใหม่
    - แยกไปอยู่ที่อื่น
  - ลูกสาว
    - ปลูกใหม่
    - แยกไปอยู่ที่อื่น
3. ความเชื่อในการปลูกเรือนและต่อเติม
4. ค่าก่อสร้างและต่อเติม
5. เหตุผลการต่อเติม
6. ช่วงเวลา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายนพดล ลูติพงษ์พานิช เกิดวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 ที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2532 หลังจบการศึกษาได้ทำงานบริษัท คาซ่า จำกัด ตำแหน่งสถาปนิกโครงการ เข้าศึกษาหลักสูตรเคหพัฒนาศาสตรมหาบัณฑิต (ภาคนอกเวลาราชการ) สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย